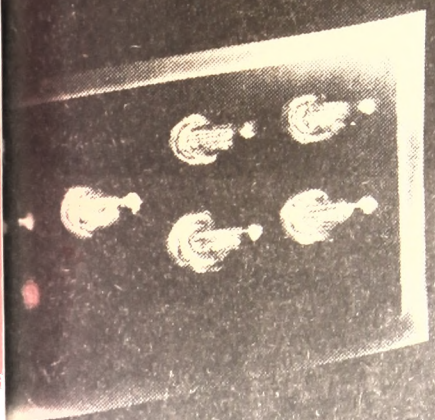
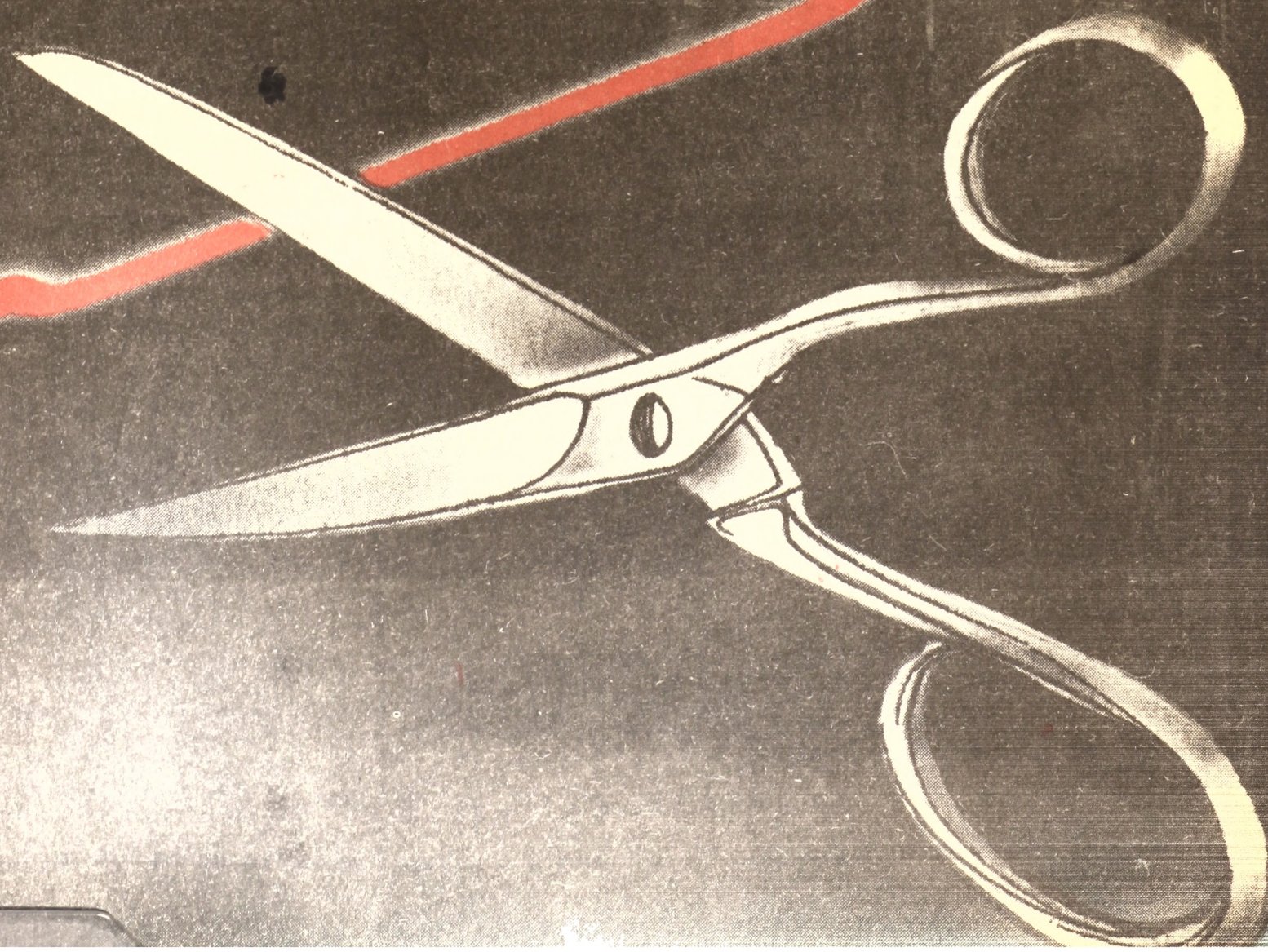

αντί

μπα στα FM

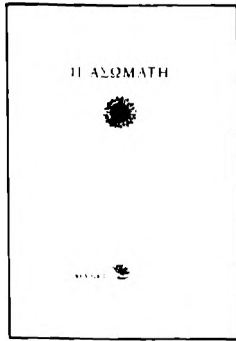

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΝΩΣΗ Βιβλία που ξεχώρισαν

ΠΟΙΗΣΗ

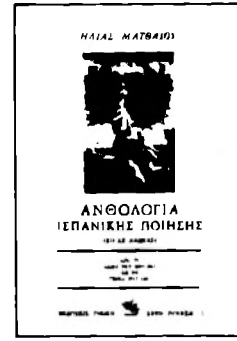
ΜΙΛΤΟΣ ΣΑΧΤΟΥΡΗΣ
Χρωμοτραύματα

Δ.Π. ΠΑΠΑΔΙΤΣΑΣ
Η ασώματη

ΜΑΝΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ
Το μυστικό πηγάδι

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
ΙΣΠΑΝΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ
Μετάφραση: Ηλίας Ματθαίου

ΑΡΘΟΥΡ ΡΕΜΠΩ
Μια εποχή στην κόλαση
Μετάφραση: Νίκος Σπάνιας

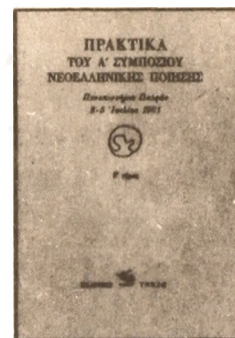
ΜΕΛΕΤΕΣ - ΔΟΚΙΜΙΑ - ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΛΕΞ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ
Διαδοχικές αναγνώσεις
Ελλήνων υπερρεαλιστών

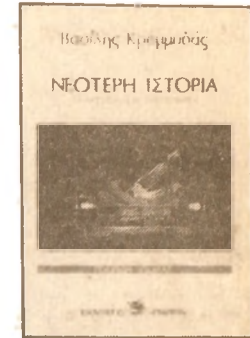
ΤΑΣΟΣ ΛΙΓΝΑΔΗΣ
Ένα βιβλίο
για τον Νίκο Γκάτσο

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΩΝ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ
Πανεπιστήμιο Πατρών
• 3 τόμοι

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ
ΛΑΪΚΟΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

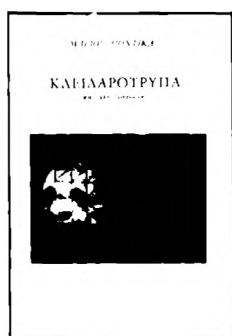

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ
Νεότερη Ιστορία
Εγχειρίδια Ιστορίας

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
Καταπακτή

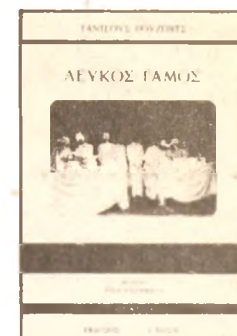
ΜΑΡΙΟΣ ΠΟΝΤΙΚΑΣ
Κλειδαρότρυπα
και άλλες ιστορίες

ΤΟΝΙΑ ΣΑΜΑΡΑ
Θάνατος και έρωτας

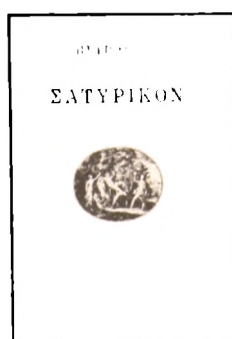

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΜΕΝΗΣ
Το σοϊ

ΤΑΝΤΕΟΥΣ ΡΟΥΖΕΒΙΤΣ
Λευκός γάμος

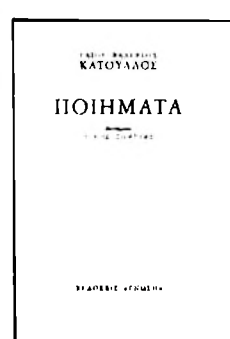
ΚΛΑΣΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΠΕΤΡΩΝΙΟΣ
Σατυρικών
Μετάφραση:
Μ.Γ. Μερακλής

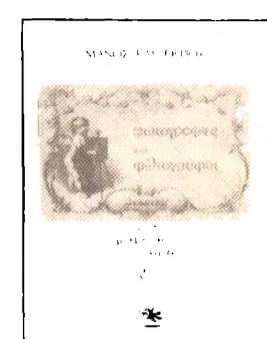
ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ
Λούκιος ή Όνος
Μετάφραση:
Τάκης Καρβέλης

ΚΑΤΟΥΛΟΣ
Ποιήματα
Μετάφραση:
Νίκος Σπάνιας

ΣΤΕΛΙΟΣ Ε. ΣΚΟΠΕΛΙΤΗΣ
Νεοκλασικά σπίτια
της Αθήνας και του Πειραιά

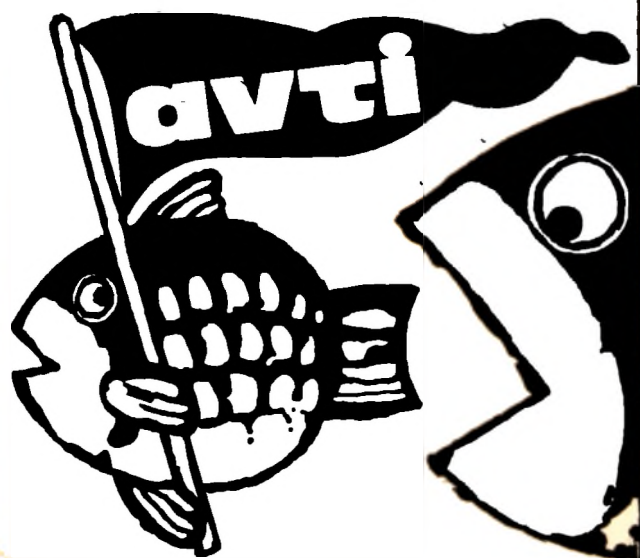

ΜΑΝΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ
Φωτογραφίες
και Φωτογράφοι

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΗ»

ΓΡΗΓ. ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ 26, ΙΛΙΣΙΑ, ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 779.4879 - 775.4963 - 778.6441

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713—72.32.819

Περίοδος Β' • Χρόνος 10ος • Τεύχος 249

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. Αδάμ	
Το γήρας της Ευρώπης: Ου γαρ έρχεται	10
μόνον	
ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΡΑΔΙΟΦΩ-	
ΝΙΑ	13
Χάρης Καμπουρίδης	
Αφιερωμένο εξαιρετικά	14
Δημήτρης Τσάτσος	
Συνταγματικές αντιφάσεις	17
Νίκος Αλιβιζάτος	
Ελεύθερη ραδιοφωνία και Σύνταγμα	18
Συζήτηση με 4 ερασιτέχνες	20
Και η εκπομπή ας αρχίσει	25
ΕΡΕΥΝΑ-ΠΟΛΩΝΙΑ: ΑΠΟΣΤΟΛΗ	
(Στ. Κούλογλου)	28
Το ημερολόγιο για το 1984 της Αλληλεγγύης	28
Στέλιος Κούλογλου	
Το δίλημμα Γιαρουζέλσκι: Ένα βήμα	
μπρος ή δύο χρόνια πίσω	31
Goodbye and no see you later	37
Ρεπόρτερ	
Τύπος και εξουσία: Ενημέρωση, διαρρο-	
ές, ανταλλάγματα	38
Μ. Αλεξανδρόπουλος	
Μια συνάντηση: Σεφέρης-Μακρυ-	
γάννης	43
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΠΤΑΗΜΕΡΟ	
Αντήνωρ	
Αθήνα-Στρασβούργο-«αναδόμηση»	4
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	6
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ	
Γ. Ιωάννου	8
Γ. Καλαϊτζής	12
ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΑΚΤΥΛΙΟΥ	9
ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ	
Χρήστος Λάζος	
Φλιπεράκια, πασένκο και ηλεκτρονικά	40
Σπ. Καβουνίδης	
Αγροτοφορολογικά	41
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	42
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	48
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	50

ΕΞΟΦΥΛΛΟ: Μίλτος Σκούρας

ΑΝ ΕΙΜΑΣΤΕ ΠΑΣΟΚ ΣΤΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ...

ΓΙΑ ΠΑΡΑ πολλούς λόγους —που δεν είναι της στιγμής— το ΑΝΤΙ δεν θα 'θελε γενικώς να είναι ΠΑΣΟΚ στη θέση του ΠΑΣΟΚ. Εμείς τουλάχιστον δεν διστάζουμε να ομολογήσουμε ανοιχτά, ότι είμαστε εντελώς απροετοίμαστοι για ένα ραντεβού με την ιστορία, ακόμα και αν εκείνη το επιζητούσε μανιωδώς.

ΠΑΡΟΛ' ΑΥΤΑ, δεν έχουμε κανένα λόγο να μην αναγνωρίσουμε τις πραγματικότητες: το ΠΑΣΟΚ κυβερνά τη χώρα εν ονόματι μιας εξαγγελίας «Αλλαγής», και μάλιστα σοσιαλιστικής προοπτικής, και εμάς στο ΑΝΤΙ μάς αφορά πράγματι κατεξοχήν η σοσιαλιστική προοπτική.

ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ λοιπόν του γενικότερου ραντεβού του ΠΑΣΟΚ με την ιστορία και το σοσιαλισμό, πλέκονται και οι ιδιαίτερες σχέσεις του ΑΝΤΙ με το ΠΑΣΟΚ, στο σημείο τομής δηλαδή των κοινών σοσιαλιστικών ενδιαφερόντων.

ΕΤΣΙ λοιπόν, αν και —επαναλαμβάνουμε— δεν θα θέλαμε να είμαστε ΠΑΣΟΚ στη θέση του ΠΑΣΟΚ, έχουμε άποψη για τη διακυβέρνησή του, ιδίως όσον αφορά την κοινή εμπλοκή μας στην υπόθεση της κοινωνικής απελευθέρωσης, όπως το ΠΑΣΟΚ την προσδιόρισε στις εξαγγελίες του και εμείς την υπηρετούμε στις σελίδες μας και τις εν γένει πρακτικές μας.

ΑΝ ΛΟΙΠΟΝ είμαστε ΠΑΣΟΚ στη θέση του ΠΑΣΟΚ, τίποτε δεν θα μας φόβιζε περισσότερο από το αν ο λαός μάς ανακήρυττε εντολοδόχους του: αν μας ανέθετε δηλαδή εν λευκώ τη διεκπεραίωση της υπόθεσης της Αλλαγής, τίποτε δεν θα μας τρομοκρατούσε όσο αν εμείς —το κόμμα και η κυβέρνηση— καταλαμβάναμε τις θέσεις των αθλητών στο στάδιο, ενώ ο λαός θα αποσυρόταν στις κερκίδες των θεατών, έτοιμος να χειροκροτήσει τις επιτυχίες μας και να αποδοκιμάσει τις αποτυχίες μας.

ΟΜΩΣ για να μην γίνει αυτός ο κρίσιμος διαχωρισμός, η κυβέρνηση δηλαδή ηρωικός μονομάχος και ο λαός θεατής, πρέπει αυτή η κυβέρνηση να αυτοπροστατευθεί από την ταύτισή της με την απρόσωπη έννοια του κράτους.

ΑΥΤΗ η κυβέρνηση δεν ήρθε να εφαρμόσει τους «κειμένους νόμους», ήλθε να τους αλλάξει. Δεν ήλθε για να διατηρήσει το υπάρχον καθεστώς, αλλά για να το μεταβάλει. Δεν ήρθε για να αναπαράγει τα γνωστά σχήματα πολιτικών και κοινωνικών σχέσεων αλλά να εμπνεύσει και να υιοθετήσει καινούρια.

Η ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ λοιπόν «η κυβέρνηση θα πράξει ό,τι επιτάσσει το Σύνταγμα και οι νόμοι του κράτους» θα μπορούσε να είναι γι' αυτήν ειδικά την κυβέρνηση κλοιός αυτοκτονίας. Διότι βέβαια το Σύνταγμα δεν είναι ταλμούδ αλλά ένα δυναμικό σύστημα βασικών αρχών της πολιτείας, οι δε νόμοι τελούν υπό τη διακριτική ευχέρεια της μεταβολής τους, εφόσον κρίνεται ότι δεν ανταποκρίνονται στις διευρυμένες ανάγκες μιας κοινωνίας που χειραφετείται απ' τις παλιές δεσμεύσεις της.

ΓΙΑ ΜΑΣ τώρα, μια ευρύτερη ομάδα ανθρώπων που εκφράζεται μέσω του ΑΝΤΙ, η έννοια του σοσιαλισμού και της «Αλλαγής» δεν μπορεί να γίνει κατανοητή παρά μόνο σαν ένα διαρκές βάθεμα των δικαιωμάτων και ελευθεριών του λαού στη σύγκρουσή του με το πλέγμα της συντήρησης στο χώρο της παραγωγής, των κοινωνικών σχέσεων, στο χώρο της ιδεολογίας και στο χώρο των ιδίων των θεσμών.

ΓΙΑ ΜΑΣ, και υποθέτουμε για κάθε σοσιαλιστή, οι έννοιες όπως «συμμετοχή», «κοινωνικοποίηση», «αυτοδιαχείριση» δεν είναι λέξεις χωρίς εσωτερικό οργανικό δεσμό, δεν είναι τυχαία συνθήματα που ανασύρονται κατά βούληση και επιστρέφουν στην αφάνεια κατ' εντολήν.

ΕΠΕΙΔΗ λοιπόν είμαστε βέβαιοι ότι το παιχνίδι της Αλλαγής και του σοσιαλισμού θα μπορέσουν να το υπηρετήσουν μόνο οι ενεργοποιημένοι πολίτες και όχι «οι νόμοι του κράτους», το ΑΝΤΙ πήρε μια πρωτοβουλία για μια ελεύθερη ραδιοφωνία, την ίδια που ο πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου είχε διεκδικήσει ως αντιπολίτευση στη Βουλή ως νόμιμο δικαίωμα απέναντι στο καθεστώς που τότε αντιμετώπιζε.

ΤΙ ΜΕΣΟΛΑΒΗΣΕ άραγε από τότε, ώστε σήμερα, όσοι παρακινούνται από την πρόθεση να διευρύνουν θετικά το ίδιο πνεύμα, να αντιμετωπίζουν την «ισχύ του νόμου» ως εχθροί ίσως της Αλλαγής;

ΑΝΤΙ

ΑΘΗΝΑ - ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ - «ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ»

ΑΠΟ ΤΟ ΑΔΟΞΟ τέλος της διάσκεψης κορυφής των Αθηνών (Τρίτη πρωί, 6 Δεκεμβρίου —του αγίου Νικολάου, επισκόπου Μύρων της Λυκίας, του θαυματουργού...), μέχρι την περασμένη Τρίτη, όπου ο πρωθυπουργός πήρε το λόγο στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, για να εξηγήσει το πώς και γιατί κατέρρευσε η διάσκεψη, τα γεγονότα κύλησαν πυκνά: ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ: Ο πρωθυπουργός μετέχει στη σύνοδο των υπουργών Άμυνας του ΝΑΤΟ... Ο πρωθυπουργός έχει ιδιαίτερη συνάντηση με τον υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ, Τζωρτζ Σουλτς... Ο πρωθυπουργός εξηγεί στους δημοσιογράφους γιατί «είναι προτιμότερος ο Σουλτς από τη Θάτσερ», κατά τη διατύπωση της «Αυγής»... ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ-ΑΘΗΝΑ: Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Δημ. Μαρούδας, εν πτήση από Βρυξέλλες προς Αθήνας, αναγγέλλει ότι ορίστηκε συνάντηση Παπανδρέου-Κυπριανού, για τις 23 Δεκεμβρίου, στην Αθήνα... Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος προΐδεάζει τους δημοσιογράφους ότι η συνάντηση αυτή, θα είναι «αποφασιστικής σημασίας»... ΑΘΗΝΑ: Κυβερνητική ανακοίνωση αναφέρει ότι ο υφυπουργός Εξωτερικών Ι. Καψής, παρακάλεσε, με επιστολή του, τον πρωθυπουργό να τον απαλλάξει από την ευθύνη των «μεγάλων χειρισμών του Κυπριακού» —παρακλήση που γίνεται δεκτή... Ταυτόχρονα, τρεις ή τέσσερις φιλοκυβερνητικές εφημερίδες εξαγγέλουν σειρά από κυβερνητικές μεταβολές, είτε σε επίπεδο απλού ανασχηματισμού, είτε σε επίπεδο «εκ θεμελίων αναδόμησης», με καταργήσεις, συγχωνεύσεις και αναδιαρθρώσεις υπουργείων. Ας δούμε, αναλυτικότερα, όμως τα γεγονότα αυτά:

Προς έναν «αξιοπρεπή» μικρό ανασχηματισμό

Η ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ περί «κυβερνητικών μεταβολών», κ.ά., πήρε, τελικά, συγκεκριμένη διάσταση, το βράδυ της περασμένης Κυριακής. Τη διάσταση καθόρισε η ίδια η κυβέρνηση, όταν ο εκπρόσωπός της διευκρίνισε ότι, ναι μεν υπάρχει κάποιο θέμα «ενός πιο αποδοτικού κυβερνητικού σχήματος», πλην το σχήμα αυτό θα τεθεί σε εφαρμογή «ακριβώς μετά τις εκλογές του '85». Συνεπώς, αν κάτι πρόκειται να γίνει τώρα (το πιθανότερο αμέσως μετά τις γιορτές των Χριστουγέννων), είναι ένας συνήθης, απλός, παραδοσιακός, αστικός —καθόλου σαρωτικός ή σοσιαλιστικός— ανασχηματισμός!

ΦΥΣΙΚΑ, η «διευκρίνηση» του κυβερνητικού εκπροσώπου άφηνε αναπάντητα ορισμένα ερωτήματα: Εφόσον υπάρχει θέμα ενός «αποδοτικότερου» κυβερνητικού σχήματος, γιατί η εφαρμογή του αναβάλλεται για μετά το 1985; Αν πάλι, όλα πάνε καλά, γιατί η ίδια η κυβέρνηση διοχέτευσε στον φιλικό της Τύπο τις πληροφορίες για επικείμενη —εκ βαθέων— «αναδόμηση», με τον πρωθυπουργό έτοιμο να πάρει τη «σκούπα», για να σαρώσει τους «αποτυχόντες» και τους «ασεβείς» υπουργούς; (Κατά το... θεοσεβέστατο φιλοκυβερνητικό «Έθνος» λ.χ., υπουργοί προς άμεση εκκαθάριση, είναι όλοι αυτοί που «ήρθαν σε αντίθεση με το λαϊκό αίσθημα και υπήρξαν ασεβείς απέναντι στα κρίσιμα θέματα που απασχολούν το λαό»).

Η ΠΙΘΑΝΟΤΕΡΗ, βέβαια, εξήγηση, για την κυβερνητική αυτή ανακολουθία, είναι ο «πατριωτισμός» του καλού φιλοκυβερνητικού Τύπου. Πιο συγκεκριμένα, ο υπερβάλων ζήλος του, η υπέρβαση ρητών οδηγιών! Αποτέλεσμα: Η επικείμενη «αναδόμηση» να εμφανισθεί, από τις στήλες του, κάτι σαν ομαδική σφαγή. *Επί τω οδυρμώ, νυν προσθήσωμεν οδυρμόν...* Η εικόνα αυτή, υποχρέωσε τον κυβερνητικό εκπρόσωπο να δηλώσει, την άλλη μέρα —σε μια προσπάθεια να καταλαγιάσει τον σάλο και την ταραχή μεταξύ υπουργών και υφυπουργών... —ότι βάρ-

βαροι πια δεν υπάρχουν... Ότι η «αναδόμηση» παραπέμπεται στις ελληνικές καλένδες και ότι ο ανασχηματισμός, όταν θα γίνει, θα είναι εξαιρετικά ευπρεπής και, προπαντός, εξαιρετικά περιορισμένος...

ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ αυτή, πάντως, δεν ήταν δυνατό να αφήσει ανεκμετάλλευτη η Δεξιά. Έτσι, 24 ώρες μετά τις κυβερνητικές ανακοινώσεις, η «Ακρόπολις» επισήμανε ότι «ΒΡΙΖΟΝΤΑΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ» (από τις φιλοκυβερνητικές εφημερίδες) και ότι —φευ!— «Ο ΑΝΔΡΕΑΣ ΤΟΥΣ ΑΦΗΝΕΙ ΑΚΑΛΥΠΤΟΥΣ»... Από την πλευρά του, ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος της Νέας Δημοκρατίας, Κ. Μητσοτάκης, αισθάνθηκε την ανάγκη να «εξηγήσει» ότι όλη αυτή η υπόθεση περί «εκ θεμελίων ανασχηματισμού» και περί «κυβερνήσεως εργασίας», δεν είναι τίποτε άλλο παρά προσπάθεια «αποπροσανατολισμού της κοινής γνώμης από τα εσωτερικά προβλήματα» και ότι, τελικά, τίποτε δεν σώζει πια τον τόπο αυτό, παρά μόνο αν φτάσουμε «ομαλά και έγκαιρα στις εκλογές, χωρίς υπέρμετρες ζημιές και χωρίς να πληρώσουμε τίμημα εθνικής ακεραιότητας ή τίμημα δημοκρατίας». (Όπως είναι γνωστό, μόνιμη ιδέα του Κ. Μητσοτάκη είναι ότι η κυβέρνηση θα προκηρύξει εκλογές εντελώς ξαφνικά, για να «αιφνιδιάσει» την παράταξή του).

Όταν σφαγιάζεται ένας υφυπουργός...

ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ περί «ανασχηματισμού», κτλ., επισκίασαν, ως ένα βαθμό, την υπόθεση Καψή, ο οποίος, τελικά, «επέπρωτο να σφαγιασθεί», προκειμένου ν' αποκατασταθούν —και ομαλοποιηθούν— οι σχέσεις ανάμεσα στον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου και τον πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, Σπ. Κυπριανού. Όπως συμβαίνει, συνήθως, στις περιπτώσεις αυτές, οι εκδοχές είναι πλείονες της μιας: Μια πρώτη εκδοχή λέει λ.χ., ότι η επιστολή Καψή προς Α. Παπανδρέου, με την οποία ο υφυπουργός ζητούσε ν' απαλλαγεί από τους χειρισμούς του Κυπριακού, ήταν η αναπόδραστη κατάληξη μιας μικρής «πλεκτάνης» (από συναδέλφους του υπουργούς), προκειμένου να του φορτώσουν όλα όσα διαδραματίστηκαν τη φοβερή εκείνη νύχτα της 25ης Νοεμβρίου, μεταξύ Αθηνών-Λευκωσίας-Βόννης-Νέου Δελχί. Μια άλλη εκδοχή, υποστηρίζει ότι ο Ι. Καψής έθεσε, στη διάθεση του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου, την παραίτησή του, ότι η παραίτηση δεν έγινε προσωρινά δεκτή (μέχρι τον προσεχή ανασχηματισμό) και ότι σαν ενδιάμεση λύση —μαζί και συμβιβασμός— βρέθηκε η απαλλαγή του Ι. Καψή από την ευθύνη του Κυπριακού. Υπάρχει και μια τρίτη εκδοχή —που θυμίζει πολύ Κάφκα— αλλά που ίσως η καταγραφή της να είναι ακόμα πρόωρη... Όπως και αν έχει το πράγμα, βέβαιο είναι ότι η ευθύνη για ό,τι έγινε τη νύχτα της 25ης Νοεμβρίου, με κορυφαία εκδήλωση τη γνωστή έκρηξη που καλούσε τον πρόεδρο Σπ. Κυπριανού να πει «ποια (επιτέλους) είναι η επιθυμία του», δεν μπορεί να είναι υπόθεση ενός υφυπουργού. Το σημειώσαμε και άλλοτε: Ο υπεύθυνος πρωθυπουργός της χώρας δεν μπορεί να είναι ευεπίφορος ή ευάλωτος ή επιρρεπής στους «ερεθισμούς» ή τις «πιέσεις» του άλφα ή βήτα συνεργάτη του υπουργού.

Αναζητούνται «διαύλοι επικοινωνίας»

ΣΤΙΣ ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ, και στην «πρες-κόμφερανς» που έδωσε, εκεί, ο πρωθυπουργός, οι προσεκτικοί αναλυτές σημείωσαν, ιδιαίτερα, τη δήλωση του Α. Παπανδρέου ότι υπάρχει, τώρα, ένα «πρόβλημα διαύλων επικοινωνίας». Πράγματι, αφού

εξαγγείλαμε (εμείς και η Κύπρος) ότι δεν διαλεγόμεθα ούτε με τον Ντενκτάς —εφόσον δεν ανακαλεί την πραξικοπηματική ενέργεια περί «ανεξαρτήτου τουρκοκυπριακού κράτους»— ούτε με την Άγκυρα —εφόσον δεν αίρει την αναγνώριση του «κράτους» αυτού— αφού απορρίψαμε την «τριμερή» —μία και δεν αναγνωρίζουμε στην Τουρκία τον ρόλο της «εγγυήτριας δύναμης»— τίθεται, επιτακτικά, το ερώτημα: Με ποιον διαλεγόμεθα;

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ δήλωσε, βέβαια, ότι το Κυπριακό «θα λυθεί σε διεθνή πλαίσια και σε πλήρες φως». Με κανένα τρόπο και σε καμιά περίπτωση —πρόσθεσε— «δεν βγαίνουμε από τα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών». Αλλά το πρώτο πράγμα —και το μόνο πράγμα— που μας ζήτησε, μέχρι τώρα, ο γενικός γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, είναι να επαναρχίσει ο διακοινοτικός διάλογος, χωρίς να θέτει θέμα «ανάκλησης» της ενέργειας Ντενκτάς, ίσως, γιατί, ρεαλιστικότερος από μας, γνωρίζει ότι δεν υπάρχει περίπτωση να άρει η Άγκυρα την αναγνώρισή της. Αλλά τότε, τι κάνουμε;

ΦΑΙΝΕΤΑΙ και με βάση, πάντοτε, την εκτίμηση του Α. Παπανδρέου ότι η συνάντησή του με τον Αμερικανό υπουργό Εξωτερικών Τζ. Σουλτς, «υπήρξε αποδοτική», ότι μοναδικός «διάυλος επικοινωνίας», αυτή τη στιγμή, είναι η Ουάσιγκτον. Η διαπίστωση μπορεί να είναι οδυνηρή, αλλά δεν παύει να εκφράζει μια πραγματικότητα. Τι, όμως, υποσχέθηκε ο Σουλτς —αν υποσχέθηκε— στον Α. Παπανδρέου; Υπάρχει, πράγματι «υπό διαμόρφωση» (όπως βεβαιώνουν επιφανείς σύμβουλοι του πρωθυπουργού) κάποιο «αμερικανικό σχέδιο», που θα κοινοποιηθεί, μάλιστα, αμέσως μετά τις γιορτές; Υπάρχει, από αμερικανικής πλευράς, όπως λέγεται, κάποια «αλλαγή στόχων και προτεραιοτήτων», στο πλαίσιο της οποίας εντάσσεται ή θα ενταχθεί κάποια «λύση» του Κυπριακού;

ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΑΣΑΦΕΙΑ πληροφοριών, φαίνεται πως η κυβέρνηση περιμένει κάποια «αμερικανική χειρονομία», που θα επιτρέψει, όπως πιστεύει, την εκτόνωση της κατάστασης —πρώτο στάδιο— και την αναζήτηση —δεύτερο στάδιο— μιας «αποδεκτής λύσης» στο Κυπριακό. Και φαίνεται —κατά την πάγια αμερικανική τακτική— ότι το «αμερικανικό σχέδιο», αν τελικά διαμορφωθεί, θα υποβληθεί, μέσω των Ηνωμένων Εθνών! (Μόνο το ΑΚΕΛ, στην Κύπρο, και το ΚΚΕ, στην Ελλάδα, επιμένουν να λησμονούν ότι δεν υπήρξε «αμερικανικό σχέδιο λύσης του Κυπριακού» —ανάμεσα σ' αυτά και το σχέδιο Άτσεσον— που να μην έφερνε τη σφραγίδα των Ηνωμένων Εθνών!). Όπως και αν έχει το πράγμα, συρροή από ενδείξεις πείθει ότι πολλά «παιγνίδια» παίζονται, αυτή τη στιγμή, στη γύρω περιοχή, καθώς το Κυπριακό περνά μέσα από το Λίβανο ή τον Περσικό κόλπο, για να φτάσει στο Αιγαίο, μέχρι το στρατηγείο της Λάρισας. Και καθώς οι καιροί παραμένουν δύσκολοι —ήδη στήνεται η αμερικανοτουρκική «συμπαράγωγη» των F-16 και ήδη ο Οζάλ θέτει θέμα ελληνικών νησιών— εξυπακούεται πως οι ρομαντισμοί, οι δογματισμοί, τα αναθέματα, θα πρέπει, κάποτε, να δώσουν τη θέση τους στη σύνεση, στην αυτογνωσία, στην ακριβή στάθμιση δεδομένων. Γιατί και η Αριστερά —θα πρέπει κάποτε να το πούμε— έχει και αυτή τις ευθύνες της, για τα σημερινά αδιέξοδα του Κυπριακού. Γιατί και η Ένωση (της Κύπρου με την Ελλάδα), και η κρατική υπόσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας, πλήρωσαν, βαρύν μέχρι σήμερα, το τίμημα μιας συνθηματολογίας, για «μη μετατροπή της Κύπρου σε αβύθιστο αεροπλανοφόρο του ΝΑΤΟ», κτλ., λες και οι σημερινές βρετανικές βάσεις στο νησί δεν είναι και νατοϊκές, λες και τα σημερινά δεινά της τουρκικής εισβολής και κατοχής, είναι μικρότερες συμφορές απ' ό,τι επισώρευε μια βάση του ΝΑΤΟ στην Κύπρο.

ΠΑΝΤΩΣ, και ανεξάρτητα από ιστορικές αναδρομές, ή προσεχής συνάντηση Παπανδρέου-Κυπριανού, έχει πράγματι,

αποφασιστική σημασία. Φτάνει ο Έλληνας πρωθυπουργός και ο Κύπριος πρόεδρος να συμφωνήσουν σε μια κοινή πορεία, προσεκτική, εφικτή, νηφάλια.

Ένας κατεξοχήν κοινοτικός Α. Παπανδρέου

ΣΤΟ ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ, η ομιλία του πρωθυπουργού, πάνω στον απολογισμό της ελληνικής προεδρίας στην ΕΟΚ, εντυπώσισε. Απογοήτευσε, φυσικά, τους συνθηματολόγους της οκάς: «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ, το ίδιο συνδικάτο». Άλλο τόσο απογοήτευσε όσους ανέμεναν, μετά την αποτυχία της διάσκεψης κορυφής του Ζαπτείου, τον Α. Παπανδρέου να υπαινίσσεται «απαγκίστρωση» της χώρας από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Στο Στρασβούργο, μπρος σ' ένα κατάμεστο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ο Έλληνας πρωθυπουργός μίλησε σαν κατεξοχήν «κοινοτικός». Ναι, η Ευρώπη περνά μια βαθύτατη κρίση. Αλλά η ίδια αυτή κρίση, μπορεί να δώσει ένα «νέο ξεκίνημα, προς τη σωστή κατεύθυνση». Αρκεί η Ευρώπη ν' αποκτήσει την αυτονομία της. Να χρησιμοποιήσει τις αποταμιεύσεις της, όχι για τη χρηματοδότηση των ελλειμμάτων του προϋπολογισμού των ΗΠΑ, αλλά για την ανάκαμψη του δικού της χώρου. Να επιτύχει την εσωτερική της συνοχή, με την άρση των διαπεριφερειακών ανισοτήτων, ώστε να μπορεί ν' αντιμετωπίσει την τεχνολογική πρόκληση των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας, κ.ά.

ΤΟ ΠΟΣΟ «κοινοτική», ωστόσο, σα σύνολο, είναι η κυβέρνηση, θα φανεί, από τον ερχόμενο Μάρτιο, καθώς θα μπαινουμε στην προεκλογική περίοδο των ευρωεκλογών του Ιουνίου. Παραμένει γεγονός, βέβαια, πως, σε μια πρόσφατη φιλική συνομιλία του με δημοσιογράφους, ο υφυπουργός Τύπου Δημ. Μαρούδας, διαβεβαίωσε πως κεντρικό σύνθημα του ΠΑΣΟΚ, στις εκλογές αυτές, θα είναι το «Εμπρός για μια Ευρώπη των λαών». Όμως, το σύνθημα αυτό, θα πρέπει να «κυρωθεί» και από το Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ. Και, όπως είναι γνωστό, άλλο οι φιλικές κουβέντες, και άλλο τα συνθήματα, που δεν σηκώνουν τα ήξεις-αφήξεις. Άλλωστε, η «Ευρώπη των λαών» δεν είναι, όπως θα έλεγε ο Ναζίμ Χικμέτ, «παιξε-γέλασε», αλλά μια πολύ σοβαρή και υπεύθυνη επιλογή. Και όταν είσαι υπέρ της «Ευρώπης των λαών», τότε, μέσα στην ίδια την πατρίδα σου, προωθείς την κοινωνικοποίηση, ξεκινώντας από την κατάργηση του διαβόητου άρθρου «4»...

ANTHΝΩΡ

- Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαβηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «Τό αστεράκι».
- Μιά μικρή δασή μέσα στο τσιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο - Διδασκαλία και επίβλεψη από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδι και μάθηση σ' ένα περιβάλλον φροντίδας και αγάπης για τό παιδί.
- Έλατε νά γνωριστούμε και νά συζητήσουμε για τό παιδί σας.

Γκόλφω Π. Εύθυμιου

Βαλαμγί και Άσκληπιού τηλ. 6447830 - 3635419.

Η «ΜΑΧΗ» ΤΟΥ ΚΡΕΑΤΟΣ

Δεν είμαστε σε θέση σε λίγες γραμμές να περιγράψουμε την κατάσταση στο όλο κύκλωμα παραγωγής-εισαγωγής και διάθεσης του κρέατος. Αν δεν κάνουμε λάθος, από τις αρχές της δεκαετίας του '60 με κορύφωση την περίοδο της χούντας, μια αλυσίδα λαθεμένων επιλογών δεν επέτρεψαν την ανάπτυξη ενός υγιούς καθεστώτος στην παραγωγή κρέατος και γάλακτος. Κατά φυσικό τρόπο λοιπόν, το κενό καλύφθηκε με εισαγωγές, γύρω από τις οποίες αναπτύχθηκε ένα από τα πιο «αεριτζήδικα» κυκλώματα της πιάτσας.

Τα κρέατα και τα προσφιλή «φιλετάκια» του αείμνηστου Μπαλόπουλου ήταν μια μικρή «νότα» σε ένα καθεστώς που είχε υψώσει τα υπερκέρδη σε ολόκληρη επιστήμη.

Το Υπουργείο Εμπορίου εκτίμησε ότι με ορισμένους χειρισμούς, που θα στερήσουν ένα ποσοστό κέρδους της τάξεως του 3% στους κρεοπώλες-λιανοπωλητές και 25 με 30% στους χονδρέμπορους (από τα «φανερά» κέρδη των τελευταίων), μπορεί να υπάρξει μια αισθητή μείωση της τιμής του κρέατος για τους καταναλωτές.

Μόλις όμως ανακοινώθηκαν οι προθέσεις του Υπουργείου, κηρύχθηκε συναγερμός από τα κυκλώματα που λυμαίνονται το εμπόριο του κρέατος και από την πλευρά της διοίκησης των λιανοπωλητών κρεοπωλών και από τους χονδρέμπορους.

Ο φιλοκυβερνητικός Τύπος ανακάλυψε πολιτικό «δάκτυλο» στις κινητοποιήσεις της «συμπαθούς τάξεως» των κρεοπωλών και μάλιστα κατευθυνόμενο από τη «Ρηγίλλης», δηλαδή τη «Ν.Δ.».

Μπορεί βέβαια να υπάρχει και τέτοια πλευρά. Αλλά τότε επίτελους το Υπουργείο Εμπορίου αλλά και το ίδιο το ΠΑΣΟΚ θα κατανοήσει ότι βρίσκεται αντιμέτωπο με κοινωνικές συνθήκες και όχι πολιτικές «βουλήσεις»; ότι «δυστυχώς» κάθε συμπαθής τάξη μικρομεσαίων παρουσιάζει μια «διαπολιτική» ενότητα σε θέματα πορτοφολιού, ειδικά μάλιστα, όταν έχει θησαυρίσει αυτό το πορτοφόλι από ένα «ειδικό» καθεστώς;

Και ότι επομένως κάθε πολιτική για το χτύπημα του παρασιτισμού, πρέπει να είναι συνδυασμός μέτρων αγορανομικού χαρακτήρα και εξυγίανσης βάθους των ιδίων των σχέσεων παραγωγής και διάθεσης του επίμαχου προϊόντος;

Από την άλλη μεριά τώρα, πότε θα σταματήσει η προσωποποίηση των κυβερνητικών τακτικών του τύπου ο «Μωραΐτης δίνει τη μάχη του»; Δεν θα 'πρεπε ο κάθε Μωραΐτης να θεωρείται ότι καλώς πράττει συγκρουόμενος με παρόμοια κυκλώματα, ακόμα και αν δίνει τις μάχες του με λαθεμένο και επιφανειακό τρόπο;

Διότι απ' ό,τι είναι φανερό, η περίπου βέβαιη «αναδόμηση»

του κ. Μωραΐτη θα είναι ένδειξη «δυσαρέσκειας» για τους χειρισμούς του, δηλαδή πρακτικά θα αποτελέσει επιβράβευση των μέχρι τώρα αντιπάλων του, από τους τίμιους χονδρέμπορους του Ρέντη, τον μικρομεσαίο αρτοποιό κ. Παυλόπουλο, μέχρι τους χονδρέμπορους κρέατος σήμερα.

Δεν είμαστε υπέρ του κ. Μωραΐτη ως πρόσωπο. Αλλά τουλάχιστον, συγκρούστηκε έστω λειψά και αμήχανα. Και στην προσαρμοστική ηρεμία της κυβερνητικής πολιτικής κι αυτό κάπου ας μετρήσει...

Μπιντόκ αλά Ρους και άλλα... (με αφορμή το 22ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ)

Το «πρώτο Δημοκρατικό, Αντιπροσωπευτικό και Ταξικό» συνέδριο της ΓΣΕΕ ανήκει πια στις αναμνήσεις των συνέδρων του. Σε ποιο, βέβαια, βαθμό καταγράφηκε σαν γεγονός -σταθμός και στη συλλογική μνήμη των εργαζομένων της χώρας μας είναι ένα άλλο ζήτημα.

Δεν θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε τα εκλογικά αποτελέσματά του, που θα «υποστούν» έτσι κι αλλιώς τις κατάλληλες ερμηνείες από τις διάφορες παρατάξεις και πολιτικούς χώρους που εκπροσωπήθηκαν σ' αυτό.

Καταγράφουμε απλά κάποιες σκέψεις, στην πλειοψηφία τους μελαγχολικές, που αφετήρια τους ήταν οι εργασίες του Συνεδρίου.

● Από όλες τις πλευρές αλληλοεκτοξεύθηκαν κατηγορίες για νόθευση και παραχάραξη

αποτελεσμάτων στα πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια σωματεία χωρίς παρόλα αυτά κάποια από τις παρατάξεις να καταθέσει ένσταση για τη γνησιότητα του Συνεδρίου. Εκτός όμως από το ζήτημα της γνησιότητας, κανένα δυστυχώς δεν προβληματίσε η αντιπροσωπευτικότητά του. Γύρω στους 650.000 εργαζομένους μόνο εκπροσωπήθηκαν στις εργασίες του και μια μεγάλη μερίδα ανήκε στο χώρο της Κοινής Ωφέλειας. Επισημάνθηκε απλά από κάποιους ομιλητές ότι ο 1264, δυο χρόνια μετά την ψήφισή του έχει μείνει αναξιοποίητος για μια σειρά εργαζομένων και ιδιαίτερα γι' αυτούς που δουλεύουν σε επιχειρήσεις μικρής κλίμακας, χωρίς να δοθεί κάποια κατεύθυνση στον τρόπο εφαρμογής του.

● Ελάχιστα απασχόλησαν το Συνέδριο ο προβληματισμός και η διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων για την επίλυση των προβλημάτων της ανεργίας και της αμοιβής εργασίας. Οι ομιλητές «απήγγειλαν» τις θέσεις τους χωρίς στην πραγματικότητα να γίνεται διάλογος. Αντίθετα πολύ πιο έντονα απασχόλησαν τους συνέδρους (προσφιλή θέματα για

τα «πηγαδάκια») το περιεχόμενο της συνάντησης Γ. Δασκαλάκη, από την ΠΑΣΚΕ και Μ. Κωστόπουλου από την ΕΣΑΚ, με θέμα τη συμφωνία συνεργασίας στη νέα διοίκηση της ΓΣΕΕ, και τους πιο πληροφορημένους η φημολογούμενη —τότε— διάσταση μεταξύ ηγετικών στελεχών της ΠΑΣΚΕ με αφορμή το θέμα της συνεργασίας της με την ΕΣΑΚ.

● Οι εργασίες του Συνεδρίου ήταν μάλλον υποτονικές. Το βράδυ της Πέμπτης έφθασε να διαβάζεται ο απολογισμός της επερχόμενης διοίκησης με την παρουσία 20 συνέδρων. Βέβαια, η χαλάρωση επήλθε μετά από μια ένταση στην αρχή των εργασιών με αφορμή την εκλογή της επιτροπής που θα εξέταζε την εγγραφή των σωματείων και κάποιες αντιδράσεις σε ομιλίες ξένων προσκεκλημένων στο συνέδριο. Πιο συγκεκριμένα του προέδρου της Ομοσπονδίας Ελευθέρων Συνδικάτων που μίλησε για «δεξιές» και αριστερές δικτατορίες» και αποδοκιμάστηκε από μερίδα των συνέδρων, και αργότερα της τοποθέτησης του εκπροσώπου της Σοβιετικής Ένωσης.

Το συνέδριο μετά από δύο μάλλον πληκτι-

Η ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΑΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Μόνο ανίσχυρη οργή καθοδηγεί πια την υπενθύμιση της τραγωδίας των Παλαιστινίων που πήρε πια μια μορφή ανοιχτής φάρσας όσον αφορά τον «παναραβισμό» και τη συμπαράσταση της ΕΣΣΔ στον «δίκαιο αγώνα» τους.

Είχαμε από την εισβολή του Ιούνη του '82 επισημάνει πως κάκιστα μια ηρωολογούσα Αριστερά προσπαθούσε να μετατρέψει τη στρατιωτική ήττα των Παλαιστινίων σε πολιτική νίκη τους. Η τότε στρατιωτική ήττα δείχνει τώρα και το πολιτικό της περιεχόμενο, καθώς δηλαδή οι Παλαιστίνιοι χάνουν και την τελευταία τους βάση στο Λίβανο εξαναγκασμένοι από Σύρους, Ισραηλινούς, Φαλαγγίτες σε αगाστή σύμπνοια με κάποιους αποστάτες του λαού τους.

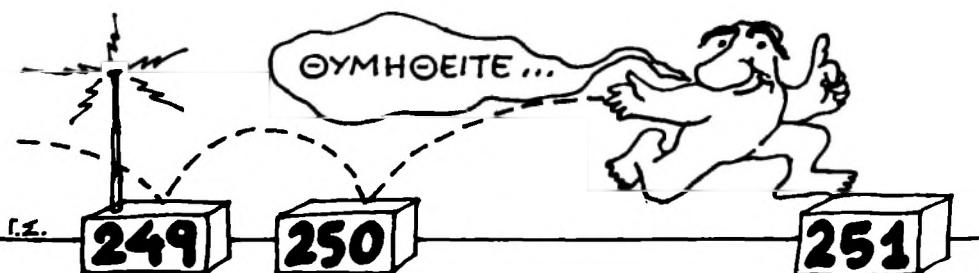
Οι τελευταίοι 4.000 μαχητές της «Φατχ» περιμένουν παγιδευμένοι στην Τρίπολη τουλάχιστον μια στοιχειώδη εγγύηση προστασίας στην αποχώρησή τους. Και είναι χαρακτηριστικό ότι καμιά δύναμη δεν εκδηλώνει και την παραμικρή διάθεση να αναλάβει τις ευθύνες γι' αυτή, έστω, τη μικρή χειρονομία.

Πρέπει εδώ να εξαρθεί η πράγματι τίμια και θαρραλέα στάση της ελληνικής κυβέρνησης που τάχθηκε από την αρχή με συνέπεια στο πλευρό του παλαιστινιακού λαού και τώρα εξαντλεί τα περιθώρια ευθύνης που ανέλαβε στο θέμα της μεταφοράς.

Εδώ όμως κάποιες δυνάμεις που τόσο συστηματικά κραδαίνουν το χαρτί του διεθνισμού θα 'πρεπε επιτέλους να μας πουν τι είδους διεθνιστική αλληλεγγύη έχει εκδηλωθεί σε ένα σφαγιαζόμενο λαό; Και από πότε οι «δηλώσεις συμπαράστασης» θεωρούνται ως επαρκής εξήγηση πολιτικής, ιδίως όταν δρουν ως προπέτασμα καπνού στην πιο φρικτή πραγματικότητα;

Θα 'μαστε όμως μάλλον αφελείς αν περιμέναμε απαντήσεις. Γιατί δυστυχώς, οι «διεθνιστικές αναλύσεις» ανακάλυψαν ότι οι Παλαιστίνιοι έχουν ένα μικρό μειονέκτημα: δεν έχουν εδάφη και δικό τους κράτος για να στηθούν πύραυλοι, να σταλούν σύμβουλοι, και να αναδειχτούμε έτσι σε «παράγοντες ισορροπίας» στην περιοχή μέσω αυτών...

Έτσι, οι Παλαιστίνιοι, θα είναι μόνο ή για τη νίκη ή τον εξολοθρεμό. Υπό το απαθές βλέμμα της διεθνιστικής αλληλεγγύης...

Τα δεκεμβριανά ANTI

Την επόμενη Παρασκευή 23 Δεκεμβρίου θα κυκλοφορήσει το τεύχος 250, τελευταίο αυτής της χρονιάς με ειδικό αφιέρωμα. Μετά απ' αυτό, σε δυο βδομάδες, την Παρασκευή 6 Ιανουαρίου, θα κυκλοφορήσει το τεύχος 251 και το ANTI θα επανέλθει στον κανονικό, ανά δεκαπενθήμερο, ρυθμό έκδοσής του.

Τα μεστά γεγονότα, η πληθώρα της ύλης που είχε συγκεντρωθεί αλλά και δυο «ειδικά» τεύχη —αυτό που κρατάνε στα χέρια σας και είναι αφιερωμένο στην ελεύθερη ραδιοφωνία, και το επόμενο, αφιερωμένο στο «1984»— μας υποχρέωναν σε έναν πιο εντατικό ρυθμό έκδοσης.

Μετά τις γιορτές, όλοι ανασυγκροτημένοι και ξεκούραστοι (;), θα επανέλθουμε στους ρυθμούς μας. Και το «ΑΝΤΙ» στο δεκαπενθήμερο.

Οφείλουμε όμως, καθώς θα διαβάζετε αυτό το ANTI και —οι Αθηναίοι τουλάχιστον— θα ακούτε τον πειραματικό μας σταθμό, να σας έχουμε πληροφορήσει και για το επόμενο, 250 τεύχος της Παρασκευής 23 Δεκεμβρίου, ειδικό τεύχος:

Με αφορμή το ξαναδιάβασμα του βιβλίου «1984» του Τζ. Όργουελ, μια σειρά από συνεργάτες επιχειρούν, όχι τόσο να αποτιμήσουν το βιβλίο όσο το να δώσουν μερικές όψεις του αυταρχικού και απειλητικού παρόντος.

Στο τεύχος αυτό συνεργάζονται με κείμενα οι:

Ν. Γιανναδάκης, Δ. Δημητράκος, Β. Δρουκόπουλος, Χ. Καμπουρίδης, Γ. Κατηφόρης, Διον. Λιάρος, Λεων. Λουλούδης, Π. Μαρτινίδης, Δ. Ραυτόπουλος, Ντ. Σαργέντης, Ν. Χριστοδουλάκης και Δημ. Ψυχογιός.

Στο ίδιο τεύχος, «πανηγυρικό» και πολυσέλιδο θα συνεργαστούν με εικονογράφηση και σκίτσα οι Θόδωρος, Γ. Ιωάννου, Γ. Καλαϊτζής, Χρόνης Μπότσογλου, Γ. Σεργάκης, Μίλτος Σκούρας, Σωτήρης Σόρογκας κ.ά.

Καλή ακρόαση και καλό διάβασμα ως την ερχόμενη Παρασκευή.

κές μέρες, παραλίγο να λήξει με γενική «σύρραξη» όταν ηγετικά στελέχη της ΠΑΣΚΕ αρνήθηκαν να αναγνωρίσουν το αποτέλεσμα ψηφοφορίας που καταδίκασε το άρθρο 4. Τελικά μετά από ένα σωτήριο διάλειμμα και την επικράτηση της «λογικής» και από τις δύο πλευρές, η κρίση αποσοβήθηκε, και η λήξη των εργασιών γιορτάστηκε με ένα αποχαιρετιστήριο γεύμα και δημοτικά άσματα.

● Κατά τα άλλα οι 600 περίπου συνέδριοι πέρασαν ένα αξέχαστο τριήμερο στον Αστέρα της Βουλιαγμένης όπου δοκίμασαν τη γοητεία της γαριδοσαλάτας και του μπιντόκ αλλά Ρους, απόλαυσαν τις ανέσεις της σουίτας και ψυχαγωγήθηκαν με την ορχήστρα του ξενοδοχείου και της Λέσχης του ΟΤΕ. Έτσι ο εκπρόσωπος των συλλεκτών καπνού όταν θα γυρίσει στη Μακεδονία (δεν ξέρουμε ποιος είναι για να μην παρεξηγηθούμε) θα έχει να διηγείται τις καλύτερες αναμνήσεις από το συνέδριο αυτό και προφανώς θα θελήσει να ξαναπάει. Το αν η παθητικότητα της συμμετοχής του και ο διακοσμητικός σε πολλές περιπτώσεις ρόλος του ψηφοφόρου ή του χειρο-

κροτητή, θα τον προβληματίσουν, θα εξαρτηθεί μάλλον από την καλή ή κακή αφομοίωση του μπιντόκ.

● Απογοητευτική ήταν τέλος η παρουσία, σε αριθμούς, των γυναικών σ' αυτό το συνέδριο, ενώ αντίθετα τόσο από πλευράς παρεμβάσεων όσο και συνδικαλιστικού ήθους (οι άντρες συνάδελφοί τους σε μερικές περιπτώσεις θύμιζαν γήπεδο) ήταν αναπάντεχα ανεβασμένη. Και οι γυναίκες - συνέδριοι αντέδρασαν όλες μαζί, όταν οι επικεφαλής της ΠΑΣΚΕ και ΔΑΣ (ΕΣΑΚ-Σ) πρότειναν την παραπομπή ψηφίσματος για τα προβλήματα της εργαζόμενης γυναίκας στην Διοίκηση της ΓΣΕΕ μαζί με ψηφίσματα που αφορούσαν δευτερεύοντα θέματα.

Το Συνέδριο ήταν εκλογικό και τίποτε άλλο. Τέτοιου είδους συνέδρια πυκνώνουν όλο και περισσότερα σε δευτεροβάθμιο επίπεδο και η εκπόνηση της τακτικής προώθησης των προβλημάτων που απασχολούν τους εργαζόμενους παραπέμπεται «εν λευκώ» στα επιτελεία των παρατάξεων, εμπλέκεται σε κάποιες διαπραγματεύσεις σε θέματα γενικότε-

ρης πολιτικής και ο φαύλος κύκλος συνεχίζεται. Μια έντιμη λύση θα ήταν η διενέργειά τους δι' αλληλογραφίας ή με κομπιούτερ (αυτό βέβαια δεν αποκλείεται καθόλου, αλλά προς το παρόν τα καλά ξενοδοχεία και φαγητά διαμορφώνουν και ένα εκλεπτισμένο κλίμα που εξυπηρετεί κάποιες ευνόητες σκοπιμότητες).

Αν όμως μέσα από αυτά τα συνέδρια επιδιώκοταν πραγματικά η αναδιοργάνωση του συνδικαλιστικού κινήματος τότε οι εργασίες τους θα 'πρεπε να μπορούν να γίνουν κτήμα κάθε εργαζόμενου. Η σύγχρονη τεχνολογία μπορεί να συμβάλλει σημαντικά σ' αυτό τον τομέα, κυρίως με τη διάθεση των μέσων μαζικής ενημέρωσης στην κάλυψη παρόμοιων γεγονότων. Ίσως μ' αυτό τον τρόπο ο εργαζόμενος στο ξενοδοχείο που έγινε το συνέδριο, που στην ερώτησή μας «τι περιμένει από τις εργασίες του» απάντησε λακωνικά και απλά «κάτι καλύτερο για τον εργαζόμενο», να μπορούσε να ελέγξει τον εκπρόσωπό του και να έχει άποψη στις διαδικασίες του πρωτοβάθμιου σωματείου του.

του Γιάννη Ιωάννου

16.12.83
ΤΟ ΔΑΝΤΟΥ

ΚΡΙΣΗ. Οικονομική κρίση διαρθρωτικού —λένε— χαρακτήρα. Επικαλούνται τους δείκτες. Εκεί οι επενδύσεις. Εκεί το Εθνικό προϊόν. Εκεί τα συναλλαγματικά αποθέματα. Εκεί η ανεργία. Εκεί ο πληθωρισμός. Τι χρειαν έχω εγώ των δεικτών; Την Παρασκευή —αμέσως μετά το κούρεμα— μου ψιθύρισε ψιλοτρέμοντας ο μπαρμπέρης:

— Ξέρετε... Υπάρχει και το δώρο. Και ήταν μόλις 9 του Δεκέμβρη. Τι χρειαν έχω εγώ δεικτών; Στην απέναντι οικοδομή σαν βοηθός του κτίστη ανέβαζε —κυριακάτικα— τα τούβλα στους ορόφους μια μεσόκοπη γυναίκα.

— Είναι γυναίκα, μπορεί και αδερφή του μάστορα— μου εξήγησε πληροφορημένος γείτονας. Όταν η δουλειά είναι «υπεργολαβία» γιατί να βγει ένα μεροκάματο έξω από την οικογένεια; Μόνο που ντράπηκαν τους άλλους και γι' αυτό ήρθανε Κυριακή.

ΣΑΔΔΟΥΚΑΙΟΙ. Ιουδαίοι αιρετικοί —οπαδοί του Σαδδώκ— από τις ανώτερες κοινωνικές τάξεις. Ορκισμένοι αντίπαλοι των Φαρισαίων. Τυπολάτρες. Αυστηρά —λέει— προσηλωμένοι στο γράμμα του νόμου. «Κατά Σαδδουκαίων». Ποιητική συλλογή που εξέδωσε ο Μιχάλης Κατσαρός το 1950. «Έβγαινε από τα αριστερά» στην ελληνική και χλεύαζε χωρίς έλεος τη διεθνή σταλινική αριστερά:

«Ω Ρόζα Λουξεμπουργκ, Λένιν, ποιητές.
Ω Τέλμαν, Τάνεφ
παγωμένοι σε επίσημες αίθουσες
δαφνοστεφείς ήρωες
μυθικά πρόσωπα
ελάτε.
Οι εξουσίες σήμερα χαϊδεύονται σαν
ερωτιάρες γάτες πάνω στις στέγες μας
οι πρόεδροι ανταλλάσσουν επισκέψεις
οι πατριάρχες πάλι ενθρονίζονται
κάτω από τα νόμιμα κάδρα σας μας
περιπαίζουν.

.....
Όταν ο προΕΔΑίτικος
«Δημοκρατικός Τύπος» διέπραξε (8-10-1950) το ατόπημα της λογοκριμένης —από το διπλό φόβο καθοδήγησης και ασφάλειας— δημοσίευσης του ποιήματος «Η διαθήκη μου», ο Μιχάλης Κατσαρός κατάγγειλε τους «σφετεριστές» με «υστερόγραφο» και προειδοποίησε πως:

«Ελευθερία ανάπηρη πάλι σου τάζουν».
«Κατά Σαδδουκαίων πάθη».
Συμφωνικό έργο του Μίκη Θεοδωράκη που κυκλοφόρησε εν όψει των εορτών σε διπλό άλμπουμ από τη «Μίνως».
Ο μεγάλος Έλληνας συνθέτης

αντιμετωπίζει την ιδεολογική ασυμβατότητά του με το ποιητικό πόνημα του 1950 δια της μεθόδου της ριζικής αποσαδδουκοποίησης άνευ της οποίας φυσικά θα ήταν αδύνατη και η πρόθυμη τώρα μουσική συνεργεία της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας.

— Και ο Μιχάλης Κατσαρός —ρώτησα— που άλλοτε δεν άφηνε μύγα στο σπαθί του; Πώς επέτρεψε —την γερμανόφωνη μάλιστα— αποκατσαροποίησή του από τους νέους «σφετεριστές»;

— Με νεώτερη —μου απάντησαν— διαθήκη, που όπως ορίζει το κληρονομικό δίκαιο, ακυρώνει κάθε προηγούμενη.

ΟΠΟΡΤΟΥΝΙΣΜΟΣ. Οι ρίζες του πρέπει να εξαφανίζονται στην προϊστορία του ανθρώπου. Πολύ πιθανόν να φτάνουν μέχρι την εποχή που ο πλανήτης απέκτησε το δεύτερο κάτοικό του. Χιλιετηρίδες ολόκληρες, δηλαδή, πριν την ποιητική συμπύκνωσή του, υπό τον τίτλο, «Ιωάννης ο Καντακουζηνός υπερισχύει» από τον Κωνσταντίνο Καβάφη. Χιλιετηρίδες ολόκληρες πριν εισέλθει —ο οπορτουνισμός— σαν όρος στη μαρξιστική μεταγλώσσα.

Ο οπορτουνισμός —τελικώς— εκτός από πανανθρώπινη είναι και τέχνη υψηλή, με κυριότερο εργαλείο του τη λεγόμενη πισινή.

Τώρα γιατί τα λέω ολ' αυτά; Μα γιατί πληροφορήθηκα πως από τα 1361 ονοματοεπώνυμα γιατρών που υπέγραψαν την αίτηση της παράταξης των συναδέλφων τους της Νέας Δημοκρατίας και ζητούσαν έκτακτη γενική συνέλευση στον Ιατρικό Σύλλογο Αθηνών, τα 400 ήταν —λέει— επιμελώς δυσανάγνωστα ή σκέτες «τζίφρες». Οι 400 δηλαδή λεβέντες που προσκλήθηκαν να συμπαραταχτούν με τους ανθρώπους της αυριανής εξουσίας, θα είχαν κάθε λόγο να ανταποκριθούν εάν δεν τους εμπόδιζε η σφοδρή επιθυμία τους να μην κακοκαρδίσουν τους ανθρώπους της σημερινής εξουσίας. Οι 400 βρήκαν την λύση —σίγουρα χωρίς να έχει προηγηθεί συνεννόηση μεταξύ τους— στην πισινή της μουτζουρογραφίας.
— Αθάνατοι Έλληνες γεια σας με τα λεβέντικα ...πισινά σας.

«ΑΓΡΟΤΙΚΑ». «Αγροτικό Κόμμα Ελλάδας». Τελικά τι συνέβη; Ο Κώστας Νάσης διέγραψε το «Πολιτικό Γραφείο» ή το «Πολιτικό Γραφείο» διέγραψε τον Κώστα Νάση;

Τη νύφη βέβαια θα την πληρώσει αργά ή γρήγορα όποιο μέλος της Κ.Ε.

του ΚΚΕ «κρατούσε» τον τομέα του κατεψυγμένου «αδελφού κόμματος». Τελικά όμως ο καυγάς —που ξέσπασε, λέει, όταν στο «Πολιτικό Γραφείο» μπήκε το ζήτημα του ποιος θα πάει να καταθέσει σε επικείμενο εορτασμό το κομματικό στεφάνι —ξανάφερε στην επικαιρότητα τη φαιδρή υπόθεση της... ετεροεκλογής από τους ψηφοφόρους του «κόμματος της εργατικής τάξης» —στους περιαθηναϊκούς δήμους— ενός βιομήχανου ψυγείων σαν Βουλευτή ενός... αγροτικού κόμματος!

Πες, πες όμως —τι σου είναι αυτοί οι συνειρμοί— θυμήθηκα ένα, ανάλογο θέμα. Το πανώ της αλησμόνητης προεκλογικής συγκέντρωσης της Μαρίκας Παλαιστή —το φθινόπωρο του 1963— στην πλατεία Κολωνακίου:

«Μαρίκα
οι σπογγαλιές των Αθηνών
στο πλευρό σου».

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΑ. Διπλωματία και ομοφυλοφιλία. Διαπιστώσεις και ερμηνείες. Τον λόγο έχει «πηγή των ελληνικών μυστικών υπηρεσιών». Το αντιγράφω από την τελευταία «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία»:
«Μεταξύ των διπλωματών η αναλογία των ομοφυλοφίλων είναι κάπως μεγαλύτερη από ό,τι σ' άλλα επαγγέλματα διότι βεβαίως διπλωμάτης δεν γινόταν ποτέ κάποιος που έμενε στο Χατζηκυριάκειο ή είχε πατέρα μεπετατζή».

Σεξουαλικά. Τίτλοι εφημερίδων. Τίτλος από την «Ακρόπολη» της 8ης Δεκεμβρίου:
«Χαμηλή η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των Ελλήνων λένε μέλη του Ευρωκοινοβουλίου».

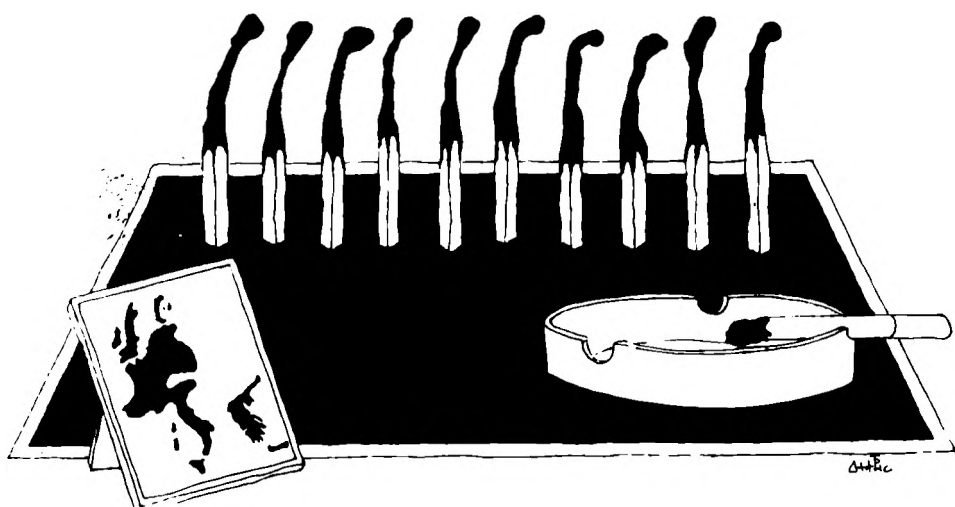
Σεξουαλικά.
Από την «Εστία» της 8-12-83:
«Αγιογράφος εβίασεν ιερόδουλον».

ΔΑΚΤΥΛΙΔΟΣΤΟΜΙΕΣ

• «.....
Χ.Μ.: (...) καινούργιο δίσκο βγάζεις;
Α.Π.: Α! Τώρα χτυπάω ένα δίσκο των Τσιριμπίτογλου-Μοναχογιού με τίτλο «Τον Κωστή τον λένε Γιώτα και το Μήτσο Παναγιώτα». Είναι, να πούμε, όπως βγάλαμε τα τραγούδια της Γυφτιάς, κάτι παρεμφερή. Τα τραγούδια της... Πουστιάς.
Χ.Μ.: Ελπίζω ότι και αυτός ο δίσκος σου θα είναι εξίσου καλός με τον προηγούμενο.
Α.Π.: Ναι αλλά ο προηγούμενος δεν πούλησε καθόλου.
Χ.Μ.: Γιατί;
Α.Π.: Ξεχάσανε να βάλουνε τρύπα στη μέση. Άντε να πουλήσεις δίσκο χωρίς τρύπα...

Το γήρας της Ευρώπης: ου γαρ έρχεται μόνον...

της Κύρας Αδάμ

Η Δυτική Ευρώπη, η Ευρώπη των Δέκα, αντιμετωπίζει τη βαθύτερη κρίση της μεταπολεμικής ιστορίας της. Το παραδέχτηκαν, χωρίς μεγάλη δυσκολία, οι ηγέτες της ΕΟΚ στην πρόσφατη συνάντησή τους στην Αθήνα. Το αποδεικνύει η ίδια η διάσκεψη κορυφής στο Ζάππειο, που έληξε μέσα στην ασάφεια και τα πολλά ερωτηματικά και που επιβεβαίωσε μόνον ένα πράγμα. Ότι η Δυτική Ευρώπη βρίσκεται μπροστά σε σταυροδρόμι, μπροστά στη μεγαλύτερη πρόκληση της μεταπολεμικής ιστορίας της: ή να αναγεννηθεί, ή να προχωρήσει στο δρόμο της παρακμής της και να μεταβληθεί η ευρωπαϊκή ήπειρος από γηραιά, σε γηραλέα.

Η πλέον πρόσφατη και ανησυχητική ένδειξη παρακμής, που συνοδεύεται από μια πολιτική απροθυμία, ατολμία ή και ραθυμία να αντιμετωπιστούν κατάματα τα μεγάλα προβλήματα και εμπόδια της Δυτικής Ευρώπης ήρθε από το Ζάππειο. Στη συνάντησή τους αυτή, οι «Δέκα» της Κοινότητας δεν απέφυγαν, αλλά ούτε και προσπάθησαν να αποφύγουν το αδιέξοδο και την αποτυχία, παρά τα μεγαλόστομα ρητορικά σχήματα της προηγούμενης απόφασής τους στην Στουτγάρδη και παρά τη δέσμευσή τους να έχουν τις λύσεις, ή τουλάχιστον να έχουν προετοιμάσει το έδαφος των λύσεων στα εσωτερικά τους θέματα, στη «μεγάλη», στην «κρίσιμη» και «καθοριστικής για το μέλλον της Κοινότητας» συνάντησή τους στην Αθήνα.

Αντίθετα, οι ηγέτες της ΕΟΚ ήρθαν στην Αθήνα δίνοντας την εντύπωση ότι για την ώρα τουλάχιστον, έχουν γραμμένη στα πολυφορεμένα παπούτσια τους την παλιά και ανεκπλήρωτη «μεγάλη ιδέα» τους για την ευρωπαϊκή ενότητα και ολοκλήρωση και έτοιμοι, στο όνομα των στενών εθνικών συμφερόντων τους, να τονίσουν περισσότερο τον χαρακτήρα της ΕΟΚ σαν τελωνειακής ένωσης και σαν πεδίο μιας κοινής, αλλά όχι ευρείας, αγροτικής πολιτικής.

Καλυμμένοι πίσω από τα δεσμευτικά για τον καθένα, «μέγιστα εθνικά προβλήματα», που ζητούσαν λύση και ικανοποίηση από την Κοινότητα, οι ισχυροί και λιγότερο ισχυροί από τους «Δέκα» δεν απέφυγαν τακτικές, που λίγο απέχουν από τις πολιτικές ασχημίες.

Είναι κάτι παραπάνω από γνωστή η στάση της Μ. Θάτσερ, η οποία ήρθε στην Αθήνα αποφασισμένη να βρει «το δίκιο της και τα λεφτά της» από την Κοινότητα, προτού οι υπόλοιποι εταίροι της τολμήσουν να ασχοληθούν με οποιοδήποτε άλλο πρόβλημα. Όπως είναι περίπου γνωστή η συμφωνία Μιττεράν-Κολ, οι οποίοι στην πρωινή τους συνάντηση ανάμεσα στον καφέ με το κρουασάν και τους χυμούς ελληνικών φρούτων, αποφάσισαν ότι καλό θα ήταν να τελειώνουν μian ώρα αρχύτερα με τη διάσκεψη των Αθηνών και να την επαναλάβουν σε «ευθετότερο χρόνο», στα πλαίσια, βέβαια, της γαλλικής προεδρίας και με βάση σχέδια που θα εξυπηρετούν μάλλον τα συμφέροντα των δύο χωρών, αλλά και τις όποιες ενδοευρωπαϊκές ηγεμονιστικές τάσεις τους. Το γεγονός αυτό, που φαίνεται ότι επιτάχυνε την έκρηξη του Έλληνα πρωθυπουργού, κατά την τελευταία παρέμβασή του, σαν αρχηγού της εθνικής αντιπροσωπείας πια, έδωσε λαβή σε μερίδα του γαλλικού Τύπου να γράψει ότι ο Γάλλος πρόεδρος δεν έκανε τίποτα για να αποτρέψει την κρίση στη συνάντηση των Αθηνών, ώστε να μπορέσει να «χρησιμοποιήσει αυτήν την κρίση κατάλληλα» κατά τη διάρκεια της γαλλικής προεδρίας της ΕΟΚ. Όπως ακόμα, είναι περίπου γνωστή η σταθερή άρνηση των Ολλανδών να συζητηθεί οτιδήποτε σχετικό με την κατάσταση στη Μέση Ανατολή, που θα μπορούσε να θίξει τις ΗΠΑ ή το Ισραήλ.

Όπως και να 'χει το πράγμα, η διάσκεψη των Αθηνών αφέθηκε να κυλήσει πάνω σε λάθος δρόμους, που φυσικά δεν οδήγησαν πουθενά. Γιατί στο όνομα του διακανονισμού των τιμών των αγροτικών προϊόντων, ή της κατανομής και αυτών των ελάχιστων πια κοινοτικών πόρων, «ξεχάστηκε» η βαθιά οικονομική κρίση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, που είναι και κρίση ολόκληρης της Δυτικής Ευρώπης: πλήρης αδυναμία να αντιμετωπιστεί «ο συναλλαγματικός σωβινισμός» των ΗΠΑ, συνεχείς απώλειες θέσεων στην παγκόσμια αγορά, με την ολοένα μειούμενη ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας της, μαζική ανεργία, επιταχυνόμενη άνιση ανάπτυξη των περιοχών της Ευρώπης, αθέμιτος ανταγωνισμός στους τομείς της βιομηχανίας και των νέων τεχνολογιών με την Ιαπωνία, ακόμα και μέσα στους κόλπους της ΕΟΚ.

Και ξεχάστηκε, γιατί οι Ευρωπαίοι φαίνεται ότι ακόμα και σήμερα εξακολουθούν να ζουν με τις γλυκές αναμνήσεις της δεκαετίας του 1960, με τη γρήγορη οικονομική ανάπτυξη και με τις γλυκόπικρες αναμνήσεις τους από την επόμενη δεκαετία, όπου τους αρκούσε να θαρρούν ότι με μεγάλα δημόσια ελλείμματα και ογκούμενα χρέη θα μπορούσαν να ξεπεράσουν «τις δύσκολες μέρες».

Τις δύσκολες μέρες που ήρθαν με τη δεκαετία του 1980 και στις οποίες τώρα οι Δυτικοευρωπαίοι έχουν παραδοθεί σχεδόν αμαχητί. Αφήνοντας έτσι τα πράγματα να πάρουν τον δρόμο τους:

- τη θέση ενός κοινού οικονομικού προγράμματος για την έξοδο από την κρίση, να την παίρνει ένας όλο και περισσότερο σκληρός αλλά και στείρος εθνικισμός — λύση απελπισίας για το πόιος

στον ΠΕΙΡΑΙΑ...

βιβλία - περιοδικά - αφίσσες

πρισμα

εκπαιδευτικά παιχνίδια

μπουμπουλινάς 48 και υψηλάντου - τηλ. 4172366

Κυκλοφορεί

ο 18ος

τόμος του ANTI

θα πρωτοβγεί από την οικονομική ύφεση, που φυσικά καταλήγει στην όλο και μεγαλύτερη εξάρτηση από τις ΗΠΑ

● τη θέση μιας εσωτερικής πολιτικής που θα άμβλυε τις αντιθέσεις ανάμεσα στον πλούσιο ευρωπαϊκό Βορρά και τον φτωχό Νότο της Ευρώπης, να την καταλαμβάνουν αποσπασματικές προτάσεις για μια κοινοτική οικονομική λιτότητα και θυσίες, που πιθανά να τις αντέχει ο Βορράς, όχι όμως και ο Νότος της Ευρώπης.

Με αποτέλεσμα, η Ευρώπη να περιμένει το μάνα εξ ουρανού, ή για την ακρίβεια το μάνα από τις Ηνωμένες Πολιτείες, μένοντας πιστή από την πλευρά της σε μια παλιά και φυσικά ξεχασμένη «υπόσχεση» του Αμερικανού Προέδρου, σύμφωνα με την οποία, όταν θα έβγαιναν οι ΗΠΑ από την κρίση τους, τότε θα μπορούσε να ελπίζει και η Ευρώπη σε ανάκαμψη. Αφήνοντας έτσι «για το μέλλον» την υλοποίηση ιδεών, προτάσεων και προγραμμάτων για εκείνους τους ευρωπαϊκούς παραγωγικούς τομείς, που θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν την επιβίωση της πάλαι ποτέ μεγάλης ευρωπαϊκής αγοράς και να της δώσουν δυνατότητα διεξόδου χάρι σε μια στενή συνεργασία με το φτωχό Νότο του πλανήτη.

Όπως ακόμη «ξεχάστηκε» και η πολιτική κρίση της Κοινότητας και της Δυτικής Ευρώπης ευρύτερα, η οποία είναι η αφετηρία, αλλά και η βαθύτερη ουσία του ευρωπαϊκού προβλήματος: η βαθμιαία αλλά σταθερή απώλεια του ρόλου της συμπρωταγωνίστριας στη διεθνή πολιτική σκηνή, η συνεχώς ελλοτούμενη αυτονομία κινήσεων της σε θέματα που αφορούν άμεσα το μέλλον αλλά και τα συμφέροντα της Ευρώπης, έτσι ώστε σιγά σιγά αυτή να μετασχηματίζεται από παράγοντα καθορισμού και διευθέτησης διεθνών υποθέσεων σε σχεδόν απλό αποδέκτη λύσεων που της επιβάλλονται για λογαριασμό της. Και αυτό, είτε πρόκειται για το κρίσιμο θέμα των σχέσεων ΗΠΑ-ΕΣΣΔ και γενικότερα Ανατολής-Δύσης, με την άνευ όρων ουσιαστικά αποδοχή εγκατάστασης αμερικανικών πυραύλων σε ευρωπαϊκά εδάφη, είτε πρόκειται για το σημαντικό, για τα ευρωπαϊκά συμφέροντα, πρόβλημα στη Μέση Ανατολή, στο οποίο οι «Δέκα» δεν θέλησαν να αντιδράσουν όταν κατά τη διάρκεια της συνάντησής τους, πήρε νέα και επικίνδυνη μορφή.

Και φυσικά, η Ευρώπη δεν θα μπορέσει να δώσει καμιά απάντηση στην πολιτική της κρίση, όσο καιρό δεν τολμάει να ασχοληθεί με την ουσία του προβλήματος: ποια ιδέα θέλει να έχει η ίδια η Ευρώπη για τον εαυτό της, ποια ταυτότητα, ποιον χαρακτήρα και ποιες λειτουργίες θέλει να δώσει η ίδια στον εαυτό της, μπροστά στην παγκόσμια πολιτική και οικονομική κρίση.

Οι εναλλακτικές λύσεις που της παρουσιάζονται δεν είναι πολλές. Ή θα δηλώσει αδυναμία και θα παραδοθεί, αφού πρώτα παραδεχτεί ότι η μοίρα της δεν της ανήκει πλέον, ή θα αντιδράσει σαν ζωντανός οργανισμός και μέσα από την κρίση της, ακόμα και μέσα από τα στοιχεία της παρακμής της, θα αναζητήσει διεξόδους και νέες λύσεις. Και φυσικά αυτή η δεύτερη λύση με τις δυσκολίες που παρουσιάζει είναι η μόνη γοητευτική και προκλητική. Που απαιτεί όμως μια τεράστια πολιτική βούληση για μια Ευρώπη η οποία θα μπορέσει να αξιοποιήσει τα μηνύματα και τις διαθέσεις μιας κοινωνίας μπερδεμένης και συγχυσμένης, που όμως αλλάζει, και θα μπορέσει να κάνει βήματα προς την κατεύθυνση αυτής της πολυσυζητημένης αλλά όχι ακόμα συγκεκριμένης ιδέας για μια ευρωπαϊκή ολοκλήρωση —κίνητρο και για μιαν άλλη, δικαιότερη και αποδοτικότερη συνεργασία Βορρά-Νότου.

Η πρόκληση αυτή βέβαια απευθύνεται κυρίως στην ευρωπαϊκή Αριστερά, που δυστυχώς φαίνεται να απέχει ακόμα πολύ από το σημείο να αναλάβει η ίδια αυτήν την πολιτική πρωτοβουλία.

Χαμένη κάπου ανάμεσα στο παρελθόν της και στις εξαρτήσεις από αυτό, πνιγμένη μέσα στις καχυποψίες για τις προθέσεις και τους σκοπούς του ενός ή του άλλου τμήματός της, αυτοεξουδετερωμένη σχεδόν από τις συνεχείς ενδοσκοπήσεις της, η ευρωπαϊκή Αριστερά βλέπει στο σύνολό της τον εαυτό της να υποκύπτει στις συνέπειες μιας παρακμής, από την οποία, μέχρι πριν από λίγο καιρό ήταν σχεδόν «σίγουρο», ότι αυτή και μόνο θα μπορούσε να βγάλει την Ευρώπη. Μόνο που σήμερα, το μόνο «σίγουρο» που έχει μπροστά της η ευρωπαϊκή Αριστερά είναι η πρόκληση για την παρακμή ή την ανανέωση της Ευρώπης. Και φυσικά δεν έχει άλλη εκλογή.

□

τα βιβλία του μήνα

ΜΕΛΠΩ ΑΞΙΩΤΗ
ΜΙΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ
ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
και άλλα κείμενα

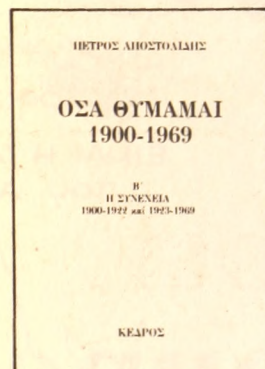
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ
ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
ΜΙΑΣ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑΣ
(Μυθιστόρημα)

ΟΥΙΛΙΑΜ ΦΩΚΝΕΡ
ΚΑΘΩΣ ΨΥΧΟΡΡΑΓΩ

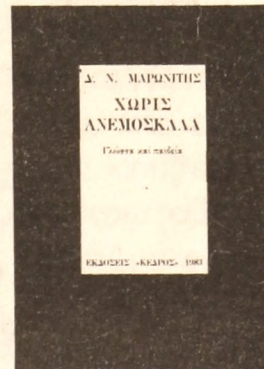
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ
ΤΟ ΓΚΙΣΕ
(Μυθιστόρημα)

ΠΕΤΡΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
ΟΣΑ ΘΥΜΑΜΑΙ
1900-1969 (Β' τόμος)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΙΟΥΡΤΣΑΚΗΣ
ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ
ΚΑΙ ΟΜΑΔΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ
Το παράδειγμα του Καραγκιόζη

Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ
ΧΩΡΙΣ ΑΝΕΜΟΣΚΑΛΑ
Γλώσσα και Παιδεία

ΠΗΤΕΡ ΜΠΗΑΝ
ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

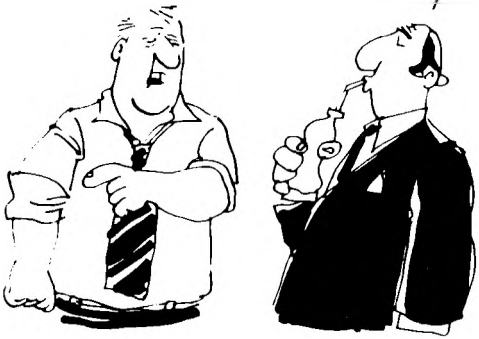
1954-1984

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ
...δημιουργούμε αναγνώστες

Γεωργίου Γενναδίου 6 - Τηλ.: 36.15.783

ΤΡΑΒΑ ΝΑ ΣΥΝΕΧΙΣΕΙΣ
ΤΗΝ ΑΝΑΚΡΙΣΗ ΡΕ ΤΑΚΗ
ΕΜΕΝΑ ΜΟΥ ΣΠΑΣΕ
ΤΑ ΝΕΥΡΑ

ΔΕΝ ΠΑΡΑΔΕΧΕΤΑΙ
ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ
ΡΑΔΙΟΠΕΙΡΑΤΗΣ;

ΤΙ ΡΑΔΙΟΠΕΙΡΑΤΗΣ,
ΚΑΙ ΤΡΙΧΕΣ ΛΕΕΙ;
ΕΙΧΕ ΙΣΑ-ΙΣΑ ΚΑΤΙ
ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑΚΙΑ
ΓΙΑ ΝΑ ΠΑΙΖΕΙ

ΤΑΧΥΜΕ
ΞΑΝΑΚΩΣΕΙ ΑΥΤΑ.
ΤΩΛΑΧΙΣΤΩ ΝΑΒΑΣΕ
ΚΑΙ ΚΑΝΕΝΑ
ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΝΑ
ΤΗΝ ΒΡΟΥΜΕ

ΤΟ ΞΕΡΩ... ΤΟ ΞΕΡΩ...
ΕΣΕΝΑ ΣΕ ΓΩΣΤΑΡΩΝΕ
ΤΑ ΝΥΚΤΑ ΝΥΚΤΑ.
ΑΜΑ ΘΕΣ ΝΑ ΠΙΑΣΕΙΣ
ΤΕΤΟΙΑ ΠΙΑΝΕΙΣ
ΚΑΙ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΟΧΙ ΡΕ ΜΠΑΓΑΣΑ...
ΑΥΤΑ ΕΙΝΑΙ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ
ΕΜΕΙΣ ΘΕΛΟΥΜΕ ΤΙΠΟΤΑ
ΛΕΝΟΝ ΝΑ ΠΟΥΜΕ...
ΤΙΠΟΤΑ ΝΥΤΛΑΝ
ΤΖΑΝΙΣ ΤΖΟΠΛΙΝ
ΚΑΙ ΤΕΤΟΙΑ...

Α
ΡΕ ΜΕΤΑΛΕ

ΠΩΣ ΝΑ
ΤΟ ΚΑΝΟΥΜΕ
ΡΕ ΦΙΛΑΡΑ;
ΕΙΜΑΙ
ΣΤΟ ΔΙΚΟ ΜΟΥ
ΤΑΞΙΔΙ ΕΓΩ

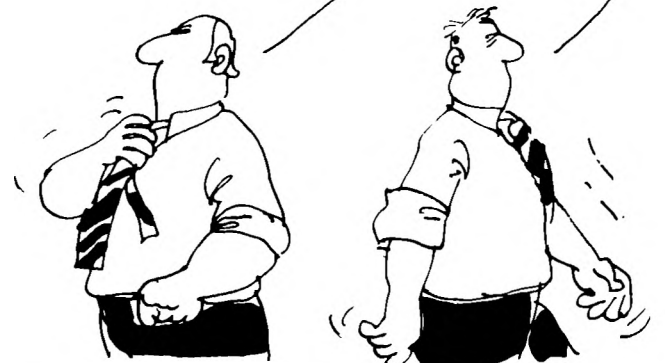
ΠΑΡΑΛΑΒΕ ΤΩΡΑ
ΤΟΝ ΤΥΠΟ ΠΟΥ ΜΑΣ ΜΟΥΡΛΑΝΕ
ΣΤΙΣ ΔΙΑΦΗΜΗΣΕΙΣ. "ΤΟ ΚΑΝΩ
ΛΕΕΙ ΓΙΑ ΝΑ ΠΑΡΩ ΚΑΜΜΙΑ ΛΑΜΠΑ"

ΤΑ ΙΔΙΑ ΛΕΕΙ
ΚΙ Ο ΜΑΡΟΥΔΑΣ

ΕΧΕΙΣ ΑΔΙΚΟ! Ο ΜΑΡΟΥΔΑΣ ΛΕΕΙ
ΠΩΣ ΤΟ ΚΑΝΕΙ ΓΙΑ ΝΑ ΒΓΑΛΕΙ ΛΕΦΤΑ

ΑΣ ΤΟΝΑ ΣΕ ΜΕΝΑ ΤΩΡΑ
ΕΣΥ ΤΡΑΒΑ ΝΑ ΠΙΑΣΕΙΣ
ΒΑΡΙΑ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΤΙΚΟ
ΤΟΥ "ΕΚΑΤΟ"

ΛΟΙΠΟΝ
ΣΥΝΤΡΟΦΕ
...
ΤΣΙΓΑΡΑΚΙ;

ΔΕΝ
ΔΕΝ
ΕΙΜΑΙ
ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ

ΕΛΑ ΤΩΡΑ
ΔΙΚΕ ΜΟΥ... ΤΙ
"Ο ΔΥΟ-ΕΞΗΝΤΑ-ΔΥΟ"
ΤΙ
ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ;

ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ
"Ο ΔΥΟ-ΕΞΗΝΤΑ-ΔΥΟ"
ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ
ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ
ΕΙΜΑΙ Ο
ΡΩΜΑΙΟΣ
Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΤΗΣ ΕΡΤ

ΕΓΩ
ΔΕΝ ΞΕΡΩ
ΚΑΝΕΝΑΝ
ΡΩΜΑΙΟ
ΝΑ ΔΙΕΥΘΥΝΕΙ
ΤΗΝ ΕΡΤ
ΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΕΙ
ΤΟ ΠΑΣΟΚ

ΚΑΝΕΤΕ
ΛΑΘΟΣ
ΚΥΡΙΕ...
ΣΕ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΤΗΣ ΕΡΤ
ΣΑΣ ΒΕΒΑΙΩ
ΟΤΙ ΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΕΙ
Ο ΑΝΤΡΕΑΣ

ΚΑΙ ΠΟΙΑΝΗΣ
ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΕΙΣΑΙ
ΕΙΠΑΜΕ;

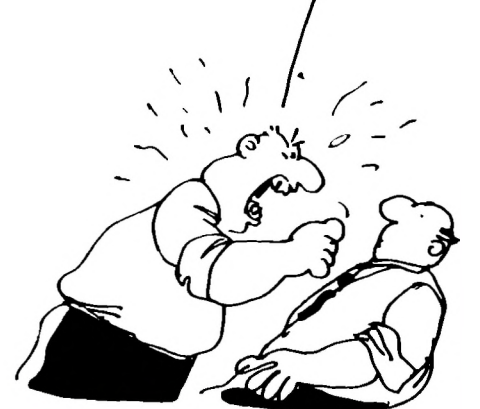
ΤΗΣ ΕΡΤ
ΚΥΡΙΕ...
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑΣ
ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

ΕΓΩ ΔΕΝ ΞΕΡΩ
ΚΑΜΜΙΑ
ΕΡΤ
ΕΘΝΙΚΗ
ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑ

Η ΜΟΝΗ ΕΘΝΙΚΗ
ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑ
ΕΙΝΑΙ Η ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑ
ΤΟΥ ΑΝΤΙ

ΓΙΑ ΜΙΑ
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ
ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑ

Το πείραμα του σταθμού

Σίγουρα για το ANTI ένας «πειρατικός» ραδιοσταθμός δεν είναι κάτι καινούριο. Στο ANTI-φεστιβάλ το Μάρτη του 1982 είχαμε εγκαταστήσει στον «Τεχνοχώρο» έναν ραδιοσταθμό που μετέδιδε άμεσα όλα τα «δρώμενα» του «Τεχνοχώρου», εκδηλώσεις, συζητήσεις, αναζητήσεις.

Για μας δηλαδή, το θέμα «αρχής» στην ελεύθερη ραδιοφωνία έχει ήδη έμπρακτα απαντηθεί. Αυτό που επιχειρούμε λοιπόν τη βδομάδα από τις 16 ως τις 22 του Δεκέμβρη δεν είναι απλά η λειτουργία ενός «πειρατικού», «ελεύθερου» ραδιοσταθμού. Είναι ένα πείραμα —μικρής φυσικά κλίμακας στο τεχνικό επίπεδο— για μια άλλη ποιότητα στη ραδιοφωνική επικοινωνία.

Ας το ονομάσουμε πείραμα «εναλλακτικής» ραδιοφωνίας, όσες ασάφειες κι αν κρύβει ο όρος και όση υπεροψία μπορεί καμιά φορά να διαθέτει. Όπου βέβαια το ζητούμενο είναι μια άλλη σχέση ανάμεσα στον «πομπό» και τον «δέκτη», μια άλλη ευαισθησία, μια άλλη αμεσότητα, μια διαφορετική θεματολογία και συμμετοχή στην ίδια την πράξη που εγκαθιδρύουν τα ερτζιανά.

Όμως κάθε φορά που ανακύπτει μια πρωτοβουλία, γεννιέται ένα γενικότερο θέμα: πώς αντιλαμβάνεται δηλαδή το ANTI αυτή την παρέμβαση σε σχέση με το τυπικό νομικό καθεστώς που διέπει τα των μέσων μαζικής ενημέρωσης στη χώρα μας.

Έχουμε επανειλημμένα τονίσει και σε άρθρο και σε ειδικά αφιερώματα (βλέπε πχ. τχ. 103 του Ιούλη του '78) πως μια κοινωνία που θέλει πραγματικά να εμπεδώσει τους δημοκρατικούς θεσμούς δεν μπορεί παρά να απελευθερώσει τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Η απελευθέρωση αυτή πρέπει να βοηθεί διπλά: από τη μια μεριά περιλαμβάνει την κατάργηση του άμεσου κρατικού ελέγχου στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την αντικατάστασή του από έναν πραγματικό κοινωνικό έλεγχο. Από την άλλη πρέπει να περιλαμβάνει —τουλάχιστον σε επίπεδο ραδιοφώνου— την ελευθερία και τη δυνατότητα συλλογικοί φορείς και ενώσεις προσώπων να μπορούν να αρθρώσουν το λόγο τους σε μια ευρύτερη κλίμακα επικοινωνίας.

Για να πάμε πιο πέρα. Ακόμα και με τα πιο «ανοιχτά» και «πλουραλιστικά», μέσα μαζικής ενημέρωσης, υπό κρατικό ή κοινωνικό έλεγχο, πάντα θα υπάρχει ένα πεδίο που ανήκει στην «κοινωνία των πολιτών», στο χώρο δηλαδή των πιο απαραβίαστων θεμελιωδών δικαιωμάτων της ελεύθερης επικοινωνίας, των ιδεών και της ανθρώπινης ευαισθησίας.

Έχουμε λοιπόν τη γνώμη πως πέρα από κάθε αίτημα και προσπάθεια για τη βελτίωση των όρων λειτουργίας και του προγράμματος των κρατικών ραδιοσταθμών, η ελεύθερη ραδιοφωνία είναι ένας χώρος που διαθέτει αυτόματα τη νομιμότητά του. Γιατί σε τελευταία ανάλυση είναι μια διαφορετική σχέση επικοινωνίας που αναιρείται αυτόματα όταν περάσει στο γιγαντικό πλάνο των ραδιοσταθμών εθνικής εμβέλειας και κρατικής σκοπιμότητας...

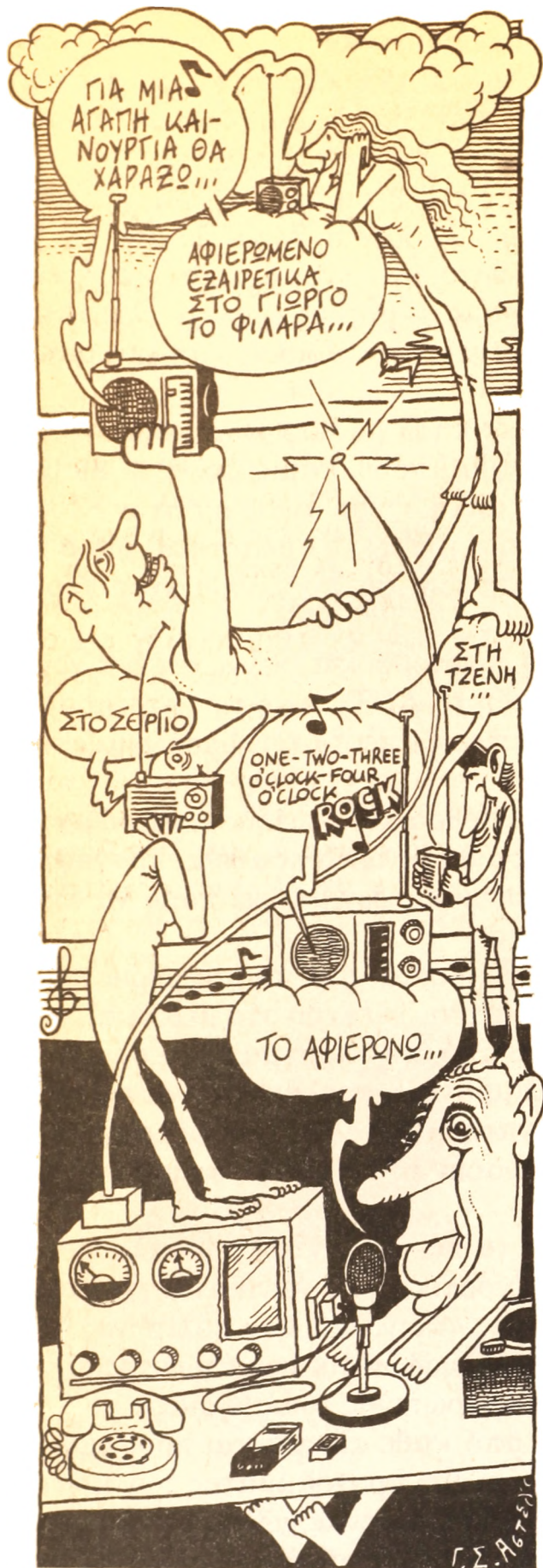
Ενώσεις λοιπόν πολιτών, με ένα νομικό καθεστώς που θα διασφαλίζει την μη επιχειρηματική-εμπορική μορφή της πρωτοβουλίας τους επιβάλλεται να μπορούν να δημιουργούν το δικό τους σταθμό, που θα εγκαθιδρύει ένα διαφορετικό δίκτυο επικοινωνίας και έκφρασης της «κοινωνίας των πολιτών», δηλαδή θα καθιστά ουσιαστικά, τα τυπικά αναγνωρισμένα δημοκρατικά δικαιώματα και ελευθερίες.

Από κει και πέρα, οι κουβέντες για τους «κινδύνους» και τις «παγίδες» που κρύβουν αυτές οι πρωτοβουλίες πρέπει να περιοριστούν υπό τον έλεγχο μιας και μόνης αρχής, μιας και μοναδικής εξουσίας, δηλαδή των ιδίων των πολιτών.

Ας αφήσουμε δηλαδή, αντί για τα όργανα κάποιας εξουσίας να είναι οι ίδιοι οι πολίτες, που με τη συμμετοχή τους και τη στράτευσή τους, την ενεργοποίηση και την κριτική τους ή εν τέλει και την αδιαφορία τους θα αποφασίσουν για τη βιωσιμότητα ή το διαφορετικό περιεχόμενο μιας ελεύθερης ραδιοφωνίας.

Στην κρίση αυτών των μετόχων καταθέτουμε το δικό μας πείραμα που αρχίζει σήμερα στους 103 megacycles...

το ANTI

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ...

του Χάρη Καμπουρίδη

Η εφεύρεση της γραφής, της τυπογραφίας, του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης υπήρξαν θεμελιακές στην ιστορία των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Οι επιπτώσεις τους, πρωτογενείς και επάλληλες, είχαν ιστορική σημασία στη διαμόρφωση των δυτικών κοινωνιών, και όχι μόνο στον τομέα των επικοινωνιών. Η κοινωνική, η οικονομική και η πολιτιστική ζωή είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένες μ' αυτές τις εφευρέσεις και τις εξελίξεις τους. Γι' αυτό άλλωστε τα μέσα μαζικής επικοινωνίας θεωρήθηκαν από την αρχή και σαν μια αξία, ένα «προϊόν», που το κράτος και οι κυρίαρχες ιδεολογίες προσπάθησαν να κηδεμονεύσουν. Και δεν είναι τυχαίο ότι αυτές οι εξουσίες τότε μόνο δέχθηκαν να μοιραστούν τον έλεγχο και την νομή των μέσων, όταν κάθε φορά ένα καινούριο, ισχυρότερο, έκανε την εμφάνισή του. Και ο κύκλος αυτός συνεχίζεται ακόμη.

Αν δούμε το ραδιόφωνο σε τέτοια πλαίσια ανάλυσης, τότε ίσως γίνει καλύτερα κατανοητό γιατί στη σημερινή Ελλάδα το κράτος είναι ακόμη αναποφάσιστο στη θέση που θα 'πρεπε να έχει σχετικά με τη μη-κρατική ραδιοφωνία. Στις βιομηχανικά προχωρημένες δυτικές χώρες, οι ανάλογες αποφάσεις έχουν ληφθεί από καιρό, η ελεύθερη ραδιοφωνία είναι ήδη μια πραγματικότητα, και τα προβλήματα των υπουργείων πληροφοριών είναι πλέον ο έμμεσος έλεγχος των μέσων, κι όχι η μονοπωλιακή κατοχή τους. Σε μας το κράτος αισθάνεται ακόμα αρκετά ανασφαλές να προχωρήσει σε τέτοιες «παραχωρήσεις», αποδεικνύοντας και σ' αυτό τον τομέα το ίδιο γνωστό επίπεδο ανάπτυξης που ισχύει στο σύνολο της ελληνικής κοινωνίας.

Μέχρι τη δεκαετία του '60 ραδιόφωνο στην Ελλάδα είχαν συνήθως τα κεντρικά καφενεία και τα μεγαλοαστικά σπίτια. Το νέο πολιτιστικό αγαθό ήταν ακόμη πολύ ακριβό, δούλευε με λυχνίες, και ο ηλεκτρισμός δεν είχε φτάσει πέρα από τις πρωτεύουσες των νομών και τις κωμοπόλεις. Στα λίγα προγράμματα των εκπομπών περιλαμβανόταν ό,τι περίπου και σήμερα αλλά η καθαρεύουσα ήταν απαγορευτική στη διάδοση και δημοτικότητα των εκπομπών λόγου. Για τον περισσότερο κόσμο, το ραδιόφωνο ήταν ένα μέσο για ν' ακούει μουσική, και ενδεχόμενα, τις βασικές ειδήσεις.

Η ενημέρωση πολλού απείχε από το να θεωρείται μια αξία που μεταφράζεται σε γόητρο ή και σε χρήμα, όπως συμβαίνει σήμερα. Απ' την άλλη μεριά, η μεταδιδόμενη μουσική, ήταν σε συντριπτικό ποσοστό η «ελαφρά», μια μουσική δηλαδή προς την οποία λίγοι είχαν ιδιαίτερη συμπάθεια. Τα λαϊκά / ρεμπέτικα

σπάνια περνούσαν τα κριτήρια ευπρέπειας των αρμοδίων, ενώ η κλασική μουσική που γέμιζε παραδόξως αρκετές ώρες του προγράμματος, έκανε το κοινό ακόμη πιο διστακτικό ή και αρνητικό στην ιδέα ν' αποκτήσει το δικό του ραδιόφωνο. Φυσικά, σε επίπεδο πολιτικής εκμετάλλευσης, το ραδιόφωνο βρισκόταν υπό τον απόλυτο έλεγχο της κυβέρνησης. Εκτός από τις ειδήσεις, πλήθος άλλων εκπομπών λόγου (ομιλίες, θεατρικοποιημένοι διάλογοι κτλ.) μιλούσαν για τη «φρίκη του «παραπετάσματος», για «ιστούς αράχνης» κ.ά. όσο και για ένδοξες στιγμές της ελληνικής ιστορίας. Συμπαθείς εξαιρέσεις σ' αυτό το πρωτόγονο κλίμα, ήταν οι θεατρικές εκπομπές Τετάρτης και Κυριακής —που φαίνεται ότι έπαιξαν μεγάλο ρόλο στη θεατρική παιδεία του κοινού— και μερικές άλλες εκπομπές.

Και ξαφνικά, κάπου γύρω στο 1960, το τρανζίστορ μπήκε στην ζωή μας. Τα

πρώτα μικρά ραδιόφωνα πρωτόφεραν οι ναυτικοί και οι εργάτες από τη Γερμανία, γυρνώντας για Χριστούγεννα στην πατρίδα και σύντομα τα καταστήματα ειδών ηλεκτρισμού γέμισαν από αυτά. Μικρά, φθηνά, ισχυρά στη λήψη και συμπαθητικά, δούλευαν με μπαταρίες, μεταφερόταν στη δουλειά, στο χωράφι, στην εκδρομή, στο γήπεδο. Απόλυτα εύλογο να γίνουν στα μάτια όλων ένας καινούριος φίλος και σύντροφος. Στις ελληνικές ταινίες της εποχής συχνά οι νεαροί χορεύουν μ' ένα τρανζίστορ στ' αυτί τους, κάτι που οριακά σημαδεύει και τα γενικότερα πλαίσια διασκέδασης της εποχής.

Συγχρόνως όμως στις αρχές αυτής της δεκαετίας αρχίζει διεθνώς και η μεγάλη ανάπτυξη της μουσικής ποπ και ροκ. Τα νέα τεχνικά μέσα (πικάπ, μεγάλοι δίσκοι) συνδυάζονται με την εμφάνιση του μικρού ραδιοφώνου και διαδίδουν την μουσική των «συγκροτημάτων

γιεγιέ» σ' όλες τις χώρες και σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Η νέα αυτή μουσική γρήγορα γίνεται η συμβολική έκφραση της ιδεολογίας μεγάλης μερίδας των νέων και ένας καινούργιος τρόπος ζωής. Για την κρατούσα τότε ηθική, τα «ξένα» τραγούδια σήμαιναν μακριά μαλλιά, μπλουζήν, και, πιθανότατα, τεντύμποϊσμό και γιουρτώματα. Και πολύ φυσικό για την κρατική ραδιοφωνία να αποφεύγει τη μετάδοση αυτής της μουσικής που την έβλεπε σαν φορέα αναταραχής στη νεολαία σαν εισβολή «υποκουλτούρας» κτλ. Τα ραδιοφωνάκια όμως έφερναν αυτή τη μουσική από τους ξένους σταθμούς, και οι πρώτοι ραδιοερασιτέχνες, αυτή τη μουσική μεταδίδουν κατά προτίμηση.

Γρήγορα εμφανίζονται στα καταστήματα ηλεκτρολογικού υλικού τα μικρά μαγικά στοιχεία, τα τρανζίστορ. Ξένα περιοδικά δημοσιεύουν σχεδιαγράμματα και οδηγίες συναρμολόγησης και πολλοί καθηγητές στα γυμνάσια και τις τεχνικές σχολές κάνουν το μάθημα της Φυσικής πιο ζωντανό δείχνοντας τις εφαρμογές του τρανζίστορ. Η πρώτη γενιά των μανιακών περί τα ηλεκτρονικά έφτιαχνε μόνο δέκτες, μικρά ραδιόφωνα πάνω σ' ένα κομμάτι ξύλου. Και το πέραςμα απ' την κατανάλωση στην παραγωγή εκπομπών δεν άργησε να γίνει. Γρήγορα εμφανίστηκαν οι πρώτοι ιδιωτικοί σταθμοί που προβλημάτισαν αμέσως τους επίσημους. Στην Θεσσαλονίκη π.χ., το 1963, ο ιδιωτικός σταθμός με το όνομα «ο αγρότης» μετέδιδε καθημερινά προγράμματα οκτώ ωρών με ένταση και καθαρότητα καλύτερη από όλους τους κρατικούς σταθμούς. Το ότι ο «αγρότης» λειτουργήσε επί εξάμηνο, σε επαγγελματική βάση, χωρίς να μπορέσει το ελληνικό κράτος να τον κλείσει αμέσως, δείχνει τον αιφνιδιασμό του από τους ραδιοερασιτέχνες. Αλλά και ο χαρακτηρισμός που τότε επινοήθηκε (ραδιοπειρατής), κατ' αναλογίαν ίσως με τους πειρατές-ταξιτζήδες που τότε ευδοκίμοσαν, έδειξε αμέσως ποιες επρόκειτο να είναι εφεξής οι σχέσεις με τους μη κρατικούς ραδιοσταθμούς.

Μην ξεχνάμε επίσης, ότι βρισκόμαστε ακόμη στην εποχή του ψυχρού πολέμου, και ένας ραδιοφωνικός πομπός, πολύ εύκολα θα μπορούσε να θεωρηθεί σαν μέσο επικοινωνίας με τους «βόρειους εχθρούς». Οι δίκες για «κατασκοπία» γινόταν τότε πολύ εύκολα...

Η υπονόμευση της κρατικής νομής των ερτζιανών

Οι εναλλακτικές μορφές ραδιοφωνίας, όπως έστω εμφανίστηκαν ισχνά, είχαν αποτέλεσμα την κατάρρευση πολ-

λών άλλοθι της εξουσίας και πολλών μύθων σχετικών με τη λειτουργία του μέσου.

Και πρώτα πρώτα, μόνο η ίδια η δυνατότητα ύπαρξης και μη κρατικού ραδιοφώνου, μέσα στην ίδια χώρα, η δυνατότητα ακούσματος και άλλου λόγου, απομυθοποίησε το ραδιόφωνο σαν μέσο και το κράτος σαν εξ ορισμού κάτοχό του.

Αποδείχθηκε π.χ. ότι η καλοαρθρωμένη, τυπική φωνή που ερχόταν από το ΕΙΡ, δεν ήταν απαραίτητα η μόνη ελληνόφωνη ομιλία που ήταν δυνατό ν' ακουστεί στα ερτζιανά. Οι άτεχνες, έστω και συχνά ανόητες, ρητορείες των ραδιοπειρατών, έδειξαν ότι ο λόγος του κρατικού ραδιοφώνου δεν είναι παρά μια από τις πολλές πιθανές μορφές λόγου, και όχι η μοναδική. Χάνοντας την ιδιότητα του απόλυτου, ο λόγος του κρατικού ραδιοφώνου έγινε σχετικός, συνεπώς και η αλήθεια που μετέφερε έγινε επίσης σχετική. Η έκφραση «είναι αλήθεια αφού το είπε και το ραδιόφωνο», δεν πρέπει να εκστομίστηκε πολύ λιγότερες φορές μετά την εμφάνιση και του ραδιοπειρατικού λόγου.

Αλλά η αφαίρεση της μοναδικότητας δεν ήταν το μόνο αποτέλεσμα. Μια ακρόαση ιδιωτικού σταθμού, αν μάλιστα βασίζεται στη σωστή επιλογή του είδους, προδιαθέτει και πραγματώνει μια ταύτιση γούστου και ιδεολογίας. Ο πειρατικός που διαλέγει κανείς γιατί του αρέσει, μεταδίδει συνήθως μόνο τραγούδια και πιθανότατα του είδους που προτιμά ο ακροατής. Ο κρατικός, παγιδευμένος αναγκαστικά σε ένα προγραμματισμό που περιλαμβάνει και άλλες σκοπιμότητες, μεταδίδει και δεκάδες ανούσια ακούσματα που κανείς δεν προθυμοποιείται ν' ακούσει. Έτσι ο πειρατικός διακόπτει τη ροή της εκπομπής του κρατικού, κι αυτό έχει θεμελιακή σημασία για όσους ενδιαφέρονται να κρατήσουν την αποκλειστικότητα στην επαφή

με το κοινό. Για να ξαναγυρίσει ο ακροατής στον κρατικό σταθμό, πρέπει τώρα να διακόψει την επαφή με τον πειρατικό που βρήκε στο μεταξύ εναλλακτικά, άρα πρέπει να κάνει μια κίνηση παραπάνω και, επιπλέον, ο κρατικός θα πρέπει να έχει σχετικά πιο ενδιαφέρον πρόγραμμα —κάτι όχι πάντα δυνατό...

Έτσι η κρατική ραδιοφωνία με την εμφάνιση των πειρατικών σταθμών όχι μόνο χάνει την μυθική της υπόσταση αλλά κινδυνεύει να χάσει και το βασικό της στοιχείο σαν μέσο επικοινωνίας, την συνέχεια ροής. Οι επιπτώσεις είναι σαφείς. Εκεί που κάποτε το ραδιόφωνο μετέφερε την κυρίαρχη ιδεολογία ομοιομορφα σ' όλες τις γωνιές της χώρας, σαν megάφωνο, τώρα οι ραδιοπειρατές παρεμβαίνουν και σχετικοποιούν την αυθεντικότητα επικοινωνίας κράτους-κοινού. Γι' αυτό και η αυστηρότητα με την οποία τελικά περιβλήθηκε θεσμικά η ραδιοφωνία στην Ελλάδα δείχνει ακριβώς αυτόν τον πανικό της κυρίαρχης ιδεολογίας. Όσο κι αν φαίνεται εκ πρώτης όψεως υπερβολικό, μόνο με την εμφάνισή τους τα ερτζιανά, οι ραδιοπειρατές έσπασαν έναν πολύ σημαντικό κώδικα πολιτικού ελέγχου, και, ανεξάρτητα από το τι μετέδιδαν, προκάλεσαν «παράσιτα επικοινωνίας» στο κύκλωμα της εξουσίας προς το κοινό των ερτζιανών.

Η αντιπαράθεση της ιδιωτικής ραδιοφωνίας προς την κρατική είναι όμως το ένα μόνο σκέλος των σχέσεων που δημιουργήθηκαν με την εμφάνιση των ραδιοερασιτεχνών. Το άλλο ήταν αναμφίβολα η επίδραση που είχε το γεγονός, στις ιδεολογικές σχέσεις του κοινού με το ραδιόφωνο.

Νέοι καιροί, νέα ήθη

Την εποχή που το ραδιόφωνο μπήκε για καλά μέσα στη ζωή μας, για την παρέα που διασκέδαζε το επίκεντρο ήταν ο μερακλής με την κιθάρα, το ακορντεόν ή την φουσαρμόνικα. Αυτός παρήγαγε πρόχειρα ή έντεχνα τους μελωδικούς ρυθμούς στην ταβέρνα, την εκδρομή ή την πλατεία της γειτονιάς, διερμήνευε τα γούστα της παρέας και εξέφραζε και τα δικά του. Ο ερασιτέχνης μουσικός ήταν το πιο απαραίτητο μέλος μιας φιλικής συντροφιάς έκανε εύκολα το κομμάτι του στα κορίτσια, ήταν περιζήτητος. Αυτό το πρόχειρο μοντέλο, στα χρόνια που ακολούθησαν μετασχηματίστηκε σε πολλά άλλα. Τώρα το επίκεντρο της ανάλογης συντροφιάς φαίνεται να είναι αυτός που έχει το καλύτερο στερεοφωνικό, την καλύτερη συλλογή δίσκων, την έγχρωμη τηλεόραση κτλ. Η ο ραδιοερασιτέχνης! Αν στον πομπό και τα χιλιάδες τρανζιστοράκια που τον ακούν, προσθέσουμε τις τηλεφωνικές συ-

σκευές, και αν κινητοποιήσουμε αυτό το κύκλωμα επικοινωνίας, θα έχουμε ουσιαστικά το ίδιο μοντέλο της παλιάς παρέας που τραγουδούσε στη γειτονιά. Υπάρχει η ίδια αλληλεπίδραση μεταξύ πομπού και δέκτη και η διαμόρφωση της παρέας γίνεται μέσα από μια εκλεκτική συγγένεια γούστου. Συμμαθητές του σχολείου, συγχωριανοί, συνδημότες ή (με άλλο σημείο αναφοράς:) ροκάδες, τζαζομανείς, φίλοι του ρεμπέτικου κτλ., οργανώνονται κάθε βράδυ σε ένα κύκλωμα επικοινωνίας ουσιαστικό και αληθινό.

Από τη μεριά του ο ραδιοερασιτέχνης αυτοεπιβεβαιώνεται, νιώθει τις άμεσες απαντήσεις στη φωνή και στη χειρονομία του και συχνότατα αισθάνεται την ικανοποίηση της ταύτισης με μια ομάδα που ο ίδιος κινητοποιεί. Από την άλλη, οι «μοναχικές ψυχές» βρίσκουν τις βραδινές ώρες ένα φίλο που τους μιλά και ανταποκρίνεται στο τηλεφώνημά τους, σε μια επαφή θερμή και φυσική, σαν να πρόκειται για παλιά φίλια. Αναμφίβολα αυτές οι παρέες που το βράδι συγκεντρώνονται γύρω απ' τον πειρατή τους, είναι από τις λίγες περιπτώσεις που αρνούνται να επιβεβαιώσουν ότι «το μέσο είναι το μήνυμα», κανόνας που συνήθως χαρακτηρίζει όλα σχεδόν τα προχωρημένα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Η κρατική ανασφάλεια στα ερτζιανά

Όμως τα πράγματα θα ήταν καλά μόνο αν ήταν τόσο ρομαντικά όσο τα είδαμε πριν. Παρόλο που από τους 5.000 πειρατικούς, που χοντρικά υπολογίζεται ότι λειτουργούν σήμερα, το 90% είναι σταθμοί δημιουργίας παρέας, φθάνουν οι λίγοι υπόλοιποι για να δίνουν στο ελληνικό κράτος το άλλοθι να συνεχίζει το κυνηγητό όλων τους. Γιατί οι υπόλοιποι σταθμοί είναι καθαρά επαγγελματικοί, υποκλέπτουν μια μικρή διαφημιστική πελατεία από άλλους φορείς, διαφημίζουν άμεσα ή έμμεσα δίσκους ορισμένων εταιρειών και γενικά πολλαπλασιάζουν τα μικρά μέτωπα σύγκρουσης με τον σχετικό βαρύ νόμο. Άλλοι πάλι λειτουργούν όχι πάντα για να εκπέμψουν κάτι συγκεκριμένο, αλλά περισσότερο για να δοκιμάσουν τις τεχνικές προδιαγραφές των μηχανημάτων και την σχέση τους με τις γεωγραφικές ιδιομορφίες της Αττικής. Η συμπεριφορά των αστυνομικών προς τους πειρατές και τα μηχανήματά τους είναι αντίστοιχα βάνουση και καταστροφική, και γενικά χαρακτηρίζεται από υπερβάλλοντα ζήλο...

Από την άλλη μεριά, το επίσημο ραδιόφωνο έχει πρόσφατα ασπασθεί το είδος και το ύφος των πειρατικών εκπομπών με αφιερώσεις. Οι βραδινές ώρες των FM είναι γεμάτες «ζεστές φωνές»

που ομιλούν περί ανέμων και υδάτων, χωρίς κανένα (προφανές) πρόγραμμα και που κάνουν αφιερώσεις— ακριβώς όπως οι «πειρατές». Το επίσημο όμως κράτος εξακολουθεί να βλέπει τους ερασιτέχνες σαν κοινωνικό περιθώριο. Ίσως ένα βήμα που θα καθιέρωνε την ελεύθερη ραδιοφωνία να μην ήταν και τόσο δύσκολο για μια κυβέρνηση αυτής της υποανάπτυξιν χώρας, αν κάποιος αρμόδιος βρισκόταν να καταλάβει ότι τώρα πια ούτε η τεχνικά υπεροπλισμένη ΕΡΤ ούτε η καθεστηκυία τάξις κινδυνεύουν από τους ραδιοερασιτέχνες.

Εκτός αν ο φόβος τους βρίσκεται κάπου αλλού, στην τηλεόραση ας πούμε. Γιατί πίσω από την παράταση του απαγορευτικού για την ελεύθερη ραδιοφωνία νομικού καθεστώτος, κρύβεται ο φόβος προς την πιθανή ελεύθερη ιδιωτική τηλεόραση. Τώρα που τα μεγάλα παιχνίδια παίζονται πλέον στην μικρή οθόνη και σχεδόν καθόλου στα ερτζιανά τυχόν άνοιγμα στην ελεύθερη ραδιοφωνία θα θεωρηθεί, εύλογα άλλωστε, σαν κατάρρευση των άλλοθι που στηρίζουν την κρατική αποκλειστικότητα στην τηλεόραση. Αν είναι πράγματι έτσι, τότε οι ραδιοερασιτέχνες θα θεωρούνται για πολύ καιρό ακόμη πειρατές της κρατικής νομής του ραδιοφώνου.

□

ΠΕΤΡΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΟΣΑ ΘΥΜΑΜΑΙ 1900-1969

Α'
ΓΚΑΡΝΙΖΟΝ ΟΥΣΙΑΚ
1922-1923

Α'
ΒΡΑΒΕΙΟ
ΙΠΕΚΤΣΙ
1982

Β'
Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ
1900-1922 και 1923-1969

από τον πρόλογο:

... Η δική μου η γενιά από το τέλος του περασμένου αιώνα μέχρι σήμερα, έζησε μέσα σε μια παγκόσμια δίνη γεγονότων, Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, Οκτωβριανή επανάσταση, Β' Παγκόσμιος, ψυχρός πόλεμος κ.λ.π.

Στην Ελλάδα το κύμα φουσκώνει, Γουδί-Βενιζέλος, Πόλεμος 1912-13, Βενιζέλος-Κωνσταντίνος, Μικρασιατική Καταστροφή, Μεταξάς, Αλβανία, Κατοχή, Εθνική Αντίσταση, Εμφύλιος, 21η Απριλίου και αγωνιώδη προσπάθεια να αποκατασταθεί κάποια γαλήνη...

μερικά από τα περιεχόμενα:

- Από τα Γιάννενα στη Σμύρνη (1896-1922)
- Ο πόλεμος του 40 • Κατοχή (1941-1944)
- ΕΔΕΣ (1944-1945) • Η ωραία Βάρκιζα (1945-1946)
- Από το ημερολόγιο του Αϊ-Στράτη (Δεκέμβρης 46 - Οκτώβρης 47)
- Αθήνα - Γιάννενα - Γυάρος (1950-1969)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΛΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 6 (πάροδος 'Ακαδημίας) - Τηλ.: 36.15.783

ΔΥΟ ΑΠΟΨΕΙΣ

Κρίναμε σκόπιμο, να ανοίξουμε τη συζήτηση γύρω από την υπόθεση των ελεύθερων ραδιοσταθμών και από τη σκοπιά των θεσμών, όπως δηλαδή αυτοί περιγράφονται «από το Σύνταγμα και τους νόμους του κράτους». Είναι ευχάριστο και ενδιαφέρον που το θέμα δεν είναι «κλειστό» ακόμα και σ' αυτό το επίπεδο. Οι διαφορές βέβαια ανάμεσα στο άρθρο του καθηγητή κ. Δημ. Τσάτσου και το άρθρο του κ. Ν. Αλιβιζάτου, είναι εκείνες που προσδιορίζουν και το τόξο της προβληματικής και το χώρο της παρέμβασής μας. Εμείς τουλάχιστον δώσαμε ήδη τη δικιά μας ερμηνεία, θητεύοντας στην αρχή ότι η καλύτερη εμπέδωση των θεσμών γίνεται από τους ενεργοποιημένους εν ονόματι τους πολίτες...

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ

του Δ.Θ. Τσάτσου

1. Η Ε' Αναθεωρητική Βουλή με το άρθρο 15 διατήρησε το καθεστώς της ΚΡΑΤΙΚΗΣ Ραδιοφωνίας και της ΚΡΑΤΙΚΗΣ Τηλεόρασης. Βέβαια πρωτοτυπεί έναντι του παρελθόντος υιοθετώντας τη διάταξη της § 2 του άρθρου 15 που ορίζει τα εξής:

«Η ραδιοφωνία και η τηλεόρασις τελούν υπό τον άμεσον έλεγχο του Κράτους, σκοπούν δε εις την αντικειμενικήν και επί ίσοις όροις μετάδοσιν πληροφοριών και ειδήσεων, ως και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, διασφαλιζομένης πάντως της εκ της κοινωνικής αποστολής αυτών και εκ της πολιτιστικής αναπτύξεως της Χώρας επιβαλλομένης ποιοτικής στάθμης των εκπομπών». (Οι υπογραμμίσεις είναι δικές μου).

Η διατύπωση λοιπόν του Συντάγματος έχει απόλυτη σαφήνεια. Το νόημα όμως μιας συνταγματικής επιταγής, έτσι και το νόημα του κρατικού ελέγχου κατά το άρθρο 15 διάταξη 2 δεν προκύπτει ΜΟΝΟ από τη σαφήνεια του νομοθετικού λόγου. Προκύπτει επίσης:

α) Από τη νοηματική σύνθεση και σύνδεση της ειδικής διάταξης του άρθρ. 15 § 2 με τις άλλες αρχές του Συντάγματος στις οποίες θεματικά αναφέρεται το συγκεκριμένο πραγματικό.

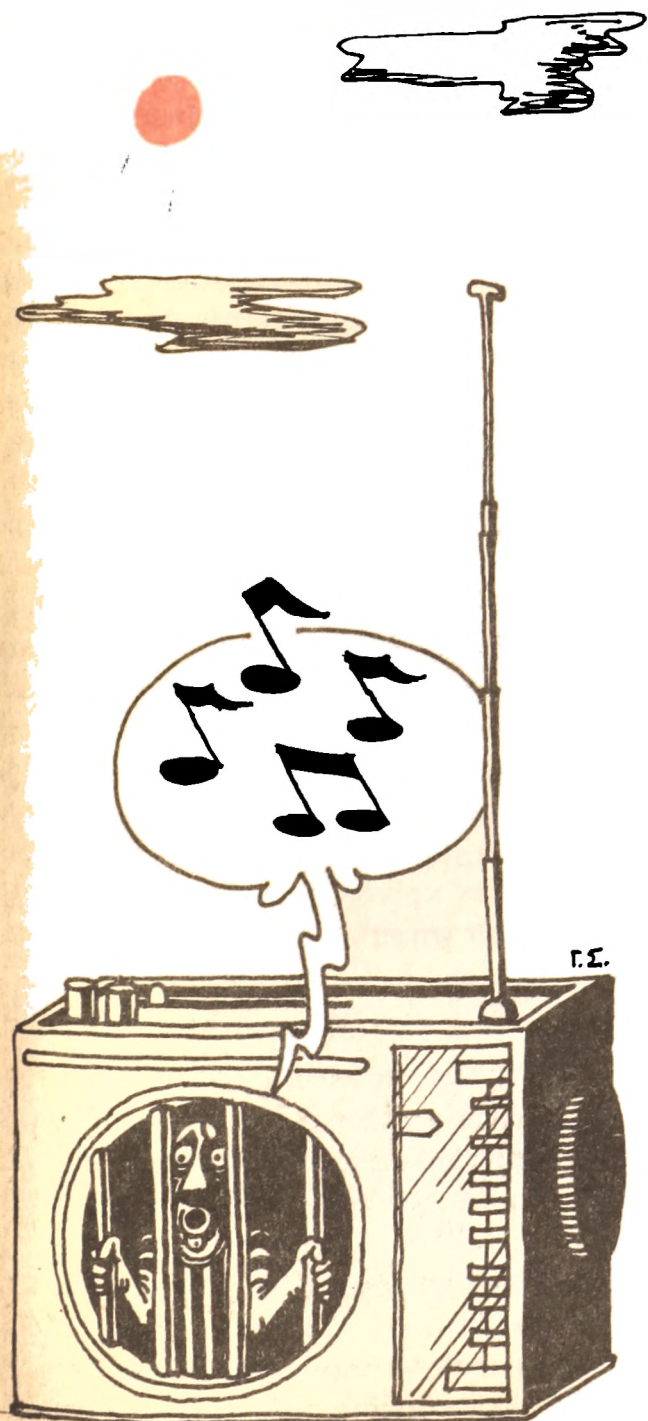
β) Από τη διαλεκτική αντιπαράθεση της διατυπωμένης συντακτικής βούλησης με τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης πολιτικής (υπό ευρεία έννοια) πραγματικότητας.

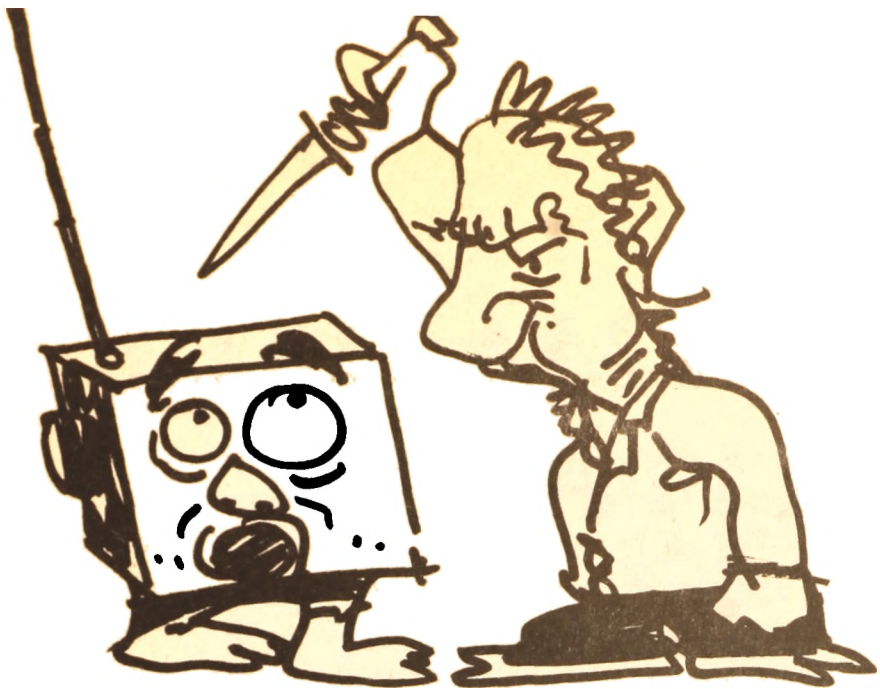
2. Με αυτά τα κριτήρια το αποτέλεσμα της διάγνωσης κάθε άλλο παρά σαφές είναι: Έτσι:

α) Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση έχουν περίπου το μονοπώλιο της πληροφόρησης καθώς και τη δύναμη της επιβολής (του «περάσματος») αντιλήψεων και προσώπων. Έχει τη δύναμη μιας εκπαιδευτικής διαπαιδαγώγησης, έχει τη δυνατότητα της κατευθυνόμενης πολιτικής πληροφόρησης. Τα θέματα αυτά όμως εμπίπτουν και σε άλλες διατάξεις του Συντάγματος. Στο δικαίωμα της πληροφόρησης που προκύπτει από το άρθρο 14 (ελευθερία του στοχασμού και του Τύπου), όσο και στο άρθρο 1 § 2 (λαϊκή κυριαρχία) και στο άρθρο 2 § 1 (ανθρώπινη αξιοπρέπεια). Η λογικά αναγκαία νοηματική ενότητα του άρθρ. 15 (ραδιοφωνία-τηλεόραση) με τις παραπάνω διατάξεις μας αναγκάζει να δεχτούμε, πως το νόημα του άρθρου 15 είναι τούτο: κρατικός έλεγχος ΝΑΙ, αλλά υπό τον όρο, ότι ο έλεγχος αυτός λειτουργεί ΔΙΑΣΦΑΛΙΖΟΝΤΑΣ το δικαίωμα της ολόπλευρης πληροφόρησης του πολίτη, τη λαϊκή κυριαρχία και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

β) Αν δεχτούμε, πως το κράτος και τότε και —έστω με βελτιώσεις— τώρα υλοποιεί αντίθετα με τη συνταγματική δεοντολογία το θεσμό του κρατικού ελέγχου, αν πάρουμε δηλαδή ως βάση τη γενική διαπίστωση, ότι τα μαζικά μέσα ενημέρωσης είναι σε μεγάλο βαθμό όργανα προβολής του κόμματος τότε ΑΠΟΔΥΝΑΜΩΝΕΤΑΙ ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΚΥΡΟΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 15.

Η ΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ δεν είναι μονόπλευρη υποχρέωση του πολίτη. Όταν η κρατική στάση παραποιεί τους θεσμούς και τους εκκενώνει από το δημοκρατικό τους νόημα, τότε πρέπει και να δεχτεί τη λογική συνέπεια αυτής της παρακμής που είναι η ΝΟΜΙΚΗ ΑΠΟΔΥΝΑΜΩΣΗ της ρυθμιστικής δύναμης μιας διάταξης.

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

του Νίκου Αλιβιζάτου

ΣΕ ΑΝΤΙΘΕΣΗ με τα περισσότερα σύγχρονα συντάγματα, που δεν περιέχουν ειδικές διατάξεις για το καθεστώς των ραδιοτηλεοπτικών μέσων, το σύνταγμά μας προβλέπει ότι η ραδιοφωνία και η τηλεόραση «τελούν υπό το άμεσον έλεγχο του κράτους». Η ρητή αυτή πρόβλεψη του μεταδικτατορικού καταστατικού μας χάρτη δεν επιτρέπει γενικές νομικές συζητήσεις, αντίστοιχες με εκείνες που γίνονται τα τελευταία χρόνια στην Ιταλία ή την Γαλλία, για το επιτρεπτό ή μη της ελεύθερης ραδιοφωνίας, εν όψει της συνταγματικά κατοχυρωμένης ελευθερίας της έκφρασης. Απεναντίας, «προσγειώνει» αναγκαστικά τον προβληματισμό στο πολύ πιο πεζό επίπεδο της αναζήτησης της έκτασης του «άμεσου κρατικού ελέγχου» κατά το σύνταγμα.

ΣΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ αυτό, προτού δούμε κατά πόσον συμβιβάζεται με τη ρήτρα του «άμεσου κρατικού ελέγχου» η ελεύθερη ραδιοφωνία, θα σταθούμε στα προηγούμενα της συνταγματικής αυτής διάταξης.

Τα προηγούμενα ή η γενική αποδοχή του κρατικού ελέγχου

ΣΤΗ ΧΩΡΑ μας, από πολύ νωρίς, η ραδιοφωνική εκπομπή έπαψε να αναγνωρίζεται ως ατομικό δικαίωμα και καθιερώθηκε ως αποκλειστικό προνόμιο του κράτους ή φορέων άμεσα εξαρτημένων απ' αυτό. Την «Υπηρεσία Ραδιοφωνικών Εκπομπών» που ίδρυσε η δικτατορία της 4ης Αυγούστου ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου (Α.Ν. 95/1936), διαδέχθηκε μετά την απελευθέρωση το «Εθνικόν Ίδρυμα Ραδιοφωνίας» (Ε.Ι.Ρ.) (Σ.Π. 54/1945). Παράλληλα, κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, πρωτολειτούργησε ως αυτοτελής υπηρεσία του Γ.Ε.Σ. ραδιοφωνικός σταθμός των ενόπλων δυνάμεων, το αμφίβολης συνταγματικότητας νομικό καθεστώς του οποίου ρύθμισε λίγο αργότερα ο Α.Ν. 1663/1951 της κυβέρνησης Σοφ. Βενιζέλου. Όσο για το Σύνταγμα, μετά τον πόλεμο, περιορίστηκε στο να εξαιρέσει την ραδιοφωνία —όπως άλλωστε και τον κινηματογράφο, τη φωνογραφία και τα δημόσια θεάματα γενικά— από τις «προστατευτικές» για τον Τύπο διατάξεις, δηλαδή κατά βάση, από την απαγόρευση της επιβολής λογοκρισίας (άρθρο 14 παρ. 8 του Συντάγματος του 1952).

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ που ακολούθησαν, δεν ήταν ο κρατικός έλεγχος πάνω στη ραδιοφωνία που αμφισβητήθηκε, όσο ο πολιτικός εξανδραποδισμός της από τις εκάστοτε κυβερνήσεις.

Πράγματι, τα σχετικά νομοθετήματα όχι μόνο δεν ίδρυν τις στοιχειώδεις εκείνες διοικητικές δομές, που θα ήταν ικανές —με το κατάλληλο προσωπικό— να εξασφαλίσουν ένα μίνιμουμ ανεξαρτησίας, αμεροληψίας και αντικειμενικότητας, αλλά υπήγαγαν την ραδιοφωνία στην κυριολεκτικά απεριόριστη εξουσία του υπουργού Προεδρίας¹. Στόχο των αντιπολιτευόμενων αποτέλεσαν οι ρυθμίσεις αυτές, και όχι η υπαγωγή της ραδιοφωνίας στο κράτος, που θεωρήθηκε μάλλον αυτονόητη στον τόπο μας.

ΜΕΤΑ την αποκατάσταση της δημοκρατίας, το 1974, η συζήτηση ξαναζωντάνεψε με ένα καινούριο δεδομένο: την τηλεόραση. Με νωπές ακόμη τις μνήμες της χυδαίας εκμετάλλευσης των καναλιών από τη χούντα, το πρόβλημα τέθηκε με αρκετή οξύτητα στην Αναθεωρητική Βουλή, με την ευκαιρία της συζήτησης του νέου συντάγματος. Πολύ σχηματικά, θα μπορούσε να πει κανείς ότι οι μεν τότε κυβερνώντες, παρά τις όποιες διακηρύξεις καλών προθέσεων και τις συμβουλές διάσημων ξένων εμπειρογνομόνων που είχαν ειδικά μετακαλέσει, δεν φαινονταν διατεθειμένοι να εγκαταλείψουν τον ασφυκτικό έλεγχο πάνω στο σημαντικότερο όπλο που διέθεταν για να εκμαιεύσουν την επιζητούμενη συναίνεση. Όσο για τους αντιπολιτευόμενους, χωρίς κατ' αρχήν να αμφισβητούν την υπαγωγή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης στο κράτος, ζητούσαν θεσμικές εγγυήσεις για την εξασφάλιση της ποθητής πολυφωνίας στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα.

ΠΙΟ συγκεκριμένα, η Ε.Κ.Ν.Δ., που ήταν τότε αξιωματική αντιπολίτευση, τάσσονταν ανεπιφύλακτα υπέρ του κρατικού μονοπωλίου, ζητούσε όμως την υπαγωγή των ραδιοτηλεοπτικών μέσων σε οργανισμό που θα διοικούταν από όργανο, στο οποίο θα συμμετείχαν εκπρόσωποι των κοινοβουλευτικών κομμάτων «ως και πρόσωπα εκφράζοντα τας εν τη Χώρα εκδηλούμενας πολιτικές και πνευματικές κατευθύνσεις και υποδεικνύόμενα υπό των αντιστοιχών οργανώσεων»². Το ΠΑΣΟΚ, πάλι, ζητούσε η ραδιοφωνία και η τηλεόραση «να ανήκουν εις το Κράτος ή άλλους κοινωνικούς φορείς», χωρίς όμως να διευκρινίζει ποιους ακριβώς εννοούσε³. Όσο για το ΚΚΕ εσωτ. και την ΕΔΑ, αφού αρχικά τόνιζαν στη σχετική τροπολογία τους ότι «τα μέσα μαζικής επικοινωνίας ανήκουν εις το δημόσιον και δεν τελούν υπό τον αποκλειστικόν έλεγχο της κυβερνήσεως», ζητούσαν να μπορεί να επιτραπεί με νόμο η ίδρυση σταθμών ραδιοφώνου, τηλεόρασης ή «συναφών μέσων μεταδόσεως» από Έλληνες πολίτες και τους Ο.Τ.Α.⁴. Τέλος, το ΚΚΕ δεν υπέβαλε καμιά σχετική πρόταση.

ΚΑΤΩ από την πίεση της αντιπολίτευσης, η πλειοψηφία της «Νέας Δημοκρατίας» δέχθηκε μεν τελικά να μνημονευθούν στην οικεία διάταξη οι «σκοποί» στους οποίους οφείλουν να αποβλέπουν η ραδιοφωνία και η τηλεόραση (: αντικειμενική και επί ίσοις όροις μετάδοσις πληροφοριών και ειδήσεων, ως και προϊόντων του λόγου και της τέχνης» αφενός, διασφάλιση «της ποιοτικής στάθμης των εκπομπών» αφετέρου), καθιέρωσε όμως για πρώτη φορά στο σύνταγμα της χώρας τον έλεγχο του κράτους στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα, έναν έλεγχο που τον θέλησε μάλιστα «άμεσο» και —αν κρίνουμε τουλάχιστον από το Ν. 230/1975 για την ΕΡΤ, που ψήφισε λίγο αργότερα— αποκλειστικά κυβερνητικό⁵.

Ο «άμεσος έλεγχος του κράτους» σήμερα

ΓΙΑ ΤΟΝ «άμεσο έλεγχο του κράτους», που καθιερώνει το άρθρο 15 παρ. 2 του συντάγματος, θα μπορούσε να παρατηρηθεί κανείς τα εξής σε σχέση με το πρόβλημα της ελεύθερης ραδιοφωνίας:

α) Το σύνταγμα δεν καθιερώνει το μονοπώλιο του κράτους στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα. Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση μπορεί να ανήκουν και σε άλλους φορείς —δημόσιους ή ιδιωτικούς— υπό τον όρο ότι το κράτος θα μπορεί να ελέγχει άμεσα τη λει-

τουργία τους. Αυτό δεν σημαίνει ότι το μονοπώλιο της EPT-1 και της EPT-2 που καθιερώνει όχι το σύνταγμα, αλλά ο νόμος (άρθρο 4 παρ. 1 του Ν. 230/1975) είναι αντισυνταγματικό. Σημαίνει απλώς ότι το σύνταγμα δεν απαγορεύει στον κοινό νομοθέτη να σπάσει το οιονεί κρατικό μονοπώλιο, αρκεί να καθιστά δυνατό, με άλλες διατάξεις, τον άμεσο έλεγχο του κράτους πάνω στους νέους φορείς της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης, που θα επιτρέψει ενδεχομένως να ιδρυθούν. Υπό την έννοια αυτή, δεν είναι αντισυνταγματικοί ούτε οι νόμοι που σήμερα διέπουν την ίδρυση και λειτουργία ερασιτεχνικών σταθμών από ιδιώτες εφοδιασμένους με άδεια, υπό τον όρο ότι οι σχετικές διατάξεις διασφαλίζουν την άσκηση του άμεσου κρατικού ελέγχου (Ν.Δ. 1244/1972, Π.Δ. 271/1976, Ν. 652/1977, Ν. 1162/1981, Π.Δ. 1246/1981).

β) Ο κρατικός έλεγχος ως «άμεσος», *μπορεί να είναι πολύ εντονότερος απ' ό,τι σε άλλους τομείς*, για τους οποίους το σύνταγμα προβλέπει απλή εποπτεία του κράτους (ΟΤΑ., Α.Ε.Ι.). Μπορεί, προφανώς, να είναι κατασταλτικός, αλλά και *προληπτικός*, και τούτο ανεξάρτητα από την πρόβλεψη της παρ. 1 του άρθρου 15 του συντάγματος που, επαναλαμβάνοντας βασικά την αντιστοιχη διατύπωση του συντάγματος του 1952, ορίζει ότι για τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση δεν εφαρμόζονται οι «προστατευτικές» για τον Τύπο διατάξεις του άρθρου 14.

γ) Εφόσον το σύνταγμα δεν διακρίνει, ο «άμεσος έλεγχος του κράτους» *καλύπτει και την ασύρματη και την ενσύρματη ραδιοτηλεόραση*, οσηδήποτε και αν είναι η εμβέλεια των σταθμών εκπομπής. Μπρος στη σαφήνεια της συνταγματικής διάταξης, προβληματισμοί ανάλογοι με εκείνους που, το 1974, οδήγησαν το ιταλικό Συνταγματικό Δικαστήριο να χαρακτηρίσει ως αντισυνταγματική την απαγόρευση της λειτουργίας τοπικών σταθμών ενσύρματης ή ασύρματης τηλεόρασης εφόσον δεν παρεμποδίζουν την άσκηση του οιονεί κρατικού μονοπωλίου της R.A.I. στο εθνικό επίπεδο (βλ. απόφαση 226/1974), δεν μπορούν να υποστηριχθούν σοβαρά στον τόπο μας.

ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ δεν σημαίνουν ότι το κράτος μπορεί, επικαλούμενο το άρθρο 15 του συντάγματος, να παρεμποδίσει την άσκηση του δικαιώματος της ακρόασης στη χώρα μας. Πράγματι, ο «άμεσος έλεγχος του κράτους» αφορά το δικαίωμα εκπομπής που, όπως είδαμε, έχει μετατραπεί ουσιαστικά σε κρατικό προνόμιο. Δεν αφορά, αντίθετα, το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα του κάθε ατόμου, που ζει και διαμένει στην Ελλάδα, είτε πρόκειται για Έλληνα, είτε για αλλοδαπό, να διαμορφώνει ελεύθερα γνώμη, ακούγοντας μεταξύ άλλων ο-

ποιοδήποτε ραδιοφωνικό σταθμό, ελληνικό ή ξένο, νόμιμο ή παράνομο, της αρεσκείας του. Κάθε απόπειρα, εν ονόματι του «άμεσου ελέγχου του κράτους», να παρακωλυθεί η ακρόαση ξένων σταθμών στην Ελλάδα, ή ακόμη σταθμών που λειτουργούν παράνομα στη χώρα, και που το κράτος δεν μπορεί να ελέγξει με τα μέσα που διαθέτει, θα συνιστούσε συνταγματικά ανεπίτρεπτη παρερμηνεία ενός προνομίου, *που αφορά την εκπομπή και μόνο*, και τούτο άσχετα από το ότι το προνόμιο αυτό δεν έχει γίνει «αρμοδιότητα» στον τόπο μας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ, ανεξάρτητα από τις όποιες επιφυλάξεις θα είχε κανείς να διατυπώσει επί της ουσίας του προβλήματος, για τη σκοπιμότητα δηλαδή της ελεύθερης ραδιοφωνίας στην Ελλάδα, όπου η μεμβρανώδης κοινωνία των πολιτών και το ανοργάνωτο των όποιων μαζικών κινημάτων δεν αφήνουν πολλά περιθώρια αισιοδοξίας για την ποιοτική επιτυχία, την πολυφωνική διάσταση και, σε τελευταία ανάλυση, για τη δημοκρατικότητα του εγχειρήματος, το ισχύον συνταγματικό καθεστώς οριοθετεί τη νομική συζήτηση σε πολύ συγκεκριμένα πλαίσια: *η ελεύθερη ραδιοφωνία μπορεί να επιτραπεί μόνο στο μέτρο που διασφαλίζεται νομοθετικά ο άμεσος έλεγχος του κράτους επάνω της*. Κυριολεκτούμε, συνεπώς, μιλώντας για νόμιμες δυνατότητες μιας πραγματικά ελεύθερης ραδιοφωνίας με το σημερινό σύνταγμα; Κατά τη γνώμη μου όχι.

2 Δεκεμβρίου 1983

1. Για μια συνοπτική παρουσίαση του νομοθετικού καθεστώτος της ραδιοφωνίας και των πρακτικών που αναπτύχθηκαν στα πλαίσιά του, βλ. την καλύτερη σχετική μελέτη, Π.Δ. Δαγτόγλου, *Ραδιοτηλεόρασις και σύνταγμα*, Αθήναι, β' έκδοση, 1975 σελ. 17 επ.

2. Τροπολογία με ημερομηνία 25.4.1975 των Δ. Τσάτσου, Ευ. Παπανούτσου και άλλων 17 βουλευτών της Ε.Κ.Ν.Δ.

3. Τροπολογία του Ανδρέα Παπανδρέου, με ημερομηνία 25.4.1975.

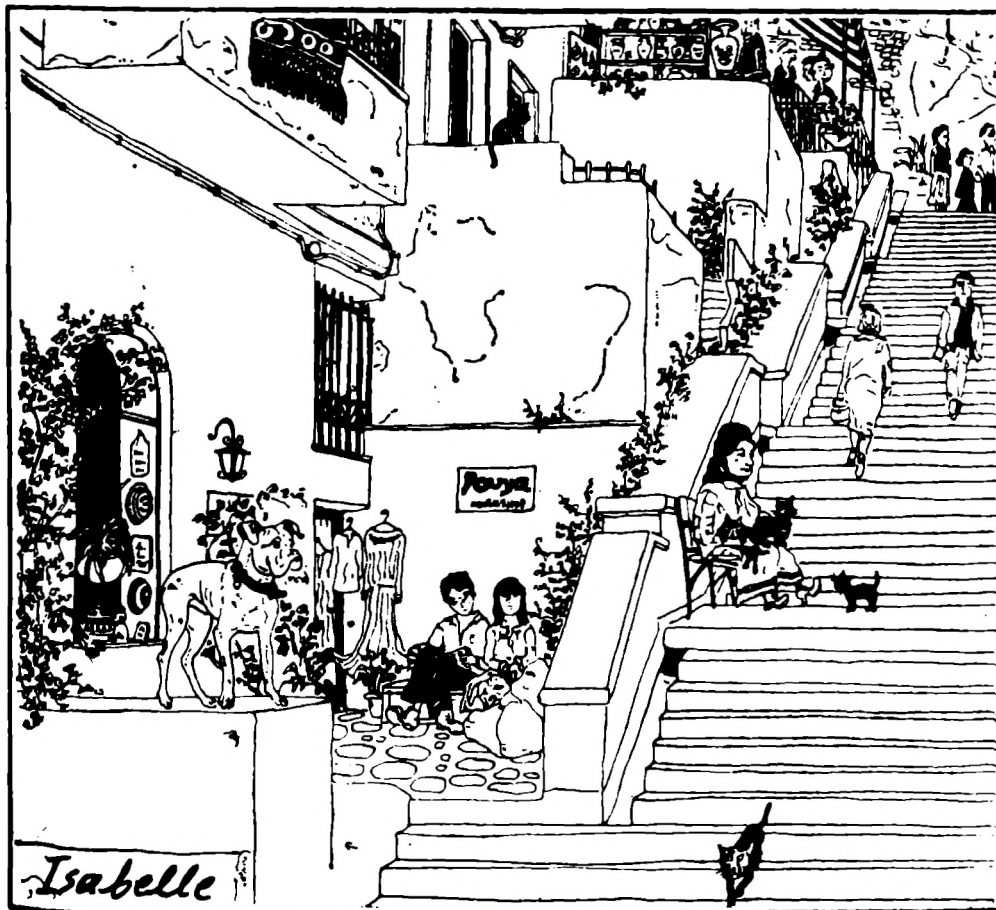
4. Τροπολογία που υπογράφει ο Λ. Κύρκος, με ημερομηνία 26.4.1975.

5. Και το ΠΑΣΟΚ, ως κυβέρνηση πια, αποκλειστικά κυβερνητικό θέλησε τον κρατικό έλεγχο στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα. Πέρα από το ότι δεν τροποποίησε το νόμο για την ΕΡΤ, νομιμοποιώντας τον πλήρως έτσι, θέσπισε το Ν. 1288/1982 για την μετατροπή της ΥΕΝΕΔ σε ΕΡΤ-2, που όχι μόνο διατηρεί, αλλά και ενισχύει τον κυβερνητικό έλεγχο, αφού η ΕΡΤ-2 χαρακτηρίζεται ως «αποκεντρωμένη δημόσια υπηρεσία» υπαγόμενη στο υπουργείο Προεδρίας. Ο χαρακτηρισμός αυτός είναι αμφίβολης συνταγματικότητας, στο μέτρο που, όπως σωστά έχει παρατηρηθεί, ο «άμεσος έλεγχος του κράτους» σημαίνει ότι δεν μπορεί το ίδιο το κράτος να είναι ο φορέας, ούτε και να διευθύνει την ραδιοτηλεόραση.

Στήν παραπάνω μετονιά
σ' αυτήν εδώ τή **ΡΟΥΓΑ**

ΘΑ ΒΡΕΙΤΕ
ωραία φωτιστικά,
ΧΕΙΡΟΠΟΙΗΤΑ κοσμήματα,
κεραμικά, φουσιτά γυαλιά, ταμπλιώ,
καδρέφτες, κορνίζες και ρούχα
σε πολύ καλές τιμές

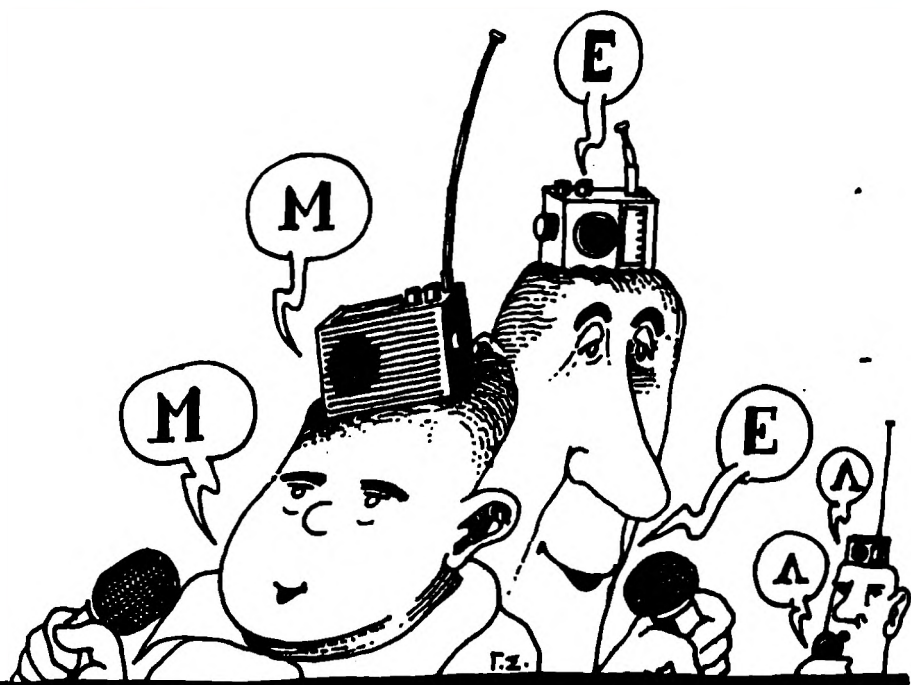
Πλουτάρχου 43
Τελεφερίκ Λυκαβηττού τηλ. 7235827

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ 4 ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΕΣ

Σ' ένα αφιέρωμα για την ελεύθερη ραδιοφωνία, δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε αυτούς που, μέχρι σήμερα τουλάχιστον, αποτελούν την πρώτη ύλη αυτής της ραδιοφωνίας, τα ιστορικά της προλεγόμενα: είναι οι ερασιτέχνες, ή αλλιώς «ραδιοπειρατές», που εδώ και είκοσι χρόνια υφαίνουν τον ιστό ενός άμεσου και βιωματικού μουσικού λόγου στα ερτζιανά. Στη συνέντευξη που ακολουθεί δίνεται μια εικόνα για το πώς μπορεί να αναβαθμιστεί η αντίληψη και η στάση των ίδιων των ερασιτεχνών μπροστά σ' αυτό που δεν μπορεί να μείνει απλό μεράκι τους.

Από τους τέσσερις ερασιτέχνες ο Αλέξης εκτός από ερασιτέχνης είναι και μέλος της επιτροπής για την Ελεύθερη Ραδιοφωνία, που οι απόψεις της ακούστηκαν στην ΑΣΟΕΕ, την Πέμπτη 1 Δεκεμβρίου 1983, και αναμεταδίδονταν άμεσα από τα F.M.

ΑΝΤΙ: Ένα από τα πρώτα ερωτήματα που θα μπορούσαμε να συζητήσουμε σ' αυτή τη συνάντηση είναι γιατί εσείς φτιάξατε έναν πομπό και «βγήκατε στον αέρα».

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Εγώ πιτσιρικάς που ήμουνα, καλό μπιλιάρδο δεν έπαιζα, καλός στο ποδοσφαιράκι δεν ήμουνα, καλός στα μηχανάκια δεν ήμουνα, ε... το κύκλωμα τρυγύρω μου ήταν πολλά παιδιά που είχαν σταθμούς, θα 'πρεπε κι εγώ να 'χω κάτι στα χέρια μου.

Στη γειτονιά οι ερασιτέχνες ήταν λίγο - πολύ ημίθεοι χωρίς να έχουν σχέσεις με μπιλιάρδα, μηχανάκια και άλλα τέτοια.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Το να «μιλήσεις» ήταν τότε σαν μια φιγούρα. Οι περισσότεροι θέλαν το σταθμό και για να βγάλουνε κορίτσια... Ενώ όμως στην αρχή ξεκίναγες κάπως «φλου» μετά άρχιζες να νιώθεις ευθύνη. Ενδιαφερόσουν για τη μουσική για το τι θα παρουσιάσεις στον κόσμο.

ΑΝΤΙ: Δηλαδή άλλαζε η σχέση σου με το ραδιόφωνο;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Βέβαια... αισθανόσουν κάποιον κοινωνική πίεση. Πάντως είναι σίγουρο ότι μ' ένα ραδιοσταθμό είσαι «κάτι».

ΑΛΕΞΗΣ: Ασκήεις εξουσία δηλαδή;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Ναι. Δηλαδή, μ' ένα σταθμό έχεις πέντε - δέκα ανθρώπους που σε βλέπουν διαφορετικά, σε αντιμετωπίζουν διαφορετικά. Και δεν είναι τυχαίο ότι στην εποχή τη δική μου, δηλαδή στη δικτατορία, οι ερασιτέχνες ήταν παιδιά λαϊκής τάξης που, είτε με «γιεγιέδικα» είτε με λαϊκά τραγούδια, θέλανε μια κοινωνική αναγνώριση, έστω υποσυνειδητά. Σου λέγανε: «Στο εργοστάσιο τρώω φάπες, στο μηχανουργείο τρώω φάπες, ...όταν έχω το σταθμό ...»

ΑΛΕΞΗΣ: «Μπορώ να δείξω στην καφετέρια ποιος είμαι»

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: «Είμαι κάτι βρε παιδί μου ...»

ΑΝΤΙ: «Μ' ακούει ο κόσμος».

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Αυτό! Άσε που όταν πήγαινες σε πάρτυ γινόσουν το επίκεντρο του ενδιαφέροντος...

ΒΕΓΓΕΛΗΣ: Πάντως εκείνη την περίοδο, η ερασιτεχνία ήταν προνόμιο λίγων...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Αυτό είν' αλήθεια...

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Όσοι δε «παίζανε» καθημερι-

νά, είχαν σίγουρα τα «μέσα» — απ' τη στιγμή που είχες πατέρα στη Χωροφυλακή ποιος να σου πει το παραμικρό;

ΑΝΤΙ: Κι αυτοί είχαν τους ίδιους λόγους να φτιάξουν σταθμό και να βγουν στη μπάντα όπως και οι άλλοι ερασιτέχνες;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Συνήθως τον πομπό τον έφτιαχναν άλλοι. Και σήμερα αυτό συμβαίνει επίσης σε πολλές περιπτώσεις.

ΑΝΤΙ: Είναι σημαντικό το να μη φτιάχνεις ο ίδιος τον πομπό σου, είναι κάποια άλλη σχέση... Τι τους ενδιαφέρει αυτούς και γίνονται ερασιτέχνες;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Εγώ πιστεύω ότι οι περισσότεροι απ' αυτούς βγαίνουν στον αέρα για «να κάνουν το κομμάτι τους». Είναι περισσότερο μια επικοινωνία εξουσίας, καθαρά.

ΝΑΣΟΣ: Ναι... κάπως έτσι είναι.

ΑΛΕΞΗΣ: Ναι, αλλά απ' τη στιγμή που ο ερασιτέχνης είναι ανοιχτός στις παρεμβάσεις του ακροατηρίου του, πιστεύω ότι αυτό είναι και στοιχείο αντιεξουσιαστικό που δεν το 'χει το κρατικό ραδιόφωνο.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Εγώ λέω πως ξεκινάς, την αρχική σου ψυχολογία. Μετά, όταν έρθει η αναγνώριση... εξαρτάται από το άτομο, από τις απαιτήσεις που έχει από τον εαυτό του, το πού θα προσανατολιστεί.

ΝΑΣΟΣ: Εγώ ήθελα να προσθέσω ότι εδώ παίζει ρόλο και η ηλικία. 15-16-17 χρονών. Από κει έχουμε ξεκινήσει όλοι μας. Αν ξεκινάς αργότερα, το κάνεις για άλλους λόγους και όχι για αυτοπροβολή, καταξίωση κτλ. Ο Αλέξης, για παράδειγμα, «βγαίνει» για άλλους λόγους...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Δεν ξέρω, βέβαια, εγώ συζητάω για αυτά που γίνονταν όταν εγώ ήμουνα 16-17 χρονών. Σήμερα δεν ξέρω...

ΑΝΤΙ: Απ' τον τρόπο της ομιλίας τους, απ' τη γλώσσα που χρησιμοποιούν, απ' τα προγράμματά τους, τι πιστεύεις ότι ισχύει σήμερα;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Κοίταξε... Υπάρχουν αυτοί που έχουν κάποιο στόμφο είναι φιγουρατζήδες, υπάρχουν δε και οι πέριξ του σταθμού, κάποιοι που μιλάνε ωραία, γίνονται βδέλλες στον ερασιτέχνη «το παίζουν» και εκφωνητές. Υπάρχουν όμως και παιδιά πολύ σεμνά,

βάζουν συνέχεια μουσική, λένε το χαρακτηριστικό του σταθμού μόνο μια φορά, ή διαβάζουν ποιήση. Αυτοί βγαίνουν καθαρά για λόγους επικοινωνίας, με συγκεκριμένο κοινό.

ΝΑΣΟΣ: Είναι και σχετικά μεγάλοι στην ηλικία αυτοί...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Υπάρχουν και αυτοί όμως που θέλουν να διατηρήσουν την επαφή με το παλιό τους ακροατήριο. Εγώ δεν έσβυσα, συνεχίζω...

ΑΝΤΙ: Έχεις διαφοροποιηθεί;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Ναι, βέβαια. Ξέρω τον playboy, άρχισε από πιτσιρικάς. Τον θυμάμαι που ήμουνα παιδάκι. Τώρα βγαίνει καμιά Κυριακή, είναι παντρεμένος, έχει και παιδιά νομίζω συνεχίζει. Είναι άλλοι που βάζουνε τη γυναίκα τους, τα παιδάκια τους να μιλάνε...

ΝΑΣΟΣ: Δεν μπορείς να το επικρίνεις αυτό...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Καθόλου! Ίσα - ίσα...

ΑΝΤΙ: Το γεγονός όμως, ότι διαλέγεις αυτό το μέσον για να επικοινωνήσεις, δεν σημαίνει ότι έχεις και κάποια ιδιαίτερη σχέση με το ραδιόφωνο;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Περισσότερο με τη μουσική θα 'λεγα.

ΝΑΣΟΣ: Και ότι είναι λίγο πιο μοναχικός χαρακτήρας, γιατί αλλιώς θα τα 'λεγες στην καφετέρια όσα ήθελες να πεις απ' τον πομπό.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Εγώ, πάντως, τι να σου πω, δεν έχω καμιά σχέση με μοναξιά και τέτοια...

ΝΑΣΟΣ: Εγώ πρωτοβγήκα στα «μεσαιά» γύρω στο '76, και μετά σταμάτησα γιατί βγήκαν διαφημιστές, δεν μπορούσε να υπάρχει ανταγωνισμός πια από πλευράς μηχανημάτων... αφού οι άλλοι βγαίνανε με 200 Watt κι εγώ με 10-12. Ξαναβγήκα όταν ήμουνα 20 χρονών. Είχα πολιτικοποιηθεί, είχε διευρυνθεί το πεδίο της σκέψης μου. Βγήκα μόνο και μόνο για να βάλω λίγη μουσική που θα την άκουγα εγώ μαζί με τους ακροατές και με τη σκέψη πως η μουσική που θα έβαζα θα ήταν διαφορετική απ' του κρατικού της εποχής. Μιλάω για την τζαζ που τότε ελάχιστα προβάλλονταν απ' τον κρατικό.

ΑΝΤΙ: Επικοινωνούσες δηλαδή μ' ένα ειδικό ακροατήριο...

ΝΑΣΟΣ: Πιστεύω ότι η τζαζ είναι μια μορφή μουσικής που εκφράζει την ελευθερία και ταιρίαζε έτσι στην αντίληψή μου για την ελευθερία της μη κρατικής ραδιοφωνίας.

ΝΑΣΟΣ: Ακριβώς. Προσπαθούσα να 'μαι σεμνός και να μην αυτοπροβάλλομαι. Κάποτε όμως βαρέθηκα και το άλλαξα το πρόγραμμα...

ΑΝΤΙ: Εδώ ακριβώς εκφράζεται, αν θες, και η ελεύθερη σχέση που έχει ο ερασιτέχνης με το ραδιόφωνο, αφού ο υπάλληλος της κρατικής ραδιοφωνίας θα πρέπει, κι αν βαριέται, να κάνει εκπομπή, ενώ στον ερασιτέχνη άμα σταματήσει η επιθυμία του σταματάει και η εκπομπή.

ΝΑΣΟΣ: Φυσικά. Άλλαξα, λοιπόν, το πρόγραμμα, αν θες το 'κανα πιο «επαναστατικό», δηλαδή έβαλα συγκροτήματα της εποχής που πέρναγαν κάποια μηνύματα στα τραγούδια τους και μεταφράζαμε με κάτι φίλους τους στίχους, γιατί, φυσικά, δεν είχα την ψευδαισθήση ότι μιλούσα σε αγγλόφωνο ακροατήριο... Γίνονταν και εκπομπές λόγου. Μια μέρα είμαστε στο σταθμό τρία άτομα κι αρχίσαμε να μιλάμε ελεύθερα και αυθόρμητα.

ΑΝΤΙ: Ακούγοντας μουσική;

ΝΑΣΟΣ: Όχι, είχαμε πειε λίγο...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Ε, βέβαια...

ΝΑΣΟΣ: Είχαν φύγει κάποιες αναστολές...

ΑΝΤΙ: Ελεύθερος λόγος.

ΝΑΣΟΣ: Ακριβώς αυτό, ελεύθερος λόγος, αφού μιλάγαμε οι τρεις μας χωρίς όμως να προσβάλλουμε κανέναν. Λέγαμε ό,τι μας ενδιέφερε. Γιατί για μένα το ραδιόφωνο πρέπει να 'ναι αυθόρμητο. Αλλά θέλω να προσθέσω και κάτι άλλο: όταν μιλάω απ' το μικρόφωνο και μ' ακούει κάποιος δέκτης ασκώ κατά κάποιο τρόπο μια εξουσία. Αυτός ήταν ένας άλλος λόγος που σταμάτησα να βγαίνω.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Εμείς το καλύψαμε αυτό...

ΑΝΤΙ: Εξουσία είναι το ότι φορμάρεις το λόγο και του δίνεις ένα συγκεκριμένο «άκουσμα»;

ΝΑΣΟΣ: Περίπου έτσι.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Εμείς δίναμε τηλέφωνο και όταν μας παίρνανε ακούγαμε «τα εξ' αμάξης»...

ΝΑΣΟΣ: Συμφωνώ μαζί σου, όμως εγώ δεν μπορούσα να δώσω τηλέφωνο.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Μας απειλούσαν, μας έβριζαν αλλά ακούγαμε και καλά λόγια. Πρέπει οπωσδήποτε να υπάρχει τηλέφωνο στο ραδιοσταθμό, γιατί εκτός από τ' άλλα που λέμε, σε πιάνει και απελπισία αν δεν έχεις κάποιον να σου μιλήσει.

ΝΑΣΟΣ: Θέλω να τονίσω ότι με το τηλέφωνο η σχέση αλλάζει με το ακροατήριο: έχουμε ως πούμε πομπό/δέκτη και στις δύο πλευρές.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Υπάρχει και κάτι άλλο. Όταν καλείς σπίτι κάποιους φίλους ν' ακούσετε μουσική, ένα δίσκο που τον θεωρείς καλό, πάντα τυχαίνει και η μουσική καταντάει δευτερεύον. Ενώ με το σταθμό κάθονται και σ' ακούνε... Ο σταθμός, μην το ξεχνάμε αυτό, επιφυλάσσει την έκπληξη, ο άλλος δεν ξέρει τι θ' ακούσει, κρεμιέται απ' τον ήχο του δέκτη.

ΑΝΤΙ: Αυτό όμως ισχύει μόνο για την ερασιτεχνική ραδιοφωνία αφού τα «ακούσματα» του επίσημου ραδιοφώνου είναι γνωστά απ' τα προγράμματα που

δημοσιεύονται και μάλιστα «εγκαίρως».

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Τις καλύτερες εκπομπές τις κάνουμε με φίλους. Μαζεύονται στο σταθμό, τρώμε, πίνουμε, βάζουμε δίσκους συνέχεια, δίνουμε το τηλέφωνο στο οποίο μιλάνε διάφοροι από μας, γίνεται δηλαδή γλεντάκι εκείνες τις στιγμές.

ΑΝΤΙ: Οπότε το ράδιο εκείνες τις στιγμές είναι απλώς ένα μέσον, παίρνεις κάποιες αποστάσεις από το πάθος που έχεις γι' αυτό σ' ενδιαφέρει μόνον η χρήση του ραδιοφωνικού πομπού για να δημιουργηθεί αυτό το κλίμα.

ΝΑΣΟΣ: Η επικοινωνία...

ΑΝΤΙ: Ναι, αν θες ένα κλίμα που να μεταδοθεί με το συγκεκριμένο μέσο της επικοινωνίας, αλλά και ένα κλίμα που δημιουργείται μ' αφορμή αυτό το μέσον.

ΑΛΕΞΗΣ: Εγώ θέλω να προσθέσω άλλο ένα κίνητρο απ' όπου ξεκινάνε κάποιοι ερασιτέχνες για να βγουν στον αέρα, και που είναι απ' τους λόγους που έχω ξεκινήσει εγώ και τα άλλα παιδιά της «Επιτροπής για την Ελεύθερη Ραδιοφωνία»— αλλά και άλλος κόσμος έξω από μας, ομάδες από Θεσσαλονίκη, Πειραιά και άλλες συνοικίες. Εκτός από το προσωπικό κίνητρο, την ανάγκη να επικοινωνήσεις με τους άλλους και να κάνεις το κέφι σου, ή να προβληθείς, υπάρχει και το ζήτημα της πληροφόρησης. Οι κρατικοί σταθμοί κρύβουν κάποια γεγονότα, ή διαστρεβλώνουν κάποια άλλα. Ή ακόμα, είτε από λογοκρισία είτε από σκοπιμότητα, συμφέρον ή και νοοτροπία ακόμα φορμάρονται όλα και δεν βγαίνουν οι προσωπικές εμπειρίες.

ΑΝΤΙ: Τα βιώματά σου και η προσωπική σου γλώσσα δηλαδή...

ΑΛΕΞΗΣ: Ναι, θέλω να επισημάνω και αυτή τη διάσταση που είναι κάτι καινούριο για την Ελλάδα στα τελευταία χρόνια, όταν πυκνώνουν κάποιες αντίστοιχες προσπάθειες. Ακόμα κι οι κλασικοί ερασιτέχνες, ας πούμε, αυξάνουν τις εκπομπές που χρησιμοποιούν λόγο, έστω μιλώντας για τα τραγούδια, για το στίχο τους κτλ.

ΑΝΤΙ: Είναι ίσως κάποια βήματα για την ελεύθερη ραδιοφωνία, έστω σε άτυπα πλαίσια, χωρίς να υπάρχει δηλαδή κεντρική αντίληψη, είναι μια εξέλιξη μέσα απ' την ίδια την ερασιτεχνία, χωρίς να επιβάλλεται από κάποιον.

ΑΛΕΞΗΣ: Νομίζω ότι η ίδια η φύση της δουλειάς της ερασιτεχνίας είναι κάπου ριζοσπαστική, έχει την αντιεξουσία μέσα της...

ΑΝΤΙ: Εννοείς με το αμφίδρομο, με το τηλέφωνο...

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Ναι αλλά το αμφίδρομο δεν ισχύει πάντα... Μου έχει τύχει να ζητήσω από κάποιο σταθμό ν' ακούσω κάποιο τραγούδι και τελικά δεν άκουσα τίποτα... Μερικές φορές το μόνο που θέλει από σένα ο ερασιτέχνης είναι να μάθει πως ακούγεται ο σταθμός του.

ΑΛΕΞΗΣ: Υπάρχουν σίγουρα αδυναμίες και αρνητικά στοιχεία στους ερασιτέχνες σ' ό,τι αφορά το αμφίδρομο της επικοινωνίας. Εγώ μιλάω για ορισμένα θετικά στοιχεία και δυνατότητες της επικοινωνίας μέσα από την ερασιτεχνία.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Κοίταξε, εκτός από την κούραση που υπάρχει όταν η ροή του προγράμματός σου στηρίζεται στις επιθυμίες των ακρο-

ατών, μπαίνει και ένα άλλο ζήτημα, ότι αυτή η ροή δεν είναι εκείνη που έπρεπε να υπάρχει...

ΑΝΤΙ: «Έπρεπε»; Με ποια κριτήρια καθορίζεται αυτό σε μια ερασιτεχνική ραδιοφωνία;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Ξεκινάω με ροκ για παράδειγμα... Άλλοι θέλουν λαϊκά, άλλοι ντίσκο... Οπότε σκέφτεσαι: εγώ τι κάνω εδώ; γίνομαι υπηρέτης των άλλων; Ουσιαστικά βάζω τα κομμάτια εκείνα που αφού τα ακούσουν σε κλείνουν. Οπότε τι προσφέρω; Άσε που δημιουργείται μια εικόνα προγράμματος ασυνάρτητου. Ή, σου ζητάνε να βάλεις «κομμάτια» για να τα ηχογραφήσουν. Παίζω το ρόλο της εταιρείας δηλαδή;

ΑΛΕΞΗΣ: Εγώ θα ήθελα να πω ότι το ακροατήριό σου κάπου το διαλέγεις κι εσύ.

ΑΝΤΙ: Πώς;

ΑΛΕΞΗΣ: Με τα τραγούδια που βάζεις αρχικά δείχνεις και την ταυτότητα του σταθμού, κι έτσι περιορίζεις κάπου αυτό το ασυνάρτητο που αναφέρθηκε προηγουμένως.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Φτάνεις σ' ένα σημείο όμως όπου το πρόγραμμα ξεφεύγει απ' τα χέρια σου. Κι αν εσύ ακόμα κάπου έχεις δώσει το στίγμα των προτιμήσεών σου, δεν μπορείς να μη δεχτείς αυτό που σου ζητάνε γιατί θα σου πούνε, «μας είπες ότι το πρόγραμμα διαμορφώνεται απ' τη μουσική ή από αυτά που ζητάμε». Οπότε ή γίνεσαι κακός, ή κάνεις το κέφι όλων, ή δεν δίνεις τηλέφωνο.

ΑΝΤΙ: Αυτό όμως σημαίνει ότι η ανάγκη σου για επικοινωνία μέσα απ' τον ερασιτεχνικό περνάει από ειδικούς μουσικούς «δρόμους».

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Ναι αλλά είναι δύσκολο, γιατί τα γούστα του ακροατηρίου δεν διαμορφώνονται προς μια κατεύθυνση, προς μια κύρια επιλογή μουσικού ήχου.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Κι αυτό ισχύει κυρίως για την ξένη μουσική όπου ο κόσμος μην ξέροντας ξένη γλώσσα «αυτοί είναι κάπου το ίδιο», έστω κι αν αυτό που ακούνε διαφέρει όσο ο Τέρης Χρυσός και ο Σαββόπουλος.

ΑΝΤΙ: Με τον τρόπο αυτό εσύ κάνεις και κριτική σε όσους δεν επικοινωνούν με το κοινό τους σ' ένα ειδικό περιεχόμενο που διαμορφώνει και κάποιο ειδικό τρόπο επικοινωνίας, ένα ιδίωμα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Πιστεύω ότι οι περισσότεροι ερασιτέχνες καλής πίστης κάνουν ήδη διαχωρισμό: «Εμένα μου αρέσουν αυτά τα τραγούδια ελάτε να τ' ακούσουμε μαζί...». Όμως και οι ερασιτέχνες κάπου τα 'χουν μπλέξει τα ακούσματα.

ΑΝΤΙ: Και πιστεύεις ότι έτσι μειώνεται και η ποιότητα του μουσικού τους λόγου, του μηνύματος που θέλουν να δώσουν;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Βέβαια μειώνεται.

ΝΑΣΟΣ: Μειώνεται και η ποιότητα των δημιουργιών που ακούγονται μέσα απ' το σταθμό, μειώνεται μέσα απ' τη μη-διάκριση των μουσικών δρόμων τους.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Κοίταξε, η σύγχυση ενισχύεται και από το ότι τα μουσικά έντυπα που κυκλοφορούν κάπου δημιουργούν και τα ίδια αυτή τη σύγχυση.

ΝΑΣΟΣ: Πολλοί άνθρωποι σ' αυτά τα περιοδικά δουλεύουν σε εταιρείες, οπότε καταλαβαίνεις...

ΑΝΤΙ: Πιστεύετε ότι ένας ερασιτέχνης πρέπει να ενημερώνεται απ' τα μουσικά περιοδικά;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Εγώ θα 'λεγα ότι πρέπει να ενημερώνεται για πολλά πράγματα...

ΝΑΣΟΣ: Όταν όμως πρέπει να ενημερώνεται έτσι όπως λες, τότε παύει να είναι ερασιτέχνης, γίνεται επαγγελματίας...

ΑΝΤΙ: Ένας ερασιτέχνης που το 90% του προγράμματός του είναι μια επικοινωνία μετά απ' τη μουσική, που διαλέγει αυτόν τον τρόπο για να είναι ερασιτέχνης και κάνει εκπομπές για πολλά χρόνια, δεν θα πρέπει να είναι ενήμερος κάποιων νέων ακουσμάτων, αφού κι ο ίδιος σαν ακροατής δέχεται επιδράσεις διαφοροποιημένες μέσα στο χρόνο;

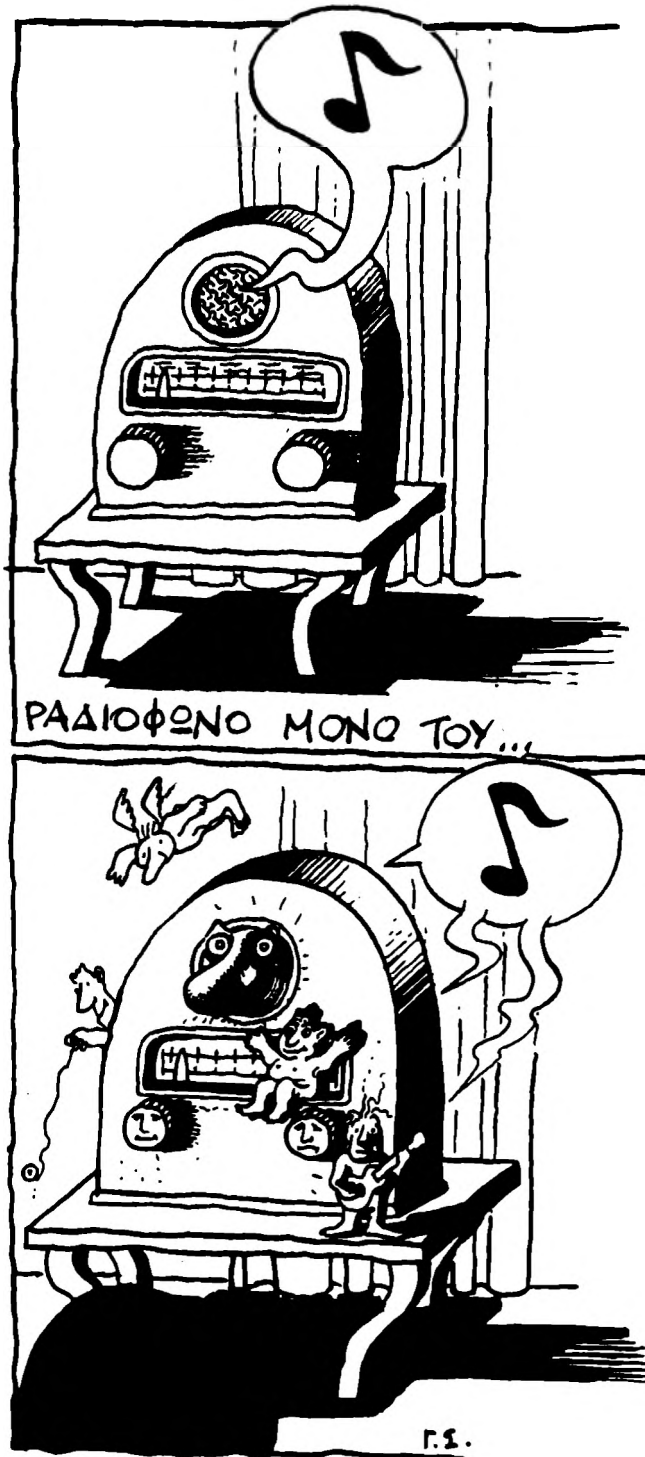
ΝΑΣΟΣ: Αν το θέλει ο ίδιος να ενημερώνεται, σύμφωνοι. Αλλά το ζητούμενο δεν είναι ένα σωστό πρόγραμμα, με συνοχή κτλ. αλλά ο αυθορμητισμός του ερασιτέχνη.

ΑΛΕΞΗΣ: Συμφωνώ. Μου 'χει τύχει ν' ακούω εκπομπές με μουσική χωρίς ιδιαίτερη φόρμα, μόνο και μόνο επειδή αυτός που παρουσιάζει το πρόγραμμα έχει μια δροσιά, στον τρόπο που το παρουσιάζει.

ΑΝΤΙ: Είναι κάτι σαν εμπορευματοποίηση του ερασιτέχνη άσχετα αν δεν έχει οικονομικές ωφέλειες από εταιρείες.

ΝΑΣΟΣ: Είναι αυτό ακριβώς.

ΑΛΕΞΗΣ: Είναι και θέμα ακροατηρίου, γιατί ξέρει 20-30 κομμάτια, αυτά που προβάλλονται από το marketing της μουσικής, και αυτά ζητάει. Υπάρχει και κάποιο άλλο στοιχείο που ωθεί κάποιον να γίνει ερασιτέχνης: είναι η σχέση με τα μηχανήματα. Ο λόγος που βγήκα εγώ είναι και το ότι μ' αρέσουν τα ηλεκτρονικά. Και πιστεύω ότι ισχύει και για τους περισσότερους ερασιτέχνες. Σ' αυτή τη σχέση υπάρχει κάτι το ριζοσπαστικό επίσης: Μια υψηλή τεχνολογία, που τη διαχειρίζον-

ται κάποιοι ειδικοί γίνεται κτήμα πολλών χάνοντας έτσι αυτή η γνώση την εξουσία που ασκείται μεσ' απ' την οργανωμένη διαχείρισή της από τους ειδικούς. Μετά υπάρχει μια ζωντανή παιδεία, μέσα απ' τα πρακτικά αντι-μαθήματα που τα επικοινωνούν μεταξύ τους οι ερασιτέχνες, δίνοντας οδηγίες για κατασκευή πομπού κτλ. Και τέλος φτιάχνεις ο ίδιος ένα μέρος απ' τα πράγματα που χρησιμοποιείς ενώ είμαστε συνηθισμένοι να τα αγοράζουμε από άλλους, και δεν έχουμε προσωπική σχέση μαζί τους, δεν είναι κομμάτι του εαυτού μας.

ΝΑΣΟΣ: Κι όσοι δεν τα φτιάχνουν μόνοι τους, και παραγγέλλουν τους πομπούς αυτοί κάνουν τον ερασιτέχνη για λόγους αυτοπροβολής...

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Θα διαφωνήσω εδώ και θα ξα-

ναθίζω κάτι. Λέμε για αυτοπροβολή κτλ. Υπάρχουν κάποια απογεύματα, ας πούμε, που δεν έχεις κάποιο φίλο να συναντήσεις, που δεν θες να πας στα μπιλιάρδα, κάθεται στον πομπό, και, χωρίς πρόγραμμα, πιάνεις κουβέντα στον αέρα με κάποιον άλλο, επικοινωνείς, περνάει η ώρα...

ΑΝΤΙ: Υποκατάστατο μιας επικοινωνίας που δεν μπορεί να γίνει με ζωντανή παρουσία του άλλου...

ΝΑΣΟΣ: Άκουσα μια συνομιλία κάποτε, ανάμεσα σε 5-6 άτομα και λέει ένας, «ρε παιδιά κοιτάξτε τι κάναμε, φτιάξαμε μηχανήματα να επικοινωνούμε...», δηλαδή δεν μπορούμε να βγούμε έξω να επικοινωνήσουμε, ζωντανά...

ΑΝΤΙ: Κάπου δεν μπορούμε... κάπου δεν γίνεται... βλέπεις έχει σπάσει και η κοινότητα...

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Εδώ, δεν ξέρεις ποιοι μένουν στην πολυκατοικία σου...

ΑΝΤΙ: Μερικές φορές όμως είναι πολύ όμορφη και τελείως ξεχωριστή αυτή η επικοινωνία. Ένα βράδυ, αργά, 3 η ώρα, μια κοπέλα κέρδισε ένα δίσκο από ένα διαγωνισμό ερασιτεχνικού σταθμού απαντώντας στο ερώτημα γιατί μας ακούτε, και λέγοντας ότι «σας ακούω γιατί με φωτίζει το κόκκινο φωτάκι του ραδιοφώνου που δείχνει το stereo»...

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Πάντως οι διαγωνισμοί δεν είναι πάντα γνήσιοι... Εξάλλου, υπάρχει και το πρόβλημα κάποιων ανεπιθύμητων, για σένα, τηλεφωνημάτων, κάποιων πιέσεων ιδιαίτερων, κάποιων συμπεριφορών ανενδοίαστων ατόμων...

ΑΝΤΙ: Μα είναι και μια μικρογραφία κοινωνίας η συνδιάλεξη με άγνωστους τύπους από το κοινωνικό σου ακροατήριο... Πολλές φορές μάλιστα η επικοινωνία έχει κάποιο κόστος...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Μπορούμε να πούμε, τελικά, ότι ο ερασιτέχνης βγαίνει στον αέρα βασικά για να επικοινωνήσει και με το κοινό «του» και με τους άλλους συναδέλφους και ότι μετά από αυτή του την ανάγκη περνάει μια ιδιαίτερη σχέση με το μηχανήμα, με τον πομπό μια σχέση δημιουργού - δημιουργήματος. Και είναι φοβερή η στιγμή όταν η αστυνομία σπάει αυτόν τον πομπό...

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Ή σε βάζει εσένα να τον σπάσεις...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Τουλάχιστον να τον κατασχέσουν κι ας τον αφήσουν έτσι, μην τον σπάνε τον πομπό. Ιδίως τα πρωτότυπα μηχανήματα, τις πατέντες, που έχεις μια κρυφή χαρά κι υπερηφάνεια ότι τα 'φτιαξες ο ίδιος.

ΝΑΣΟΣ: Θα 'θελα να περάσουμε σ' ένα άλλο ζήτημα, τον κρατικό ραδιοσταθμό, τη σχέση των ερασιτεχνών με τη ραδιοφωνία της κεντρικής εξουσίας, ας πούμε.

ΑΝΤΙ: Το θέτεις σαν ερασιτέχνης το ζήτημα;

Ελληνική Λογοτεχνία • Δοκίμιο • Ξένη Λογοτεχνία
Φιλοσοφία • Εθνική Αντίσταση • Παιδικά
Ελληνικά Θέματα • Επιστημονική Φαντασία

Εξάντας

Κωλέττη 11 • Τηλ. 36.04.885
Τζαβέλα 1 • Τηλ. 36.21.236

ΝΑΣΟΣ: Και σαν ακροατής. Αλλά και σαν άτομο που έψαχνα παλιά σχέδια για σταθμό FM και όσα έβρισκα ήταν για σταθμούς πολύ μικρής ισχύος, με την υποσημείωση ότι αυτά τα μηχανήματα δεν έπρεπε να εκπέμπουν σε εμβέλεια μεγαλύτερη από μια γειτονιά, για διάφορους λόγους. Κυρίως γιατί υπάρχει η λογική «ο κρατικός να 'χει τους πομπούς κι εσύ τους δέκτες».

ΑΝΤΙ: Δηλαδή το μονοπώλιο εκφράζεται κατ' αρχήν στον περιορισμό της εμβέλειας του ερασιτέχνη;

ΑΛΕΞΗΣ: Όχι μόνον εκεί αλλά και στις δυνατότητες πρόσβασης στην τεχνολογία, όταν και τώρα είναι κάπου ημιπαράνομες αυτές οι δυνατότητες.

ΑΝΤΙ: Μα αυτή η μονοπωλιακή σχεδόν κατάσταση διατυπώνεται και στο Σύνταγμα με άρθρο όπου ορίζεται ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης τελούν υπό τον άμεσο έλεγχο του κράτους.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Εδώ ακριβώς είναι το ζήτημα. Τι σημαίνει, πώς ερμηνεύεται αυτό το «υπό τον άμεσο έλεγχο του κράτους»...

ΑΝΤΙ: Τι σχέσεις μπορεί να έχει ο ερασιτέχνης με τον κρατικό, πώς τον «βλέπει»;

ΑΛΕΞΗΣ: Ο κρατικός θεωρείται πρότυπο λειτουργίας. Αυτό ξεκινάει από το τεχνικό μέρος και καταλήγει μέχρι το περιεχόμενο. Ορισμένοι ερασιτέχνες δεν έχουν απορρίψει τον επαγγελματισμό που έχει ο κρατικός, σε σχέση με τις τεχνικές και τις δυνατότητες υποδομής για τη διαμόρφωση του περιεχομένου ενός προγράμματος.

ΝΑΣΟΣ: Σε σχέση με αυτό καθαυτό το περιεχόμενο. Ακούς ότι ο κρατικός έγινε πιο ελεύθερος, περνάνε πράγματα που παλιότερα δεν περνούσαν. Γινόμαστε κι εμείς πιο ελεύθεροι σαν ερασιτέχνες.

ΑΝΤΙ: Απ' την άλλη, όμως, δεν σ' έχει μιμηθεί κάπου η κρατική ραδιοφωνία στις ζωντανές εκπομπές της π.χ.;

ΝΑΣΟΣ: Ναι, σίγουρα.

ΑΝΤΙ: Και πιο κει. Παρουσιάζονται απ' το κρατικό ραδιόφωνο και πρώην ερασιτέχνες με τακτικές εκπομπές που έχουν διατηρήσει

τον αριθμό που είχαν όταν βγαίνανε πειρατικά στην μπάντα...

ΑΛΕΞΗΣ: Είναι και μια προσπάθεια ενσωμάτωσης των ερασιτεχνών της ερασιτεχνίας.

ΝΑΣΟΣ: Ο κρατικός, όσους ερασιτέχνες κι αν πάρει θα είναι πάντα κρατικός.

ΑΝΤΙ: Ως ποιο σημείο μπορεί να επιτευχθεί αυτή η ενσωμάτωση;

ΑΛΕΞΗΣ: Σίγουρα, όχι σε μεγάλο βαθμό. Υπάρχουν περιορισμοί που βάζει η ίδια η κεντρική εξουσία ως προς τα περιθώρια της ελευθερίας.

ΝΑΣΟΣ: Εμείς εκείνο που θέλουμε είναι οι πομποί. Ο κρατικός έχει εκατομμύρια δέκτες κι έχει κρατήσει ένα μοναδικό πομπό. Εμείς θέλουμε τους πομπούς για να μιλάμε μεταξύ μας. Ακόμα και η αμφίδρομη επικοινωνία του κρατικού σε ζωντανές εκπομπές, όταν μπορείς δηλαδή να τηλεφωνείς, είναι περιορισμένη, δεν μπορείς να το κάνεις με όλες τις εκπομπές.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Και το κυριότερο, σχετικά μ' αυτό, είναι κάπως απρόσωπη αυτή η τηλεφωνική επικοινωνία με τον κρατικό. Και κάτι άλλο. Ο ερασιτέχνης αν δεν το θέλει αν δεν το αισθάνεται δεν κάνει εκπομπή. Ενώ αν έ-

χει σύμβαση με το ραδιόφωνο, θα πρέπει πάντα να «στίβεις» το μυαλό σου να κατεβάζει ιδέες. Αυτό είναι φθορά. Στη ραδιοφωνία, δεν είναι καθόλου ωραίο να βγάζεις το ψωμί σου εμπορευόμενος τρόπους επικοινωνίας. Εξάλλου, αν θέλουμε να θίξουμε και κάποια ζητήματα ουσίας στην επικοινωνία, άλλη η γλώσσα του ραδιοφώνου άλλη των ανθρώπων. Έχουμε κάποιους ειδικούς στο ραδιόφωνο που μιλάνε επί των ειδικών, ψυχρά και απ' υψηλού, κρίνουν τα διάφορα ζητήματα που αφορούν κάποιες κοινωνικές ομάδες και κάπου κάπου βάζουνε σαν μαϊντανό μερικές κουβέντες από τον κόσμο που επιβεβαιώνουν όσα λέγονται. Ο κόσμος όμως, με την ασυνειδήτη μορφή της αφιέρωσης, απέχει απ' αυτή τη διαδικασία, δηλαδή πιάνει γέφυρα με τον ερασιτέχνη μέσω της αφιέρωσης.

ΑΝΤΙ: Πιστεύεις ότι ένα πρόσθετο στοιχείο μιας αυθεντικότερης επαφής του ερασιτέχνη με τον κόσμο είναι το μικρό του ακροατήριο; η εμβέλειά του σε επίπεδο συνοικίας;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Είναι αυτό, αλλά και επίσης το ότι ο κρατικός υπάλληλος του ραδιοφώνου δεν μπορεί να μεταφέρει άμεσα τα βιώματά του σε εκπομπή... Στον ερασιτεχνικό βγαίνει η έντασή σου, η ανάσα σου, η συγκίνησή σου, καθαρά, σε ζει ο «άλλος».

ΑΛΕΞΗΣ: Θέλω να ξανατονίσω εδώ δυο πράγματα. Τη δυνατότητα που προσφέρει η ερασιτεχνία με λίγα χρήματα να εκφράζεσαι και να επικοινωνείς με ένα κοινό και το γεγονός ότι απ' το κρατικό ραδιόφωνο μένουν μόλις εκτός μια σειρά ομάδες... Πότε μίλησαν οι φυλακές απ' το ράδιο, ένα παράδειγμα φέρνω.

ΝΑΣΟΣ: Εγώ έχω ακούσει απ' το ραδιόφωνο σε μια εκπομπή, το πρωί ένα ρεπορτάζ με χρήστες ναρκωτικών πολύ ελεύθερο, αλλά αυτό είναι πολύ οριακό παράδειγμα, μια ώρα σε χιλιάδες άλλες ώρες συμβατικότητας και καθωσπρεπισμού.

ΑΝΤΙ: Ναι αλλά υπάρχει και το πρόβλημα, ως πού αντέχει ο κόσμος... μερικές φορές οι ίδιοι οι ακροατές γίνονται διώκτες κάποιων παραγωγών εκπομπής που προσπαθούν να ξεπεράσουν τη συμβατικότητα. Ακόμα

«ΚΟΜΜΟΥΝΑ»

γιωργος
μεταξας

Ο ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΣ ΧΩΡΟΣ

ΑΝΤΙΑΝΤΗ, ΕΡΜΗΝΕΙΑ και ΠΑΡΑΓΩΓΗ
ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ της ΠΟΛΗΣ

«Κομμουντα» / Αντιπαράθεσις 5

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ
1984

- Με προφητείες για κάθε εβδομάδα
- Με 12 αναλυτικούς Ζωδιακούς
- Με χρήσιμα τηλέφωνα, χρηστές πληροφορίες και ΑΝΑΝΕΩΜΕΝΟ ΕΡΟΤΟΛΟΓΙΟ

ο χάρτης
κυκλοφόρησε
ΤΟ
ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ
ΤΟΥ 1984

- Επίσης στο ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ 1984 του 'Χάρτη' θα βρείτε σε παγκόσμια αποκλειστικότητα τους τέσσερις τρόπους μετατροπής χιλιομετρικών αποστάσεων σε γραμμάρια
- Οδηγίες περί σημάτων Μόρς στη Νεοελληνική στιχουργική
- Καθώς και εύχρηστους όσο και λεπτομερείς χάρτες:

Της Ουτοπίας
Της Ατλαντίδας
Της Νήσου των Θησαυρών (Nail)
του Παραδείσου, κλπ. κ.λπ.

80 σελίδες
ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ
ΚΑΙ ΑΣΤΕΡΟΚΟΠΕΙΑ

το τελευταίο σε
ΤΟΝΙΚΟ

Κ' ΕΣΥ
ΚΑΘΕ ΑΥΓΗ
ΜΕ ΤΗΝ

ΑΥΓΗ

ΖΗΤΗΣΗ ΣΤΟΝ ΑΓΓΛΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟ

ΤΑ ΠΥΡΗΝΙΚΑ

περισσότερο δε, στην περίπτωση που σαν "παράνομος" ερασιτέχνης εκπέμπεις και κάποια «δυσάρεστα» μηνύματα. Θυμάμαι κάποτε που κάποιοι ερασιτέχνες διαμαρτύρονταν και για απλές «εκπομπές λόγου» που έκαναν συνάδελφοί τους και έλεγαν ότι «δεν έχουμε σχέση με την πολιτική» κτλ.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Αυτοί είναι μια τάση...

ΝΑΣΟΣ: Το κάνανε από φόβο...

ΑΛΕΞΗΣ: Αυτό επιδιώκει και το νομικό πλαίσιο για τη ραδιοφωνία, να μη λειτουργεί ελεύθερα ο ερασιτέχνης... να μη δίνει τηλέφωνο, να μην ανοίγει το στούντιο στους φίλους σου, να μη λες «κουβέντες»...

ΑΝΤΙ: Είναι σαφές Αλέξη ότι θίγεις κάπου το πρόβλημα της εναλλακτικής ραδιοφωνίας. Ποιες είναι οι σχέσεις της με την ερασιτεχνική;

ΑΛΕΞΗΣ: Τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τον ερασιτέχνη δηλαδή τα κίνητρά του, ο αυθορμητισμός, η σχέση με τα μηχανήματα ή η αντι-παιδεία που παράγει δίνοντας συμβουλές τεχνικές στους άλλους, είναι κοινά και στους εναλλακτικούς. Στην Επιτροπή αισθανόμαστε πολύ κοντά στους ερασιτέχνες, εξάλλου έχουμε ερασιτέχνες στην επιτροπή.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Στην Αμερική και στην Αγγλία, υπάρχουν συγκροτήματα ροκ που βγάζουν τη δουλειά τους από ιδιωτικούς σταθμούς, περνώντας δίπλα απ' το κύκλωμα των εταιριών. Είναι κάποια μορφή εναλλακτικής ραδιοφωνίας, έστω κι αν λειτουργεί και σε εμπορευματική βάση.

ΑΝΤΙ: Ένα ερασιτεχνικό δίκτυο θα μπορούσε να λειτουργήσει στην Ελλάδα σ' αυτή τη βάση;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Σίγουρα.

ΝΑΣΟΣ: Υπάρχει ήδη ένα παράδειγμα. Ο «223» έκανε ζωντανές μουσικές εκπομπές απ' το στούντιό του.

ΑΝΤΙ: Πάντως, από το 1964-1965, την εποχή όπου ακούγαμε τον «R21», θυμάμαι, μέχρι το 1977-78, όπου ο «98» π.χ. έφερε ένα νέο τρόπο αντίληψης για τη ροή και το ύφος του μουσικού λόγου, και πιο πρόσφατα, με το ραδιοσταθμό στο φεστιβάλ της ΑΥΓΗΣ, ή με το ραδιοσταθμό του ΑΝΤΙ-φεστιβάλ, για να μην αναφέρουμε και το «ραδιοσταθμό του Πολυτεχνείου» άλλαξαν πολλά πράγματα. Η μαζικοποίηση της ερασιτεχνίας συμβαδίζει και με τη διαφοροποίηση των «ακουσμάτων» στο εσωτερικό της. Συμπυκνώνεται δε η όλη εξέλιξη και στο αίτημα της εναλλακτικής ραδιοφωνίας.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Παρόλη αυτή τη μαζικοποίηση, οι συχνότητες δεν διευρύνθηκαν. Στην Αμερική τα καινούρια ραδιόφωνα πιάνουν μέχρι 1700 megacycles, γιατί έχουν αυξηθεί αυτοί οι σταθμοί.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Υπάρχει και κάτι άλλο. Για στρατιωτικούς σκοπούς έχουμε μεγαλύτερο εύρος συχνότητων απ' ό,τι για πολιτικούς σκοπούς. Για σκέψου την αντίστοιχη περίπτωση όχι στους δρόμους των ερτζιανών, αλλά τους συγκοινωνιακούς, με τα στρατιωτικά αυτοκίνητα να έχουν μονοπώλιο της κυκλοφορίας...

ΑΛΕΞΗΣ: Για να επανέλθουμε στο ερασιτεχνικό ράδιο, ακόμα και στα βραχεία, όπου επιτρέπονται οι εκπομπές από τους επίσημους

ερασιτέχνες, υπάρχει και εκεί μεγάλος περιορισμός, π.χ. δεν σου επιτρέπουν εκπομπές μουσικής...

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Εδώ ακριβώς φαίνεται το καθεστώς διακρίσεων στο ραδιόφωνο, ακόμα και νόμιμος ο ερασιτέχνης δεν επιτρέπεται να ανταγωνισθεί στα βραχεία τον κρατικό που φυσικά έχει κανονικά προγράμματα μουσικής.

ΑΝΤΙ: Οπότε ένα από τα αιτήματα είναι να ελευθερωθούν οι συχνότητες.

ΝΑΣΟΣ: Φυσικά. Με ποιο δικαίωμα θα μου βάζεις περιορισμό τη γλώσσα που θέλω να μιλήσω με τον άλλο... γιατί τα κύματα είναι γλώσσα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Στα έντυπα είναι κατοχυρωμένη η ελευθερία του λόγου και εκεί όπου πέφτει το μεγαλύτερο βάρος του λόγου, δηλαδή στο ζωντανό λόγο, εκεί σου απαγορεύουν την έκφραση... λες κι ο ερασιτέχνης δεν είναι πολίτης, είναι «πράγμα»...

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: ... ή είναι «εγκληματίας»... θα κάνει, λένε, παρεμβολή στις επικοινωνίες των αεροπλάνων και θα σκοτώσει τον κόσμο...

ΑΝΤΙ: Έχει γίνει συνείδηση απ' τους ερασιτέχνες ότι το πρόβλημα δεν τους αφορά μόνο σαν άτομα που έχουν το πάθος, το μεράκι του ραδιοφώνου, αλλά ότι χρειάζεται κάποια συλλογικότερη αντιμετώπιση.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Στους ερασιτέχνες ισχύει το «ο σώζων εαυτόν σωθήτω», πάνω απ' όλα η επιβίωση. Σήμερα, βέβαια, είναι περισσότεροι αυτοί που θέτουν το πρόβλημα και στην πολιτική του διάσταση, αφού έχει γενικά αυξηθεί ο αριθμός των ερασιτεχνών. Λείπει πάντως η συνειδητοποίηση της ανάγκης για ομαδοποιημένες ενέργειες στη βάση συγκεκριμένων αιτημάτων. Εξακολουθούμε να παίζουμε τη γάτα και το ποντίκι, να κάνουμε πρόγραμμα με τεντωμένα νεύρα...

ΑΝΤΙ: Υπάρχουν βέβαια και πιο «άνετες» μέθοδοι.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Ναι είναι αυτές που χρησιμοποιούν οι διαφημιστές ερασιτέχνες: κασετόφωνο με auto-reverse, χρονοδιακόπτης για τις ώρες εκπομπής, ειδικές κεραίες που δύσκολα διακρίνονται, ψεύτικο όνομα στον ιδιοκτήτη του χώρου που νοικιάζουν για στούντιο κτλ.

ΑΝΤΙ: Πώς τους αντιμετωπίζουν οι άλλοι ερασιτέχνες;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Με φόβο, γιατί μπορούν να σε «καρφώσουν» αποτελεσματικότερα, αλλά και με περιφρόνηση γιατί εξευτελίζουν τη συχνότητα.

ΑΛΕΞΗΣ: Πιστεύω ότι ο διαφημιστής είναι κλασικά εχθρός της ελεύθερης ερασιτεχνικής ραδιοφωνίας.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Και μεταξύ τους δεν τα πάνε καλά γιατί υπάρχει ανταγωνισμός συμφερόντων: έχουν μοιράσει την αγορά και ο διαφημιστής της Αθήνας δεν μπορεί να έχει πελάτες από Πειραιά.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Υπάρχουν και «νονοί» σ' αυτό το κύκλωμα: Πρώην ερασιτέχνες με διατύπωση στην αγορά και 4-5 δικούς τους ερασιτέχνες που τους πουλάνε τη διαφήμιση του πελάτη τους. Το ποσοστό το δικό του είναι πάνω από 50%. Υπάρχουν όμως και προστάτες των ίδιων των ερασιτεχνών, που έχουν τέτοιες γνωριμιές ώστε να μη διατρέχουν κίν-

δυνο οι πελάτες τους, έναντι αμοιβής εννοείται.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Για να μην μιλήσουμε για κάποιους κυρίους επώνυμους στην αγορά, με μαγαζιά, διαφημίσεις κτλ., που κάνουν αυτή τη δουλειά.

ΑΝΤΙ: Οι διαφημιστές-ερασιτέχνες τι δουλειά κάνουν;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Δε χρειάζεται να κουράζονται με θωρο, κάρτα και τα λοιπά τοιαύτα... Μια διαφήμιση πληρώνεται 3 μέχρι και 5.000 την ώρα.

ΑΝΤΙ: Πάντως επειδή μ' αυτή την κατηγορία των ερασιτεχνών φαίνεται πως δεν υπάρχει πεδίο επαφής, καλό θα είναι να επανέλθουμε σ' ένα βασικό ζήτημα, δηλαδή την ανάγκη συλλογικότερης αντιμετώπισης και των προβλημάτων που θέτει το νομικό πλαίσιο αλλά και της ποιοτικής αναβάθμισης της ερασιτεχνικής ραδιοφωνίας.

ΑΛΕΞΗΣ: Φέτος, νομίζω πως μπορούμε να πούμε ότι 20 άνθρωποι δεν είναι σε θέση να ξεκινήσουν κάτι. Και στη συζήτηση που είχαμε στην ΑΣΟΕΕ ανταποκριθήκαν και νεαρά παιδιά, απλοί ερασιτέχνες, είπαμε μάλιστα να κρατήσουμε και μια επαφή.

ΑΝΤΙ: Δεν είναι κάποιο βήμα ακριβώς το ότι βρεθήκατε να μιλήσετε για την ερασιτεχνία;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Έχουν ξαναγίνει κάποιες επαφές, όχι σε τέτοια βάση, βέβαια.

ΑΝΤΙ: Μια μορφή συλλογικής δραστηριότητας δεν είναι και ο συντονισμός μεταξύ ερασιτεχνών στον αέρα, δηλαδή, να γίνεται κάποια «αλυσίδα» με συντονισμένο πρόγραμμα; Ή να γίνεται πρόγραμμα από ένα στούντιο με συνεργασία περισσότερων ερασιτεχνών;

ΑΛΕΞΗΣ: Υπάρχουν και άλλοι τρόποι. Μπορούμε να έχουμε ένα κέντρο, ένα τηλέφωνο ας πούμε όπου να μπορούμε να πληροφορούμαστε σχετικά με τις διώξεις και τις δίκες των ερασιτεχνών, ή να ιδρύσουμε ένα

σύλλογο...

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Δεν γίνεται, είσαι ευθύς εξ' αρχής παράνομος...

ΑΛΕΞΗΣ: ... ας το προσπαθήσουμε, ή ας κάνουμε κάποια κίνηση με δικηγόρους.

ΑΝΤΙ: Πάντως, προκύπτει ότι είναι απαραίτητη η συλλογικότερη αντιμετώπιση...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Οποσδήποτε, εκτός κι αν θέλεις να εκλιπαρείς τον εισαγγελέα εξευτελίζοντας ακόμα και το μεράκι σου. Σίγουρα πρέπει να υπάρξει κάποιος συντονισμός. Εδώ δώσανε εκατομμύρια για να «στήσουν» κεντρικό ηλεκτρονικό κύκλωμα ειδικά για τον εντοπισμό των ερασιτεχνών. Δεν ξέρω, μπορεί να θεωρούνται «πολεμικές δαπάνες» κι αυτές...

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Και οι εφημερίδες δεν έγραψαν τίποτα.

ΑΛΕΞΗΣ: Έχουν λόγους να μην αντιδρούν γιατί και τα συγκροτήματα του Τύπου είναι μέρος αυτού του μονοπώλιου πληροφόρησης· η ερασιτεχνική ραδιοφωνία, αν προσανατολιστεί και σε εκπομπές πληροφόρησης και λόγου, στην ουσία εισβάλλει στο χώρο αυτών των συγκροτημάτων. Έχουμε παράδειγμα τέτοιου ανταγωνισμού σε ευρωπαϊκές χώρες.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Εδώ θέλω να πω κάτι σχετικά με τα συγκροτήματα Τύπου· αν γίνει ιδιωτικό κανάλι ραδιοφωνίας που θα ελέγχεται από κάποιο συγκρότημα θα είναι χειρότερο από το κρατικό μονοπώλιο. Τουλάχιστον, το κράτος κάπου μπορεί να ελεγχθεί και κοινωνικά και πολιτικά.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Σχετικά με τον Τύπο· παρουσιάζουν πολύ αρνητικά την εικόνα των ραδιοερασιτεχνών· ο κόσμος πληροφορείται τελείως λάθος...

ΑΝΤΙ: Πώς θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί αυτό;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Να κάνει πληροφόρηση για την ερασιτεχνία ο κάθε «ραδιοπειρατής», μόνο απ' το σταθμό του. Αλλιώς θα μας αντιμετωπίζουν όπως ο εισαγγελέας. Βέβαια θα πρέ-

πει να είσαι σωστός ερασιτέχνης. Να μην κάνεις παρεμβολές κτλ. Κι αυτό μπορεί να επιτευχθεί με ειδικά εξαρτήματα και με σωστά σχέδια σταθμών, όχι σαν αυτά που δημοσιεύονται σε περιοδικά και είναι σχέδια εταιρειών που παράγουν συναφή εξαρτήματα.

ΑΛΕΞΗΣ: Μου έλεγε ένας ελεγκτής εναέριας κυκλοφορίας ότι έχουν ένα χρόνο να τους παρεμβάλλει ερασιτέχνης και ότι αντίθετα έχουν προβλήματα με τα ασύρματα του ΟΤΕ. Επίσης μου είπε ότι πρότειναν να βρεθεί τρόπος επικοινωνίας με τους ερασιτέχνες, αλλά αυτό δεν μπορεί να γίνει γιατί οι ερασιτέχνες δεν έχουν φορέα.

ΑΝΤΙ: Μια τελευταία ερώτηση. Θα βγει στον αέρα ένας ραδιοσταθμός του ΑΝΤΙ για λίγες μέρες. Πώς θα τον αντιμετωπίσουν οι ερασιτέχνες.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: Αρνητικά, θα υπάρξουν παρεμβολές...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Γιατί θα θεωρηθεί διαφήμιση του περιοδικού...

ΒΑΓΓΕΛΗΣ: ... και γιατί θα σε θεωρήσουν ερασιτεχνοπατέρα, πες από κόμπλεξ κατωτερότητας, από φθόνο, ζήλεια, ξέρετε... αλλά και γιατί θα φοβηθούν ότι ο σταθμός θα δώσει αφορμή για να «σφίξουν τα λουριά» στους ερασιτέχνες· το λέγανε αυτό και με το σταθμό του φεστιβάλ της ΑΥΓΗΣ.

ΑΛΕΞΗΣ: Εγώ θέλω να προσθέσω ότι η άποψη της επιτροπής για την ελεύθερη ραδιοφωνία είναι ότι αυτός ο σταθμός αποτελεί βήμα για την κατοχύρωση της ελεύθερης ραδιοφωνίας· απ' την άλλη, βέβαια, θεωρούμε ότι το ΑΝΤΙ έχει ήδη τρόπους να βγει προς τα έξω.

ΑΝΤΙ: Προτείνουμε μια συζήτηση με ερασιτέχνες στα πλαίσια του σταθμού μας, όπου να αναπτυχθούν δημόσια οι όποιες απόψεις και αντιρρήσεις. Μια εκπομπή που θα έχει σίγουρα και ζωντανή τηλεφωνική παρέμβαση, απ' όσους ερασιτέχνες θέλουν. Βλέπετε, ο χώρος του σταθμού είναι ένα ερασιτεχνικό στούντιο που δεν χωράει πολύ κόσμο...

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ «ΔΩΔΩΝΗ»

● ΑΘΗΝΑ, ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 3 ● ΓΙΑΝΝΙΝΑ, ΒΛΑΧΛΕΙΔΗ 8

ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΙΟΡΤΕΣ
ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ - ΔΩΡΑ

● ΓΙΑ ΣΑΣ ● ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ ● ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΣΑΣ

ΣΤΑ ΕΝΗΜΕΡΩΜΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΜΑΣ

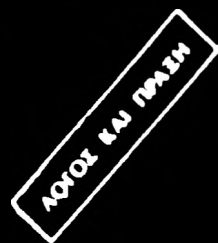
ΕΜΠΕΙΡΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΘΑ ΣΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΟΥΝ ΓΙΑ
ΟΠΟΙΟΔΗΠΟΤΕ ΒΙΒΛΙΟ ΘΕΛΕΤΕ ΚΑΙ ΘΑ ΣΑΣ ΒΟΗΘΗΣΟΥΝ
ΝΑ ΔΙΑΛΕΞΕΤΕ ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ

ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ
(ΜΕΣΑ ΣΕ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟ ΧΩΡΟ)
ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΤΩΡΑ ΤΜΗΜΑ ΔΙΣΚΩΝ

● ΚΛΑΣΣΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ● ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ Κ.Α.

ΕΠΙΣΚΕΦΘΕΙΤΕ ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΜΑΣ
ΘΑ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΤΕ ΟΤΙ ΕΧΕΤΕ ΚΑΝΕΙ
ΤΗ ΣΩΣΤΗ ΕΠΙΛΟΓΗ

Κυκλοφορεί το 7ο τεύχος

ΦΥΛΛΑΔΙΟ

ΓΙΑ ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ - ΣΕ ΣΥΝΟΙΚΙΑΚΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ
ΣΤΑ ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ - ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ 0219.175

Απ' τα περιεχόμενα

- Κράτος και ΠΑΣΟΚ
- Η οικονομική πολιτική του ΠΑΣΟΚ και οι αριστερές κριτικές-της.
- Πανελλαδικό 2ήμερο στελεχών του ΠΑΣΟΚ
- Μπροστά στο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ
- ΠΑΣΟΚ: Ειδικότερα στοιχεία της πορείας-του
- Τύπος: Μια προσέγγιση
- Για τον τροτσκισμό
- Στρατός: Το κίνημα των στρατιωτών και η παρεμβάση της αριστεράς

ΚΕΙΜΕΝΑ: Α. Επιτροπός - Θ. Καλομαλός
Γ. Καπαρός - Ν. Κουνενής - Σ. Κωτσης
Α. Μπενου - Α. Παπαηλίου - Α. Τζιολας
Δ. Τζουθανός - Β. Χωραφας

Και η εκπομπή ας αρχίσει

Ας μην ξεγελαστούμε από τις άλλες σελίδες του ANTI και φανταστούμε κανένα φοβερό και τρομερό ραδιοσταθμό «που τα ερτζιανά κυριεύει». Αν δεν είσαι EPT η «διαφημιτζής» έχεις ένα αζεπέρα-στο τεχνικό (δηλαδή οικονομικό) όριο για το σταθμό σου.

Μιλάμε λοιπόν για ένα σταθμό που θα ακούγεται —ελπίζουμε καλά— στις περισσότερες περιοχές της Αθήνας, και καιρού επιτρέποντος σε αρκετές περιοχές της Αττικής και νήσων.

Μη φανταστείτε επίσης πως γίναμε EPT στη θέση της EPT. Ότι αποκτήσαμε «επιτροπή προγράμματος», διευθυντές, αρχισυντάκτες, υπεύθυνους, εκφωνητές, τεχνικούς.

Οι «τρεις Σωματοφύλακες» μας δίνουν την αιώνια γραμμή «όλοι σε όλα», «καθένας για όλους» —και φυσικά— «όλα για όλα».

Πρακτικά αυτό σημαίνει, πως τρεις «πειρατές» ένωσαν το μεράκι τους. Πολλοί γραφιάδες προσθέσαν το δικό τους. Άλλοι άνθρωποι από «υπόγειες διαδρομές» βρήκαν τη δική τους ευαισθησία ν' αντιστοιχεί σ' αυτό το πείραμα. Άλλοι πολλοί, βρήκαν την υπόθεση στο δρόμο, και μπήκαν στο παιχνίδι αλλάζοντας τους κανόνες του.

Ό,τι αξίζει σ' αυτή την υπόθεση του σταθμού, ό,τι μπορεί να δώσει το καταρχήν νόημα στον όρο «εναλλακτική ραδιοφωνία» είναι πως όποιο αποτέλεσμα προκύψει στα ραδιοκύματα δεν απηχεί το σχέδιο ενός επιτελείου, δεν προσπαθεί να «φορμάρει» μια κάποια ιδεολογική,

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΜΕΡΑΣ

6 μ.μ.:	Έναρξη προγράμματος
6.05-8.00:	Μουσικό κολάζ • Κουβεντούλες • Πληροφορίες
8.00-8.30:	Ραδιοφωνικό καμπαρέ
8.30-10.30:	Επώνυμοι και ανώνυμοι στα ερτζιανά (μικρές συνεντεύξεις και μουσικές επιλογές)
10.30-11.00:	Τρέλα και Σουρεαλισμός
11.00-11.30:	Συζητώντας τα νέα (σχόλια στην επικαιρότητα)
11.30-2.00:	Μουσικές αφιερώσεις (τραγούδια για όλα τα γούστα σ' ένα πρόγραμμα που φτιάχνουμε μαζί)
2.00-3.00:	Ό,τι περισσεύει...

θεωρητική ή αισθητική αντίληψη.

Ό,τι έχει παραχθεί είναι το αποτέλεσμα μιας ανοιχτής σχέσης του «μέσου» με τον «παραγωγό». Γι' αυτό άλλωστε το «μέσο» (ο σταθμός) δεν θα στηριχθεί στο από πριν ετοιμασμένο πρόγραμμα. Θα «παιχθεί» και θα μεταλλάσσεται διαρκώς από τη σχέση με τον ίδιο του τον κόσμο που θα θέλει να εκφραστεί στη λειτουργία του.

Οι εκπομπές θα είναι οι περισσότερες άμεσες. Κάθε ακροατής ή ομάδα πολιτών θα 'χει τη δυνατότητα είτε τηλεφωνικά είτε με άμεση προσωπική συζήτηση να ψάξει κάποιο θέμα είτε αυτό έχει ήδη τεθεί είτε κρίνεται ότι πρέπει να συζητηθεί.

Από κει και πέρα ο σταθμός είναι και για μας ένα ερώτημα και μια πρόκληση. Θα καταφέρουμε τελικά να αναδείξουμε όχι τόσο μια «άλλη» θεματολογία, (αυτό ίσως δεν είναι δύσκολο), όσο ένα άλλο ύφος και ήθος επικοινωνίας;

Θα μπορέσουμε να σπάσουμε το φράγμα της μοναξιάς τόσο του «πομπού» όσο και του «δέκτη»;

Θα φτιάσει ο σταθμός συλλογικότητες; Θα καταφέρει να «δέσει» θέματα που από διαφορετικές σκοπιές θα απηχούν ωστόσο σε κοινές ευαισθησίες.

Αυτό φίλοι ακροατές ειλικρινά δεν το ξέρουμε. Αλλά ή θα το μάθουμε μαζί ή μόνοι μας θα «βράζουμε στο ζουμί μας». Γι' αυτό, ανοίξτε τους δέκτες σας στους 103 megacycles, και σημειώστε τα τηλέφωνα και τη διεύθυνσή μας.

Η εκπομπή θα αρχίσει με μας και θα τελειώσει με σας. Αλλιώς θα 'ναι σαν να μην έχει γίνει...

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Ο σταθμός μας δεν θα έχει με την τυπική έννοια «πρόγραμμα».

Το τι θα εκπέμπεται κάθε μέρα θα είναι κατά κάποιο τρόπο έκπληξη όχι μόνο για σας, αλλά και για μας. Αλλά για να μην αφήσουμε τα πάντα στο αυθόρμητο ετοιμάσαμε καλού κακού, κάποιες εκπομπές από τα πριν. Έτσι θα 'χετε την ευκαιρία να ακούσετε:

- Ραδιοφωνικό Καμπαρέ, μια άλλη αντίληψη για το θέαμα στο ραδιόφωνο με τίτλο «Ρώσικη σαλάτα», από τον Ανδρέα Μικρούτσικο, τον Σάκη Μπουλά και την Εύη Αρνάκη.
- Ραδιοφωνικό μιούζικαλ από την «Πειραματική Σκηνή» της Θεσσαλονίκης.
- Θεατρικές διασκευές σε κείμενα του Χούλιο Κορτάσαρ.
- Ραδιοφωνικό θέατρο («Εμπερς» του Μπέκετ) και αντιδιαφημίσεις από τη θεατρική ομάδα «Άστεγοι».
- «Εκπομπή για δύο από το διαμέρισμα του τρίτου», τρία μισάωρα του Θανάση Σκρούμπελο.
- Χιουμοριστικές εκπομπές που ετοίμασε ο Νίκος Δαμίγος: «Μια γυναίκα με-

ταξύ μας», Συνταγές ιατρικής, Πρωινή Γυμναστική, Κριτική κινηματογράφου και μια συζήτηση «στρογγυλής τραπέζης». Ακόμα ένα πολύ ενδιαφέρον αστυνομικό σήριαλ.

- Εκπομπές που ετοίμασαν η Κίνηση για τα Δικαιώματα των Ψυχασθενών.
- Εκπομπές από Ομάδες Οικολόγων.
- Ρεπορτάζ και συζητήσεις για το γυναικείο ζήτημα.
- Μια προσπάθεια ανάπλασης της ατμόσφαιρας του 22ου Συνεδρίου της ΓΣΕΕ με δηλώσεις επωνύμων συνδικαλιστών και ηχητικά στιγμιότυπα.
- «Φτωχοί αλλά όχι μόνοι», συζητήσεις με νέους 25-30 χρονών που μετά τη μεταπολίτευση γράφτηκαν σε κόμματα και σήμερα βρίσκονται έξω από αυτά, της Ρούλας Ελευθερίου.
- Παιδικές εκπομπές με παραμύθια, θέατρο και τραγούδια.
- Ζωντανές εκπομπές:
 - Συζήτηση με μέλη της Επιτροπής που επισκέφθηκε τη Νικαράγουα με ηχητικό υλικό από τους Σαντινίστας.
 - 4 μισάωρα με μουσική και λογοτεχνικά κείμενα της Λατινικής Αμερικής.

- «Η Οικολογία δεν είναι αντιρρόπαση» με τους Σπ. Παπασπηλιόπουλο και Ηλ. Ευθυμιόπουλο.

Ακόμα κάθε μέρα «Τα νέα στο καφενείο», η Αντιεφημερίδα, Αναζητήσεις παντός είδους, Διανυκτερεύσεις, και ρεπορτάζ για το κυκλοφοριακό σε νεκρές ώρες.

Τέλος πολλή πολλή μουσική...

Προσκαλεσμένοι του σταθμού μας οι Μάνος Χατζιδάκης, Δ. Σαββόπουλος, Λ. Κηλαηδόνης, Λένα Πλάτωνος, Μιχάλης Γρηγορίου, Δ. Μαραγκόπουλος, Γ. Κουρουπός, Ν. Κηπουργός, Μ. Κουμανταρέας, Αλ. Αργυρίου, Κ. Κουλουφάκος, Θ. Σκρούμπελος, και Ν. Κυριαζίδης (και όσοι προστεθούν στην πορεία).

Την ευθύνη του σταθμού θα έχει η Σύνταξη του ANTI και πολλοί συνεργάτες, με πάθος για την ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑ.

Και το καλύτερο τελευταίο: Ο σταθμός θα έχει και πάρτυ... ραδιοφωνικό φυσικά.

Από σήμερα 16 Δεκέμβρη μέχρι και τις 22 Δεκέμβρη από τη δύση του ήλιου και μετά, θα είμαστε στους δέκτες σας.

ΣΕΙΡΑ ΕΛΛΗΝΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ

*Οι Εκδόσεις «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ» Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ
παρουσιάζουν στο αναγνωστικό κοινό το καινούριο βιβλίο
της Στέλλας Βογιατζόγλου: Σκόνη κόλλησε στ' αυτιά μας.*

ΣΚΟΝΗ ΚΟΛΛΗΣΕ ΣΤ' ΑΥΤΙΑ ΜΑΣ ΣΤΕΛΛΑ ΒΟΓΙΑΤΖΟΓΛΟΥ

Στις επόμενες μέρες κυκλοφορούν από τις εκδόσεις
«ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ» Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ

- Αντώνης Σουρούνης: **ΤΑ ΤΥΜΠΑΝΑ ΤΗΣ ΚΟΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ**
- Αντώνης Σουρούνης: **ΟΙ ΣΥΜΠΑΙΧΤΕΣ**
- Ζαν Σαρλ ντε Φοντμπρύν: **ΝΟΣΤΡΑΔΑΜΟΣ**
—Ιστορικός και προφήτης—

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ-ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ

Εκδόσεις «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ» Α.Α. Λιβάνη,
Αθήνα, Σόλωνος 94, τηλ. 3610589-3600398

STYCZEŃ

	P	W	Ś	C	P	S
	2	3	4	5	6	7
	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

LUTY

N	P	W	Ś	C	P	S
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29			

MARZEC

N	P	W	Ś	C	P	S
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

KWIECIEŃ

N	P	W	Ś	C	P	S
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

MAJ

N	P	W	Ś	C	P	S
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

CZERWIEC

N	P	W	Ś	C	P	S
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

OJCZE
błogosł

19

GRUDZIEN

N	P	W	Ś	C	P	S
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

LISTOPAD

N	P	W	Ś	C	P	S
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

PAŹDZIERNIK

N	P	W	Ś	C	P	S
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

WRZESIEŃ

N	P	W	Ś	C	P	S
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

LIPIEC

N	P	W	Ś	C	P	S
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

SIERPIEŃ

N	P	W	Ś	C	P	Ś
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Μανώλης Καλομοίρης 1883-1962

Δισκογραφία

(Περιλαμβάνονται μόνο δίσκοι 33 στροφών αποκλειστικά αφιερωμένοι στον συνθέτη)

Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΗΣ ΛΕΒΕΝΤΙΑΣ (1920/37/52)

Η Φιλαρμονική Ορχήστρα της Σόφιας
Η Εθνική Χορωδία της Βουλγαρίας «Σβετοσλάβ Ομπρέτενωφ».
Διδασκαλία: Γκιόργκι Ρόμπεφ.
Αρχιμουσικός: Βύρων Φιδετζής
CONCERT ATHENS 01/81 (CB 914)
1 Δίσκος / Κασέτα STEREO. ΔΡΧ.: 650/500

ΣΥΜΦΩΝΙΚΟ ΚΟΝΤΣΕΡΤΟ ΓΙΑ ΠΙΑΝΟ ΚΑΙ ΟΡΧΗΣΤΡΑ (1935)

Η Συμφωνική του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας.
Αρχιμουσικός: Μανώλης Καλομοίρης
Σολίστ: Κρινώ Καλομοίρη
Ηχογράφηση του 1953.
ΕΡΤ-ΣΜΚ (CP 921)
1 Δίσκος MONO. Δρχ.: 450

1883-1983 ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ (ΑΠΟ ΤΑ ΕΡΓΑ ΓΙΑ ΠΙΑΝΟ)

Για τα Ελληνόπουλα. Σειρά 1η - Νυχτιάτικο - Ραψωδία αρ. 2 - Μπαλλάντα αρ. 3
Μπαλλάντα αρ. 1 - Πέντε Πρελούδια για Πιάνο.
Άρης Γαρουφαλής, πιάνο.
CONCERT ATHENS 02/82 (CP 925)
1 Δίσκος STEREO. Δρχ.: 450

ΒΡΑΔΥΝΟΙ ΘΡΥΛΟΙ (1940-41)

Για φωνή και πιάνο. Ποίηση Κώστα Χατζόπουλου.

ΣΟΝΑΤΑ ΓΙΑ ΒΙΟΛΙ ΚΑΙ ΠΙΑΝΟ (1948)

Κική Μορφωνιού, τραγούδι.
Άρης Γαρουφαλής, πιάνο.
Τάτσης Αποστολίδης, βιολί.
EMI 14C 053-70990 (EEM)
1 Δίσκος STEREO. Δρχ.: 420

Μόλις Κυκλοφόρησε :

ΜΑΓΙΟΒΟΤΑΝΑ. (1905-1914)

Σουίτα για φωνή και ορχήστρα.
Μέρος Β' από τους Ίαμβους και Ανάπαιστους του Κωστή Παλαμά.
Η Ορχήστρα Tonkünstler
Αρχιμουσικός: Μιλτιάδης Καρύδης
Σολίστ: Δάφνη Ευαγγελάτου.
Ζωντανή Ηχογράφηση της Αυστριακής Ραδιοφωνίας.
CONCERT ATHENS 03/83 (CP 940) (ΥΠΠΕ-ΣΜΚ)
1 Δίσκος STEREO Δρχ.: 600

Κυκλοφορεί μέσα στο Δεκέμβριο

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ. (1917/39)

Μουσικόδραμα σε 3 μέρη από το δράμα του Γιάννη Καμπύση.
Στίχοι Άγνη Ορφικού.
Η Φιλαρμονική Ορχήστρα της Σόφιας.
Η Εθνική Χορωδία της Βουλγαρίας «Σβετοσλάβ Ομπρέτενωφ».
Διδασκαλία: Μετόντι Ματάκβεφ.
Αρχιμουσικός: Γιάννης Δάρας
Τραγουδούν: Ζάχος Τερζάκης, Μαρία Κορομάντζου, Ιωάννα Καρβελά, Ανδρέας Κουλουμπής, Φραγκίσκος Βουτσίνος, Τίχα Γκένοβα, Κλαυδία Αθανάσοβα, Ντένκα Βάλκοβα.
Επίβλεψη Ηχογράφησης: Bernhard Mahne.
Καλλιτεχνικός Σύμβουλος: Λεωνίδας Ζώρας.
Ψηφιακή (Digital) ηχογράφηση του TONSTUDIO MAHNE GMBH, MÜNCHEN.
CONCERT ATHENS 04.05.06/83 (CP 955-1/2/3). (ΥΠΠΕ-ΣΜΚ)
Ένθετο 24 σελίδων.
3 Δίσκοι DIGITAL STEREO Δρχ.: 2.970

Θά κυκλοφορήσουν μέσα στο 1984:

ΤΡΙΟ (1921)

Γιώργος Δεμερτζής βιολί.
Βύρων Φιδετζής βιολοντσέλο.
Δόμνα Ευνουχίδου, πιάνο.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΜΕ ΠΙΑΝΟ

Ιωάννα Καρβελά τραγούδι
Νέλλη Σεμιτέκολο πιάνο

Πληροφορίες: τηλ: 5246153/5228658

Το δίλημμα Γιαρουζέλσκι: 'Ένα βήμα μπρος ή δύο χρόνια πίσω;

του Στέλιου Κούλογλου

ΕΓΚΑΙΝΙΑΖΟΝΤΑΣ στις 13 Δεκεμβρίου του 1981, το πρώτο στρατιωτικό πραξικόπημα στην ιστορία του «υπαρκτού σοσιαλισμού», ο στρατηγός Γιαρουζέλσκι υποσχέθηκε την «ανόρθωση της Πολωνικής οικονομίας που βρίσκονταν στα πρόθυρα της χρεωκοπίας» και την «πάταξη των αντισοσιαλιστικών στοιχείων, τα οποία σε συνεργασία με τον ιμπεριαλισμό επεδίωκαν να οδηγήσουν την χώρα στο χάος και τον εμφύλιο πόλεμο».

ΔΥΟ χρόνια αργότερα, ο απολογισμός του «Στρατιωτικού Συμβουλίου Εθνικής Σωτηρίας» μοιάζει εντελώς αρνητικός: η Αλληλεγγύη στην παρανομία και οι άλλες δυνάμεις της αντιπολίτευσης συνεχίζουν τη δράση τους, η κομμουνιστική ιδεολογία είναι πιο δημοφιλής... στις ΗΠΑ παρά στην Πολωνία, η πολιτική απομόνωση της κυβέρνησης δεν έχει προηγούμενο και, το κυριότερο, η οικονομία της χώρας έχει φτάσει στο σημείο μηδέν.

ΑΡΧΙΖΟΝΤΑΣ με την επανεισαγωγή του δελτίου στο βούτυρο, η κυβέρνηση ετοιμάζεται στις αρχές της επόμενης χρονιάς, να αυξήσει τις τιμές των βασικών ειδών διατροφής, αλλά η ιστορία

Γραμματόσημο και χαρτονόμισμα με τον Βαλέσα, σχεδιασμένα από φυλακισμένους.

της Πολωνίας είναι και σ' αυτό το σημείο κατηγορηματική: μετά από κάθε παρόμοια αύξηση, η εξέγερση είναι σχεδόν αναπόφευκτη.

ΕΤΣΙ, ο καλός στρατιώτης Γιαρουζέλσκι, και οι στρατηγοί του, αντιμετωπίζουν ένα κρίσιμο ερώτημα: ή θα πρέπει να διαπραγματευτούν με την κοινωνία μια συμφωνία ώστε να αποφευχθεί η σύγκρουση ή θα καταφύγουν για μια ακόμη φορά στο μοναδικό μηχανισμό που λειτουργεί μισοϊκανοποιητικά στην επίσημη Πολωνία, δηλαδή στον στρατό και την αστυνομία.

ΠΡΙΝ από μερικές εβδομάδες, καλά

πληροφορημένοι κύκλοι της Βαρσοβίας, μιλούσαν για μια πρωτοβουλία του στρατηγού Γιαρουζέλσκι προς την κατεύθυνση της Εκκλησίας και —έμμεσα— της «Αλληλεγγύης», για την από κοινού επίλυση της «κοινωνικής κρίσης». Λίγο καιρό όμως αργότερα, η κυβέρνηση αποφάσιζε την αποστολή στρατιωτικών τμημάτων σε όλη την χώρα, όπως ακριβώς είχε κάνει το φθινόπωρο του 1981, λίγο πριν από την κήρυξη του στρατιωτικού νόμου. Το δίλημμα του στρατηγού Γιαρουζέλσκι είναι απόλυτα «λενινιστικό»: ένα βήμα μπρος ή δύο χρόνια πίσω;

ΓΥΡΩ στις 9 το βράδυ, τα σπίτια στην Πολωνία παρουσιάζουν ένα θέαμα, πολύ γνωστό από την εποχή της δικτατορίας στην Ελλάδα, το οποίο —δυστυχώς— πολλοί υπεύθυνοι της σημερινής ελληνικής κυβέρνησης είτε το αγνοούν (επειδή στο εξωτερικό δεν συνηθίζονταν) είτε το έχουν ξεχάσει: όλος ο κόσμος, καθισμένος γύρω από ένα τραπέζι ακούει τις ειδήσεις από τους ξένους ραδιοσταθμούς.

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ, οι πιο δημοφιλείς εκπομπές του πολωνικού ραδιοφώνου, είναι οι εκπομπές του... BBC, του FREE EUROPE ή της «Φωνής της Αμερικής» στην Πολωνική γλώσσα ενώ στην τηλεόραση την μεγαλύτερη ακροαματικότητα έχουν οι Δυτικές κινηματογραφικές ταινίες ή τα ανάλογης προέλευσης καλλιτεχνικά προγράμματα.

ΤΟ ΣΥΝΔΡΟΜΟ ΤΗΣ ΑΝΤΙ-ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ

ΥΠΑΡΧΟΥΝ βέβαια και στιγμές, όπου τα δελτία ειδήσεων της πολωνικής τηλεόρασης γνωρίζουν την αποθέωσή τους: πρόκειται για τα βράδια όπου οι κάτοικοι μιας πόλης βγάζουν τις τηλεοράσεις τους στα μπαλκόνια και τα παράθυρα, προσφέροντας ένα αλησμόνητο θέαμα χιλιάδων τηλεοράσεων που εκπέμπουν στο κενό. Ή όταν ξαφνικά στις 9.30 το βράδυ, με σύνθημα το σήμα του δελτίου ειδήσεων, αρχίζουν αμίλητοι όλοι μαζί έναν περίπατο, γεμίζοντας τους δρόμους της έρημης

πόλης, για να ξαναγυρίσουν μετά από 25 λεπτά στα σπίτια τους.

ΠΕΡΑ όμως απ' αυτό, η χοντροκομμένη προπαγάνδα των ηλεκτρονικών μέσων μαζικής ενημέρωσης, έχει προκαλέσει μια αντίδραση στους Πολωνούς, η οποία θα μπορούσε να αποκληθεί «το σύνδρομο της αντι-προπαγάνδας»: Οι ακροατές όταν ακούν την επίσημη πληροφόρηση του πολωνικού κράτους δίνουν στα γεγονότα την ακριβώς αντίθετη ερμηνεία από την επίσημη: Αν για παράδειγμα, η τηλεόραση καταγγέλει την «ιμπεριαλιστική επέμβαση του Ρήγκαν στην Γρενάδα, που έγινε με το πρόσχημα της παρουσίας Κουβανών ή Σοβιετικών στρατιωτικών συμβούλων», οι Πολωνοί καταλαβαίνουν ότι ο Ρήγκαν δεν μπορούσε παρά να επέμβει αφού απειλείτο από την παρουσία των Κουβανών και των Σοβιετικών!...

ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑ-ΕΣΣΔ 1-0

ΟΣΟ κι αν φαίνεται παράξενο για μια χώρα που γέννησε ένα από τα πιο ειρηνικά κινήματα της παγκόσμιας ιστορίας, η μεγάλη πλειοψηφία των Πολωνών, ήταν απόλυτα σύμφωνη με την αμερικάνικη επέμβαση στην Γρενάδα με την εξαίρεση ορισμένων διανοούμενων της «Αλληλεγγύης» και των ηγετών του KOR, —έστω κι αν οι τελευταίοι αποτελούν τον καθημερινό στόχο επιθέσεων από την πλευρά του καθεστώτος και των Σο-

Τα καλύτερα δώρα

ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ

Η ανταρσία των αγγέλων

Οι άγγελοι-ήρωες αυτής της καταλυτικής σάτιρας είναι όλοι τους τύποι ένας κι ένας. Ο αναρχικός αρχάγγελος Ιστάρ, βομβιστής και αντάρτης των πόλεων. Ο Ιθουριέλ που παίρνει τη μορφή της φλογερής κοκκινομάλλας Ζίτα με τις ιδιόμορφες σεξουαλικές συνήθειες, ο Ζοφάρ καπιταλίστας και πολεμοκάπηλος... μέχρι κι ένας Γιαπωνέζος άγγελος άσος του καράτε. Μια ξεκαρδιστική αναρχική σάτιρα —αλλά κι ένας βαθύς προβληματισμός πάνω στο μυστήριο του συμπαντικού κακού.

ΚΟΛΕΤ

Ηθικό και ανήθικο

«...Δεν είχε κανένα δισταγμό, μιλούσε όχι για τον έρωτα αλλά για την ηδονή. Βεβαίως έκανε λόγο για τη μοναδική ηδονή που μπόρεσε να ομολογήσει κι εννοώ εκείνη που δοκίμαζε με μια φίλη της... Ο τρόπος της να μιλά για το σαρκικό έρωτα θύμιζε κάπως τον τρόπο των μικρών κοριτσιών που τα προορίζουν για τη διαφθορά: αθώς και ωμός».

ΡΕ·Υ·ΜΟΝ ΚΕΝΩ

Το δέρμα των ονείρων

Μερικές γραμμές διαβασμένες στην τύχη, μια συνάντηση, κάποια λόγια αρπαγμένα στον αέρα... και ο Ζακ ο Ελεήμων απογειώνεται προς τη χώρα των ονείρων. Γίνεται μποξέρ, στρατηγός, επίσκοπος, μεγάλος άρχοντας, ηθοποιός. Ο Κενώ μάς περιγράφει μ' ένα απαράμιλλο χιούμορ όλον αυτό το μυστήριο μηχανισμό της αυταπάτης, της φαντασίωσης, της χίμαιρας.

ΑΣΤΑΡΤΗ

πρώην «ΑΣΤΕΡΙ»

ΣΟΛΩΝΟΣ 121 ● ΤΗΛ. 36.19.802 – 36.06.597

βιετικών— όλοι όσους ρωτήσαμε, συμπεριλαμβανομένων και κρατικών λειτουργιών, δεν έκρυβαν την ικανοποίησή τους για τις εξελίξεις στο μακρινό νησί της Καραϊβικής.

«ΟΠΩΣ οι λαοί της Λατινικής Αμερικής δεν μπορούν να μας καταλάβουν καλά, έτσι κι εμείς δεν μπορούμε να καταλάβουμε καλά τους λαούς της Λατινικής Αμερικής», μας εξήγησε ο Κρίστοφ Σλιβίνσκι, υπεύθυνος της «Αλληλεγγύης» για τις διεθνείς υποθέσεις μέχρι το πραξικόπημα. «Βέβαια ο εχθρός του εχθρού μου δεν είναι πάντα φίλος. Αλλά αυτό είναι δύσκολο να κατανοηθεί από έναν λαό, που αυτή την στιγμή έχει να αντιμετωπίσει τους Σοβιετικούς».

ΕΝΑ από τα πρώτα βράδια του ταξιδιού μας, βρεθήκαμε στο σπίτι ενός κρατικού υπεύθυνου για την κουλτούρα. Αφού μαζί με τη γυναίκα του άκουσαν την εκπομπή του BBC στα Πολωνικά, άνοιξαν την τηλεόραση η οποία —Κυριακή βράδυ— μετέδιδε την πολωνική έκδοση του «Ματιές στα σπορ». Ξαφνικά και οι δύο, άρχισαν να χειρονομούν και να γελούν ευχαριστημένοι. Τι είχε συμβεί; «Η Πορτογαλία κέρδισε την Σοβιετική Ένωση στο ποδόσφαιρο με σκορ 1-0»!!!

«ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΕΜΕΙΣ, ΠΑΡΑ ΟΙ ΚΟΚΚΙΝΟΙ»

ΑΝ Η ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ και η πίστη στην μεγάλη φίλη ΕΣΣΔ, δύο από τα βασικά στοιχεία της κυρίαρχης ιδεολογίας στις σοσιαλιστικές χώρες, απολαμβάνουν στην Πολωνία της γενικής κατακραυγής —για το τρίτο, δηλαδή την υπεροχή του σοσιαλιστικού συστήματος πάνω στο καπιταλιστικό, αμφιβάλλουν και οι ίδιοι οι οπαδοί ή τα στελέχη του κόμματος.

ΕΝΑΣ από τους ηγέτες της «Αλληλεγγύης» στην Κρακοβία, που καταδικάστηκε σε 4 χρόνια φυλακή, για να αποφυλακιστεί λόγω υγείας ενάμιση χρόνο αργότερα, μας διηγήθηκε ότι την ημέρα της αποφυλάκισής του, ο διευθυντής των φυλακών τον φώναξε στο γραφείο του και τον ρώτησε «πώς βλέπει τώρα τα πράγματα». Εκείνος απάντησε με μια επίθεση, στην οποία κατηγορήσε το σύστημα ως υπεύθυνο για τη χρεωκοπία της χώρας, υπεραμυνόμενος ενός συστήματος ελεύθερης οικονομίας, με δημοκρατικές ελευθερίες κτλ. Ο διευθυντής, αφού τον άκουσε χωρίς να τον διακόψει, στο τέλος είπε: «Έχεις δίκιο παιδί μου. Αλλά δεν καταλαβαίνεις ότι αυτά που λες δεν μπορεί να γίνουν;».

ΟΣΟΙ αναγνώστες αμφιβάλλουν για όλα τα παραπάνω μπορούν να ανατρέξουν στην «Τριμπούνα Λούντου». Το επίσημο όργανο του «Ενιαίου Πολωνικού Εργατικού Κόμματος» (ΡΟUP) έδωσε πριν από λίγο καιρό έναν ορισμό του σοσιαλισμού, που θα μπορούσε να... αναστήσει ακόμα και τον Λένιν και όπως έγινε γνωστό προκάλεσε αντιδράσεις ανάμεσα στους απογόνους του. Σύμφωνα με ένα άρθρο που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα στις 23 Σεπτεμβρίου με τίτλο «Οι συμμαχίες της Πολωνίας, ιστορική εξήγηση και σημερινή αξία» η ιστορία της Πολωνίας «καθορίζονταν για αιώνες από τη γεωπολιτική ή για να είμαστε πιο ακριβείς, από ορισμένους μακροπρόθεσμους προσανατολισμούς που δικαιώνονταν στη βάση της γεωπολιτικής». Ο συγγραφέας του άρθρου Iquacy Kresicki, αφού αναφερόταν στην «προδοσία της Πολωνίας από τους Δυτικούς Συμμάχους κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο», κατέληγε με το εξής καταπληκτικό: «Σήμερα... η σταθερή και ασφαλής θέση που κατέχει η Πολωνία στην Ανατολή, παρουσίασε το Πολωνικό Έθνος με μια νέα και άγνωστη προηγούμενα εικόνα γεωπολιτικής... Αυτή η νέα, απόλυτα θετική και δημιουργική αντίληψη της πολιτικής, ονομάζεται σοσιαλισμός!».

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ μετά το πραξικόπημα, η εξουσία προσπάθησε να αντικαταστήσει τη μαρξιστική-λενινιστική ιδεολογία με τον εθνικισμό. Άρχισε να γιορτάζεται ημιεπίσημα η ημέρα της απελευθέρωσης της Πολωνίας (ενώ προηγούμενα γιορτάζονταν μόνο η επέτειος της επικράτησης του Κ.Κ. μετά τον πόλεμο), ενώ πολλαπλασιάστηκαν οι ανακοινώσεις για «την εθνική ενό-

τητα των Πολωνών» και την ανάγκη «προάσπισης των εθνικών συνόρων», ώστε να βρεθεί ένα κοινό σημείο με τον Πολωνικό εθνικισμό, ο οποίος αποτελεί κυρίαρχο χαρακτηριστικό της λαϊκής συνείδησης. Έστω κι αν αυτό, ποτέ δεν λέγεται ανοικτά, η προπαγάνδα του κόμματος τείνει προς την θέση «καλύτερα εμείς, παρά οι Ρώσοι».

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΟΝΑΔΙΑ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ του PRON (Πατριωτικό Κίνημα Εθνικής Αναγέννησης) αμέσως μετά το πραξικόπημα, αποτελούσε ακόμα μια προσπάθεια του καθεστώτος, να αποκτήσει μια κοινωνική και πολιτική βάση. Το PRON με κεντρικό σύνθημα «ας μείνουμε καθολικοί και Πολωνοί», θα μπορούσε να αποτελέσει ένα πλατύτερο μέτωπο συσπείρωσης των ουδέτερων ή των λιγότερο εχθρικών στοιχείων (όσοι δεν είναι εναντίον μας είναι μαζί μας) κρατώντας το κόμμα, περισσότερο σαν μια «βιτρίνα». Η αρνητική στάση της κοινωνίας, και από την άλλη πλευρά η αντίδραση από την κομματική γραφειοκρατία οδήγησαν το σχέδιο σε αδιέξοδο.

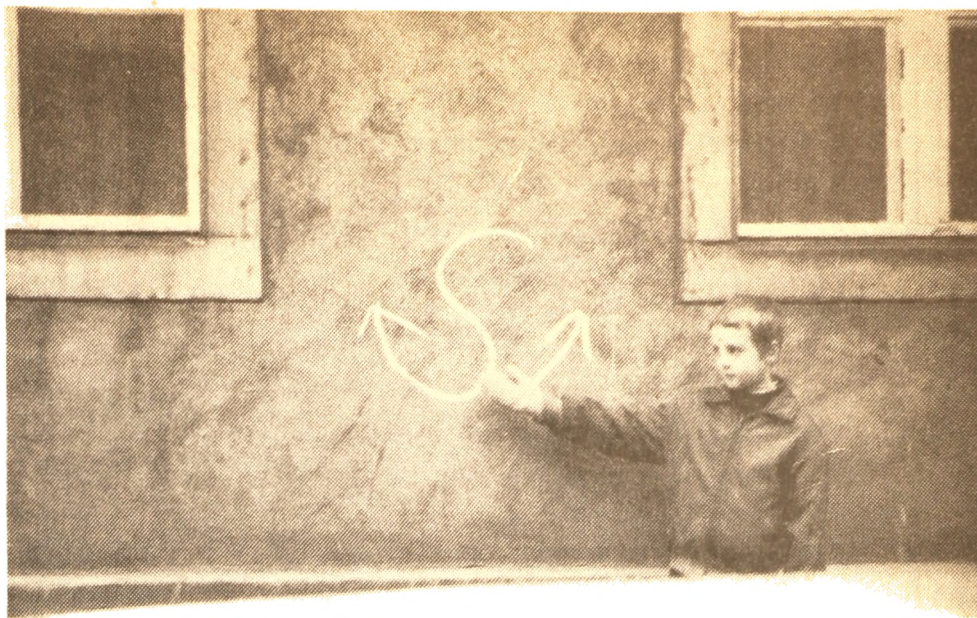
ΑΛΛΑ η μεγαλύτερη αποτυχία της κυβέρνησης σε αυτό το επίπεδο, ήταν η άρνηση των εργατών να πλαισιώσουν τα «νέα συνδικάτα», που υποτίθεται ότι θα αντικαταστάσουν την «Αλληλεγγύη». Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία των Πολωνικών Αρχών, τον Μάιο του 1983, είχαν γραφτεί 2,7 εκατ. εργάτες. Παρά τις πολυποίκιλες πιέσεις που εξασκήθηκαν από τους κομματικούς υπεύθυνους και τους διευθυντές των εργοστασίων πάνω στους εργαζόμενους (για παράδειγμα στην Κρακοβία μας ανέφεραν ότι η εγγραφή αποτελούσε όρο για την περίθαλψη σε σανατόρια), ο αριθμός αυτός, εκτός από το ότι αμφισβητείται από την αντιπολίτευση, είναι πολύ μικρότερος από τα 10 περίπου εκατομμύρια που πύκνωσαν τις τάξεις της «Αλληλεγγύης», μέσα σε δύο μήνες από την ίδρυσή της.

ΠΡΕΠΕΙ ακόμη να προστεθεί, ότι τα μέλη των νέων συνδικάτων είναι ή συνταξιούχοι ή εργαζόμενοι σε μικρές επιχειρήσεις ιδιαίτερα στην επαρχία, όπου οι δυνατότητες άρνησης είναι προφανώς μικρότερες. Αντίθετα, σύμφωνα με μια δική μας έρευνα στην βιομηχανική περιοχή της Κρακοβίας, της δεύτερης μεγαλύτερης σε πληθυσμό πόλης, το ποσοστό των εγγεγραμμένων κυμαινόταν ανάμεσα στο 2-5%. Σε κάθε περίπτωση, είναι λίγο δύσκολο να καταλάβει κανείς πού βρέθηκαν αυτά τα 2,7 εκατ., όταν, σύμφωνα με το αποκαλυπτικό γκάλλοπ που δημοσιεύουμε σε άλλες στήλες, μόνο το 37% του κόμματος είχε ή επρόκειτο να εγγραφεί στα κυβερνητικά συνδικάτα. Στο ίδιο γκάλλοπ, υπάρχει και η απόδειξη της κυβερνητικής απομόνωσης. Μόνο το 2% από τους ερωτηθέντες, δήλωναν «αποφασιστικά φιλοκυβερνητικοί», ενώ 13,2% «μάλλον φιλοκυβερνητικοί».

ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ: Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΠΕΡΑ όμως από τα προηγούμενα, η κυριότερη αιτία της αποτυχίας του Γιαρουζέλσκι, είναι η καθοδική πορεία της οικονομίας. Στην Πολωνία, δεν ευημερούν ούτε οι άνθρωποι, ούτε οι αριθμοί. Σύμφωνα με στοιχεία, τα οποία δημοσιεύθηκαν στην «Τριμπούνα Λούντου», κατά το πρώτο εξάμηνο του 1983 η παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων σημείωσε μία πτώση κατά 10%, σε σύγκριση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 1982, κατεβάζοντας την παραγωγή στα επίπεδα του 1970. Σαν συνέπεια ο εφοδιασμός της αγοράς με αγροτικά προϊόντα, συγκριτικά με το 1982, μειώθηκε αισθητά, ιδιαίτερα στα προϊόντα ευρείας κατανάλωσης όπως το κρέας (14% μείωση) και τα αυγά (17%), με αποτέλεσμα την πτώση της κατανάλωσης κατά 2,35%, εκτός απ' αυτήν της βότκας που αυξήθηκε κατά 19%.

Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ παραγωγή έμεινε στάσιμη, αποτέλεσμα που, ισοδυναμεί με την καταστροφή, αφού η αντίστοιχη του 1982 ήταν ήδη αισθητά μειωμένη, εξαιτίας των απεργιών που α-

Το σήμα της παράνομης «Αλληλεγγύης» σ' ένα δρόμο της Βαρσοβίας.

Εκκλησιασμός και πολιτική συνάθροιση.

κολούθησαν την κήρυξη του στρατιωτικού νόμου. Το εξωτερικό χρέος της Πολωνίας ξεπέρασε το ύψος-ρεκόρ των 27 δις δολαρίων, με συνέπεια μια δραματική υποτίμηση του ζλότου. Στη μαύρη αγορά, (η οποία διεξάγεται σχεδόν ελεύθερα, αν δεν υποκινείται από το κράτος, αφού για να αγοράσει κανείς καφέ, τσάι ή... αυτοκίνητο πολωνικής κατασκευής, πρέπει να πληρώσει σε δολάρια) ένα δολάριο ανταλλάσσεται με 650 ζλότου, ενώ η επίσημη ισοτιμία είναι 1 δολάριο προς 92 ζλότου περίπου.

«Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Γιαρουζέλσκι έχασε μία μοναδική ευκαιρία», μας εξηγούσε ένας οικονομολόγος της «Αλληλεγγύης». «Μετά το πραξικόπημα, προώθησε μία οικονομική μεταρρύθμιση, η οποία εγκαινίαζε κάποιους μηχανισμούς στηριγμένους στην αγορά διατηρώντας βέβαια το μονοπώλιο του κράτους. Το κακό είναι, ότι για να την εφαρμόσει, στηρίχθηκε στην γραφειοκρατία του κόμματος, της οποίας τα συμφέροντα, είναι διαμετρικά αντίθετα με την φιλελευθεροποίηση της οικονομίας. Γι' αυτό το λόγο και απέτυχε».

ΕΤΣΙ η κυβέρνηση ετοιμάζεται να καταφύγει στην παλιά, κλασική συνταγή, δηλαδή την άνοδο των τιμών των βασικών ειδών διατροφής. «Η ιστορία της Πολωνίας» —τονίζει η ανακοίνωση της παράνομης «Αλληλεγγύης» προειδοποιώντας τον πληθυσμό για τις αυξήσεις— «και ιδιαίτερα του 1956, 1968, 1976 και 1980, δείχνει ότι η κοινωνία δεν έχει χάσει το ένστικτο της αυτοσυντήρησης και ξέρει να αυτοπροστατεύεται», καλώντας «σε γενική και με κάθε τρόπο αντίσταση, σε κάθε προσπάθεια αύξησης των τιμών». Τι πρόκειται να κάνει η κυβέρνηση; Σε κάθε περίπτωση η οικονομία αποτελεί σήμερα το κλειδί για τις πολιτικές εξελίξεις στην Πολωνία.

ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΝΟΜΙΑ

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ θα ήταν βέβαια, πιο εύκολα για την κυβέρνηση, αν είχε κατάφέρει να «ομαλοποιήσει» την Πολωνία,

σύμφωνα με το μοντέλο της Τσεχοσλοβακίας.

ΠΡΟΦΑΝΩΣ, οι δολοφονίες των απεργών και των διαδηλωτών μετά το πραξικόπημα, οι συλλήψεις και οι βαριές καταδικές από τα δικαστήρια, φόβισαν, αλλά δεν κατάφεραν να τρομοκρατήσουν την κοινωνία. Μετά το πρώτο «σοκ», οι Πολωνοί κατάφεραν να οργανωθούν, στηριγμένοι σε μία ιστορική εμπειρία, πλούσια από... παρανομία.

ΑΚΟΜΑ και ο όρος παρανομία, παίρνει εδώ μία εντελώς διαφορετική διάσταση απ' αυτήν που γνωρίζουμε στη Δύση, όπου μικρές ομάδες, διαχωρισμένες από τον υπόλοιπο πληθυσμό, δρουν σε συνθήκες απόλυτης συνωμοτικότητας. Εκτός από την τετραμελή ηγεσία της παράνομης «Αλληλεγγύης», όλοι οι άλλοι φαίνονται να εκτελούν κάποια «παράνομη» δραστηριότητα, διατηρώντας ταυτόχρονα τον κανονικό ρυθμό της καθημερινής ζωής.

ΣΤΗΝ Πολωνία είναι πιο εύκολο να βρει κανείς ένα παράνομο δελτίο από ένα κοτόπουλο. Από τους παπάδες μέχρι τους οδηγούς των ταξί, όλοι φαίνεται ότι διαβάζουν και διαθέτουν παράνομες προσούρες, αφίσες του Βαλέσα ή ημερολόγια της «Αλληλεγγύης» για το 1984. Όλες οι μεγάλες επιχειρήσεις ή εργοστάσια, τυπώνουν το δικό τους δελτίο, το οποίο δίνει πληροφορίες για την κατάσταση των φυλακισμένων, των συνθηκών εργασίας, για τα γεγονότα σε άλλες πόλεις ή οδηγίες για την καλύτερη οργάνωση της παράνομης δουλειάς. Μόνο στην Κρακοβία, κυκλοφορούσαν αυτή την εποχή, σχεδόν 50 παράνομα έντυπα, μεταξύ των οποίων 15 τύπωναν 3-5.000 αντίτυπα. Για μια πόλη 700 χιλ. κατοίκων, δεν είναι και άσκημα...

ΥΠΟΧΡΕΩΜΕΝΗ απ' αυτήν την πραγματικότητα, τις εσω-

Η «Γιαρουζέλα» —η παράνομη σατιρική εφημερίδα.

ΕΝΑ ΣΑΤΙΡΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΚΗ ΤΟΥ KOR «ΓΙΑΡΟΥΖΕΛΑ»:

ΘΑ ΤΟΥΣ ΠΑΡΟΥΜΕ ΤΑ ΚΕΦΑΛΙΑ

Η «Γιαρουζέλα» είναι ένα σατιρικό έντυπο που κυκλοφορεί παράνομα στην Πολωνία με διευθυνση την Πρεσβεία της ΕΣΣΔ. Δίνουμε πριν, μερικά στοιχεία για τα «πρόσωπα του δράματος».

Το KOR (Επιτροπή για την Κοινωνική Αυτοάμυνα) είναι μία από τις πιο δημοφιλείς ομάδες της πολωνικής αντιπολίτευσης. Ιδρύεται αμέσως μετά την εργατική εξέγερση του 1976 ως Επιτροπή για την υπεράσπιση των εργατών και διαλύεται μετά την ίδρυση της «Αλληλεγγύης», το 1981, έχοντας εκπληρώσει την αποστολή του.

Η ιδρυτική του ομάδα, αποτελείται από γνωστούς Πολωνούς διανοούμενους και καλλιτέχνες, διαφορετικών σχολών και ιδεο-

λογικών πεποιθήσεων, που συνυπάρχουν σ' ένα κλίμα δημοκρατίας, προβληματισμού και αμοιβαίας κατανόησης, επιμένοντας σ' ένα κοινό σημείο: την ειρηνική μετεξέλιξη της Πολωνίας σε μια κοινωνία πιο δίκαια και αυτοδιαχειριζόμενη. Η επιρροή του αυξάνεται ανάμεσα στους εργάτες. Το «σχολείο του KOR» σύμφωνα με μία έκφραση του Λεχ Βαλέσα θα αποτελέσει το πρώτο βήμα για το... Πανεπιστήμιο της «Αλληλεγγύης».

Ανάμεσα στα ιδρυτικά μέλη του KOR, οι «πνευματικοί πατέρες» της πολωνικής αντιπολίτευσης: Γιάσεκ Κουρόν και Άνταμ Μίχνικ. Ο πρώτος, πρώην μέλος του κόμματος, συγγραφέας του περίφημου «Ανοιχτού γράμματος προς το POUF», ο δεύτερος φεύγοντας κι αυτός από το κόμμα,

τερικές της αντιφάσεις και τις δυσκολίες διακυβέρνησης της χώρας, η εξουσία δεν μοιάζει ούτε με αυτές των υπόλοιπων χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, ούτε είναι μια χούντα «Δυτικού τύπου». Εάν υπάρχει κάποια ομοιότητα, είναι αυτή μιας Δυτικής δικτατορίας, που βρίσκεται σε κάποιο στάδιο περιορισμένης φιλελευθεροποίησης. Έτσι και η αντιμετώπιση της αντιπολίτευσης δεν είναι ενιαία...

ΑΠΟ ΤΗ μια μεριά, η αντιμετώπιση των απλών, ανώνυμων πολιτών, που επιχειρούν μια παράνομη δραστηριότητα είναι εξαιρετικά βίαια, ενώ πρόσφατα σημειώθηκαν και κρούσματα απαγωγής εργατών από αστυνομικούς με πολιτικά που τους ξυλοκόπησαν και τους πέταξαν από τα αυτοκίνητα, «αλά Νότια Αμερική». Οι συνδικαλιστές της «Αλληλεγγύης» που θεωρούντο παλιότερα «ριζοσπάστες» και ιδιαίτερα οι ηγέτες του KOR, που συγκροτούσαν μια πολιτική αντιπολίτευση και μάλιστα αριστερής απόχρωσης, βρίσκοντα πάντα στη φυλακή αντιμετωπίζοντας ένα εξαιρετικά σκληρό κατηγορητήριο.

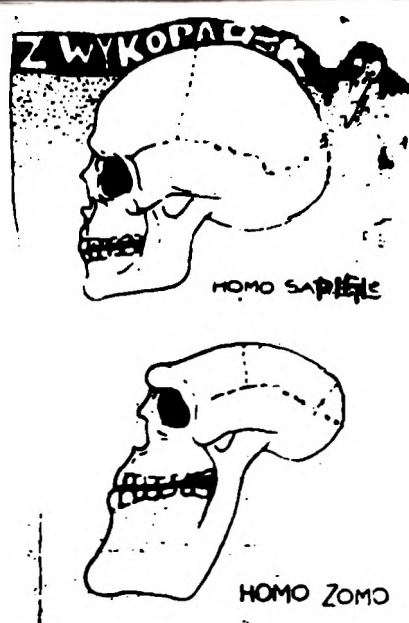
ΑΠΟ ΤΗΝ άλλη όμως πλευρά, και αντίθετα με την... κομμουνιστική ισότητα, οι θεωρούμενοι ως πιο μετριοπαθείς συνδικαλιστές, μερικοί καθολικοί διανοούμενοι ή τα πολιτικά πρόσωπα, έχουν το δικαίωμα να εκφράζονται δίνοντας ανακοινώσεις στον ξένο Τύπο ή μιλώντας σε εκκλησίες, ακόμη κι αν προτείνουν να δώσει η κοινωνία μία... υποτροφία στους υπουργούς, ώστε να παραιτηθούν. «Θέλουν να μας διχάσουν», έλεγε σε μια πρόσφατη συνέντευξή του ο Λεχ Βαλέσα. «Αλλά εγώ σκέπτομαι ότι οι καλύτεροι από μας είναι στη φυλακή».

Η ΑΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΦΑΙΝΕΤΑΙ λίγο παράξενο, αλλά στην περίπτωση της Πολωνίας, ο μακαρίτης Μπρέζνιεφ και ο στρατηγός Γιαρουζέλσκι έδρασαν ως συνέταιροι του θεού, και τουλάχιστον ο πρώτος δικαιούται μια θέση στον παράδεισο.

ΠΡΑΓΜΑΤΙ η κήρυξη του στρατιωτικού νόμου και η απαγόρευση της «Αλληλεγγύης», οδήγησαν όλον τον κόσμο στις εκκλησίες, συμπεριλαμβανομένων και των «μυστικών» της αστυνομίας. Καθώς οι εκκλησίες είναι ο μόνος τόπος όπου η αστυνομία δεν μπορεί να επέμβει ανοιχτά, έγιναν και η βάση όλων των πολιτικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων.

ΔΕΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ μόνο για τις παράνομες δραστηριότητες όπως το τύπωμα ή και η διανομή των προκηρύξεων, ή τις ημιπαράνομες όπως οι πολιτικοί λόγοι και η βοήθεια προς τις οικογένειες των φυλακισμένων. Ιδιαίτερα για τους νέους, οι εκ-

HOMO SAPIENS και HOMO ZOMO. ZOMO είναι τα αντίστοιχα με τα δικά μας MAT, στην Πολωνία.

θα ηγηθεί της φοιτητικής εξέγερσης του 1968. Με αρκετά χρόνια φυλακή στην πλάτη και οι δύο, επιμένουν σε μια αριστερή προβληματική, αποτελώντας για το καθεστώς τους πιο μισητούς εχθρούς. Φυλακισμένοι αμέσως μετά το πραξικόπημα μέχρι σήμερα, αντιμετωπίζουν μαζί με τους Χένρικ Γιούσεκ και Ζμίνιεφ Ρομαζέφσκι, επίσης ηγέτες του KOR, ένα κατηγορητήριο χαλκευμένο, που στηρίζεται στην κατηγορία ότι ήθελαν να ανατρέψουν με τη βία το καθεστώς. Έχοντας επανειλημμένα αναβληθεί, η πραγματοποίηση ή όχι της δίκης των 4, θα αποτελέσει την πιο ασφαλή ένδειξη για τις προθέσεις της κυβέρνησης.

Το κείμενο της «Γιαρουζέλα», αποτελεί την καλύτερη ίσως παρουσίαση του κατηγορητηρίου.

κλησίες αποτελούν τους τόπους όπου συναντώνται, συζητούν, παίζουν μουσική ή συμμετέχουν σε πολιτιστικές δραστηριότητες, χωρίς τον κίνδυνο μιας πιθανής απαγόρευσης από τις αρχές.

ΟΜΩΣ η στροφή προς την εκκλησία, δεν είναι μόνο ένα «τεχνικό» πρόβλημα. Η διάψευση των ελπίδων που γέννησε η «Αλληλεγγύη», οδήγησε πολλούς να εναποθέσουν τις ελπίδες τους στην θρησκεία, και μάλιστα ανθρώπους όπως τους ηγέτες του KOR Γιόσεκ Κουρόν και Άνταμ Μίχνικ.

ΑΥΤΟ που είναι σημαντικό, εδώ, είναι ότι αυτή η «μαζικοποίηση» των εκκλησιών είχε δύο διαμετρικά αντίθετες συνέπειες. Από τη μια μεριά επέφερε έναν «εκδημοκρατισμό της εκκλησίας», αφού τώρα οι κληρικοί θα πρέπει να παίρνουν υπόψη τους, τις συνήθειες ή τις διαθέσεις των νεοφερμένων. Η δεύτερη συνέπεια είναι όμως, ότι η πολιτική και ιδεολογική επιρροή της εκκλησίας ανέβηκε τόσο, ώστε μερικοί ιερείς, δεν απέκλειαν την ιδέα ενός «αντι-κράτους» που θα μπορούσε να στηρίζεται στις εκκλησιαστικές δομές και ν' αντικαταστήσει το επίσημο κράτος σ' όλα τα επίπεδα, δηλαδή την εκπαίδευση, την κουλτούρα ή και την κοινωνική βοήθεια. Ήδη το μοντέλο έχει εφαρμοσθεί με επιτυχία στην Πολωνία κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, όταν ένας ολόκληρος «κρατικός» μηχανισμός λειτουργούσε παράνομα, στηριγμένος στις αντιστασιακές οργανώσεις. Ακόμη κι ένας ξένος παρατηρητής με μαρξιστική μάλιστα «παιδεία» δεν μπορεί να αρνηθεί τον αναμφισβήτητο θετικό ρόλο που παίζει η Πολωνική Εκκλησία.

Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ έγκειται στη δημιουργία μιας θρησκευτικής κοινωνίας, αν και οι κληρικοί που συζητήσαμε απέκλειαν κάθε άμεση ανάμιξη της Εκκλησίας στην πολιτική-και η καθολική εκκλησία είναι, εξάλλου, λιγότερο φανατική από τους Αγιοτολλάχ...

ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΚΟ επίπεδο τώρα, η συμφωνία των εκκλησιαστικών αρχών, έγινε σχεδόν απαραίτητη για την ανάληψη πολιτικών δραστηριοτήτων. Σε μια μεγάλη περιοχή της Βαρσοβίας, οι υπεύθυνοι της «Αλληλεγγύης» μας εκμυστηρεύθηκαν ότι η τοπική εκκλησία αρνιόταν μέχρι και την τελευταία στιγμή την διοργάνωση διαδήλωσης στην επέτειο της πολωνικής ανεξαρτησίας, και άλλαξε γνώμη κάτω από την πίεση των πιστών. Έτσι, παρότι αρκετοί ιερείς ή και μια μερίδα του Ανώτατου κλήρου είχαν αρκετά ριζοσπαστικές προθέσεις (και γι' αυτό άλλωστε το λόγο έχουν συμπεριληφθεί στην «μαύρη λίστα» της αστυνομίας), δεν αποκλείεται καθόλου η «συγκράτηση» της αν-

Βλαντιμίρ Φράσινιουκ: από τους πιο γνωστούς ηγέτες της Αλληλεγγύης. Πρόεδρος της Περιφερειακής Επιτροπής του Βρόσλαβ, και μέλος της Εθνικής Επιτροπής του συνδικάτου μέχρι το πραξικόπημα. Περνάει στην παρανομία, οργανώνει απεργίες, συλλαμβάνεται και τον Νοέμβριο του 1982 καταδικάζεται σε 6 χρόνια φυλακή, για «παράνομη δραστηριότητα μετά την κήρυξη του στρατιωτικού νόμου».

τίστασης, από την ηγεσία της εκκλησίας, πάντοτε συμβιβαστικής απέναντι στο καθεστώς. Σε μια πιθανή διαπραγμάτευση με την κυβέρνηση ο πριμάτος Γκλεμπ θα κρατήσει ανάλογη στάση με αυτήν της «Αλληλεγγύης» ή θα ικανοποιηθεί με λιγότερα «ανταλλάγματα».

ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ: ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗ

«Ο ΠΡΩΤΟΣ χρόνος μετά την εγκαθίδρυση του στρατιωτικού νόμου, μας είπε ένας υπεύθυνος της Αλληλεγγύης, ήταν για μας ο χρόνος του αγώνα. Ο δεύτερος, της πάλης ανάμεσα σε δύο διαφορετικές απόψεις για την αντιμετώπιση της κυβέρνησης. Τώρα, ετοιμαζόμαστε για την μακροπρόθεσμη οργάνωση του αγώνα σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής».

ΠΡΑΓΜΑΤΙ την περίοδο από τον Νοέμβριο του 1982 ως σήμερα, οι αντιθέσεις στο εσωτερικό της «Αλληλεγγύης» ήταν διάφανες και όπως συνηθίζεται σε ένα κίνημα απόλυτα δημοκρατικό, συζητήθηκαν πλατιά μεταξύ των ενδιαφερομένων.

Ο ΔΕΧ ΒΑΛΕΣΑ και οι υπόλοιποι ηγέτες που θεωρούνται «μετριοπαθείς» ή «ρεαλιστές» έχοντας πάντα σα στόχο μια επαναδιαπραγμάτευση με το καθεστώς, τάχθηκαν υπέρ της πιο μακροπρόθεσμης δουλειάς, που περισσότερο από τις συγκρού-

ΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗ ΝΤΜΟΥΣΑΛΑ ΕΠΙΤΡΟΠΟ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΔΙΚΕΙΟΥ

ΣΥΝΤΑΞΗ: Η κοινή γνώμη παρακολουθεί με μεγάλο ενδιαφέρον την πρόοδο των ανακρίσεων, εναντίον των εξτρεμιστών του παράξενου KOR. Σύντροφε συνταγματάρχη θα μπορούσατε να μας δώσετε περισσότερες λεπτομέρειες;

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ

ΝΤΜΟΥΣΑΛΑ: Δυστυχώς δεν μπορώ να σας πω πολλά πράγματα, κωλύομαι από τη μυστικότητα της ανάκρισης. Είναι γνωστό όμως ότι τα μέλη του πρώην KOR θα δικαστούν γιατί ήθελαν να ανατρέψουν τη Λαϊκή Δημοκρατία της Πολωνίας με βίαια μέσα.

ΕΡ: Με ποιο τρόπο;

ΑΠ: Σας είπα με τη βία.

ΕΡ: Ναι αλλά πιο συγκεκριμένα.

ΑΠ: Η ανάκριση θα το αποδείξει. Υποθέτουμε τα παρακάτω: Ο Μίχνικ και ο Λιτίνσκι είχαν ανα-

λάβει να βάλουν τρικλοποδιά, ο Κουρόν θα έσπρωχνε, και ο Γιόσεκ θα τράβαγε.

ΕΡ: Τι θα τράβαγε;

ΑΠ: Την εξουσία.

ΕΡ: Ωραία, αλλά ήταν κρατούμενοι στο στρατόπεδο συγκέντρωσης στην Βιαλολέκα. Πώς θα μπορούσαν να ανατρέψουν την εξουσία από το κελί τους...

ΑΠ: Ορίστε πέσατε θύματα της ιμπεριαλιστικής προπαγάνδας. Νομίζετε ότι μπορείτε να με «στριμώξετε»; Σας θυμίζω ότι το κατηγορητήριο λέει ότι προετοιμαζόνταν να ανατρέψουν την εξουσία κι όχι ότι την ανέτρεψαν. Εάν τα είχαν καταφέρει, εγώ τώρα θα ήμουν εκεί που είναι αυτοί. Χα, χα, χα!

ΕΡ: Χα, χα, χα!

ΑΠ: Αλλά για να ξαναγυρίσουμε στην ουσία της υπόθεσης: πώς

προετοιμαζόνταν για να ανατρέψουν την εξουσία; Ο Κουρόν σηκωνε βάρη, ο Γιόσεκ έκανε επικύψεις, ο Μίχνικ ανατάσεις και ο Λιτίνσκι πήδαγε σκοινάκι.

ΕΡ: Κι έπειτα;

ΑΠ: Τι κι έπειτα; Πάλι τα ίδια;

ΕΡ: Και τότε σχεδίαζαν να βάλουν σ' εφαρμογή τα εγκληματικά τους σχέδια;

ΑΠ: Στις 7 Νοεμβρίου, στην επέτειο της Οκτωβριανής επανάστασης...

ΕΡ: Φέτος;

ΑΠ: Όχι, το 1984.

ΕΡ: Και τι θα γινότανε μετά;

ΑΠ: Μετά, θα παρέδιδαν τον λαό μας στους ρεβανσιστές της Δυτ. Γερμανίας, στις ΗΠΑ και την Φινλανδία.

ΕΡ: Γιατί στη Φινλανδία;

ΑΠ: Για να μας φινλανδοποιήσουν.

ΕΡ: Έχετε την καλοσύνη, σύντροφε συνταγματάρχη, να μας πείτε ποιες ήταν οι πηγές της συννομωσίας του KOR;

ΑΠ: Βεβαίως. Πρέπει σε πρώτη γραμμή να αναφέρω τον αναρχισμό, τον τροτσικισμό, τον φασισμό, τον ρεβιζιονισμό, τον ρευματισμό και τον αυνανισμό. Θυμίζω επίσης ότι στο σπίτι του Λιτίνσκι βρέθηκαν μεγάλες ποσότητες κατεψυγμένου κρέατος Χιλής, γεγονός που αποδεικνύει την απ' ευθείας σύνδεση του KOR με την χιλιανή κατασκοπεία και τον πραξικοπηματία στρατηγό Πινοσέτ.

ΕΡ: Τι ποινές αντιμετωπίζουν τα μέλη του KOR;

ΑΠ: Θα τους πάρουμε τα κεφάλια. Έτσι, αποφεύγουμε μία αμνηστία, στην επόμενη ανανέωση.

σεις, ευνοούσε τη βελτίωση του συσχετισμού των δυνάμεων υπέρ της «Αλληλεγγύης», προτείνοντας έτσι «τη στροφή προς τα εργοστάσια». Αντίθετα οι ηγέτες που βρίσκονται στην παρανομία, ευνοούσαν περισσότερο τις πιο σκληρές μορφές αγώνα, σε μια προοπτική ρήξης ή έστω δημιουργίας μιας κατάστασης συνεχούς αναταραχής. Πρόκειται φυσικά για διαφορετικές απόψεις που υπήρχαν από παλιότερα και απορρέουν από την διαφορετική κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι εκφραστές τους.

Αλλά, σε καμιά περίπτωση δεν βάζουν σε κίνδυνο την ενότητα του συνδικάτου. (Αλλωστε ο Βαλέσα έχει ήδη συναντηθεί δύο φορές με τους άλλους τέσσερεις ηγέτες της παρανομίας και φαίνεται ότι η στάση τους στην αύξηση των τιμών για παράδειγμα είναι κοινή).

ΦΑΙΝΕΤΑΙ ότι ο δημοφιλής «νομπελίστας» κέρδισε τη μάχη. Την δεύτερη χρονιά, η αντίσταση γνώρισε μια κρίση των μορφών πάλης που είχε υιοθετήσει. Η πτώση της παραγωγής εξαιτίας των απεργιών δεν ενοχλούσε ιδιαίτερα την κυβέρνηση, και οι —όλο και λιγότερες μαζικές— διαδηλώσεις, έδιναν την ευκαιρία στην αστυνομία να συλλαμβάνει και να τρομοκρατεί τον πληθυσμό. Ο καιρός δούλευε προς όφελος του Βαλέσα...

ΟΛΑ ΑΥΤΑ βέβαια δεν σημαίνουν ότι η παράνομη «Αλληλεγγύη» χάνει τη σημασία της. Στα εργοστάσια, το 70-80% των εργατών πληρώνει συνδρομή, η οποία χρησιμοποιείται για την βοήθεια των πολιτικών κρατούμενων και των ανέργων ή τις παράνομες δραστηριότητες του συνδικάτου. Το όνομα του ηγέτη της παρανομίας Ζμπίνιεκ Μπούγιακ ακούγεται όλο και συχνότερα σαν σύνθημα στις διαδηλώσεις, και ο ίδιος θεωρείται σαν ένα είδος «Ρομπέν των Δασών» έχοντας ξεφύγει αρκετές φορές κάτω από τη μύτη της αστυνομίας. Σε μια χώρα που λειτουργεί με σύμβολα, η παράνομη «Αλληλεγγύη», είναι το σύμβολο της συνέχισης του αγώνα. Το κακό γι' αυτήν είναι ότι δεν έχει πολιτική γραμμή...

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ πλεονέκτημα του Βαλέσα είναι ότι είναι πολιτικός. Σε μια συνέντευξή του πριν από λίγες μέρες, ο πιο δημοφιλής άνθρωπος της Πολωνίας, ξεπέρασε για πρώτη φορά τις γενικές εκκλήσεις της «επανασυμφιλίωσης», υποβάλλοντας συγκεκριμένες προτάσεις για την σημερινή κατάσταση, μ' άλλα λόγια τους όρους που θέτει προς διαπραγμάτευση.

ΣΥΜΦΩΝΑ με τη συνέντευξη, ο Λεχ Βαλέσα και οι σύμβουλοί του, εργάζονται για τη διαμόρφωση ενός προγράμματος πάνω «στο μοντέλο της πολιτικής και κοινωνικοοικονομικής διοίκησης», «τη δημιουργία συνδικάτων» για το οποίο δίνει μια εικόνα λιγότερο «συγκετρωτικών» από την Αλληλεγγύη, «την

αυτοδιαχείριση στηριγμένη στην αρχή περισσότερη αμοιβή για περισσότερη εργασία» και την «ανεξαρτησία των δικαστηρίων». Προφανώς θέτει πιο προχωρημένους όρους, ώστε να διαπραγματευθεί. Αλλά αν η συνέντευξη διαβαστεί κάτω από τις γραμμές, φαίνονται τα σημεία για τα οποία το συνδικάτο μπορεί να υποχωρήσει: το τέλος της παρανομίας, και η εγκατάλειψη του ονόματος της «Αλληλεγγύης». Με άλλα λόγια, όπως λέει και η κυβέρνηση, δεν μπορούμε να γυρίσουμε στον Αύγουστο του 1980.

ΕΝΑ ΒΗΜΑ ΜΠΡΟΣ Η ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ ΠΙΣΩ;

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Γιαρουζέλσκι θα έπρεπε να έχει τέσσερα χέρια για να ικανοποιήσει όλους τους συνεταίρους: Η «Αλληλεγγύη» ζητά ελεύθερα συνδικάτα και την απελευθέρωση των πολιτικών κρατούμενων, για να επιδείξει μιαν ανοχή, στον τομέα της οικονομίας και να βγει από την παρανομία, την οποία όμως σκοπεύει να πουλήσει ακριβά. Η Εκκλησία θα μπορούσε να ικανοποιηθεί με ορισμένα από τα αιτήματα του συνδικάτου και επιπλέον με την άδεια από την κυβέρνηση για την πραγματοποίηση επενδύσεων από καθολικές εκκλησίες της Δύσης στη γεωργία, (σχέδιο που συζητείται σε απόλυτη μυστικότητα). Οι επενδύσεις θα βοηθούσαν την οικονομία με αρκετά εκατ. δολάρια, αλλά θα βελτιώναν και τη θέση της Εκκλησίας. Οι Σοβιετικοί θα ήταν ίσως ικανοποιημένοι με το τέλος της παρανομίας, από την οποία έχουν ιδιαίτερα εκνευριστεί, αφού σε μια «αποικία» εμφανίζονται «ιθαγενείς» τόσο ανυπότακτοι και ασύλληπτοι. Και οι ΗΠΑ θα σταματούσαν τις οικονομικές κυρώσεις αν οι πολιτικοί κρατούμενοι απελευθερώνονταν.

ΑΛΛΑ πώς μπορεί να ανεχτεί κανείς για μια ακόμη φορά τις διεκδικήσεις των νέων συνδικάτων ή την αντιπολίτευση των ηγετών του KOR, οι οποίοι όχι μόνο δεν εκμεταλλεύονται την πρόταση της κυβέρνησης να φύγουν στο εξωτερικό αλλά ζητούν να γίνει και η δίκη ώστε να τη χρησιμοποιήσουν ως βήμα πολιτικής καταγγελίας;

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Γιαρουζέλσκι θεωρείται ότι είναι μια μετρίτης, και οι αποφάσεις του θα είναι ανάλογες: Ελευθερία στο επίπεδο της ιδεολογίας όπου η μάχη έχει χαθεί, μικρή φιλελευθεροποίηση της οικονομίας ώστε να κερδηθούν χρήματα και χρόνος και τέλος καταπίεση των αντιφρονούντων και των δημοκρατικών δικαιωμάτων.

ΜΠΟΡΕΙ έτσι να αποφευχθεί η σύγκρουση; Σε κάθε περίπτωση η Πολωνική κοινωνία διακρίνεται για την υπομονή της. Η αγωνία βρίσκεται στις τάξεις της εξουσίας...

το ημερολόγιο των γυναικών

Βιβλία - Βιβλιοπωλεία - Επιμόρφωση
Κέντρα Έρευνας - Οργανώσεις -
Περιοδικά - Στέκια - Υγεία -
Υπηρεσίες - Αναλυτικό ημερολόγιο
Χρονικό 1974-84 του γυναικείου
κινήματος - Συνοπτικό ημερολόγιο -
ημερολόγιο περιόδου - Τηλέφωνα

ΕΚΔΟΣΗ: Ακιδάλεια
Ναρσή 1, τηλ. 36.31.741

Κεντρική Διάθεση:
«το βιβλίο - το παιδί»
Σίνα 38, τηλ. 36.36.671

Είναι μια ευχάριστη μικρή αντζέντα και συνάμα ένα ιστορικό ντοκουμέντο

Από δημοσιογράφος ταξιτζής «GOOD BYE AND NO SEE YOU LATER»

Ο Γιάσεκ, δημοσιογράφος στην πολωνική τηλεόραση μέχρι το πραξικόπημα, εργάζεται τώρα στη Βαρσοβία σαν οδηγός ταξί. Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος διευκρίνησε πρόσφατα σε μια συνέντευξη Τύπου, ότι ο Γιάσεκ δεν είχε απολυθεί, αλλά παραιτήθηκε.

Έτσι, ο φίλος μας είναι γνωστός στην Πολωνία και αποτελεί μία «ιστορική» περίπτωση: πολλοί ταξιτζήδες γίνονται δημοσιογράφοι, αλλά είναι η πρώτη φορά που

ένας δημοσιογράφος γίνεται ταξιτζής. Στη διάρκεια μιας «κούρσας» στην Βαρσοβία, εξηγείται:

— Δούλευα σαν ρεπόρτερ στην ΤΝ, στο τμήμα των σπορ, και ασχολιόμουν με το ποδόσφαιρο.

— Ήσουν μέλος της Αλληλεγγύης;

— Της Αλληλεγγύης και του κόμματος συγχρόνως.

— Σχιζοφρένεια;

— Απλώς αυταπάτες. Προσπάθησα να

προσεγγίσω τα δύο μέρη...

— Πόσα μέλη είχε το κάθε μέρος;

— Στο τμήμα των σπορ, εργάζονταν 32 δημοσιογράφοι. 17 ήταν μέλη της Αλληλεγγύης, 15 του κόμματος ενώ εγώ και 2 άλλοι ήμασταν γραμμένοι και στα δύο... Κομμουνιστές και αντιπολίτευση...

— Λοιπόν;

— Η γυναίκα μου ήταν δημοσιογράφος, αρχηγός της «Αλληλεγγύης» στην τηλεόραση. Την πιάσανε το πρώτο βράδυ του πραξικοπήματος, και έμεινε για 4 μήνες σε ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης.

— Είχες το δικαίωμα να την βλέπεις;

— Όχι. Στην αρχή το απαγόρευαν εντελώς. Μετά άφηναν μόνο τους στενούς συγγενείς, αλλά όχι εμένα, γιατί δεν ήμασταν παντρεμένοι... Όμως, συζούσαμε 10 χρόνια και όλος ο κόσμος το ήξερε. Έπρεπε να είχαμε πάει στην εκκλησία...

— Παιτήθηκες λοιπόν γι' αυτό;

— Όχι. Τον Φεβρουάριο του 1982, άρχισαν στην τηλεόραση τις λεγόμενες «επαληθεύσεις». Άρχισε να μας φωνάζει έναν - έναν ο διευθυντής και να ρωτάει τη γνώμη μας για την κατάσταση. Του τα είπα χύμα. Την άλλη μέρα, αντί να με απολύσουν, πέρασα από την τηλεόραση και έδωσα την παραίτησή μου. Ύστερα πήγα στα γραφεία του κόμματος και τους έδωσα την κομματική μου ταυτότητα. Γεια χαρά, τους είπα: AND NO SEE YOU LATER...

□

ΕΝΑ ΓΚΑΛΟΠ... ΑΝΤΙΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ

Το παρακάτω γκάλοπ, που δημοσιεύεται για πρώτη φορά και αποκλειστικά στο ΑΝΤΙ, πραγματοποιήθηκε από ένα Γραφείο Στατιστικών Μελετών, με έδρα τη Βαρσοβία, ύστερα από παραγγελία της Πολωνικής κυβέρνησης και παραδόθηκε στην τελευταία τον Ιανουάριο του 1983.

Η έρευνα έγινε σε όλη την Πολωνία, σε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα 1.500 ατόμων. Παρ' ότι το 4% των ερωτηθέντων αρνήθηκαν να απαντήσουν, και επομένως όσοι μένουν είναι κατά τεκμήριο οι λιγότερο δυσπιστούντες στο καθεστώς, τα αποτελέσματα είναι ενδεικτικά και, για την κυβέρνηση απογοητευτικά. Έτσι, το γκάλοπ έμεινε αχρησιμοποίητο. Μας το έδωσε ένας υπεύθυνος της «Αλληλεγγύης» στη Βαρσοβία...

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ

	1982 (Αρχή)	1982 (τέλος)
Αποφασιστικά φιλοκυβερνητική	2,9	2,8
Μάλλον φιλοκυβερνητική	13,5	13,2
Κέντρο	53,6	57,2
Μάλλον φιλο-Αλληλεγγύη	20,1	17,6
Αποφασιστικά Αλληλεγγύη	9,9	9,2

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ

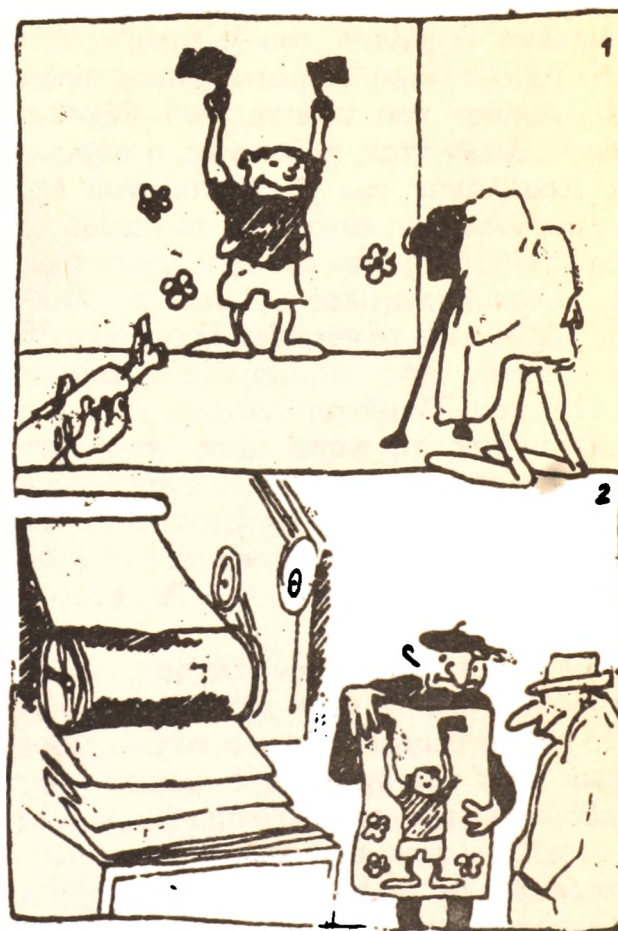
	ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ	ΟΧΙ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ	ΓΕΝΙΚΑ
Πιστεύω και συμμετέχω	19	47	43
Πιστεύω αλλά μάλλον δεν συμμ.	30	27	28
Πιστεύω αλλά δεν συμμετέχω	15	11	13
Δεν πιστεύω	23	9	9
Είναι προσωπική μου υπόθεση	13	7	7

ΝΕΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ

	ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ	ΦΙΛΟΚ/ΚΟΙ	ΦΙΛΟ-ΑΛΛΗ-ΛΕΓΓΥΗ	ΓΕΝΙΚΑ
Είμαι ή θα γίνω μέλος	37	40	1	12
Δεν ξέρω	24	17	10	18
Δεν θα γίνω μέλος	25	18	75	48
Χωρίς γνώμη	13	25	10	20

ΕΧΕΤΕ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ

		Αποφασιστικά ναι ή μάλλον ναι	Αποφασιστικά όχι ή μάλλον όχι
Στο Κοινοβούλιο	1982 ΑΡΧΗ	36	20
	1982 ΤΕΛΟΣ	30	26
Στην κυβέρνηση	1982 ΑΡΧΗ	23	31
	1982 ΤΕΛΟΣ	23	31
Στην Κεντρ. Επιτροπή του κόμματος	1982 ΑΡΧΗ	15	55
	1982 ΤΕΛΟΣ	15	52
Στην Αλληλεγγύη	1982 ΑΡΧΗ	32	30
	1982 ΤΕΛΟΣ	24	31
Στον Στρατό	1982 ΑΡΧΗ	52	16
	1982 ΤΕΛΟΣ	47	19
Στην Αστυνομία	1982 ΑΡΧΗ	14	52
	1982 ΤΕΛΟΣ	15	54
Στην Εκκλησία	1982 ΑΡΧΗ	54	10
	1982 ΤΕΛΟΣ	56	10

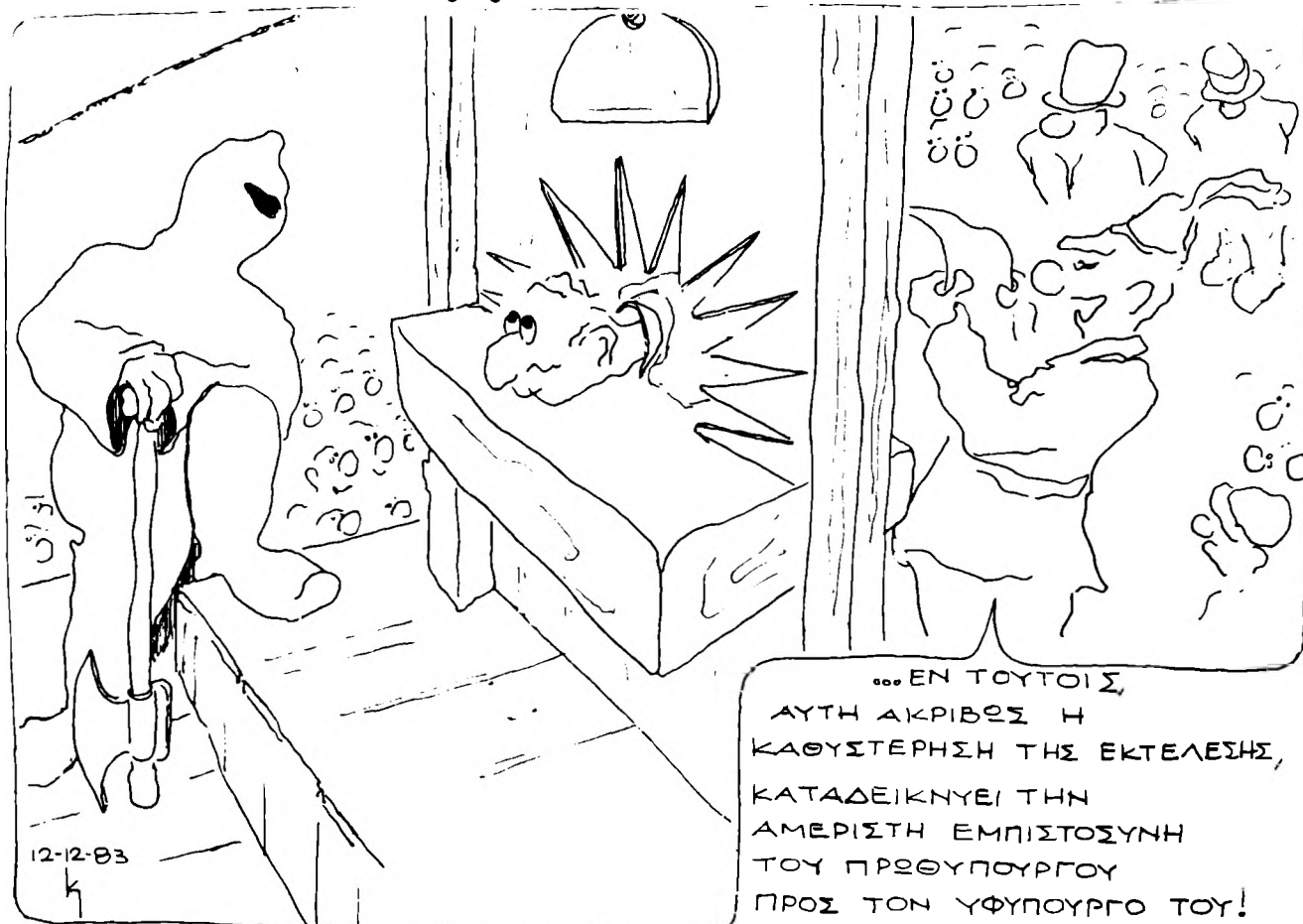
ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΤΗΚΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΠΑΡΑΔΟΘΕΙ

Σκίτσο που σατιρίζει τον τρόπο που η τηλεόραση και ο Τύπος παρουσιάζουν τους συλλαμβανόμενους παράνομους σαν «μετανοήσαντες».

ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑ

Ενημέρωση, διαρροές, ανταλλάγματα

του Ρεπόρτερ

Η όσμωση, αναμεσα στην εξουσία και στην (τέταρτη) εξουσία, συνεχίζεται. Ιδιαίτερα, μάλιστα, όταν και τα δυο σώματα βρίσκονται σε μια διαδικασία είτε ανασχηματισμού (η κυβέρνηση), είτε σημαντικών μεταβολών (ο Τύπος). Ή, ακόμη, όταν οι διαφοροποιήσεις στα πλαίσια της κυβέρνησης, δημοσιοποιούνται από τη διαφοροποιημένη εμφάνιση του φιλοκυβερνητικού Τύπου. Παραδείγματος χάριν, ενώ ο «εξιλασμός» του υφυπουργού Εξωτερικών Γ. Καψή ήταν, προφανώς, η φόρμουλα απαλλαγής του πρωθυπουργού από τις ευθύνες του, εντούτοις, το μοτίβο «ένοχος ο Καψής» δεν ενορχήστρωσε όλες τις φιλοκυβερνητικές εφημερίδες. Συνέβη, μάλιστα και το παράδοξο οι κατεχορήν εκφραστές της σημερινής εξουσίας («Νέα» και «Ελεύθερη Γνώμη»), να μην αναζητήσουν, τη φορά αυτή «ένοχους». Στη γνωστή εκστρατεία για έναν «Καψή-καμμένο χαρτί» πρωτοστάτησαν το «Έθνος» ο «Ελεύθερος Τύπος» και κάπως αργότερα, είναι αλήθεια, η «Ελευθεροτυπία».

Αν θα πιστέψουμε την εξήγηση, που φιθυρίζεται «εις το ους» μια γκάφα ολκής στο εθνικό θέμα δεν μπορεί να αναγνωρίζεται ούτε επισήμως ούτε ημιεπισήμως. Δεδομένου, μάλιστα, ότι ο πρωθυπουργός (συνεχίζουν οι εκμυστηρεύσεις) έχει εκμυστηρευτεί σε κορυφαίο παράγοντα της πολιτικής ζωής ότι «μόνο η «Γνώμη» και τα «Νέα» τον ακούνε».

Η, καθόλου δύσκολη, ανίχνευση των πηγών της διαρροής για τις «ευθύνες» του υφυπουργού Εξωτερικών, οδηγεί σχεδόν αμέσως, στη συμβολή των οδών Ζαλοκώστα και Κριεζώτου, στο Υφυπουργείο Τύπου. Πολλοί μιλούν και για συνενο-

χή του επικεφαλής υφυπουργού —αν όχι στην πλημμελή ενημέρωση του πρωθυπουργού πάντως— στον ερεθισμό του. Στη συνενοχή αυτή αποδίδουν και τη σπουδή του κ. Δημήτρη Μαρούδα να «καρφώσει» το συνάδελφό του (στην κυβέρνηση αλλά και στη δημοσιογραφία) υφυπουργό, δηλώνοντας στους δημοσιογράφους ότι «ο κ. Γ. Καψής απολαμβάνει της πλήρους εμπιστοσύνης του Πρωθυπουργού». Άλλοι κύκλοι, που διατείνονται ότι γνωρίζουν τον πλήρη κατάλογο του, «επί θύραις», ανασχηματισμού και τις σχετικές εκπαραθυρώσεις, που εντοπίζουν τη βιασύνη του Δ. Μαρούδα στις προσπάθειες περιφρούρησης της θέσης του στο Υφυπουργείο Τύπου. Η πληροφορία, άλλωστε, που ήθελε τον κ. Γιάννη Καψή να παίρνει μεν το δρόμο της επιστροφής από τη διπλωματία στη δημοσιογραφία, αλλά να σταματά στη μέση —στο Υφυπουργείο Τύπου δηλαδή— είχε ήδη δημοσιευτεί. Το ενδεχόμενο να «εκπροσωπεί την κυβέρνηση» στο εξής ο κ. Καψής στάθηκε το σημείο συνάντησης Μαρούδα - δημοσιογράφων-εκδοτών. Μόνη εξαίρεση, φυσική από μίαν άποψη, οι δημοσιογράφοι του Συγκροτήματος. Η εμπειρία από την εντελώς αντιδημοσιογραφική στάση του Καψή στο θέμα των Βάσεων είχε διαρρήξει κάθε, σχεδόν, καλή σχέση του με τους δημοσιογράφους. Από την άλλη μεριά, στους τίτλους του «Έθνους» διέκρινε κανείς με ευκολία την εκδίκηση του κ. Φιλιππόπουλου. Η χρόνια αντίθεσή του με τον τέως διευθυντή των «Νέων» σημείωνε ένα ακόμη επεισόδιο.

Ο «Ελεύθερος Τύπος», πάλι, ρίχνοντας τις ευθύνες στον Καψή και εμφανίζοντας τον πρωθυπουργό να αναζητά οργισμέ-

νος τους ενόχους που υπάρχουν, ήθελε, ασφαλώς, να αποδείξει στον Α. Παπανδρέου ότι η, πρόσφατη, μεταστροφή της εφημερίδας στο χώρο της κεντροαριστεράς είναι, όχι μόνο οριστική, αλλά και ολόένα ενεργότερη.

Ο εκδότης του «Έθνους» θέλησε πάντως να είναι σαφέστερος. Γι' αυτό τις επόμενες ημέρες αποκάλεσε τη μήνυση του κ. Λιβάνη κατά της «Ακρόπολης» απλά και μόνο «υπόθεση Λιβάνη». Το μήνυμά του ήταν μάλλον σαφές. «Στο πλευρό της κυβέρνησης μεν αλλά μέχρις ορίων». Τα όρια αυτά τοποθετούνται στην έκταση της ηθικής και άλλης ενίσχυσης, που δίνει η κυβέρνηση στον εκδότη της «Ελεύθερης Γνώμης», προκειμένου ο κ. Πώποτας να προχωρήσει στην έκδοση και του απογευματινού του φύλλου «Ειδήσεις».

Οι «Ειδήσεις», πάντως, έχουν αποτελέσει την αφορμή για αλληπάλληλα γεύματα του πρωθυπουργού με όλους τους, άμεσα, ενδιαφερομένους εκδότες. Το μεν «Έθνος», βλέπει στο μικρό σχήμα και την ευπρεπή, όπως, φημολογείται φιλοκυβερνητική γραμμή της νέας έκδοσης έναν σοβαρό ανταγωνιστή. Ο δε ιδιοκτήτης του Συγκροτήματος ένα επιπλέον εμπόδιο στην εξόρμηση, που σχεδιάζει, ώστε μετά την έκδοση είτε των «Κυριακάτικων Νέων», είτε του καθημερινού «Βήματος» να επανακτήσει τα πρωτεία στο χώρο του Τύπου και να τονώσει τον πολιτικό ρόλο του. Στο θέμα Καψή, βέβαια, ο ίδιος τήρησε σιγή ασφαλείας. Όχι μόνο εξαιτίας των καλών του σχέσεων με τον παλιό συνεργάτη του, αλλά και για να μην εκθέσει την κυβέρνηση.

Όλοι πάντως οι εκδότες που πήραν μέρος στον εξιλασμό του Γ. Καψή έκαναν σημαντικά βήματα στην αποκατάσταση καλών σχέσεων με τον υφυπουργό Τύπου. Μένει να δούμε αν στο κοντινό, τουλάχιστον, μέλλον θα δούμε κάποιο τίτλο εφημερίδας να διαμαρτύρεται για «Παζάρι σκανδάλων», από το οποίο, προφανώς, έμενε η ίδια απέξω. Η, ακόμη αν οι λίστες λαθραίας εξαγωγής συναλλάγματος στο εξωτερικό θα συνεχίσουν να αποτελούν αποκλειστικότητες μερικών εφημερίδων ή αν, απλώς, στην κούρσα των αποκαλύψεων θα τερματίσουν τώρα έσχατοι και ασθμαίνοντες, οι περσινοί πρωταθλητές. Κανείς, όμως, δεν μπορεί να αποκλείσει το ενδεχόμενο να χάσουν όλοι, οι μέχρι τώρα, διεκδικητές και τα πρωτεία να πάρει το νεοφώτιστο φύλλο του καινούριου χρόνου. Να 'ναι δηλαδή οι «Ειδήσεις», και οι μόνες «Αποκλειστικές».

Για την ώρα πάντως, η ρήξη των σχέσεων του νυν υφυπουργού Εξωτερικών με τη μεγάλη μερίδα του Τύπου (φιλοκυβερνητικού και μη) μάλλον αποκλείει το ενδεχόμενο μετακίνησης του κ. Γ. Καψή στο Υφυπουργείο Τύπου.

Ο χειρισμός του θέματος της επιστολής Καψή προς τον πρωθυπουργό, με την οποία του ζητούσε να τον «απαλλάξει από τους χειρισμούς του Κυπριακού» ήταν αρκετά εύγλωττος. Παρότι ήταν σχεδόν προφανές ότι αν κάποιος ήταν ικανοποιημένος από ορισμένες διατυπώσεις της ε-

πιστολής του υφυπουργού, όπως αυτές δόθηκαν στη δημοσιότητα, αυτός δεν θα ήταν σε καμιά περίπτωση ο κ. Καψής, εντούτοις σύσσωμος σχεδόν ο Τύπος σχολίασε δυσμενώς τις διατυπώσεις του υφυπουργού. Λόγου χάρη, ενώ κανείς δεν είχε διαμαρτυρηθεί όταν διά στόματος Μαρούδα είχε εκφραστεί η εμπιστοσύνη του πρωθυπουργού προς τον κ. Καψή, όλοι σημείωσαν καυστικά ότι «κατάπληξη προκάλεσε στους πολιτικούς παρατηρητές η παράκαμψη από τον υφυπουργό του αμέσως προϊσταμένου του υπουργού —και η αποστολή της επιστολής απευθείας στον πρωθυπουργό».

Να έμενε, άραγε, σε κανέναν αμφιβολία ότι και αν ακόμη υπήρχε στο κείμενο, που απέστειλε ο κ. Καψής στον πρωθυπουργό,

κάποια διατύπωση που υπερέβαινε ορισμένα όρια, αυτή η διατύπωση σε καμιά περίπτωση δεν θα έβλεπε το φως της δημοσιότητας διά των προβολών της Γενικής Γραμματείας Τύπου. Μάλλον όχι. Απλά ήταν μια ακόμη ευκαιρία για το κτύπημα στον Υφυπουργό Εξωτερικών. Και επιπλέον για επιδαψίλευση φιλοφρονήσεων προς τον κ. Γιάννη Χαραλαμπόπουλο.

Οι καντρίλιες του Τύπου με την εξουσία, την οποία υποτίθεται πρέπει να ελέγχει, δεν θα σταματήσουν ασφαλώς ούτε εδώ, ούτε τώρα. Μετά τον «καιρό του σπειρίν θα έλθει και ο καιρός του θερίζειν».

Τότε θα διαπιστώσουμε ποιος κέρδισε ουσιαστικά από τον εξιλασμό του Καψή και τον εξευμενισμό όσων εξευμενίστηκαν.

Ως τότε, ίσως, μεσολαβήσει μια αναβάθμιση του Υφυπουργείου Τύπου ή και μια υποβάθμισή του. Στην πρώτη περίπτωση δεν θα γίνει μόνο Υπουργείο, αλλά θα πάρει στην πλήρη αρμοδιότητά του και τη διαχείριση των διαφημίσεων του δημοσίου τομέα. Και στα ατού του εκάστοτε υφυπουργού δε θα είναι μόνο τα λογής δάνεια και διευκολύνσεις, αλλά και το καθόλα σεβαστό κονδύλι των διαφημίσεων.

Ίσως (και) αυτό, το ενδεχόμενο να εξηγεί καλύτερα την προθυμία των διάφορων εκδοτών να έχουν καλές σχέσεις με το Υφυπουργείο Τύπου και να θέλουν να προσφέρουν τις καλές υπηρεσίες τους στην (όποια) μάχη διεξάγεται για τη διαδοχή στην πολιτική ηγεσία της οδού Ζαλοκώστα. □

ΣΠΥΡΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟΥ

Η οικονομία δεν είναι προνόμιο των οικονομολόγων

Εκδόσεις Γλάρος

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • ΑΘΗΝΑ 141 • ΤΗΛ. 36 18 457

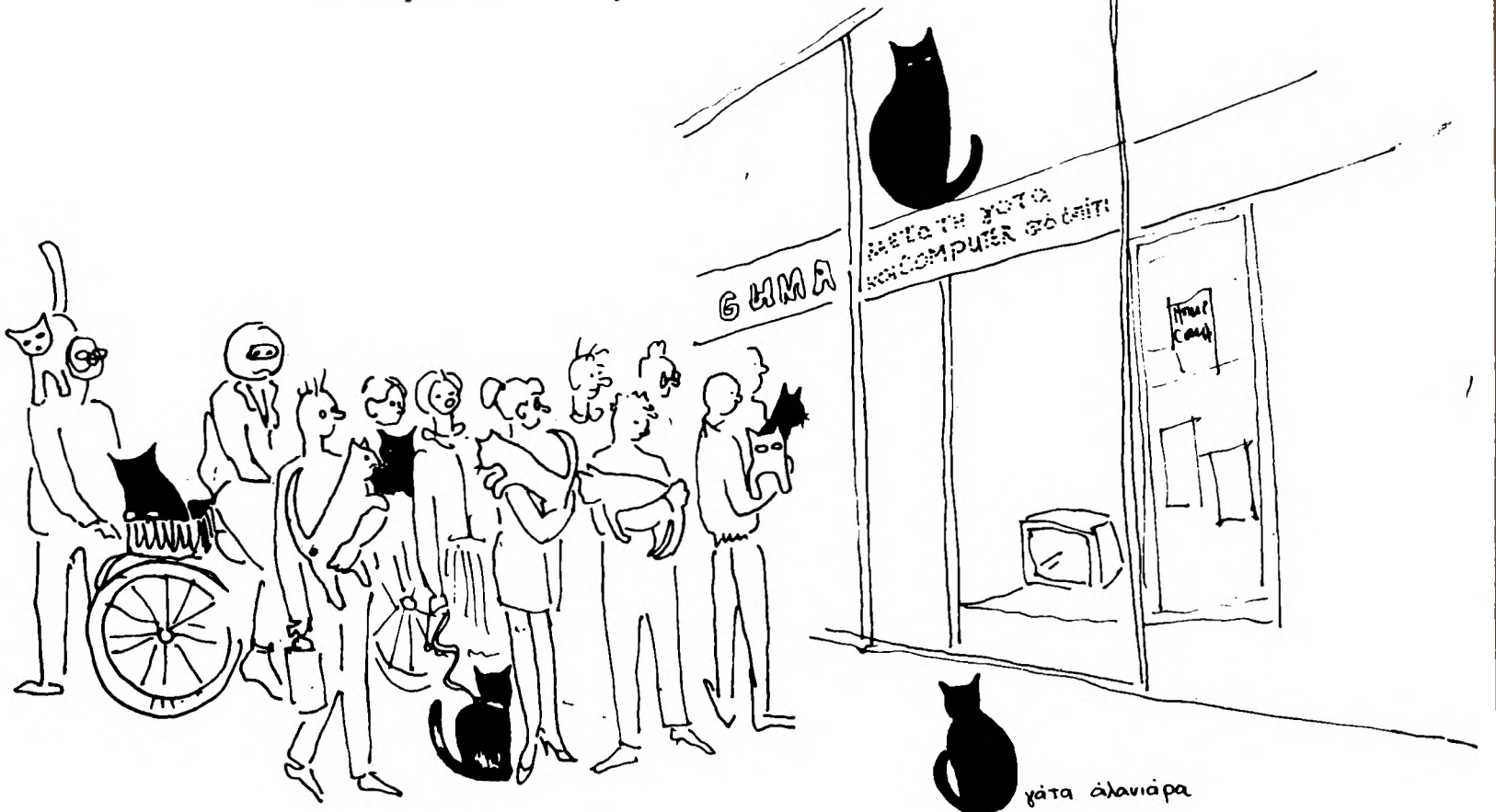
Ένας βιομηχανικός εργάτης
παρατηρεί και αναλύει τα

φαινόμενα του σύγχρονου καπιταλισμού

CAT COMPUTERS

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 57, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 364 30 44

για ΟΠΟΙΟΝ ΕΧΕΙ και γάτα
ένα δώρο εκπληξή!!!

Φλίπεράκια, πασένκο και ηλεκτρονικά

Κάθε κοινωνία έχει τα δικά της αγαπημένα παιχνίδια. Ανάμεσα στους κανόνες της και τους κανόνες των παιχνιδιών της υπάρχει πάντα μια βαθύτερη συγγένεια. Για παράδειγμα, στην Ινδία έπαιζαν σκάκι με βασιλιά και βεζύρη· όταν το παιχνίδι πέρασε στη μεσαιωνική Δύση, κάτω από τη διπλή επίδραση της λατρείας της Παναγίας και της μυθολογίας του έρωτα στις αυλές των ευγενών, ο βεζύρης μεταμορφώθηκε σε βασίλισσα κι έγινε το ισχυρότερο κομμάτι.

Τα αγαπημένα παιχνίδια λοιπόν, εκείνα που σε μια κοινωνία γνωρίζουν τη μεγαλύτερη διάδοση, δηλώνουν και τις τάσεις της, τα γούστα της, την κοινή λογική της και τις αντιθέσεις της. Συνάμα εκπαιδεύουν, μορφώνουν τους παίκτες σύμφωνα με τις αρετές και τις αδυναμίες της, επιβεβαιώνουν τις συνήθειες και τις προτιμήσεις τους. Επιπλέον λειτουργούν ως συστήματα παραγωγής διαφορετικών πολιτιστικών ταυτοτήτων διακρίνοντας τις διαφορές κοινωνικές ομάδες σύμφωνα με τα προνομιάχα παιχνίδια τους. Έτσι ο κ. Καραμανλής παίζει γκολφ με τον κ. Ράλλη, τα ανώτερα στελέχη του κράτους και των επιχειρήσεων διατηρούν τη φόρμα τους παίζοντας τένις, ενώ οι απλοί εργαζόμενοι παίζουν τάβλι ή χαρτιά στο καφενείο.

Αν τα παιχνίδια είναι ταυτόχρονα εικόνες και συντελεστές μιας κοινωνίας και του πολιτισμού της, τότε και μια εποχή αυτού του πολιτισμού μπορεί να διαγνωσθεί με αφετηρία τα κυρίαρχα παιχνίδια της. Έτσι στην Ιαπωνία το πασένκο —το πιο μαζικό και διαδεδομένο παιχνίδι— είναι ίσως το καλύτερο δείγμα αυτού του παράξενου αμαλγάματος μοντερνισμού και παράδοσης, αμερικανικών προτύπων και αυθεντικής γιαπωνέζικης κουλτούρας, που χαρακτηρίζει όλη τη μεταπολεμική ζωή αυτής της χώρας.

Το πασένκο είναι το γιαπωνέζικο φλίπερ. Αποτελείται από ένα είδος κάθετου πίνακα που βρίσκεται κολλημένος στον τοίχο, στο ύψος του όρθιου παίκτη. Αυτός αγοράζει από το ταμείο μια χούφτα σιδερένιες μπίλιες· έπειτα μπρος στο μηχανήμα, με το ένα χέρι το τροφοδοτεί και με το άλλο κτυπάει τη μπίλια μ' ένα μικρό έμβολο και τη στέλνει να διαγράψει μια τροχιά στο εσωτερικό του. Αν το αρχικό κτύπημα είναι καλό, τότε η μπίλια διατρέχει το κύκλωμα, αποφεύγει τα

εμπόδια και τις παγίδες, και απελευθερώνει ένα χείμαρρο από μπίλιες που πέφτουν στη χούφτα του νικητή. Κι εκείνος δεν έχει παρά να ξαναρχίσει το παιχνίδι.

Το πασένκο είναι ένα παιχνίδι συλλογικό και μοναχικό. Τα μηχανήματα είναι τοποθετημένα στη σειρά, το ένα πλάι στο άλλο, σ' ένα χώρο στενό και μακρύ που μοιάζει μ' ένα τεράστιο διάδρομο με τουαλέτες και νεροχύτες. Κάθε παίκτης, μπρος στο μηχανήμα του, παίζει για τον εαυτό του χωρίς να κοιτά ή να παρακολουθεί τι κάνει ο διπλανός του. Ακούγεται μόνον ο θόρυβος από τις μπίλιες που εκτοξεύονται και πιο αραιά ο ήχος από τις μπίλιες που πέφτουν όταν το κτύπημα ήταν καλό.

Το μαγαζί όπου παίζεται μοιάζει με κυψέλη ή μ' εργαστήριο. Οι παίκτες, σοβαροί κι απορροφημένοι, μοιάζουν μ' εργάτες μπρος στην αλυσίδα της παραγωγής. Σε αντίθεση με τους δυτικούς που μαζεμένοι γύρω από το φλίπερ χα-

ζεύουν, με μια τεμπελιά θεατρική κι έχοντας συνείδηση πως για τους άλλους πελάτες του καφενείου εκπέμπουν την εικόνα ενός ειδήμονα και βαριεστημένου θεού, οι Γιαπωνέζοι αφοσιώνονται στο παιχνίδι. Κυριολεκτικά εργάζονται. (Βλ. Ρ. Μπαρτ. Η αυτοκρατορία των σημείων, εκ. Skira, το κεφάλαιο με τον τίτλο «Πασένκο»).

Όμως κι η τέχνη του παιχνιδιού διαφέρει από την τέχνη του φλίπερ. Για τον παίκτη του φλίπερ το παιχνίδι αρχίζει από τη στιγμή που η μπίλια έχει ήδη ριχτεί στο εσωτερικό του μηχανήματος· το αρχικό κτύπημα συνήθως έχει μίαν εντελώς περιορισμένη σημασία. Καθώς τα φλίπερ είναι επικλινή, η μπίλια υπακούοντας στο νόμο της βαρύτητας επιστρέφει αναπόφευκτα προς το σημείο εκείνο όπου τελικά θα χαθεί. Η επιδεξιότητα του παίκτη —που περιορίζει σοβαρά την τύχη— οργανώνεται γύρω από την προσπάθειά του να διορθώσει την τροχιά της μπίλιας κουνώντας το μηχανήμα και να παρατείνει τις περιπλανήσεις της στέλνοντάς την πίσω στο επάνω μέρος του μηχανήματος για να κερδίσει πόντους. Η τέχνη του ολοκληρώνεται όταν μ' ένα καλό κτύπημα σημάδεψει σωστά εκείνο το σημείο όπου θα κερδίσει μια δωρεάν παρτίδα. Το TILT δεν δείχνει παρά ένα όριο που δεν πρέπει

να ξεπεραστεί. Είναι μια γλυκεία απειλή, ένας πρόσθετος κίνδυνος, κάτι σαν ένα δεύτερο παιχνίδι κεντρωμένο πάνω στο πρώτο.

Ο διάλογος του παίκτη και της μηχανής είναι διάλογος σωματικός. Η άριστη απόδοση συνίσταται σ' έναν συντονισμό των κινήσεων του σώματος και της μηχανής, σ' ένα είδος ρυθμιζόμενης κι ελεγχόμενης βίας που ασκεί ο παίκτης στη μηχανή έχοντας πάντα μίαν οξύτατη αίσθηση των ορίων που πρέπει να σέβεται.

Το φλίπερ είναι γένους θηλυκού. Κι αυτό όχι μόνο γιατί το πιν-απ γκερλ —που δεν λείπει ποτέ από τον πίνακα με τους πόντους— προσφέρεται στον επιδέξιο νικητή που μ' ένα καλό κούνημα θα το κατακτήσει. Όλο το σύστημα σχέσεων που αναπτύσσεται γύρω από τη μηχανή και τους άλλους πελάτες είναι κωδικοποιημένο πάνω στο μοντέλο μιας μυθικής συνουσίας. Η μηχανή δεν ελευθερώνει ποτέ τους καταρράκτες των πόντων της όταν ο παίκτης είναι αρχάριος κι αδέξιος είτε υπερβολικά βίαιος. Όπως παρατηρεί ο Ρ. Μπαρτ, στην Αμερική το σεξ είναι παντού, εκτός από τη σεξουαλικότητα. Το φλίπερ λοιπόν έχει όλα τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας που το παράγει.

Το πασένκο αντίθετα είναι ένα παιχνίδι χωρίς ερωτισμό. Όλη η επιδεξιότητα του παίκτη εξαντλείται με το αρχικό ρίξιμο της μπίλιας. Με μια κίνηση συγκρατημένη ή απότομη, όμως άμεση κι οριστική, προσπαθεί να διορθώσει την τύχη του. Η χειρονομία του υπακούει στη λογική της γιαπωνέζικης ζωγραφικής όπου η πινελιά, εξαιτίας της ποιότητας του χαρτιού και της μελάνης, είναι οριστική και αμετάκλητη, δεν μπορεί ποτέ πια να διορθωθεί. Για τον Γιαπωνέζο θα ήταν ανάξιο και βάνουσο να επιχειρήσει να κακομεταχειριστεί τη μηχανή. Από τη στιγμή που η μπίλια έφυγε τίποτα πια δεν μπορεί να επηρεάσει την πορεία της. Ο παίκτης λοιπόν πουκώνει τη μηχανή περιμένοντας ένα ευστοχό και τυχερό κτύπημα που θα την αναγκάσει ν' αφήσει ένα χείμαρρο από μπίλιες· συμβολική χούφτα ασημί που κέρδισε με λίγα γιεν.

Ενώ το φλίπερ και το πασένκο είναι παιχνίδια στα οποία το σώμα διατηρεί τα γνωρίσματα του έμψυχου και τη λογική που σε κάθε πολιτισμό το διέπει, τα σύγχρονα ηλεκτρονικά παιχνίδια έχουν ενσωματώσει απόλυτα στη δομή τους το ιδανικό του ταιηλορισμού. Εδώ η τύχη έχει εξοβελιστεί και το μηχανήμα είναι έτοιμο φτιαγμένο που εξ ορισμού αποκλείεται η χρήση κάθε μορφής βίας. Ο παίκτης πρέπει να υποτάξει το σώμα του

στους ρυθμούς και τις απλές απαιτήσεις του μηχανήματος. Η επιδεξιότητα συνίσταται στην εκμάθηση μερικών στερεότυπων κινήσεων που επαναλαμβάνονται με την ίδια ακρίβεια σε χρονικά διαστήματα όλο και πιο μικρά. Όταν ο παίκτης κερδίσει, η μηχανή απαντά μ' ένα πρόγραμμα ελεγχόμενης και κλιμακούμενης επιτάχυνσης των ρυθμών της.

Αντίστοιχα ο παίκτης πρέπει να ελαττώσει τον πραγματικό χρόνο που μεσολαβεί ανάμεσα στο σήμα που εκπέμπει η μηχανή και τη δική του αντίδραση. Το ιδανικό λοιπόν παιξίμο θα ήταν εκείνο που θα έτεινε να εκμηδενίσει το νεκρό χρόνο και θα επαναλάμβανε τις ίδιες απλές κινήσεις σε όλο και πιο μικρά κλάσματα του χρόνου. Κι ο ιδανικός παίκτης εκείνος που οι χρονικοί ρυθμοί του θα ταυτιζόνταν με τους ρυθμούς της μηχανής. Μ' άλλα λόγια όχι ένας έμψυχος παίκτης, αλλά μια άλλη άψυχη μηχανή. Γιατί το έμψυχο σώμα φιλτράρει όλα τα ερεθίσματα που δέχεται από το περιβάλλον, τα διαθλά μες στην ψυχή του και αντιδρά σύμφωνα με τα πάθη της. Δεν είναι ένας μηχανισμός διαφανής, χωρίς πυκνότητα, οργανωμένος αποκλειστικά σύμφωνα με απλούς μηχανικούς νόμους. Είναι ένα ον που μιλά, ποθεί και φαντασιώνει. Ένα ον με πλευρές σκοτεινές κι αδιαφανείς ακόμα και για την ίδια τη συνείδησή του. Έτσι ποτέ οι ρυθμοί του δεν μπορούν να συγκριθούν μ' αυτούς της μηχανής. Σύντομα η αντίδραση του παίκτη λαθεύει κι η μηχανή πάντα κερδίζει ακόμα και τον καλύτερο αντίπαλό της. Όμως το πρότυπο που αναπαράγει και το ιδανικό που κυνηγάει ο παίκτης είναι μηχανικό σώμα χωρίς ψυχή.

Τα ηλεκτρονικά παιχνίδια φθείρουν την ψυχή. Ο παίκτης παίζοντας εσωτερικεύει το μοντέλο που τον καταργεί. Αν η αλυσίδα του επιβάλλει την εργασιακή πειθαρχία της υπό την απειλή της ανεργίας και του θανάτου, μέσα από τα ηλεκτρονικά παιχνίδια τον εμποτίζει γλυκά. Όταν ο αρχιμάστορας ή ο διευθυντής παραγωγής αυξάνει τους ρυθμούς κι ο εργάτης είναι υποχρεωμένος χωρίς να παίρνει ανάσα ούτε να μιλά στο διπλανό του να επιταχύνει τις κινήσεις του, υπάρχει πάντα μια διέξοδος: η απεργία. Ποιος μπορεί όμως να τον σώσει όταν ξεδεύει το χριστουγεννιάτικο δώρο του να ν' αγοράσει μια μηχανή που παίζοντας τον αλλοτριώνει;

Αυτός ο πολιτισμός που άρχισε την Αναγέννηση με μια νέα ματιά σ' ένα σώμα λαμπρό, θαυμάσια μηχανή με ψυχή και με πολύπλοκα αινιγματικά μυστικά, φαίνεται να τελειώνει καταργώντας και την ψυχή και το εράσμιό σώμα.

Ίσως ο μοναχικός παίκτης μπρος

στην ηλεκτρονική μηχανή του να είναι το τελευταίο προϊόν μιας εποχής και μιας κοινωνίας που άρχισε ν' αποσυντίθεται.

Χρήστος Λάζος

Αγροτοφορολογικά

Ένα εκατομμύριο διακόσιες πενήντα χιλιάδες. Ξανά: 1.250.000. Μνήμες παλιές, ξεχασμένες έρχονται στη σκέψη. Ξυπόλητα, ξυρισμένα γουλι, παιδάκια τρέχουν πίσω από τ' αυτοκίνητα ζητώντας καραμέλες για τον εαυτό τους και τσιγάρα για το μπαμπά τους. Καλύβες κακοχτισμένες, μισογκρεμισμένες με πολυμελείς οικογένεις στοιβαγμένες μέσα, αφημένες στην τύχη τους και στη διάθεση των στοιχείων της φύσης. Άνθρωποι τσακισμένοι, με μόνο όπλο τα χέρια τους και τα εργαλεία τους, μάχονται να επιβιώσουν.

Ένα εκατομμύριο διακόσιες πενήντα χιλιάδες. Μνήμες φρέσκες ξανάρχονται στηθύμηση. Φορτηγάκια ντάτσουν και επιβατικά μερσεντές, τρακτέρ και μηχανήματα. Παιδάκια καλοντυμένα, κραίες από τηλεοράσεις. Καφενεία γεμάτα, ζαριές βαρβάτες.

Οι πρώτες, οι παλιές μνήμες αντιπροσωπεύουν μιαν αλλοτινή εποχή που πέρασε για πάντα. Οι νεώτερες, αυτές που όλοι είδαμε και βλέπουμε είναι συνηθισμένες εικόνες από την επαρχία σήμερα. Συνηθισμένες αλλά όχι γενικές. Αντιπροσωπευτικές κάποιων ανθρώπων ή κάποιων περιοχών και ασφαλώς όχι άλλων. Όμως μπορείτε να μου εξηγήσετε αυτό το νούμερο, ένα εκατομμύριο διακόσιες πενήντα χιλιάδες δραχμές; Γιατί να 'ναι τόσο το αφορολόγητο όριο του ατομικού αγροτικού εισοδήματος; Του καθαρού αγροτικού εισοδήματος. Αφήστε που και δέκα εκατομμύρια να 'χει κάποιος εισόδημα γιατί να το δηλώσει; Μήπως υπάρχει κανένας σοβαρός έλεγχος;

Κάποτε που η επαρχία ερημωνότανε, που ο κόσμος μετανάστευε στα αστικά κέντρα και στο εξωτερικό για να βρει δουλειά, τότε που ο κόσμος δεν μπορού-

σε να τους θρέψει, θεσπίστηκαν ορισμένα μέτρα όπως η εισφορά υπέρ ΟΓΑ, το ψηλό αφορολόγητο όριο, οι τιμές ασφαλείας και άλλα για να ενισχυθεί οικονομικά η ύπαιθρος, που έτρεφε τις πόλεις και μάλιστα φτηνά. Σήμερα τα πράγματα έχουν αλλάξει. Ίσως όχι παντού το ίδιο, πάντως έχουν αλλάξει. Σε πολλές περιπτώσεις το πρόβλημα της υπαίθρου δεν είναι πια οικονομικό, με την έννοια του εισοδήματος των κατοίκων της υπαίθρου. Άλλα είναι τα προβλήματα που ίσως και σήμερα οδηγούν, πάντως σε μικρότερο βαθμό, στην εγκατάλειψή της.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι δεν μπορεί κανείς να βασιστεί μόνο σ' εντυπώσεις. Όμως δεν μπορεί να τις αγνοεί κιόλας. Ποιος λοιπόν θεωρεί ότι ο αγρότης είναι οικονομικά σε χειρότερη μοίρα από τον υπαλληλάκο κάποιου καταστήματος ή τον ανειδίκευτο εργάτη της βιομηχανίας, που μένει σε μια από τις «επαρχίες της Αθήνας», που αναπνέει βρώμικο αέρα και που πληρώνει και φόρους έτσι και το εισόδημά του ξεμυτίσει από τις 484.000 (αν έχει γυναίκα και παιδί). Για ν' αφήσουμε κατά μέρος και το ότι ο αγρότης με το ίδιο εισόδημα έχει και τζάμπα ένα μεγάλο μέρος της τροφής του. Έπειτα, μήπως δεν πρέπει να δούμε τον αγροτικό κόσμο σαν ένα ενιαίο σύνολο; Γιατί ασφαλώς υπάρχουν αγροτικοί πληθυσμοί με πολύ χαμηλό εισόδημα και γενικά κακές συνθήκες διαβίωσης όπως π.χ. σε ορεινά μέρη της Ηπείρου. Αλλά υπάρχουν και περιοχές όπως π.χ. εκεί που καλλιεργούν τα πρώιμα στην Κρήτη, που το κάθε στρέμμα βγάζει χρυσάφι. Ίσα κι όμοια είναι;

Άλλα πράγματα λείπουν από την ύπαιθρο. Λείπουν τα καλά σχολεία, λείπει η καλή περίθαλψη, λείπει η κοινωνική και πολιτιστική ζωή, λείπει ίσως η εύκολη και γρήγορη πρόσβαση στις πόλεις, λείπει η υποδομή που κάνει τη ζωή πιο άνετη. Όσο αυτά δεν υπάρχουν, εκείνοι από την αγροτικό πληθυσμό που βγάζουν εκατομμύρια θα τα παίζουν στο μπαρμπούτι ή θα τα στέλνουν στις πόλεις για αγορά διαμερισμάτων ή, τέλος, θα φεύγουν κι οι ίδιοι όταν έχουν μαζέψει αρκετά. Μήπως λοιπόν θα 'πρεπε να υπάρξει φορολογία ακριβώς για να χρηματοδοτηθεί η κατασκευή και λειτουργία όλης εκείνης της τεχνικής, κοινωνικής και πολιτιστικής υποδομής που, σήμερα που λείπει κάνει τη ζωή στην ύπαιθρο δύσκολη και βαρετή. Ίσως είναι δύσκολο πολιτικά να επιβληθεί φορολογία στον αγρότη. Ίσως αποκλείεται πριν τις επόμενες εκλογές. Μήπως όμως πρέπει ν' αρχίσουμε να το συζητάμε ώστε κάποτε να γίνει;

Σπύρος Καβουνίδης

Ο πολιτισμός της καθημερινής ζωής

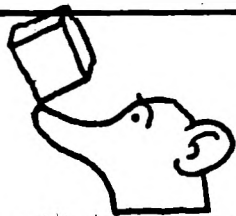
Δεν γνωρίζουμε αν στη χώρα μας τα οικονομικά υπουργεία είχαν ποτέ με το υπουργείο πολιτισμού σχέσεις διαφορετικές από τη σχέση χρηματοδότησης. Και όμως υπάρχει επιτακτική ανάγκη η σχέση τους να μην είναι πλέον συμβατική αλλά ουσιαστική και δημιουργική. Γιατί ούτε οι πολιτιστικές εκδηλώσεις και τα Ελγίνεια είναι η μόνη δουλειά του ΥΠΠΕ ούτε η βιομηχανική καθυστέρηση είναι η μόνη αιτία προβλημάτων για τη φτήνεια των ελληνικών προϊόντων.

Είναι καιρός να δούμε όλοι σαν χαρακτηριστικό πολιτισμού όχι μόνο τις επώνυμες μεγάλες τέχνες (θέατρο, μουσική, ζωγραφική κτλ.) αλλά και τις καθημερινές εφαρμοσμένες μορφές τους, έτσι όπως φαίνονται στα σπίτια μας, στα έπιπλα, στα ρούχα, στη γειτονιά, στο δρόμο. Ποια πολιτική ασκείται απ' τους υπευθύνους σ' αυτά τα τόσο καυτά θέματα; Ποιος ελέγχει, διορθώνει, κατευθύνει ή διδάσκει το σχήμα και τα χρώματα των προϊόντων που παράγουν οι χιλιάδες μικροβιοτεχνίτες; Το ΥΠΠΕ; Ασφαλώς όχι γιατί το θέμα είναι εκτός ύλης. Τα υπουργεία εμπορίου, οικονομικών, εθνικής οικονομίας; Επίσης όχι, γιατί αυτοί νοιάζονται για τα κόστη και τις αποσβέσεις. Όμως το βιομηχανικό σχέδιο ούτε πολυτέλεια είναι ούτε άσχετο με τον πολιτισμό. Ίσως μάλιστα τα καθημερινά αντικείμενα, από το πόμολο μιας πόρτας και την κονσέρβα μέχρι η όψη των κτιρίων, είναι αυτά όπου φαίνεται —και από τα οποία διαμορφώνεται— το γούστο όλων μας. Και μάλιστα πολύ αμεσότερα από τις επισκέψεις μας σε γκαλερί ή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Τις μέρες αυτές τα περιοδικά ποικίλης ύλης έχουν πολλές διαφημίσεις για ένα σωρό είδη πολυτελείας, που καλούμαστε ν' αγοράσουμε με τον 13ο μισθό. Τα περισσότερα είναι είδη εισαγωγής και, με λίγη προσοχή μόνο, θα συμπεράνει κανείς ότι περισσότερο διαφημίζουν τη μελετημένη μορφή τους παρά τη χρήση τους. Γιατί όχι; Σήμερα το βιομηχανικό σχέδιο μπορεί να εκφράσει ιδέες και αξίες, έχει ξεπεράσει τον αρχικό λειτουργικό του σκοπό.

Η μορφή των προϊόντων που εισάγουμε ή εξάγουμε είναι κι αυτή ένα είδος προϊόντος, του οποίου η παραγωγή θα πρέπει να οργανωθεί. Και τ' αποτελέσματα θα 'ναι χρήσιμα τόσο για την οικονομία όσο και για την ποιότητα του πολιτισμού που βιώνουμε καθημερινά.

Το έντυπο σαν δουλειά και σαν μεράκι

Κάθε μέσο έκφρασης έχει τον τρόπο του, τη λογική του, την αισθητική του. Η τυπογραφία όμως στην Ελλάδα διδάσκεται μόνο εμπειρικά και δεν βρίσκεται στο επίπεδο που θα έπρεπε. Γιατί η οργάνωση και η προετοιμασία που απαιτείται για την παραγωγή του έντυπου λόγου, δεν είναι —και ούτε ήταν ποτέ— μια εύκολη τέχνη. Πολύ περισσότερο σήμερα που οι καθημερινά εμφανιζόμενες νέες τεχνικές στην τυπογραφία όσο και οι αυξημένες αισθητικές απαιτήσεις, απαιτούν τυπογράφους και επιμελητές εκδόσεων που να κατέχουν προχωρημένες ικανότητες και γνώσεις. Καλή ευκαιρία λοιπόν για ό-

σους θέλουν να μάθουν ή να βελτιώσουν την τυπογραφική τέχνη, να παρακολουθήσουν το 8μηνο πρόγραμμα σπουδών του Κέντρου Μελετών και Αυτομόρφωσης (Αγ. Φιλοθέης 17, Πλάκα, τηλ. 3246937, 3215680). Οι σπουδές περιλαμβάνουν επίσης επισκέψεις σε εργαστήρια, εφημερίδες και περιοδικά, συζητήσεις για τον ρόλο του έντυπου μέσου επικοινωνίας, συλλογική έκδοση ειδικού εντύπου, κ.ά. Το μόνο κακό στην υπόθεση είναι ότι υπάρχουν μόνο 30 θέσεις, που θα καλυφθούν με επιλογή. Τέλος πάντων..., το ζήτημα είναι να γίνει η αρχή, και απ' ό,τι φαίνεται γίνεται καλά.

● Μια ακόμη καλή εφημερίδα από την επαρχία. Η Δημοκρατική Λευκάδα που βγάζει εδώ και χρόνια ο Δ. Τοπαλιάν ασχολείται μαχητικά με τα προβλήματα της περιοχής κι έχει μια τυπογραφική ποιότητα αξιοζήλευτη. Αλλά, εκτός των άλλων, πληροφορεί και μας τους άλλους για την σημαντική πολιτιστική ζωή του νησιού.

● Πετυχημένη, σύμφωνα με τις ενδείξεις, είναι η φετινή συμμετοχή της Ελλάδας στην μεγάλη διεθνή Μπιεννάλε ζωγραφικής του Σάο Πάολο. Τα έργα των περισσότερων Ελλήνων ζωγράφων κατατάχτηκαν στον τομέα που η εκεί επιτροπή θεώρησε σαν σημαντικότερο της φετινής έκθεσης, ενώ στα λίγα έργα που αποφασίστηκε φέτος ν' αγορασθούν για το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης της Μπιεννάλε περιλαμβάνεται έργο του Λάκη Πατρασκήδη, γνωστού και καλού ζωγράφου της νέας γενιάς. Για τη δουλειά του μάλιστα έγραψε και το μεγάλο περιοδικό της Βραζιλίας VEJA (κυκλοφορίας 400.000 φύλλων), συγκρίνοντάς τον με τον Τσία και άλλους διάσημους της τσανσαβαγκάρντια. Οι άλλοι Έλληνες καλλιτέχνες που συμμετείχαν ήταν οι: Δ. Αληθινός, Π. Βασιλειάδης, Γ. Λαζόγκας, Ρ. Παπασπύρου και Μ. Κάσσο (φίλμ), ενώ το Υπουργείο Πολιτισμού εξέδωσε ειδικό κατάλογο με ενημερωτικά κείμενα και φωτογραφίες.

● Το κτισμένο περιβάλλον στο νησιώτικο χώρο παίρνει άλλη οπτική διάσταση στις φωτογραφίες του Αντρέα Σμαραγδή. Το φως (φυσικό και τεχνητό), οι σκιές, οι γραμμές γίνονται τα μέσα μιας προσωπικής έκφρασης που, ωστόσο, σέβεται και αναδεικνύει το αντικείμενο της έμπνευσης.

Μια έμπειρη φωτογραφική δουλειά που αξίζει να δουν όσοι ενδιαφέρονται για τη φωτογραφική τέχνη (Γκαλερί F, Φωκυλίδου 12).

● Μπαράκια, μπαράκια, μπαράκια... τελικά έγιναν κι αυτά σαν τα μπακάλικα. Και πολλοί άρχισαν ν'

αναρωτιούνται ποιο θα είναι η επόμενη μορφή βραδινής διεξόδου. Γιατί όπως έγιναν τα περισσότερα, είναι πιο πληκτικά κι από τα σπίτια μας που συνήθως θέλουμε ν' αποφύγουμε «βγαίνοντας έξω». Τουλάχιστον οι βόρειοι που τα καθιέρωσαν έχουν διαμορφώσει και ένα ανάλογο τρόπο συμπεριφοράς: Στα μπαράκια τους ελευθερώνονται, μιλούν με αγνώστους, ξεχνούν τη βραδινή μοναξιά. Εμείς, αντίθετα, καθόμαστε παγεροί και αμίλητοι και περιμένουμε να δούμε κανένα γνωστό για να δικαιολογήσουμε τον εαυτό μας το ότι βρεθήκαμε εκεί —και ας μην πει κανείς ότι αυτό είναι διασκέδαση. Φαίνεται ότι το είδος (παρά τον σχετικό νόμο) εισήχθη χωρίς να αναγράφονται οι οδηγίες χρήσεως...

● Πολύ λίγοι ακούνε στις μέρες μας κλασική μουσική και όπερα, και καθημερινά λιγοστεύουν όσοι είχαν παλιότερα την ευκαιρία ν' ακούσουν από κοντά φωνές σαν της Μαρίας Κάλλας. Ίσως μάλιστα να υπάρχουν τώρα μερικοί που από κεκτημένη ταχύτητα να πιστεύουν πως και αυτή, όπως τα περισσότερα μεγάλα είδωλα είναι δόξα τεχνητή και θρύλος ξεπερασμένος.

Όμως η εκπομπή της Κυριακής στην ΕΡΤ για την μεγάλη αοιδό, έκανε όσους τη είδαν να αισθανθούν εκείνο το ιδιαίτερο ρίγος που μόνο ελάχιστοι καλλιτέχνες μπορούν να μεταδώσουν. Μ' όλο που το ρεπερτόριο του μελκάντο διακρίνεται για τη συμβατικότητα των θεμάτων (άλλωστε η όπερα ήταν στην εποχή της λαϊκό θέαμα και άκουσμα), η Μαρία έδωσε σ' ό,τι άγγιξε με τις χορδές της διαστάσεις και εκφραστικό βάθος μοναδικό. Την Κυριακή 10.12.83, είναι βέβαιο ότι οι πενθούντες φίλοι της έγιναν πολύ περισσότεροι. Και ότι τα λόγια είναι πολύ φτωχά για να πουν αυτά που μας έκανε να νιώθουμε η παρουσία της, έστω και τηλεοπτική.

ΜΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Σεφέρης - Μακρυγιάννης

Δημοσιεύουμε απόσπασμα από το βιβλίο του Μήτσου Αλεξανδρόπουλου
που πρόκειται σύντομα να κυκλοφορήσει από τις εκδόσεις «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

Προσέγγιση στον Μακρυγιάννη

Η πρώτη έκδοση των «Απομνημονευμάτων» του Μακρυγιάννη έγινε το 1907. Ο Βλαχογιάννης τη συνόδευε με κατατοπιστική εισαγωγή που είναι και τώρα το κείμενο από το οποίο αρχίζει κανείς τα διαβάσματά του για τον Μακρυγιάννη. Αλλά ο Σεφέρης στην ομιλία του για τον Μακρυγιάννη (Αίγυπτος, 1943) λέει ότι φέρνει μηνύματα από έναν άγνωστο: «Είμαι με κάποιο τρόπο ο πρώτος μάρτυρας για μια άγνωστη υπόθεση». Αν ο Βλαχογιάννης έστησε το μνημείο, ο Σεφέρης, μπορεί να πει κανείς, έκανε τ' αποκαλυπτήρια του Μακρυγιάννη. (Για έναν ορισμένο κόσμο τουλάχιστο. Άλλοι τον γνώρισαν αλλιώς). Η ομιλία του έχει τα γνωρίσματα μιας αποκάλυψης: ούτε αυτό το κείμενο του Βλαχογιάννη από όπου άρχισε η ιστορία το διατρέχει το ρίγος που και τώρα μεταδίνει σε μια ανάγνωση η ομιλία του Σεφέρη. Αυτό σημαίνει ότι οι πριν από μας δυσκολεύτηκαν να επικοινωνήσουν με τον Μακρυγιάννη, ενώ όσοι μπήκαμε στη δημόσια ζωή από τα χρόνια της κατοχής και μετά δεν τις γνωρίσαμε αυτές τις δυσκολίες. Όρια έθεσε ακριβώς η Κατοχή, ο Πόλεμος του 1940-44. Αυτός έδωσε και στον Σεφέρη ένα ακροατήριο να το μυήσει στον Μακρυγιάννη.

Για τον Σεφέρη είναι το πιο εύκολο να πει κανείς πως είδε και τον Μακρυγιάννη «σεργιανώντας την Αποκρία με φουστάνελα». Δύσκολα οι δυο αυτές μορφές ισορροπούν μέσα στην ίδια αντίληψη για την ιστορία (ή για την τέχνη, για τη ζωή εν γένει). Κι από τη στιγμή που για διάφορους λόγους πέφτει μέσα μας η αμφιβολία, μόνα τα κείμενα δεν αρκούν για να τα δεχτούμε, οι λέξεις δε μετρούν. Χρειάζεται να τονιστεί ότι ο πολιτικός βίος του Σεφέρη είναι ένα από αυτά τα εμπόδια; Ότι η προσήλωσή του στην έκφραση οδηγεί γρήγορα στη σκέψη για μια παρόμοια προσέγγιση και του Μακρυγιάννη, τη στιγμή μάλιστα που η υπερβολική, άδικη και άγονη εμμονή στο ύφος των «Απομνημονευμάτων» έχει γίνει — με διάφορους τρόπους — παράδοση κι εμποδίζει να λειτουργήσουν άλλα πράγματα, ουσιαστικότερα; Μέσα από επανειλημμένες επιστροφές στον Μακρυγιάννη λυτρώνεται κανείς από πολλές υπερβολές, αναπόφευκτες στις πρώτες γνωριμίες με τέτοια κείμενα που σου φορτώνουν διαμιάς ένα ασυνήθιστο συγκινησιακό φορτίο. Ο Μακρυγιάννης δε θα συγκινούσε τόσο αν δε νιώθαμε στον λόγο του έναν συνωστισμό από πράγματα που θρέφουν τη ρωμαλέα έκφραση (και είναι πολύ περισσότερα στο γραπτό του από όσα μπόρεσε να διατυπώσει) κι αν όλα αυτά δεν ήταν τόσο δικά μας — όχι παλιές ιστορίες, αλλά πράγματα και αισθήματα που δε λείπουν κατά το διάστημα της ζωής μας. Έπειτα, σε πολλά σημεία ο λόγος του σε αφήνει ουδέτερον' σε άλλα τον εκτιμούμε όχι παραπάνω απόσο έχουμε θαυμάσει κι αγαπήσει πολλά κείμενα και ζωντανές αφηγήσεις αυτού του ίδιου είδους. Μα έρχονται ξαφνικά αυτά τ' ανεπαλήπτα του Μακρυγιάννη που μπορεί να τα διαβάσει κανείς κάθε μέρα με μια έκτακτη εντύπωση. Για ένα παράδειγμα αντιγράφω το ακόλουθο απόσπασμα από την αρχή περίπου των «Απομνημονευμάτων», εκεί που μιλά για έναν συμπολεμιστή του:

«Θα σας ειπώ κ' ένα γενναίον πολύ περιστατικόν: Ένας ατρόμητος άντρας από τους Κολοβάτες (είναι του Σαλώνου χωριόν), τον λένε Μήτρο Καθάριο (αλήθεια καθάριος κι ατίμητος είναι), αφού τζακιστήκαμε στην χώρα και τραβηχτήκαμε εις το ψήλωμα, οι εδικοί μας όλοι κ' εμείς φκειάσαμε ταμπούρι και πολεμούσαμε. Αυτός ο δυστυχής ήταν μέσα εις την χώρα σε σπίτι μπασμένος. Αφού εμείς, αυτός έμεινε μόνος του κλεισμένος' τόφυγαν οι συντρόφοι του κ' έμεινε μόνος του. Του ρίχτηκαν οι Τούρκοι απάνου του' παίρνει ένα γιαταγάνι τούρκικον και σκοτώνει τέσσερους' κ' εκεί οπού τον πολεμούσαν του δίνουν μίαν μαχαιριά εις την κοιλιά' και σκοτώνει τον Τούρκον και με το μαχαίρι εις την κοιλιά ήρθε εκεί οπού ήμαστε εμείς, εις το ταμπούρι. Και δεν του πειράξαμεν το μαχαίρι' με τούτο εις την κοιλιά τον πήγαμε εκεί οπούταν οι εδικοί μας και ήταν ο γιατρός' και τόβαλε το μαχαίρι και με των μερμήγκων τα κεφάλια τόρραψε την κοιλιά. Και τράβησε ο καημένος κοντά ένα χρόνον να γιατρευτή. Γέρενε και πάλε ξηλώνεται, κ' έβγαιναν οι κοπριές από την κοιλιά οπούταν η πληγή. Και ζη τώρα και δεν έχει ψωμί για να φάγη».

Αν ο Μακρυγιάννης περιοριζόταν στην εξιστόρηση του περιστατικού, σταματώντας στην προτελευταία τελεία, θα είχαμε ίσως αυτό που λέει ο Σεφέρης έναν «άρχοντα της γλώσσας» έστω ακόμη και «τον πιο σημαντικό πεζογράφο της νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας». Γι' αυτά θ' αρκούσαν ίσως τα ως εκεί. Η μικρή όμως φράση που σχολουθεί δίνει άλλα πράγματα, δίνει με μιας όλον τον Μακρυγιάννη —που καμιά πεζογραφία δεν τον καλύπτει, καμιά πρώτη θέση μέσα σ' αυτήν. Εδώ ο λόγος του Μακρυγιάννη λειτουργεί αλλιώς, είναι μια αστραπή πάνω σ' όλη τη λαϊκή μας ιστορία, αστραπιαία συνειδηση αυτής της μοίρας.

Με τον ίδιο τρόπο και το κείμενο του Σεφέρη για το Μακρυγιάννη θα ήταν ένα καλό κείμενο. Δεν θα έπιανε περισσότερο τόπο, αν μέσα σε δούλευαν κάποιες βαθύτερες συναντήσεις με αυτές τις πλευρές της δύσκολης μορφής του Μακρυγιάννη, της υπόθεσης που αντιπροσωπεύει. Έπειτα απ' αυτό προχωρεί κανείς σ' άλλες διαπιστώσεις. Διαπιστώνουμε πως οι σκέψεις που κάνει ο Σεφέρης για τον Μακρυγιάννη δεν είναι ένα μνημόσυνο εδώ που βρεθήκαμε, έχουν ρίζες σ' όλο το έργο και δηλώνουν βαθιά αντίληψη του προβλήματος που με τον τρόπο του σημασιοδοτεί κι ο μακρυγιάννης και που για μας τώρα —σαν ένα άλλο όριο— εισέρχεται και το όνομα του ίδιου του Σεφέρη.

Δυο τέτοια ακρινά σημεία ενός πολιτισμού — το ένα στο ξεκίνημα και το άλλο εντελώς πρόσφατο — όταν κινιούνται το ένα προς το άλλο δίνουν συναρπαστικά φαινόμενα. Στη φάση που περνούν σήμερα οι αγώνες μέσα στην κοινωνία δεν υπάρχει άξιο προσοχής φαινόμενο που να μην αντιπροσωπεύει κάποια έστω στιγμή πάνω σ' αυτή την κίνηση. Χωρίς τα σπέρματα μιας σύνθεσης, χωρίς τη δίψα της είναι άχρωμα όλα τ' άλλα. Τουλάχιστον από τα τέλη του περασμένου αιώνα όταν οι λαϊκές τάξεις άρχιζαν να ξα-

να μπαίνουν δραστήρια στην κοινωνική ζωή, το πρόβλημα αυτό ξεχώρισε και στον πνευματικό χώρο: κανείς δε μπορούσε να το αγνοήσει — επί ποινή θανάτου, θα έλεγε ο Σεφέρης. Προτού όμως αποσαφηνιστεί σαν ένα συγκεκριμένο ζήτημα, όπως το έχουμε τώρα εμείς και μπορούμε να το ορίσουμε με λίγες λέξεις και με δυο ονόματα, έκανε περίπλοκη διαδρομή. Με πολλές παραλλαγές — σε μια κατάσταση πολύ νεφελωμένη αρκετές φορές — έλαβε μέρος σ' όλες τις αντιλήψεις και θεωρίες για την τέχνη και τον πολιτισμό που διατυπώθηκαν από τα τέλη του περασμένου αιώνα ως σήμερα. Πολύ εντατικά το είχαν ήδη επεξεργαστεί οι Ρώσοι. Το ιδιαίτερο στη ρωσική λογοτεχνία βρίσκεται σ' αυτό ακριβώς. Προτού ακόμη τα πράγματα γίνουν ολοφάνερα, την είχαν δώσει αυτή την περιπέτεια στο συγκλονιστικό ανάγνωσμα που αποτελεί η λογοτεχνία τους της κλασικής περιόδου. Εκεί το ζήτημα δεν ήταν όπως στη Δυτική Ευρώπη: τέχνη για το λαό ή γι' άλλες στενές ομάδες («τέχνη για την τέχνη»), παρά: *Διανόηση και Λαός*. Και η πείρα τους είναι μοναδική. Στην ποικιλία του ρωσικού μυθιστορήματος έχουμε όλη την κλίμακα του διαλόγου. Ως τα όρια ενός Ντοστογιέφσκι. Κάθε φράση του Ντοστογιέφσκι «κράζει» τη σύμπνοια στα πλαίσια της μεγάλης ομάδας, της εθνικής. Και πιο πέρα της ανθρωπίνης. Είναι όνειρο, προφητεία, επίκληση, συγκεκριμένος σχεδόν σκοπός, έργο που το ψηλαφείς και με μιας κάθετη πτώση, συντρίμια — και πάλι από την αρχή. Σε μια άλλη ορθοδοξία έχουμε τα ίδια στον Τολστόι. Κι ένα ακόμη όνομα είναι ο Γκόρκι. Το δικό του παράδειγμα δηλώνει άλλες στιγμές — οι ακρότητες χωνεύονται σε μια προσωπικότητα. Έτσι κίνησε κι αυτός από την πατρίδα της γεννήσεώς του με τα ίδια και χειρότερα βάσανα από του Μακρυγιάννη, φτωχός, αγράμματος, ιδρωκοπώντας για το ψωμί — εκατό παράδες εδώ, πέντε γρόσια εκεί — και συνέχισε ως πέρα αυτή τη διαδρομή, μέσα στην οποία διαμορφώνεται ένας δημιουργός της αξίας του κι ένας δάσκαλος για τους άλλους με αυτό πρώτα το παράδειγμα της ζωής του.

Είναι το γενικό πλαίσιο μέσα στο οποίο παίζεται η ιστορία και σε μας.

Δυο διαβάσματα του Μακρυγιάννη

Το Αντιστασιακό

Ο Σεφέρης διάβασε τον Μακρυγιάννη πολύ πριν τον πόλεμο, σε ηλικία 26 χρονών. Είχε φτιαχτεί σαν πνευματική προσωπικότητα. Τα χρόνια του πολέμου ο Μακρυγιάννης διαβάζεται στην Ελλάδα από τους διανοούμενους και τους νέους της Εθνικής Αντίστασης* ο λόγος του, αγωνιστικός και δραματικός, βρίσκει ιδιαίτερη απήχηση στους αγωνιστές του ΕΑΜ. Είναι ένα άλλο διάβασμα, εντελώς ανεξάρτητο από τον Σεφέρη, αλλά πολύ κοντά με το δικό του εκείνα πια τα χρόνια. Το χαρακτηρίζει όμως πιο νεαρή ηλικία και ορμητικοί ρυθμοί ν' αφομοιωθούν οι γύρω χώροι προτού ακόμη γνωρίσει κάπως κανείς τον προσωπικό του κόσμο. Αυτό το φαινόμενο είναι πιο γενικό στην πνευματική ζωή του Αντιστασιακού κινήματος, ανεξάρτητα μάλιστα κι από ηλικίες, αλλά με ένα κυμάτισμα που έχει στην πιο ευαίσθητη γραμμή όσους διαμορφώνονταν πνευματικά στα κυρίως πολεμικά χρόνια. Μερικά χρόνια πιο πριν ή μετά δίνουν άλλες ποικιλίες. Πρόκειται για πράγματα που μένουν σαν σφραγίδες εκείνου του καιρού: ο ιστορικός οίστρος και μια έκτακτη δραστηριότητα στα δημόσια ενδιαφέροντα, στη σύλληψη και στη βίωση πλατύτερων αντιλήψεων. Παράλληλα έχει ατονήσει το βάθαιμα προς τα μέσα με επιπτώσεις και στο εκφραστικό χρώμα: ρωμαλέα τάση στα έξω, ευθυγράμμιση με τις γενικές μορφές* δηλαδή *προσανατολισμός στη βάση σε βάρος της ατομικής επεξεργασίας*. Ρυθμός νεανικός και σε αρκετά πράγματα α-

νύποπος. Ήταν επόμενο ν' ακολουθήσουν άλλες φάσεις ώστε τα σφοδρά και τα μπρούτα να κατασταλάξουν σε προσωπικές μορφές. Και οι διαδικασίες όμως αυτές αργότερα δεν έδωσαν φαινόμενα που θα μπορούσε να τα εγγράφει κανείς σε μια καθαρή πνευματική πείρα. Φυλή σημαδεμένη από αυτή την άποψη, ένα είδος τάνταλοι για τρεχάματα. Πάλι υπήρξαν σφοδρότητες (σαν μια αντίδραση στα ρομαντικά των προηγούμενων χρόνων) που εμπόδισαν τις σωστές αφομοιώσεις γιατί υπογράμμισαν κυρίως την άρνηση προς το ένα μέρος και την αποδοχή σε κάτι άλλο. Με τέτοιες φορτσάτες κινήσεις έγινε πολλές φορές και η στροφή στην πείρα των άλλων, που, μακριά απ' αυτά, είχαν λειτουργήσει με οξυμένη την ατομική συνείδηση, όπως ο Σεφέρης που έχει και την αρετή ενός δίκαιου ζυγιάσματος του μέσα με το έξω και είχε έτοιμες τις γέφυρες. Τις συναντήσεις με τον Σεφέρη, όπως και με τον Καβάφη, δεν αρκεί να τις προσδέσει κανείς σε αίτια πολιτικά. Θα γίνονταν δίχως άλλο, γιατί υπήρξαν μαύρες τρύπες που έπρεπε να γιομίσουν κάτω από διάφορους ερεθισμούς.

Η γνωριμία λοιπόν εδώ με τον Μακρυγιάννη είχε αυτά τα γενικά γνωρίσματα. Όχι τόσο εμπεριστατωμένη, όσο ενθουσιασμένη. Αυτό το έχουμε τεκμηριωμένο με διάφορους τρόπους και στη γλώσσα και δεν είναι μια υπόθεση που έληξε. Από μια στιγμή και ύστερα, καθώς ατονούσαν και οι ζωντανές ανταποκρίσεις κι αντιστοιχίες με μια αληθινά ηρωϊκή εποχή, όπως της Εθνικής Αντίστασης, έμενε πια ο τύπος μόνο* τα επισημαίνει κανείς αυτά και σήμερα σε εκδηλώσεις που αγκαλιάζουν αρκετές μορφές του πολιτισμού. Έτσι γίνεται σπουδαιότερη η ανάγκη να τονιστεί η προσφορά πνευματικών ανθρώπων όπως ο Σεφέρης, που είναι εντελώς άλλο μάθημα.

Του Σεφέρη

Μερικά γενικά γνωρίσματα της δικής του πείρας θα τα αντιληφθούμε καλύτερα ανατρέχοντας στην ιδιοσυγκρασία της ευρωπαϊκής σκέψης που ο Σεφέρης τη μελέτησε ιδιαίτερα, όπως φαίνεται από τα δοκίμιά του. Οι συγγραφείς αυτοί κινήθηκαν με πρωτοτυπία προς το παρελθόν, στην πνευματική παράδοση. Από τον Ρεμύ ντε Γκουρμόν και τον Έλιοτ θα πρέπει να έρχονταν στον Σεφέρη συχνές παρορμήσεις γι αυτά τα θέματα. Υπήρξε ένα γενικό πνευματικό πλαίσιο* στην παράδοση το ρεύμα αυτό ζήτησε ασφάλεια για την ίδια την ύπαρξη της ποίησης. Συνεπώς τα ενδιαφέροντα ήταν σταθερά.

Όπως και τ' άλλα μοντέρνα ρεύματα εκείνης της περιόδου, η σχολή του Έλιοτ διαμορφώθηκε σε μια ατμόσφαιρα που τη χαρακτήριζε η αποστροφή στη γενική και αφηρημένη ιδέα των συστημάτων και η προσήλωση στα ειδικότερα της *ποιητικής πράξης*, όπως και στην *εμπειρική γνώση*. Ο Σεφέρης τα υπογραμμίζει επανειλημμένα στις μελέτες του και τα δυο αυτά. Από το άλλο μέρος η επίγνωση πόσο αβέβαια είναι κι αυτά τα συγκεκριμένα, πάνω μάλιστα σε μια ιστορική βάση τόσο σαθρή, έδωσε έκτακτο χαρακτήρα στις αναζητήσεις για την ασφάλεια της ποιητικής έκφρασης. Μια από τις έννοιες που εισήγαγε στην κριτική ο Έλιοτ, η «αντικειμενική συσχέτιση» ή «συστοιχία» όπως μεταφράζει ο Σεφέρης, είναι ένα πυκνό συμπέρασμα από την πείρα της πνευματικής παράδοσης, από ό,τι κατόρθωσε να επιζήσει — και είναι ουσιαστικά το ίδιο με ό,τι ονομάζουμε αντικειμενική έκφραση, δηλαδή σωστή σχέση με την πλατύτερη πνευματική και γλωσσική βάση, αυτήν που μένει και θα μένει. Είναι μια ποιητική φόρμουλα αυτής της συνείδησης.

* Ο Σεφέρης έχει πολύ καλά αφομοιώσει αυτά τα ζητήματα και τα χειρίστηκε ζωντανά πάνω στα δικά μας δεδομένα. Μπορεί μάλιστα, αν καθήσει κανείς να κάνει με προσοχή τις συγκρίσεις, να κα-

ταλήξει στο συμπέρασμα πως ο Σεφέρης — εδώ θα έχουν ασφαλώς τη σημασία τους κι όλες οι ελληνικές μας ιδιομορφίες — ίσως προχώρησε συνεπέστερα από άλλους ομοϊδεάτες του σ' αυτό το σπουδαίο ζήτημα της ακρίβειας και της αντικειμενικότητας και παρόλο που ο ίδιος δε φαίνεται να χρησιμοποιήσει κάπου ούτε τη λέξη ρεαλισμός, ωστόσο αυτός είναι σε μας ο ποιητής που είπε τα σοβαρότερα μετά τον Καβάφη για τη θεμελίωση μιας δικής μας ρεαλιστικής αντίληψης για την ποίηση. Βλέπουμε λοιπόν ότι τα ενδιαφέροντά του για το θέμα μας έχουν και αυτές τις ρίζες (που τις υπαινίχτηκα μόνο) *

Όσο για τα ίδια τα ελληνικά δεδομένα το πρώτο που σημειώνει κανείς είναι ένα αίσθημα που βλέπουμε να το δηλώνει ζωηρότερα κι από αυτή την αντιπάθειά του στην αφηρημένη θεωρία. Είναι η αποστροφή που αισθάνεται για ορισμένα πολύ αηδιαστικά φαινόμενα από τη δική μας κοινωνική και πνευματική ζωή. *Εδώ απάνω οι χειραφτίες του Σεφέρη με τον Μακρυγιάννη είναι ιδιαίτερα σφιχτές. Ο Σεφέρης τρέφει γι' αυτά τα πράγματα προσωπικό εχθρικό αίσθημα — αυτό τουλάχιστο διαβάζει κανείς στα πεζά του κείμενα.*

Όταν κάτι μισιέται ή αγαπιέται σε βάθος τροφοδοτεί με τρομερή δύναμη την έκφραση. Μάρτυρας ο Μακρυγιάννης. Έτσι και ο Σεφέρης. Με τον τρόπο του επιγραμματικός μιλά για τους ανθρώπους εκείνους ή καλύτερα για το κοινωνικό εκείνο στρώμα που το αντιπαθεί οργανικά και οπωσδήποτε με περισσότερη συνέπεια απόσο αντιπάθησε ο Μακρυγιάννης τους «μεγάλους μας πολιτικούς», με τους οποίους εδώ κι εκεί συμβιβαζόταν και σε πολλές περιπτώσεις τους υπερέτησε πολύ φιλότιμα. Αυτή είναι στον Σεφέρη η *μάζα των μισομορφωμένων*. Δεν τη βλέπει σαν ένα φαινόμενο διάχυτο από πάνω ως κάτω στην κοινωνική κλίμακα, όπως είναι στην πραγματικότητα. Εντοπίζει αυτό το φαινόμενο στις σφαίρες που εκείνος τις ξέρει καλά, στις *«υπερσυνζητητικές και δημοσιογραφικά αναθρεμένες ανώτερες τάξεις μας»*. Είναι οι άνθρωποι που ξέρουν γράμματα, αλλά δεν έχουν βαθύτερη ψυχική μόρφωση δεν εννοούν να καταβάλουν γι' αυτό ιδιαίτερες προσπάθειες, αρπάζουν ό,τι μπορέσουν και αυτή η μισή τους μόρφωση καταντά *«στρέβλωση και νάρκη»* είναι πια ανίκανοι ν' αποκαταστήσουν με την παιδεία σωστό διάλογο, σχέσεις ουσιαστικής συνενόησης, γιατί έχουν τη γνώμη πως είναι ανώτεροι κάθε παιδείας. Πολύ συχνά ο Σεφέρης δηλώνει ασυμφιλίωτη αντιπάθεια γι' αυτό το κοινό. Ξέρουμε άλλωστε ότι είναι ένα αίσθημα που το έχουν συμμεριστεί όλοι οι αληθινοί δημιουργοί όλων των καιρών. Πολλοί έχουν μιλήσει με διάφορους τρόπους γι' αυτό το φαινόμενο. Ο Τολστόι έλεγε: *«διανοούμενοι - παράσιτα που δεν έδωσαν τίποτα, ούτε μπορούν*

* Έντελώς συμβατικά μίλησα για «σχολή Έλιοτ» για να επισημάνω το γενικό πλαίσιο με το οποίο είχε, όπως βλέπουμε στις μελέτες του, σπουδαίες επαφές ο Σεφέρης. Δεν ξεχωρίζω τι καθορισμοί λειτούργησαν σ' αυτή τη σχολή. Ξέρουμε πως είναι ευρωπαϊκή παραλλαγή κοινής αμερικανικής αφετηρίας και όλες οι σημαντικές προσωπικότητές της είναι σε κάτι επιβεβαίωση κοινών αρχών — κυρίως απέναντι σ' άλλες σχολές και ρεύματα — και την ίδια στιγμή μια ποικιλία τους, μια άλλη αντίληψη προσωπική φτάνει να σκεφτεί κανείς τι χωριστούς δρόμους τράβηξαν και στην ποίηση και στη φιλοσοφία και στη ζωή δυο από τους κύριους πρωταγωνιστές στην ευρωπαϊκή πτέρυγα, ο Πάουντ και ο Έλιοτ. Αυτά θα πρέπει να έχουν σημασία και για το δρόμο του Σεφέρη. Δεν έχω παρά τη γενική γέυση αυτού του χώρου και μιλώ κυρίως με μια διαίσθηση που μου λέει λ.χ., πως όταν ο Σεφέρης επαναλαμβάνει μ' επιμονή στα κείμενά του πως δεν είναι θεωρητικός, αλλά ένας εμπειρικός κτλ., αυτό κατά κάποιο τρόπο είναι μια στάση του απέναντι και σ' αυτά ακόμη τα υποδείγματά του, ένας διάλογος και μαζί τους, γιατί αυτοί ειδικά οι δάσκαλοι που ξεχώρισαν με τον ευρωπαϊσμό τους, όπως ο Έλιοτ, υπήρξαν έντονα θεωρητικοί και πολυπράγμονες — είναι αυτό μες στα ξεχωρίσματά τους από τους πρακτικούς αμερικανούς —, ενώ στη στρωτή σκέψη και φράση του Σεφέρη νιώθεται σταθερή, αποσαφηνισμένη θέληση για λόγο πραγματικό, πάγια τάση γι' απαγχίστρωση από την πολύπλοκη θεωρία, έστω και την πολύ φιλική.

να δώσουν, εκτός από τον θόρυβο που κάνουν». Στην κίνηση του Σεφέρη προς το μέρος του λαϊκού, οι αντιδράσεις σ' αυτόν τον χώρο — που για κείνον ήταν εν πολλοίς και το περιβάλλον του, πρέπει να υποθέσουμε — έχουν, φαίνεται, διαδραματίσει πολύ σοβαρό ρόλο, χωρίς και να εξαντλείται έτσι αυτό το ζήτημα από πλευράς ελληνικών ερεθισμών. Θα υπάρχουν βαθύτερες καταβολές. Είναι και τα όσα έζησε, τα ελληνικά χρονικά από το '22 και μετά είναι το ιδεολογικό κλίμα όλης της δικής του γενιάς και του κύκλου του για μια ανανεωμένη αντίληψη του «ελληνισμού», αργοπορημένη αστική εκστρατεία για τις χρυσόμαλλες ρίζες. Και οι επίμονοι προβληματισμοί του πάνω στη νέα ποίηση και κυρίως το γλωσσικό που το δούλεψε με τόση προσήλωση κτλ. Αυτά όλα όξυναν την εναντίωση στην πολύ επιζήμια *μάζα των μισομορφωμένων*, που, ανίκανοι γι' αληθινή δημιουργία, μπορούν ωστόσο να στρεβλώνουν τη ζωντανή προσπάθεια για εξυγίανση και για μια αληθινή διέξοδο *«από το εγώ του ατόμου»*, όπως λέει σ' ένα σημείο, *«ως το βαρύ και τελετουργικό εγώ της ομάδας»*.

3.

Μορφές ζωντανές και περασμένες

Όσο κλειστός είναι κανείς στις σχέσεις του με το παρόν, τόσο αναπτύσσονται οι ευαισθησίες για τα περασμένα. Με τους σημερινούς ανθρώπους και τα σημερινά ζητήματα οι συγγραφείς αυτής της ιδιοσυγκρασίας επικοινωνούν δημιουργικά μέσα από μορφές περασμένες που τις ζουν τόσο ζωντανά όσο ο άλλος ζει τα πιο νωπά πράγματα. Η παράδοση στη δική τους αντίληψη είναι γεμάτη ολοζώντανες αξίες κι ερεθισμούς και οι επαφές με την εθνική, τη λαϊκή κι όποια άλλη πλατύτερη βάση, γίνονται με τη δική τους μεσολάβηση οι σχέσεις με την παράδοση είναι ιδιαίτερα καλλιεργημένες, η πείρα πλούσια. Παρακολουθώντας τις σχέσεις της προσωπικής δημιουργίας με τις μεγάλες ομάδες, λχ. τον λαό, διαπιστώνουμε μια συνέχεια από χωρισμούς και συναντήσεις που καταλήγει σ' ένα στερεότυπο τέλος, σε μια επιστροφή — αδιάφορο αν γίνεται και μετά θάνατον. Είναι ένα ανώτερο μέτρο της προσωπικής αξίας: πώς θα μπει στη συλλογική συνείδηση. Ο καθένας το ξέρει αυτό και δεν παύει να στέλνει σήματα στην άλλη πλευρά, η οποία δεν είναι πάντα έτοιμη να τα δεχτεί. Δεν είναι η ομάδα παθητικός παραλήπτης. Για να γίνει η συνάντηση, χρειάζεται και από τη δική της πλευρά μια διέγερση — να υπάρχει ή να την προκαλέσεις — για να λειτουργήσει και εκεί ένας πομπός με δικά του σήματα: πάνω σ' αυτές τις ανταλλαγές γίνονται οι σωστές επαφές. Η στάση λ.χ. απέναντι στον λαό δε μπορεί να επιβιώσει χωρίς τον δημιουργικό σπόρο που μαζί με πολλά άλλα σημαίνει και ασυμφωνίες και, ακόμη, εναντίωση μ' αυτό που αγαπάς και το πλησιάζεις. Σημαίνει ξύπνιες σχέσεις που θέλουν τη διαφύλαξη, μέσα σ' αυτό το σμίξιμο, των ιδιαίτερων γνωρισμάτων του καθενός.

Οι αισθητικοί του ρομαντισμού έδωσαν γενική ώθηση στις μελέτες γι' αυτά τα ζητήματα και έστρωσαν και μια ορολογία, μια κοινή. Έτσι, δεν απορούμε όταν τη γνωστή έκφραση του Σολωμού, ότι το έθνος πρέπει να μάθει να θεωρεί εθνικό ό,τι είναι αληθινό, τη βρίσκουμε με τα ίδια ακριβώς λόγια στον Μπελίνσκι. Η διαφορά είναι ότι ενώ εμείς έχουμε από τον Σολωμό μια σοφή φράση εδώ και μια εκεί, οι άλλοι λαοί έβαλαν έγκαιρα σε τάξη τις σκέψεις τους, καλλιεργήσαν τα θέματα και οι απόγονοί τους δε χρησιμοποιούν τις έννοιες αυτές για να λύνουν σταυρόλεξα, όπως καταντούν και οι σωστές έννοιες όταν ξεμένουν από τον καιρό τους. Η σύμπτωση στις εκφράσεις και στις σκέψεις είναι συχνή. Δε σημαίνει δάνεια, αλλά τη σχέση με την κοινή βάση. Έτσι και τώρα, όταν ο Σεφέρης διατυπώνει σε παλιό του άρθρο την πρόταση που σημειώ-

σα προηγουμένως — «από το εγώ του ατόμου ως το βαρύ και τε-
λετουργικό εγώ της ομάδας» — λέει το ίδιο που είπε κι ο Ελύαρ:
«από τον ορίζοντα του ενός στον ορίζοντα όλων»· εκφράζουν και οι
δυο τους την ώριμη γνώση του σημερινού δημιουργού που νιώθει
το αδιέξοδο της μοναξιάς μέσα σ' ένα κόσμο πολυπληθή, αλλά πο-
λυμοιρασμένον. Εδώ όμως πρέπει να παρατηρηθεί ότι ένας άνθρω-
πος με σφυρηλατημένη προσωπικότητα δεν εννοεί να χαθεί σε αφη-
ρημένες χειρονομίες. Θέλει απέναντί του κάτι το καθορισμένο. Δεν
τον ενδιαφέρει το πλήθος και η μάζα, ούτε αγαπά αυτές τις λέξεις.
Θέλει ν' απλώσει το χέρι του σ' ένα πρόσωπο, σ' ένα άλλο εγώ —
γι αυτό η έκφραση του Σεφέρη είναι πολύ ακριβολογημένη, ορίζει
πιο καθαρά την ουσία. Ας προσέξουμε και αρνητικά διατυπωμένο
αυτό το ίδιο πράγμα: όσο πλαδαρή, αδιαμόρφωτη και απρόσωπη,
είναι η κίνηση αυτή στη μια άκρη, άλλο τόσο είναι και στην άλλη.
Ένας άνθρωπος λ.χ. της «αφρόκρεμας», ας το πούμε έτσι (*elite*),
που βολεύεται μες στην ομαδούλα, συγχρωτίζεται εύκολα με την
άλλη μεγάλη ανωνυμία, τη μάζα και το πλήθος. Με μια αδρά δια-
μορφωμένη παρουσία του ομαδικού δε μπορεί να κάνει. Έτσι δε
μπορεί να επικοινωνεί και με διαμορφωμένα δημιουργικά άτομα,
με προσωπικότητες και χαρακτήρες. Ενώ τον τραβούν οι εκδηλώ-
σεις ενός άχρωμου και απρόσωπου λαϊκισμού· κι εκείνες πάλι ανα-
ζωπυρώνονται όσο πληθαίνουν και δεσπόζουν στην κοινωνία τα
γούστα των μισομορφωμένων, που έλεγε ο Σεφέρης και που στη
σημερινή τους μαζική έκδοση μπορεί να είναι και τελείως αμόρφω-
τοι. Ασφαλώς στις αντιδράσεις εναντίων αυτών των φαινομένων
— πνευματικές φατρίες (ελίτ) και λαϊκισμός— δρα η επίγνωση
για τον κίνδυνο που διατρέχει από τα ανώνυμα και τα απρόσωπα
το πραγματικά λαϊκό και το πραγματικά προσωπικό. Εμείς μάλι-
στα έχουμε μακρόχρονη γνώση τι σημαίνουν αυτά τα πράγματα.
Ό,τι έλλειψε και από την πνευματική μας ιστορία — δηλαδή ό,τι
δε μπόρεσε να δώσει τον τόνο στη διαμόρφωσή της — είναι ακρι-
βώς η *συγκεκριμένη παρουσία του λαϊκού*, όπως επίσης και οι α-
δρά διαμορφωμένες προσωπικότητες, αυτές που θα μπορούσαν ν'
αφομοιώσουν κριτικά την ευρωπαϊκή πείρα για να εκφράσουν απο-
σαφηνισμένες εμπειρίες από την ιδιοσυγκρασία του λαού μας. Δε
σημαίνει αυτό ότι δεν υπήρξαν παραδείγματα. Είναι όμως γεγονός
ότι δεν είχαμε σοβαρή ανάπτυξη και στα δυο άκρα. Επαναλαβαί-
νω: *σοβαρή*. Δηλαδή τέτοια που ν' ασφαλίσει επίπεδο. Η ιστορία
μας παίχτηκε στα ενδιάμεσα όπου έδρασε η «μάζα των μισομορ-
φωμένων», όπως λέει ο Σεφέρης, ή «οι φατρίες δια το καλό της
πατρίδος», όπως λέει ο Μακρυγιάννης. Μέσα από αυτές τις ενδιά-
μεσες δυνάμεις φθείρονται οι προσωπικότητες και γίνεται και ο λα-
ός μάζα. Ο Μακρυγιάννης, όπως σ' όλα του, είναι καταπληκτι-
κός: «δια το καλό της πατρίδος». Ακριβώς οι φατρίες διαμόρφω-
σαν μια πολύ ακρωτηριασμένη έννοια της «πατρίδος» και του «έ-
θνους» με το πνευματικά περιορισμένο κι εγωϊστικά αδίσταχτο
πνεύμα τους. Έτσι ευνοησιμένη η έννοια του «έθνους» υπήρξε α-
ντιθετη σε μια ζωντανή λαϊκή ιδέα (την εξουδετέρωσε άλλωστε
αυτά τα πάθη στην εκκίνησή τους εξιστόρησε ο Μακρυγιάννης),
όσο και σε μια χειραφετημένη προσωπική δημιουργία (αδιανόητη
χωρίς καθαρή λαϊκή βάση — αυτό προσπαθεί να πει ο Σεφέρης.
Και δεν πρόκειται για τα γράμματα και τις τέχνες μόνο.

Σχολιάζοντας και στο σημείο αυτό τη συνάντηση του Σεφέρη
και του Μακρυγιάννη, θα κάνω άλλη μία αναφορά στη ρωσική λο-
γοτεχνία εκείνης της εποχής, όταν το θέμα του λαού είχε ιδιαίτερη
λάμψη στην πνευματική ζωή όλης της Ευρώπης, πολύ περισσότερο
σε χώρες όπως η Ρωσία που — ακριβώς τα ίδια συνέβαιναν τότε
και στην Ελλάδα — ύστερα από μακρόχρονες περιπέτειες πήγαι-
ναν να ξαναβρούν την εθνική τους ιδέα· όσο περισσότερο η ιδέα αυ-

τή είχε δεινοπαθήσει στις προηγούμενες περιπέτειες, τόσο οξύτερο
ήταν και το λαϊκό ζήτημα, δηλαδή η αποσαφήνιση της έννοιας του
λαού μέσα στην έννοια του έθνους. Το ιστορικό πρόβλημα ήταν
πώς να μην ξαναπέσει ο λαός στην εθνική αφάνεια, από όπου μόλις
τον είχε ανασύρει και τον είχε αναδείξει δρώσα δύναμη η γαλλική
επανάσταση και τα πολεμικά γεγονότα που την ακολούθησαν σ' ό-
λη την Ευρώπη, οι πόλεμοι με τον Ναπολέοντα και οι εθνικές απε-
λευθερωτικές επαναστάσεις — μία από τις οποίες ήταν και η δική
μας. Αφού πέρασε το μεγάλο εκείνο κύμα, ήταν φανερό πως η ι-
στορία πήγαινε να ξαναβυθίσει τον λαό στην απρόσωπη μαζική
του κατάσταση. Όσο βαθύτερα διαισθανόταν κανείς αυτή τη με-
γάλη αδικία, τόσο προσπαθούσε να κρατήσει ζωντανή τη λαϊκή ι-
δέα — γιατί το πρόβλημα στη λογοτεχνία δεν ήταν, και δεν είναι,
παρά αυτό: *κατά πόσο η ιδέα μένει ενεργός, πόσο ο λογοτέχνης
είναι σε θέση να την κρατά ξύπνια, σε δραστήρια διέγερση, δεν
αφήνει να τη σβήσουν, ούτε με κάποιο τρόπο να την
ψεύσουν*. Εδώ ακριβώς τα πνεύματα στη Ρωσία έμειναν
άγρυπνα· η οξύτητα λ.χ. με την οποία μιλούν γι' αυτό το ζήτημα
μερικοί ήρωες του Ντοστογιέφσκι είναι πολύ χαρακτηριστική για
το πώς συνεχιζόταν ο διάλογος. Σύγχρονος του Σολωμού, περί-
που 4 χρόνια μεγαλύτερός του, ήταν ο Γκριμπογιέντοφ, ο συγγρα-
φέας της κωμωδίας «Συμφορά από το πολύ μυαλό» («Το πολύ
μυαλό βλάφτει»). Ήταν επίσης και ο Πούσκιν. Η ποιητική τους ι-
δέα για το λαό είναι κατά βάθος η ίδια με του Σολωμού: το ίδιο
συναισθηματικό ενδιαφέρον και η ίδια δημιουργική αντίληψη.
Προχωρώντας σε ρώσους συγγραφείς που μίλησαν εκτεταμένα γι
αυτά τα ζητήματα, επισημαίνουμε τη συνέχεια: η έννοια του λαϊ-
κού συμπίπτει με την έννοια του αληθινού και του ζωντανού — του
παρόντος. Ο Μπελίνσκι θα πει ακόμη: η λαϊκότητά μας είναι ο ρε-
αλισμός μας. Και στα δικά του χρόνια ο Τσέχοφ: λαϊκό είναι ό,τι
καλύτερο βγαίνει από τα χέρια μας. Υπάρχει συνέχεια (και με την
έννοια ότι δεν κόβεται, αλλά και με την άλλη έννοια: της ανάπτυ-
ξης, του εκσυγχρονισμού). Αυτά σε μας δεν υπήρξαν. Εμάς δε μας
δόθηκαν αυτά τα πράγματα *συγκροτημένα σε σώμα να λειτουρ-
γούν*. Δε δόθηκαν υποχρεώσεις και δεσμεύσεις. Κόπηκε η συνέχεια
αμέσως — καθώς έφυγε γρήγορα και η ιστορική βάση πάνω στην
οποία άνθισε, όσο άνθισε, ο στοχασμός του Σολωμού — και η λαϊ-
κή ιδέα ξανάπεσε στη μαζική της φύση. Αυτό το πράγμα έπαιξε
κρίσιμο ρόλο σ' όλες έπειτα τις δικές μας αναζητήσεις, ιστορικές
και πνευματικές, υποκαταστάθηκε η αληθινή ιδέα του λαού, *πράγ-
μα που αμέσως υποβάθμισε την ποιότητα του λόγιου*: ακόμη και
κινήματα σαν τον δημοτικισμό και τον σοσιαλισμό απόχτησαν εδώ
σε μας δυνατότητες ν' απορροφούν τις καλύτερες πνευματικές δυ-
νάμεις χωρίς πάντοτε ζωντανή προσφορά στη λαϊκή υπόθεση, μά-
λιστα μπορούσαν και να την ψευτίζουν. Έτσι ακρωτηριάστηκε η
πνευματική μας ιστορία.

Στη Ρωσία ό,τι χωρισμοί να γίνονταν στην κοινωνία δε στά-
θηκαν ικανοί ν' απονεκρώσουν το λαϊκό όραμα μέσα στη λογοτε-
χνία και στην άλλη διανόηση, κυρίως γιατί είχε δημιουργηθεί κα-
τάσταση· υπήρχαν ονόματα και έργα που επιβάλλαν υποχρεωτικούς
δρόμους για την ασφάλιση της συνέχειας. Το σπουδαίο είναι ότι τα
ίδια τα λογοτεχνικά κριτήρια εργαζόνταν εποικοδομητικά για τη
συνέχιση αυτής της γραμμής. Το καλλιτεχνικό κατόρθωμα των
ρώσων συγγραφέων είναι ακριβώς αυτό: οι γόνιμες για τη δουλειά
τους σχέσεις που κράτησαν με τα ιστορικά τους προβλήματα. Το
ταλέντο ολοκληρωνόταν όσο πιο γενναία ο ατομικός δημιουργός
θυσιάξε στη ζωντανή λαϊκή ιδέα, τη βοηθούσε να ζει — ακριβώς σ'
αυτή τη βάση τα δυο άκρα, η πνευματική πρωτοπορία και ο βου-
λιαγμένος στα πάθη του λαός κράτησαν ολοζώντανη επαφή που

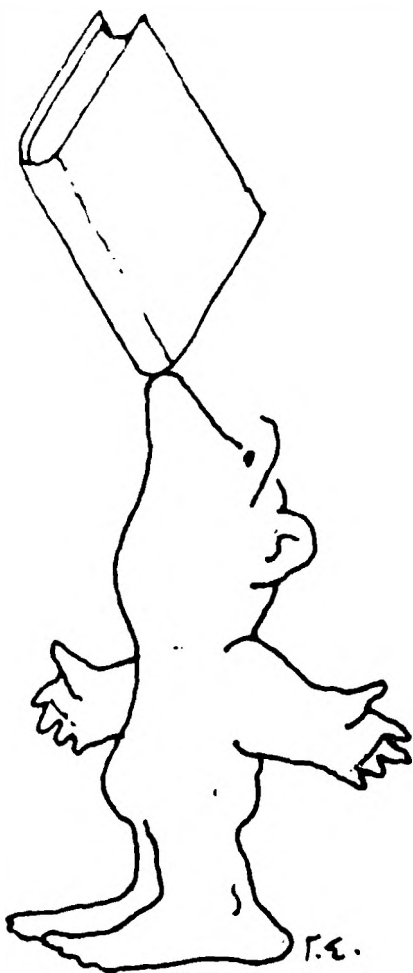
εκδηλώνονταν με χίλιες δυο μορφές, ακόμη και με τις ασυνενοησίες τους. Η ενότητα — με αυτή την έννοια — λαού και διανόησης δεν άφησε να χωριστεί η ιδέα του λαού από την ιδέα του έθνους — όπως τα χώρισαν αυτά σε μας. Ατομικός δημιουργός και λαϊκή ομάδα κρατούσαν τις σχέσεις τους με πολύ άμεσο τρόπο, πάνω σ' αυτή την ίδια τη σημερινή τους πραγματικότητα, χωρίς να είναι δυνατό να εισχωρούν στο ενδιάμεσο άλλα πράγματα που θα φεύτιζαν την επαφή τους. Η έννοια ενός αναχρονιστικού ρομαντισμού, μιας παρελθοντολογίας, ενός λαϊκισμού με όποια μορφή, ήταν αδιανόητη σ' αυτό το κλίμα δημιουργίας· επίσης δε μπορούσε να βάλει σφραγίδα στην πνευματική εξέλιξη το κλειστό πνεύμα μιας φατριάς. Βέβαια, όσο τη λογοτεχνία, και τα πνεύματα γενικότερα, την εξουσίαζαν αυτές οι σφοδρές έγνοιες, ήταν πολύ περιορισμένες οι δυνατότητες να ευδοκιμούν ξένες επιρροές, πράγμα που για την ίδια την καλλιτεχνική ανανέωση μπορούσε να έχει αρνητικές επιδράσεις. Η συνειδηση αυτού του πράγματος, που συνοδευόταν κι από το γεγονός ότι το προηγούμενο επίπεδο ήταν και ανθρωπίνως αδύνατο να το συνεχίσει κανείς και έπρεπε κατανάγκη ν' αναζητηθούν νέοι δρόμοι, θα τροφοδοτήσει έκτακτες δραστηριότητες στα αλλεπάλληλα ανανεωτικά κινήματα που με διάφορους τρόπους συμερίστηκαν όλοι περίπου οι συγγραφείς και οι καλλιτέχνες της τελευταίας προεπαναστατικής περιόδου. Αυτή η έξαλλη εποχή (1890-1917) έδωσε και στη λογοτεχνία φαινόμενα που είχαν πολλές και διάφορες προελεύσεις, αλλά όποια και νά 'ταν τα ιδιαίτερα γνωρίσματά τους, η έννοια «ρώσος συγγραφέας», όπως ήταν διαμορφωμένη, άσκησε πάνω σ' όλους ακατανίκητη γοητεία, ακόμη και στους πιο παράτολμους πειραματιστές. Είναι πολύ λίγες οι περιπτώσεις που θα μπορούσε να μιλήσει κανείς για πνεύμα παρακμής στα μοντέρνα ρωσικά κινήματα. Όλα τους είχαν σπάνιο δυναμισμό και πολύ γρήγορα καταστάλαζαν σ' ένα είδος καλλιτεχνικής επεξεργασίας των ιδίων ουσιαστικών πραγμάτων, εκείνων που είχαν κληρονομήσει και με τον τρόπο τους τα συνέχιζαν. Σ' αυτή τη συνέχεια οφείλεται κυρίως η ιδιαίτερη γοητεία του ρωσικού ανανεωτικού κινήματος στις αρχές του 20ού αιώνα.

Το πλεονέκτημα της παράδοσης είναι ότι περιέχει ασφάλεια πείρας, αποκρυσταλωμένη σε πολύ συγκεκριμένες μορφές. Αυτές ακριβώς ενδιαφέρουν, γιατί ο λογοτέχνης δεν κάνει ιστορία ή λογογραφία· οφείλει να δημιουργήσει. Τον ενδιαφέρουν τα πρόσωπα. Τα παίρνει από την ιστορία ή και από τη μυθολογία για να τους χαρίσει δικούς του μύθους χρησιμοποιώντας και τη δική τους σημασιοδοτική ενέργεια, αξιοποιώντας την όσο του χρειάζεται. Στην πραγματικότητα δεν κάνει ταξίδια στη μυθολογία, ούτε στην ιστορία. Ταξιδεύει μέσα στην ίδια την ψυχή του σε μια προσπάθεια να ξεπεραστούν μέσα σ' εκείνον τον ίδιο αυτά που χώρισαν το άτομο από την ομάδα· συνήθως είναι εξομολογήσεις και ετοιμασίες. Προσέχοντας από την πλευρά αυτή τα έργα μεγάλων συγγραφέων, βλέπουμε πόσο έντονο είναι το στοιχείο της εξομολόγησης, ανεξάρτητα από τις μορφές που χρησιμοποιούνται (αυτές άλλοτε τονίζουν τον εξομολογητικό χαρακτήρα κι άλλοτε τον καλύπτουν, τον απωθούν σε μια απόσταση), πόση η δίψα για μεταγραφή της προσωπικής πείρας στη συλλογική συνειδηση. Αυτά προϋποθέτουν ψυχική ζέστα και τόλμη στην ειλικρίνεια, επίσης γνήσιο ενδιαφέρον, αγάπη για τον παραλήπτη, δηλαδή αισθήματα από τα οποία πρέπει να έχει εξοστραχιστεί η ιδιοτέλεια. Αυτά είναι και τα κριτήρια με τα οποία αξιολογούνται τα έργα· ορίζουν με τι κύρος η εξομολόγηση περνά από το «εγώ» στο «εμείς» που έλεγε ο Μακρυγιάννης (και το δικό του έργο είναι επίσης μια εξομολόγηση). Αλλά μήπως όλα ή τα σπουδαιότερα που γράφει κανείς δεν ανήκουν στην ίδια κατηγορία; Για μεγάλους συγγραφείς, όπως ο Γκαίτε και ο Τολστόι, έ-

χει τονιστεί (Τ. Μαν) πως όλη η δημιουργία τους είναι σειρά από τέτοιες εξομολογήσεις, μνημεία προσωπικής ειλικρίνειας και δίψας για επικοινωνία μέσα από την εξομολόγηση που ταυτίζεται με την αγάπη, με το ηθικό και πνευματικό μάθημα. Όστε, παίρνοντας κανείς στη συνέχεια μια προσωπική δημιουργία, θα τις δει καθαρά αυτές τις δυο φάσεις — κάποτε χρονικά ταξινομημένες — στη βιογραφία και στο έργο: τον χωρισμό και την επιστροφή, τη μαθητεία και το μάθημα, δυο πράγματα που το ένα έρχεται μετά το άλλο ή υπάρχει στο άλλο. Στα όρια μιας ολόκληρης δημιουργίας ίσως δεν γίνεται να βρεθεί άλλο παράδειγμα συγκλονιστικού πάθους γι αποκαλύψεις και βαθύτερες συνενοήσεις από τη δημιουργία του Ντοστογιέφσκι. Αυτό δίνει στα έργα του τον ανεπανάληπτο χαρακτήρα μιας ενιαίας πνοής μ' όλες τις συνέπειες στις δομές και στη γραφή. Πού σκοπεύει ο καθένας σ' αυτό το κυνηγητό της επικοινωνίας, σε τι στερεά πράγματα θέλει να προσδέσει την προσπάθειά του για να της εξασφαλίσει κύρος και διάρκεια — στις εθνικές και στις λαϊκές παραδόσεις ή και βαθύτερα στα ανθρώπινα και στα μεταφυσικά, σ' αιώνιες κι ανεξερεύνητες ακόμη αρχετυπίες — αυτό είναι άλλο ζήτημα. Και δεν το αποφασίζει εκείνος μόνος του. Υπάρχουν καθορισμοί έξω από τον ίδιο. Και το ίδιο ισχύει και για τις μορφές, γι αυτά τα καθολικά πρόσωπα που θα διαλέξει κανείς για τη δουλειά του. Γίνεται μια συνάντηση της ιδιοσυγκρασίας του δημιουργού και της ιδιοσυγκρασίας του χρόνου· μπορεί η προτίμηση να πέσει αλλού, όχι σ' αυτές τις συμβατικές μορφές, μα σε άλλες, παρμένες κατευθείαν από τη σημερινή ζωή. Και αντί να πάρει λ.χ. κανείς έναν Μακρυγιάννη, παίρνει από δίπλα του έναν Γιάννη. Τον αρματώνει έτσι που να κάνει για όλους μαζί τους μυθικούς και ιστορικούς ήρωες. Αλλά ό,τι και να γίνει, απαραίτητα είναι τα πρόσωπα, η στρογγυλή τους υπόσταση με όλα τα μπερδέματά της. Με αυτές περίπου τις προθέσεις προσπάθησε κι ο Σεφέρης να δει τον Μακρυγιάννη. Ας μην έγραφε ένα μυθιστόρημα ή ένα ποίημα· η μορφή του Μακρυγιάννη υπάρχει στον κόσμο του, στις ευαισθησίες του και στις δικές του εξομολογήσεις σαν ένας τέτοιος παλιός και γερός χαλκάς στην αλυσίδα όπου φτάνει κι ο Σεφέρης όπως περιγράψαμε πιο πάνω.

□

Λογοτεχνία	Χουάν Ρούλφο
	ΠΕΔΡΟ ΠΑΡΑΜΟ
	ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
	σελ. 122 - δρχ. 250
αΔ	Ένα από τα πιο ακριβά κοσμήματα που μας έρχονται από τη Λατινική Αμερική. Οι συγκλονιστικές εσωτερικές συγκρούσεις, οι επιθυμίες, οι καταρρεύσεις, το άμορφο αποτέλεσμα, το απίθανο ανακάτωμα του χρόνου και του χώρου, το αξεχώριστο του νεκρού και του ζωντανού που κυλούν αντάμα, παίρνουν εδώ διαστάσεις επικές.
	Διάθεση: Αθήνα τηλ. 3234270 ● Θεσ/νίκη τηλ. 280706
	Δεληθανάση

ΑΙΣΧΥΛΟΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΤΑΣΟΣ ΡΟΥΣΣΟΣ

Τραγωδίες
Πέρσες— Επτά επί Θήβας—
Ικέτιδες— —Αγαμέμνων—
Χοηφόρες— Ευμενίδες—
Προμηθέας Δεσμώτης
Εκδ: Δωδώνη
Αθήνα-Γιάννενα 1983

Η έκδοση αυτή των επτά τραγωδιών του Αισχύλου έχει γίνει στα νέα ελληνικά, σε μια γλώσσα που ο ίδιος ο μεταφραστής τη χαρακτηρίζει «καθαρή και νηφάλια δημοτική, ξένη στη λεκτική ακρότητα ή εκζήτηση».

Για την παρουσίαση του ίδιου του έργου του τραγωδού πιστεύουμε πως δεν θα μπορούσαμε να κάνουμε τίποτα καλύτερο από το να αφήσουμε να μιλήσουν μερικά αποσπάσματα από τον πρόλογο του Τάσου Ρούσσου.

Μιλώντας λοιπόν για τον Αισχύλο· ο μεταφραστής του λέει: «Κάθε έργο του είναι βασικά μια σπουδή όχι του ανθρώπινου χαρακτήρα —αυτό όταν γίνεται, φαίνεται πως ανήκει σε δευτερεύον για τον ποιητή επίπεδο— αλλά της συμπεριφοράς του θεού απέναντι στον άνθρωπο. Προσπαθεί να ορίσει το χώρο της ελευθερίας, γι' αυτό στην ουσία οι τραγωδίες του είναι μια θεοδικία σε αλληπάλληλες παραλλαγές... Η μεταφυσική του Αισχύλου βασίζεται σε τρεις αρχές που επαναλαμβάνονται σταθερά στα έργα του και που μπορούν να θεωρηθούν σαν τρεις προβολές μιας μόνο δύναμης, της Ανάγκης... Πρέπει λοιπόν να δώσουμε στο χαρακτηρισμό «θρησκευτικός» την ευρυχωρία που απαιτεί και καταθέτει ο ίδιος ο ποιητής. Το θρησκευτικό θέατρο είναι και πολιτικό, από την ά-

ποψη ότι εξετάζει τη θέση του ατόμου απέναντι στη Δύναμη, που πρώτα βέβαια εμφανίζεται σαν υπερβατική και αργότερα μετατίθεται στο ανθρώπινο επίπεδο σαν πολιτική εξουσία».

Η μετάφραση στηρίχτηκε στην έκδοση Οξφόρδης του G. Murray.

ΤΑΚΗΣ ΤΖΑΜΑΛΙΚΟΣ
Έχει μέλλον η Δημοκρατία;
Πρόλογος:
Παν. Κανελλόπουλου
Εκδ: Ιωνία, Αθήνα 1983

«Να φωτίσει τη σύγχρονη μοίρα και τροχιά της δημοκρατικής ουσίας· τους κινδύνους και τις προοπτικές της· τις φαλκιδεύσεις που (καινοφανώς) της επεσώρευσε το ιστορικό παρόν· τα αδιέξοδά της». Μ' αυτά τα λόγια διευκρινίζει ο ίδιος ο συγγραφέας τους στόχους του βιβλίου αυτού, που είναι το δεύτερο ολοκληρωμένο έργο του μετά το «Ελληνισμός και αλλοτρίωση— η Ευρωπαϊκή πρόκληση» το οποίο είχε τιμηθεί το 1982 με το «Βραβείο Μαρίας Ράλλη».

Το βιβλίο αποτελείται από τρία μέρη. Στο πρώτο γίνεται μια περιγραφή της πρακτικής των θεσμών στις σύγχρονες δημοκρατικές χώρες. Στο δεύτερο γίνεται μια ανάλυση των τεσσάρων παραγόντων που κατά την άποψη του συγγραφέα επηρεάζουν το μέλλον της δημοκρατίας περισσότερο από άλλους: της παιδείας, της τρομοκρατίας, των οικονομικών και των διεθνών στρατηγικών παραγόντων. Στο τρίτο μέρος εκτίθενται οι αρχές που θα έπρεπε να θεμελιώνουν «το θεσμικό οικοδόμημα της μεταρρυθμισμένης δημοκρατίας».

Δύο είναι οι βασικές «εμμονές» που διακρίναμε στην σκέψη του συγγραφέα: Η «Δημοκρατία» και η «Πράξη» (η ιστορική πράξη) κατ' αντιπαράθεση προς την θεωρία.

Θεωρούμε το βιβλίο αυτό σημαντικό βήμα στην ανανέωση της αστικής πολιτικής σκέψης που με τέτοια έργα αρχίζει πλέον να διεκδικεί αποφασιστικά και στην Ελλάδα την πρωτοπορεία από τα αποστεωμένα μαρξίζοντα σχήματα. Αλλά και μέσα στον δικό του χώρο το βιβλίο αυτό παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί αποτελεί μια ανθρωπιστική πρόκληση προς τον τεχνοκρατισμό.

Δεν αποτελεί εισαγωγή ή εξειδίκευση κάποιων μοντέρνων απόψεων του εξωτερικού, αλλά αντλεί τις πολιτικές του κατηγορίες κυρίως, από την κλασική αρχαιοελληνική σκέψη. Με την διαφορά ότι αυτές τις πολιτικές κατηγορίες δεν τις αντιμετωπίζει «ηθικά» αλλά τις βλέπει πάντα σαν ιστορικά διαμορφωμένους θεσμούς.

Έτσι ξεκαθαρίζει τους λογαριασμούς του και (προς τα πίσω) με τον ακαδημαϊσμό και (προς τ'

αριστερά) με αυτό που ο Παν. Κανελλόπουλος αποκαλεί στον πρόλογο «ιδεολογίες».

ΝΙΚΟΣ ΝΕΖΗΣ
Τα βουνά της Αττικής
Ορεογραφία - Οδηγός -
Τοπωνύμια
Εκδ: Τάσος Πιτσιλός,
Αθήνα 1983

Τα βουνά της ηπειρωτικής Αττικής, είναι πολλά και υποθέτουμε άγνωστα στους περισσότερους αναγνώστες του ΑΝΤΙ. Για κάθε ένα από τα 19 αυτά βουνά το βιβλίο του Ν.Ν. εξετάζει την ετυμολογία της ονομασίας του και των σημαντικότερων τοπωνυμίων του, την αρχαία και νεώτερη ιστορία του, στοιχεία γεωγραφίας και γεωλογίας, και περιγράφει, επίσης, τα μονοπάτια, τα αναρριχητικά πεδία, τα καταφύγια και σπήλαιά του, καθώς και τα ερημοκλήσια και τα μοναστήρια του. Αναφέρεται επίσης η πανίδα και η χλωρίδα των βουνών, οι πηγές και τα πηγάδια που υπάρχουν σ' αυτά. Τα κείμενα συνοδεύονται από κατατοπιστικούς χάρτες και ωραίες φωτογραφίες καθώς και από ένα λεξικό που περιλαμβάνει 200 ορειβατικούς - γεωγραφικούς όρους και 1.000 τοπωνύμια της Αττικής.

ΑΜΑΡΑΝΤΟΣ
ΑΜΑΡΑΝΤΙΔΗΣ
Το τονικό μουσικό σύστημα
(Η Αρμονία της Μουσικής)
Εκδ: Νεφέλη, Αθήνα 1983

Το βιβλίο αυτό, είναι το πρώτο μέρος ενός μεγαλύτερου έργου που κάτω από το γενικό τίτλο «Το τονικό μουσικό σύστημα» περιλαμβάνει δυο επιμέρους μελέτες: Η πρώτη εξαντλείται σ' αυτόν τον τόμο και αφορά την Αρμονία της Μουσικής —όπως το διευκρινίζει και ο υπότιτλος— ενώ η δεύτερη θα είναι η Αντίστιξη της Μουσικής. Είναι με λίγα λόγια ένα βιβλίο που φιλοδοξεί να καλύψει το θεματικό κενό που χαρακτηρίζει τη θεωρητική μουσική εκπαίδευση στην Ελλάδα. Απευθύνεται κυρίως στους σπουδαστές και στους επαγγελματίες μουσικούς, αλλά μπορεί να διαβαστεί απ' οποιονδήποτε έχει μια σχετική ευχέρεια στην ανάγνωση της παρτιτούρας και των μουσικών συμβόλων.

Περιλαμβάνει: α) Ένα θεωρητικό μέρος στο οποίο εκτίθεται η ύλη της παραδοσιακής Αρμονίας, αρχίζοντας από τις συγχорδίες και καταλήγοντας σε σύνθετες κατασκευές όπως οι παραλλαγές και η Σονάτα. β) 578 μουσικά παραδείγματα και γ) 175 προοδευτικές ασκήσεις.

MARCEL BRION
LEONARDO DA VINCI,
μεγαλοφυΐα και πεπρωμένο
Εκδ: Νεφέλη, Αθήνα 1983

Σε μετάφραση του Νικ. Βρετάκου κυκλοφορεί το γνωστό βιβλίο του Μπριόν. Η ζωή και το

έργο του μεγάλου καλλιτέχνη και εφευρέτη δίνεται με εκλαϊκευτικό τρόπο αλλά και με πληρότητα επιστημονική. Η έκδοση περιέχει πολλά σχέδια του Λεονάρντο και συνοδεύεται από εκτενή εισαγωγή του μεταφραστή.

ΚΥΚΛΟΣ ΚΑΒΑΦΗ
Εκδ: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Αθήνα 1983.

Στον τόμο αυτό περιλαμβάνονται οι ομιλίες που πραγματοποιήθηκαν τον Ιανουάριο και Φεβρουάριο 1983 στο Ίδρυμα Σχολής Μωραΐτη και είναι: Γ.Π. Σαββίδης, Ένδυμα, ρούχο και γυμνό στο σώμα της Καβαφικής ποίησης —Δ.Ν. Μαρωνίτης, Κ.Π. Καβάφης: ένας ποιητής -αναγνώστης— Diana Haas, Σχόλια του Καβάφη σε ποιήματά του —Μιχ. Πιερής, Το φως και το σκοτάδι στην ποίηση του Καβάφη —Γ. Δάλλας, Ο Καβάφης και η δεύτερη σοφιστική —Πόλυς Μοδινός, Ο Καβάφης όπως τον γνώρισα. Τρεις γενιές καβαφιστών προσεγγίζουν το ποιητικό έργο, αλλά και τον ποιητή και συμβάλλουν στην κριτική εμβάθυνση σ' αυτό.

Δ.Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ
Χωρίς ανεμόσκαλα. Γλώσσα και παιδεία
Εκδ: Κέδρος, Αθήνα 1983

«Το τεύχος αυτό είναι προϊόν αφορμισμένης πίκρας, που ανακαλεί περασμένα, δύσκολα και μάχιμα χρόνια» γράφει ο Μαρωνίτης στον πρόλογο του βιβλίου. Και στις σελίδες που ακολουθούν εξετάζει θέματα Γλώσσας, Παιδείας και Εκπαίδευσης, όπως μάλιστα εμφανίστηκαν στην επικαιρότητα της τελευταίας διετίας. Ο συγγραφέας δίνει μαχητικά την κατάθεσή του για τα νέα προβλήματα που παρουσιάστηκαν στα θέματα που αναφέρεται και τεκμηριώνει ιστορικά τη θέση του απέναντι των πρόσφατων πανεπιστημιακών εκλογών. (Όταν ήταν υποψήφιος Πρώτανης για το ΑΠΘ.). Τα κείμενα του βιβλίου πρωτοδημοσιεύθηκαν στο «ΒΗΜΑ».

ΠΑΝΑΪΤ ΙΣΤΡΑΤΙ
Η νεραντζούλα
Εκδ: Γράμματα, Αθήνα 1983

Μια ερωτική ιστορία με τρία πρόσωπα. Ο αφηγητής, ο Επαμεινώντας και η Νεραντζούλα περνούν τα παιδικά τους χρόνια στη Βράιλα της Ρουμανίας, ξαναβρίσκονται στις κακόφημες γειτονιές των λιμανιών του Δούναβη, της Αλεξάνδρειας και της Ισταμπούλ. Μια ιστορία γεμάτη πάθος και δύναμη γραμμένη από τον Παναίτ Ιστράτι, τον «Γκόρκι των Βαλκανίων», τον διηγηματογράφο της Ανατολής που μαγεύεται και παρασύρεται από τις ίδιες του της διηγήσεις, δίνοντάς τους μια μορφή παραμυθιού.

ΑΝΙΑ ΜΕ'Υ'ΛΕΜΠΕΛΤ
Φεμινισμός και Σοσιαλισμός
Εκδ: Νέα Σύνορα Α.Α. Λιβάνη,
Αθήνα 1983

Το βιβλίο αυτό γραμμένο από τη συγγραφέα του «Τέλους της ντροπής» χαρακτηρίζεται από την ίδια ως «εισαγωγή» στο φεμινιστικό - σοσιαλιστικό κίνημα και περιέχει τα βασικά σημεία προβληματισμού των γυναικείων ομάδων στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια. Ένα «αλφαβητάρι» για τους προβληματισμούς του γυναικείου κινήματος, που θίγει με τρόπο περιληπτικό και εύληπτο τα εξής θέματα: πατριαρχία, καπιταλισμός, νοικοκυρές, οικιακή εργασία και καπιταλισμός, οι γυναίκες στη μισθωτή εργασία, η οικογένεια, ιδεολογία, γυναίκες στις σοσιαλιστικές χώρες. Το υλικό του βιβλίου είναι απόρεια συλλογικών συζητήσεων και επεξεργασιών που έγιναν σε φεμινιστικές ομάδες του Άμστερνταμ, δυστυχώς όμως, από την ελληνική μετάφραση, έχει απαλειφθεί οποιαδήποτε αναφορά στον τίτλο, τον τόπο και τη χρονολογία έκδοσης του πρωτοτύπου.

ΤΡΟΧΟΣ

Δίμηνο περιοδικό
Τρίκαλα 1983

Μια συμπαθέστατη έκδοση που μας πληροφορεί για την πολιτιστική κίνηση της πόλης. Περιέχει επίσης μικρά δοκίμια φιλολογικού χαρακτήρα. Αξιοπρόσεκτη η εμφάνιση του περιοδικού, παρά τα φτωχά τεχνικά μέσα.

ΣΑΒΒΑΣ ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ

Η μαμή και τα παιδιά της
Εκδ: Πλέθρον, Αθήνα 1983

Με την νέα του ποιητική συλλογή, ο Σαββόπουλος επιβεβαιώνει τις υποσχέσεις που έδωσαν οι ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΕΙΣ το 1978. Ο κόσμος και οι βίαιες εμπειρίες, αντιμετωπίζονται με συγκρατημένο λυρισμό, ο οποίος μάχεται τη φθορά των συμβόλων:

Το τρανζίστορ / στο στόμα του νεκρού / η σπιτονοικοκυρά / έπαιζε στο λαούτο / την Γκόλφω / η πολεμική αρετή των Ελλήνων / είναι ασήμαντη. / Η Βαβέλ εντός σου / τον Λόγο αποδείχνει (σ. 42).

ΑΛΑΝ ΠΑΤΟΝ: Κλάψε, αγαπημένη χώρα

Εκδ: Νέα Σύνορα, Αθήνα 1983

Ο Άλαν Πάτον γεννήθηκε το 1903 σε μια επαρχία της Νότιας Αφρικής. Σπούδασε μαθηματικά, φυσική και παιδαγωγική και μετά διορίστηκε καθηγητής στο Ιξόπο. Απ' αυτό το χώρο εμπνεύστηκε και το μυθιστόρημά του «Κλάψε, αγαπημένη χώρα».

Το βιβλίο αναφέρεται στα προβλήματα των φυλετικών σχέσεων, εικονογραφώντας με βιβλική απλότητα τα γεγονότα, και κρατά αδιάπτωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ
Το γκισέ
Εκδ: Κέδρος, Αθήνα 1983

Πρόκειται για το 8ο μυθιστόρημα του γνωστού λογοτέχνη, που παρόλο κατά βάση είναι ποιητής, έχει δώσει σημαντικά έργα στο θέατρο, στο διήγημα και το μυθιστόρημα.

Γνώριμες εμπειρίες της μεταπολεμικής Ελλάδας είναι το υλικό του νέου του μυθιστορήματος. Οι καταστάσεις και η πλοκή ακολουθούν μια τυποποιημένη σειρά, αναγνωρίσιμη από τον αναγνώστη. Μέσα απ' αυτήν την εξοικείωση όμως, προβάλλει γενικευμένα το ψυχολογικό δράμα που έζησε η Αριστερά μετά τον πόλεμο.

ΤΟΤΕ...

Μηνιαίο περιοδικό για την ελληνική ιστορία
2.8., Αθήνα 1983

Ένα καλό περιοδικό που δίνει με εκλαϊκευμένο τρόπο διάφορες (σημαντικές ή όχι) στιγμές της ιστορίας μας. Στο νέο τεύχος περιλαμβάνονται άρθρα για τον Ν. Πλαστήρα («Ένας πρωθυπουργός χωρίς εξουσία»), Ανέκδοτο μνημόνιο του Καποδίστρια για την κατάσταση των Ελλήνων το 1811, Αλληλογραφία Τσώρτσιλ-Στάλιν για την τύχη της Ελλάδας, κ.ά.

ΤΑΣΟΣ ΒΟΥΡΝΑΣ

Το ελληνικό 1848

Εκδ: Τολίδη, Αθήνα 1983

Προσπάθειες για αστικοδημοκρατικό μετασχηματισμό στην Ελλάδα, κάτω από την επίδραση των εξεγέρσεων στον ευρωπαϊκό χώρο, το 1848, είναι ο υπότιτλος του νέου βιβλίου του γνωστού ιστορικού συγγραφέα. Περιέχει άγνωστο ιστορικό υλικό, προϊόν σκληρής ερευνητικής προσπάθειας και είναι πρώτη φορά που εκδίδεται στην Ελλάδα.

ΜΙΧΑΗΛ ΡΑΪΜΑΝ

Εν ονόματι του Μαρξ

(Έντεκα απόρρητα ντοκουμέντα)

Εκδ: Γλάρος, Αθήνα 1983

Όταν ο Ράϊμαν αναζητούσε πηγές για την σοβιετική μετεπανάστατική ιστορία, ανακάλυψε το 1969 στο Υπουργείο Εξωτερικών της Βόννης τα έντεκα αυτά ντοκουμέντα τα οποία μεταφέρθηκαν εκεί από τον Χέρμπερτ Ντίρξεν, που είχε χρηματίσει πρέσβης της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης στη Μόσχα.

Πρόκειται για ντοκουμέντα του ΚΚΣΕ της περιόδου 1927-28 και ανήκουν στον Στάλιν, τον Ορτζονικίτζε, τον Μετζίνσκι, τον Ρίκοφ, τον Τσιτσέριν, τον Καλίνιν, τον Κονίμπισεφ, κ.ά. Μέσα από τα κείμενα αυτά αναδεικνύονται οι πτυχές της δομής που οικοδομούσε η σοβιετική εξουσία την εποχή εκείνη, καθώς και ο τρόπος που αντιμετώπιζε την αντιπολίτευση.

Γιά τη γυναίκα

KRISNA
ΡΟΥΧΑ * ΔΩΡΑ * ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ

ΠΩΛΗΣΗ:
ΧΟΝΔΡΙΚΗ - ΛΙΑΝΙΚΗ

Όλα Εισαγωγής μας
από ΑΣΙΑ - ΕΥΡΩΠΗ

KRISNA

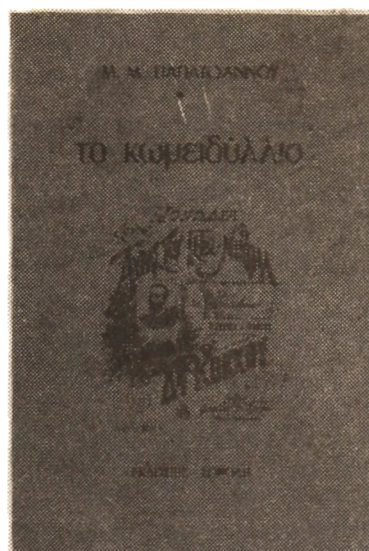
1) ΣΟΛΩΝΟΣ 109 - ΤΗΛ. 36.24.960 - 36.04.634
2) ΣΟΛΩΝΟΣ 124 - ΤΗΛ. 36.20.923
3) ΣΟΛΩΝΟΣ & ΧΑΡ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ 29 - ΤΗΛ. 36.42.963

ΠΗΓΗ
ΙΝΔΙΚΩΝ

Από τις εκδόσεις ΣΟΚΟΛΗ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

Μια καινούργια εργασία — μια νέα άποψη για το κωμειδύλλιο και την εποχή του, του κριτικού και μελετητή Μ.Μ. Παπαϊωάννου.

Παλιές και νέες μελέτες πάνω σε ζητήματα τέχνης του λογοτέχνη Ζήση Σκάρου

Εκδόσεις ΣΟΚΟΛΗ

Γραβιάς 10-12, τηλ. 36.05.520

ΚΟΙΝΕΣ ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΕΣ

● Λάβαμε την παρακάτω επιστολή την οποία δημοσιεύουμε μόνο και μόνο για να μην στερήσουμε στον κ. Βαρβαρούση την ευχαρίστηση να έχει τον τελευταίο λόγο. Στην πρόκλησή του περί «δημοσίευσης στοιχείων» (φαίνεται δεν του φτάνουν τα ήδη δημοσιευμένα) δεν θα απαντήσουμε γιατί δεν θέλουμε να δώσουμε συνέχεια σ' αυτό το θλιβερό γι' αυτόν σήριαλ. Αν παρόλα αυτά ο επιστολογράφος μας επιμένει να συνεχίσουμε τον δημόσιο διάλογο περί του «κοινωνικού έργου» που πρόσφερε ως ΕΣΑτζής στη διάρκεια της χούντας, θα πρέπει να μας προκαλέσει σε άλλους χώρους και όχι στις στήλες του περιοδικού. Για ενημέρωση όσων αγνοούν την υπόθεση Πάρι Βαρβαρούση παραπέμπουμε σε προηγούμενα τεύχη του ANTI «της επταετίας τα καμώματα και οι μετασχηματισμοί ενός σοσιαλιστή» τχ. 238, και επιστολές σε τχ. 241, 244).

Προς τη διεύθυνση του ANTI

Θα ήθελα να παρακαλέσω τη διεύθυνση του ANTI να προχωρήσει στη δημοσίευση των στοιχείων εκείνων που επέτρεψαν να διατυπωθούν από τις στήλες του

περιοδικού οι βαρύτατες κατηγορίες σε βάρος του προσώπου μου, τόσο αυτές που αναφέρονται στην καταγγελία κατά τη διάρκεια των σπουδών μου στο Μόναχο, όσο και εκείνες της στρατιωτικής μου θητείας. Η άρνηση για οποιαδήποτε αναφορά στη στοιχειοθέτηση των κατηγοριών αυτών χαρακτηρίζει όλες τις κατηγορίες σε βάρος μου όχι απλά ως αναληθείς αλλά ως κοινές συκοφαντίες.

Πάρις Βαρβαρούσης

ΑΣ ΕΠΑΝΕΛΘΕΙ Ο ΚΑΤΗΓΟΡΟΣ

● Από τον φίλο και συνεργάτη του περιοδικού Γιώργο Κεχαγιόγλου πήραμε την επιστολή που ακολουθεί και που απαντά στον επιστολογράφο Κ. Ζωγράφο (τχ. 247, σ. 53)

Κύριε διευθυντά,

Η λαλίστατη επιστολή του κ. Κώστα Ζωγράφου μας διασκέδασε πλούσια. Φαντάζομαι και σας, όπως και τους συνεργάτες σας του «όχι εσωτερικού διαλόγου» του τχ. 241.

Ωστόσο, καθώς ο κ. Ζ., κατά τη δήλωσή του, δεν ανήκει «στο σινάφι των νεοελληνιστών», παρόλο που παρακολουθεί αγρόπνως τα δημοσιεύματα νεοελληνιστών και... μάλιστα και σε περιοδικά του εξωτερικού («Μαντατοφόρος»), και για να διευκολυνθεί στις φιλόπονες βιογραφικές-εργογραφικές αναζητήσεις του, και να συμπληρώσει τον «φάκελό» του χωρίς να υποπίπτει στο εξής σε «παραδρομές», μπορεί να πληροφορηθεί: (1) ότι, ευτυχώς, πήρα το πτυχίο μου το 1969 και διορίστηκα στο Πανεπι-

στήμιο το 1975, αποφεύγοντας τη δυσβάσταχτη, στ' αλήθεια, δυστυχία να είσαι «φοιτητής ή βοηθός» του Καριοφίλη Μητσάκη (2) ότι, ευτυχώς, η νομοθεσία εξασφαλίζει σε σημαντικό βαθμό από τις πανεπιστημιακές αυθαιρεσίες που φαίνεται ότι θα χειροκροτούσε ανενδοίαστα ο ρέκτης κ. Ζ. (3) ότι, ευτυχώς, δεν έχω καταφέρει ακόμα να διοργανώσω «ποιητικές φιέστες», όπως παραπλανητικά δηλώνει ο κ. Ζ. (4) ότι, ευτυχώς ο πρώτος τόμος των Πρακτικών του Α' Συμποσίου Νεοελληνικής Ποίησης (Πάτρα, Ιούλιος 1981) μπόρεσε να δημοσιευτεί γρήγορα (ακριβώς... ύστερα από έναν χρόνο) και είναι από τότε διαθέσιμος στις συγκριτικές αναγνώσεις των νεοελληνιστών και κάθε αναγνώστη που έχει στο κεφάλι του μυαλό και όχι λαχανόκηπο, κατά το ιδεώδες του κ. Ζ.

Υστερα από την πρόθυμη αυτή ενημέρωση του «φακέλου» του κ. Ζ. με ατομικά στοιχεία, ώστε να μπορεί —αν το μπορεί— να πλέει λιγότερο ξεγυμνωμένος μέσα στο προσφιλές του πέλαγος των υποβολιμαίων μαντικών, ψυχαναλυτικών και ηθικών, προβληματισμών, μένει να προστεθεί, για τον άγευστο νεοελληνικής φιλολογίας, κατά τη δήλωσή του, επιστολογράφο σας, και μια... φιλολογική παρατήρηση: η παραπομπή του στη σ. 269 του πρώτου τόμου των Πρακτικών της Πάτρας (βλ. παραπάνω) ανήκει σε παρέμβαση του συναδέλφου Ξ.Α. Κοκόλη, που είχε στόχο όχι να διατηρήσει ή να ενισχύσει, αλλά να αποποιηθεί την εφυσυχασμένη αντίληψη για ενδεχόμενες ποιοτικές διαφορές ανάμεσα σε πανε-

πιστημιακές σχολές. Φυσικά και εδώ, όπως και παντού στην επιστολή του, ο κ. Ζωγράφος προσποιείται ότι δήθεν διαβάσει, δήθεν καταλαβαίνει και δήθεν κρίνει. Ας όψεται η φρονιμότητα καταληκτική δήλωσή του ότι... «δεν θα επανέλθει»!

Φιλικά
Γιώργος Κεχαγιόγλου

Η ΕΠΙΚΟΝΩΝΙΑ

● Μας γράφει ο Γ. Δεμερίδης και αναφέρεται στη σχέση ηγέτη - οπαδών στις πολιτικές συγκεντρώσεις:

Αγαπητό ANTI,

Στο άρθρο του Άλκη Τζαφέρου (τχ. 244) με τίτλο «Η κρυφή γοητεία της πολιτικής «επικοινωνίας», οι συγκεντρώσεις των δύο μεγάλων κομμάτων κρίνονται κατ' αρχήν «πρόσφορες σε ψυχρότερη παρατήρηση μιας και λείπει η ένταση... κτλ.». Αμέσως από τον τίτλο του ακόμα αμφισβητείται η πραγματοποίηση της πολιτικής επικοινωνίας σ' αυτές, και στη συνέχεια δίνεται η αιτιολόγηση του εκ προοιμίου συμπεράσματος. Έτσι η μαζική προσέλευση έγινε «στα καλά καθούμενα» και δεν είχαν μόνο οι «διανοούμενοι» επίγνωση της φάρσας. Γιατί ο κόσμος ήξερε καλά πως «δεν θα ακούσει τίποτα το καινούργιο».

Δηλαδή κατά τον αρθρογράφο σου πολιτική επικοινωνία υπάρχει όταν ο ομιλητής αναγγέλει απλά κάτι καινούργιο στους ακροατές του. Αυτό όμως —την είδηση— οι μάζες μπορούν να το έχουν από τις εφημερίδες, τηλεόραση κτλ.

ΤΑΚΗΣ ΤΖΑΜΑΛΙΚΟΣ

ΕΧΕΙ ΜΕΛΛΟΝ
Η
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ;

ΠΡΟΛΟΓΟΣ
του πρώην Πρωθυπουργού
Ακαδημαϊκού
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Έκδόσεις «Ιωνία»

Κεντρική Διάθεση:

Αθήνα: Μαυρομιχάλη 15
τηλ. 36.35.223

Θεσ/νίκη: «Κέντρο βιβλίου»
τηλ. 237.463

ΑΝΤΡΕΑ ΚΕΡΕΝΗ

Ο ΟΜΙΛΩΝ ΓΑΙ-ΔΑΡΟΣ

Οδυσσεύς

ΑΝΤΡΕΑΣ ΚΕΡΕΝΗΣ

ΑΛΛΗΓΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΠΡΩΙΝΟΥ

Οδυσσεύς

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

Μεροληπτική κατάθεση

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΑΘΗΝΑ 1982

Εξόρμηση
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Αν αντί να γράφει εισαγωγικά για τις «συγκεντρώσεις των τελευταίων δεκαπέντε ημερών» διευκρίνιζε ότι έγιναν αυτές με τη συμπλήρωση των δύο χρόνων από τις εκλογές του Οκτώβρη '81, τότε θα ήταν δύσκολο να αποσιωπήσει ότι οι μάζες πήγαν στην πολιτική συγκέντρωση για να δείξουν με την παρουσία τους και τα συνθήματα πως «ο λαός στηρίζει την Αλλαγή» ή «χούντα είναι θα περάσει» ή σε άλλη περίπτωση την ανάγκη για την «πραγματική Αλλαγή». Πολιτική επικοινωνία δεν σημαίνει μετάδοση ειδήσεων από τον αρχηγό στις άβουλες μάζες των οπαδών σε μια πολιτική συγκέντρωση αλλά από μια ομιλία του εκάστοτε ομιλητή και από την άλλη την επικρότηση ή απόκρουση των θέσεων του μοιλητή από τους ακροατές, που αποδεικνύεται από τη μαζικότητα και τον παλμό.

Στη συνέχεια ο αρθρογράφος σου ζητά να σταθούμε σε «μερικά σημεία» της ομιλίας του Α. Παπανδρέου στο Σύνταγμα. Αυτά τα «μερικά σημεία» καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος του δισέλιδου άρθρου του και έχουν —όπως αναλύονται— σαφώςτα την τάση να αποδείξουν την με χρήση διαφορετικών πτώσεων κάθε φορά δημαγωγική διάθεση του ομιλητή. Αυτός μάλλον ήταν ο σκοπός της «επικοινωνίας» του αρθρογράφου σου με τους αναγνώστες αν σκεφτεί κανείς πως στη συνέχεια αφιερώνει και πέντε σειρές για την ομιλία του κ. Αβέρωφ.

Γράφεις αγαπητό «Αντί» πως στη θέση του Αντήνορα —αλλά όχι στη λογική του— φιλοξενείς το άρθρο αυτό. Νομίζω πως αυτό το άρθρο όχι μόνο με τη λογική του Αντήνορα δεν συμπορεύεται αλλά ούτε και την διακηρυγμένη αρχή σου για «αδέσμευτη κριτική, σφαιρική αντιμετώπιση και αντικειμενικότητα».

Φιλικά
Γ. Δεμερίδης

ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

● Να κι ένα γράμμα με αυτόματη γραφή· ούτε επεμβαίνουμε ούτε διορθώνουμε σημαντικά. Προς τι, άλλωστε; Ο φίλος μας έγραψε πολλά· καταλάβαμε τι θέλει να πει κι ας το ψέλλισε μόνο. Αλλά ζητά και συμβουλές. Να γράφει, λέει και τι να γράφει; Πού ο καιρός για συμβουλές... Γιατί εμείς εδώ στο περιοδικό, τι κάνουμε δηλαδή; Γράφουμε κι εμείς. Ίσως να διαφέρει το στυλ. Αλλά ας ακούσουμε τον Τάσο Σακελλαρίου —χωρίς εκτιμήσεις και περικοπές.

Αγαπητό ANTI,

Παίρνω το θάρρος να σου γράψω αν και ξέρω ότι πολύ λίγα με συνδέουν με σένα, γιατί το μόνο που διαβάζω στις σελίδες σου όχι και πολύ συχνά, είναι η πολιτική επισκόπηση, οι διάλογοι και η παρουσίαση βιβλίου. Μερικές φο-

ρές, στις μεσαιές σελίδες υπάρχει καμιά αναφορά σχετικά με την τέχνη, και ειδικότερα ποίηση και λογοτεχνία, τα οποία θα 'λεγα πως μ' ενδιαφέρουν διαβάζω. Έχω παρατηρήσει στους διαλόγους ότι τα αναφερόμενα σχετίζονται με θέματα που περιλαμβάνουν απόψεις για την κοινωνική ζωή και, αν μπορούμε να το ειδικεύσουμε, για την πολιτική, χωρίς να είμαι και σίγουρος ότι αυτό είναι μια αντικειμενική παρατήρηση γιατί της λείπει όπως προανάφερα η συχνότητα και εκτός τούτου η σχολαστικότητα και η πείρα, γιατί το νεαρό της ηλικίας μου ίσως δεν το επιτρέπει.

Έχω επίσης παρατηρήσει ότι στους διαλόγους πρώτη θέση κατέχει ο αριστοπεριθωριακός χώρος. Το λέω αυτό έχοντας υπόψη μου ότι μπορεί να χαρακτηριστεί και σαν ακρότητα λέξεων, και τούτο το δικαιολογώ απ' την πλευρά μου με το ότι σε μένα, δεν είναι και τόσο σαφώς ξεκαθαρισμένη η σημασία των λέξεων γύρω από θέματα που όντως αγνώω ή για να ακριβολογούμε με διακρίνει η ημιμάθεια. Εκείνο που σήμερα με κάνει να σου γράφω, δεν είναι να συμβάλλω με απάντηση ή υπόδειξη μου σε γεγονός που σχετίζεται με την αποστολή την οποία έχει αναλάβει το ANTI. Είναι μια ανάγκη δικιά μου, καθαρά και ξάστερα το λέω, ανάγκη εσωτερική του να απευθυνθώ κάπου για καθαρά δικό μου πρόβλημα.

Ίσως αυτά που γράφω έτσι όπως τα θέτω να βγάλουν την επιστολή μου έξω απ' τις προδιαγραφές που πρέπει να έχει μια επιστολή για να αναγραφεί στο περιοδικό σας. Εγώ δεν θέλω αναγραφή της επιστολής αλλά απάντηση, και ομολογώ πως θα ήθελα πολύ να την έχω, αν και ξέρω ότι με τον τρόπο που κινιέμαι σ' αυτή την κατεύθυνση ίσως έχει την τύχη το γραπτό μου να οδηγηθεί στο καλάθι των αχρήστων.

Βέβαια μέχρι τώρα θα απορείτε γιατί δεν έχω καταφέρει, ύστερα από μακροσκελή πρόλογο, να διασαφηνίσω τις προθέσεις μου που μ' έκαναν να γράψω, και συνακόλουθα να περιμένω και απάντηση. Όμως θα 'λεγα, ότι στην πορεία των μέχρι τώρα αναγραφόμενων υπάρχει μια τέτοια περιγραφή που θα δείχνει πιθανώς την ανάγκη μου να μιλήσω και μόνο. Σε μια τέτοια όμως ανάγκη, θα μου πείτε, υπάρχει κι ο εξομολόγος, και δικίο θα 'χετε. Όμως, εγώ, δεν θέλω απλά να μιλήσω, αλλά να κινηθώ σε μια νέα κατεύθυνση ανταλλαγής μηνυμάτων, μέσω ενός περιοδικού που καλύπτει όπως είπα και πιο πάνω τον αριστερο-περιθωριακό χώρο, μέσα στον οποίο βρίσκομαι σαν απλή περιθωριακή μονάδα, μόνο στο χώρο του ιδεατού τη στιγμή που είμαι αφανής και κοινωνικά παθητικός ως αναφορά την πράξη. Το νόημα των λέ-

ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΕΝ ΣΥΝΤΟΜΙΑ!

Δέν υπάρχει λόγος νά κρατάτε ολόκληρες τίς εφημερίδες πού διαβάζετε, γιά νά φυλάξετε μιά είδηση πού σάς ενδιαφέρει. Κρατείστε μόνο τήν είδηση. Ζητείστε μας τά αποκόμματα όλων των εφημερίδων, γιά νά μή μπείτε έσείς στόν κόπο νά τά συγκεντρώσετε.

Δουλειά μας είναι νά ενημερωνόμαστε καί νά σάς ενημερώνουμε.

Διαβάζουμε όλες τίς εφημερίδες (έλληνικές καί ξένες) καί κρατάμε γιά λογαριασμό σας, τά αποκόμματα πού σάς άφορούν.

Δέν είμαστε «μερικοί άνθρωποι», αλλά ένα ολόκληρο δημοσιογραφικό έπιτελείο πού δουλεύει υπεύθυνα γιά τήν είδική - δική σας ενημέρωση.

Επικοινωνείστε μαζί μας!

EXPRESS NEWS

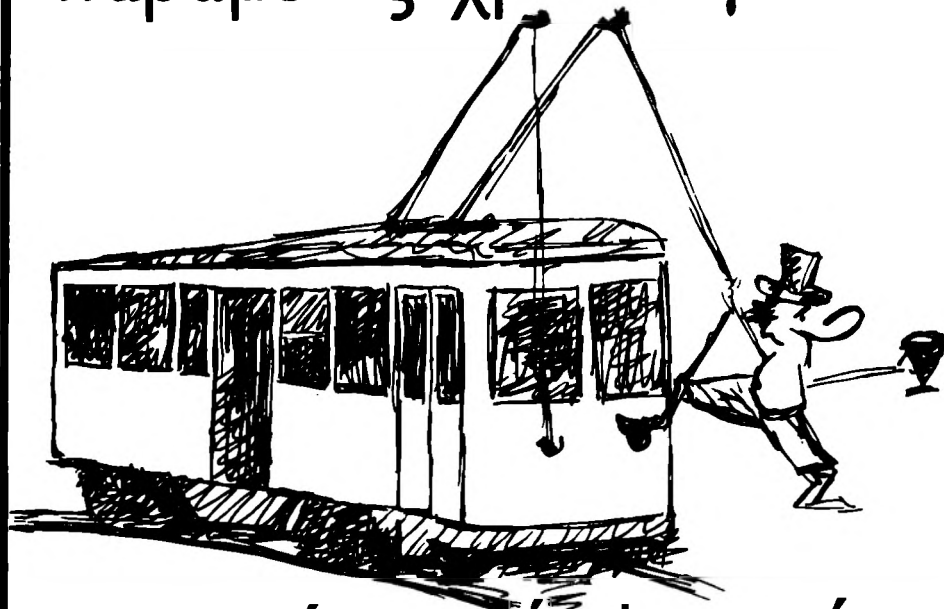
Τό προσωπικό σας Άρχείο.

ΣΤΡΑΤΟΣ ΜΟΥΒΑΣ

ΓΡΑΦΕΙΟ ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ & ΞΕΝΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 6 ΤΗΛΕΦ. 3243.351 ΑΘΗΝΑΙ Τ. Τ. 122

τό Τραμ ξεκινάει
παραμονές χριστουγέννων

μουσική · ποτό · φαγητό ·
& χορός

μαυρομιχάλη 168

ΠΑ ΚΙΝ Οικογένεια

Ο Πά Κιν, ο μεγαλύτερος πεζογράφος της σημερινής Κίνας, περιγράφει με ενέργεια την αποσύνθεση της παραδοσιακής οικογένειας, καταγγέλει τα εγκλήματα που προκαλούσε ή τυφλή ύποταγή στους φεουδαλικούς θεσμούς και στά έθιμα που επιβίωσαν μέχρι τότε. Περιγράφει τό ξύπνημα της νεολαίας και την επανάστασή της ενάντια σ' αυτές τις συνθήκες. Σέ μετάφραση Αμαλίας Τσακνιά.

Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9, Αθήνα 10679.
τηλ. 3639962 - 3607744

ANDREA DWORKIN ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΝΔΡΟΚΡΑΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΥΤΟΠΙΑ
Νικηταρά 8-10 ΑΘΗΝΑ
τηλ. 36.38.696

ξέων που χρησιμοποιώ για να τονίσω την παρουσία μου μπροστά σας, ίσως οδηγείται στο κωμικό γιατί μπλεκόμενος σε λαβυρίνθους σκεπτικού και άρθρωσης, καταλήγω σ' ένα τοίχος μπροστά, που η γνώση μου δεν μπορεί να το υποσκελίσει γιατί η δυναμική της υστερεί. Όμως, κάνω πεισματικές κρούσεις στη γιγάντινη άγνοια που με κατατάσσει σ' αυτόν το χώρο που το ιδεατό μένει παθητικό. Κάνω κρούση σε σας για να έχω μια απάντηση, απλά μια απάντηση, που ίσως με προσγειώσει ή θα με φέρει σε νέα επιφάνεια ανίχνευσης.

Γράφω όταν παγιδύομαι από φανταστικά σχήματα που κυκλοφορούν ασύδοτα στην εγκεφαλική μου κοιλότητα. Γράφω όταν η πραγματικότητα με απωθεί, όντας ενεργητική κι εγώ εσωστρεφής έχω μια διέξοδο όταν το δυσβάταχτο βάρος της με λυτρώνει. Γράφω εδώ και καιρό για πράγματα όπου δεν μπορώ να τα πω με λόγια ή δεν μπορώ να τα κάνω πράξη. Γράφω για να υπάρχω. Έχω ανακαλύψει τον τελευταίο καιρό αυτή την ανάγκη που μ' έκανε ώρες απόγνωσης να γράφω. Και αφού το κατάφερα, έτσι τουλάχιστον πιστεύω, αυτήν την ανάγκη την πολέμισα προσφέροντας τη φυσική τροφή στο άλλο σκέλος της οντότητας που ανήκει αποκλειστικά στην πραγματικότητα. Κάνοντας αυτό, απέκλεισα σαν τρόπο έκφρασης τη γραφή εδώ και αρκετό διάστημα και συνοψίζοντας τα γραφόμενα της μέχρι τούδε πορείας μου, βλέπω ότι έχουν κάποια σχέση υποκειμενικά θεωρώντας τα με την παραγωγή της σκέψης. Όλα αυτά θα ήθελα να τα παραδώσω σε μια αντικειμενική θεώρηση που πιθανώς το περιοδικό σας διαθέτει αν έχω συλλάβει σωστά το νόημα της αποστολής του. Ξέρω ότι στους διαλόγους του ΑΝΤΙ αναφέρονται άλλα πράγματα που δεν είναι τόσο ατομικού περιεχομένου. Εγώ όμως τολμώ, αν και αντιμετωπίζω το εμδεχόμενο να έχω πέσει σε λάθος κατεύθυνση. Οι λόγοι που τολμώ, είναι απλοί. Δεν έχω πουθενά αλλού και ίσως αν έχω πέσει έξω, με βοηθήσετε πού ν' αποτανθώ.

Το περιοδικό σας είναι πολιτικό αλλά και η τέχνη είναι αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτικής. Δεν θέλω να κηλιδώσω την τέχνη προσαρτίζοντας την απόγνωσή μου σαν μέρος της. Θέλω απλώς μια αντικειμενική θεώρηση που θα δείξει την απόσταση απ' αυτήν, κάτι που ίσως με κάνει να κινηθώ προς αυτήν. Ή στην άλλη περίπτωση θα ήθελα μια προσγείωση που θα με κάνει, γιατί νομίζω ότι είμαι αρκετά ρεαλιστής, να την έχω δώρο που έρχεται από συγκινησιακά πιο φορτισμένους, κι όχι να 'μαι θύμα της παραπέοντας στην ουτοπική μου οραματικότητα που δεν έχει την αντι-

κειμενική δύναμη να της προσφέρει. Θα ήθελα να επεκταθώ σε πολλά ακόμα θέματα, αλλά το γεγονός ότι τα γραφόμενά μου μπορεί να κρούουν πόρτες ξένες, με σταματά. Ίσως αυτές οι γραμμές να μη δείχνουν τίποτα ή να μην ολοκληρώνουν ένα ερώτημα που δεν είναι ακριβώς ερώτημα, και που να θέλει απάντηση. Τούτο συμβαίνει γιατί μέσα μου επικρατεί σύγχυση για το λόγο ότι είναι η πρώτη μου κρούση όπου κάτι δημιουργημένο από μένα, ψάχνει στα τυφλά να ακουμπήσει κάπου στον εξωτερικό κόσμο, μη μπορώντας να μείνει άλλο μέσα μου. Θα ήθελα να σας στείλω μερικά απ' τα γραφόμενά μου που θα 'λεγα ότι δεν είναι ποιήματα, δεν είναι πεζά, γιατί δεν έχω διδαχτεί για ποίηση ή οτιδήποτε άλλο. Είναι κάτι που ξεπηδούσε από μέσα μου εντελώς ξαφνικά και γίνονταν λίγες γραμμές, που με συντηρούσαν σαν οντότητα τη στιγμή που αποστρεφόμενους τη φυσική πραγματικότητα.

Δεν μπορώ να το κάνω αυτό όμως, αν δεν πάρω μια απάντηση ή στο φινάλε μια συμβουλή που πιστεύω ότι το περιοδικό σας θα μου τη δώσει.

Σταματώ κάπου εδώ, κι ας μου συγχωρεθούν λάθη και ασάφειες, αν δεν έχει πλήρες νόημα εκφράσσει, αιτιολογείται απ' τη σύγχυσή μου εγώ θα προσπαθήσω πολλές φορές ακόμα.

Θα ήθελα μια απάντηση ειλικρινή που πιστεύω πως θα την έχω. Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Τάσος Σακελλαρίου

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

● Στα προβλήματα του «Ελεύθερου Τύπου» αναφέρεται η επιστολή του Χρήστου Πασαλάρη:

Αγαπητέ κ. διευθυντά,

Επειδή ο ιδιοκτήτης του «Ελεύθερου Τύπου» κ. Άρης Βουδούρης, αν και αυστηρώς ελεγχθείς από την ΕΣΗΕΑ για σειρά παραβιάσεων της δεοντολογίας, έθιξε δημόσια σε άρθρο του, την 28/11/83, τόσο τους υπογράφοντες όσο και τις άλλες εφημερίδες για «εξαρτήσεις» και «σκοπιμότητες» και επειδή για δεύτερη φορά αποφεύγει, παραβαίνων και πάλι τη δεοντολογία, να δημοσιεύσει απάντησή μας, παρακαλώ να φιλοενησέτε σεις την επιστολή που του στείλαμε από καθηκον ενημερώσεως.

Ανεξάρτητα από τη σεβαστή αρχή της αποφυγής αντεγκλίσεων ανάμεσα στις εφημερίδες, την οποία κι εγώ συμμερίζομαι, παρίσταται κάποτε ανάγκη να επαναφέρεται στην τάξη καθένας που αγνοεί ότι η κοσμιότητα και η σεμνότητα είναι πάγιες αρετές του επαγγέλματος, μη μετατρέψιμες σε θρασυότητα υπό τη λάμψη μερικών εκατοντάδων εκατομμυ-

ρίων, υπαρκτών ή αναμενόμενων.

Ευχαριστώ για λογαριασμό και των πέντε εκλεκτών συναδέλφων μου

Χρήστος Πασαλάρης

● Και ακολουθεί η επιστολή προς Βουδούρη:

Φίλε κ. Εκδότη,

Περιγράφοντας σε καινοφανές άρθρο σας, υπό τον τίτλο ΠΟΥ ΤΟ ΠΑΜΕ, ότι το πάτε σε «προοδευτική» ΑΛΛΑ «όχι βαμμένη» εφημερίδα, «ανεξάρτητη και αντικειμενική» ΑΛΛΑ «από προοδευτικές θέσεις» και δηλώνοντας με... προκλητική έμφαση ότι δεν επιζητήσατε ανταλλάγματα (ανταλλάγματα για ποιο πράγμα;) και ότι αποτελείτε εξαίρεση έναντι των άλλων εφημερίδων, δεν παραλείπετε εντούτοις να θίξετε για μια ακόμη φορά τους επαγγελματίες δημοσιογράφους που έστησαν και οδήγησαν τον «Ελεύθερο Τύπο» σαν ανεξάρτητη, ακομμάτιστη, ευρείας απηχίσεως εφημερίδα, με πρωταρχικό σκοπό της να ελέγχει την Εξουσία, όπως την ήθελε το συμφωνητικό σας με τον Χρ. Πασαλάρη, που σεις υπογράψατε.

«Εγκαταλείψαμε —γράφετε— κάποιες κακές πλευρές». «Απαλλαγίκαμε —γράφετε— από τους επαμφοτερισμούς». Και λύσαμε —γράφετε— το πρόβλημα της «ομοιογένειας» του προσωπικού. Που σημαίνει ότι, κατά τις προσφιλείς σας εκφράσεις, το προσωπικό «υπακούει τώρα τυφλά» και «παίρνει χαμπάρι» σε ό,τι ο εκδότης κελεύει!...

Εμείς όμως, όπως και η Ένωση Συντακτών και όπως οι μισοί αναγνώστες που εγκατέλειψαν ήδη τον «Ελεύθερο Τύπο», επειδή αντελήφθησαν ότι ΤΟ ΠΑΕΙ ΚΑΠΟΥ ΑΛΛΟΥ, γνωρίζουμε ότι καταγγείλατε τις συμβάσεις μας τον περασμένο Σεπτέμβριο και ότι ΟΥΔΟΛΩΣ ΕΤΗΡΗΘΗΣΑΝ οι προγραμματικές εξαγγελίες για μια εφημερίδα ανεξάρτητη, ακομμάτιστη και αντικειμενική που όχι μόνο δεν θα καλόπιανε την Εξουσία μ' εκείνα τα ανεκδιήγητα «γκάλοπ», αλλά θα την ήλεγχε αυστηρά, όπως το υποσχέθηκε στην προεκδοτική διαφήμισή στην Τ.Υ.

Και για να μη γίνουμε συνεργοί σε ευρείας κλίμακος απόπειρα εξαπατήσεως του κοινού, επιμείναμε στην τήρηση της δημοσιογραφικής δεοντολογίας και των ΡΗΤΩΝ συμβατικών μας υποχρεώσεων, μέχρι ρήξεως των σχέσεων με την ιδιοκτησία, η οποία τρεις εδήλωσε ότι αδιαφορεί για τις συμφωνίες που υπέγραψε.

Όσο για το ΠΟΥ ΤΟ ΠΑΤΕ ΤΩΡΑ, αυτό βεβαίως δεν μας αφορά πια. Αφορά όμως τους εναπομείναντες αναγνώστες του «Ε.Τ.» που δεν έχουν παρά να διαβάσουν δεύτερη φορά το άρθρο σας για να εισδύσουν στις νεφελώδεις αποχρώσεις του. Εμείς

πάντως δεν θα επανέλθουμε, εκτός αν... τριτώσει το κακό...

Ευχαριστούμε για τη φιλοξενία Χρήστος Πασαλάρης, Ανδρέας Μπόμης, Γιάννης Βούλτεψης, Γιώργος Γαβαλάς, Φίλιππος Συρίγος, Βαγγέλης Ψυράκης

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΜΑΡΞΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΜΑΡΞΙΣΤΟΣΤΑΛΙΝΙΚΑ

● Δανειζόμαστε τον τίτλο από την αναγνώστριά μας που παρουσιάζει κι αναλύει τη διαφοροποίησή της από εκείνους που επιτίθενται στο «νεορθόδοξο χριστιανοκομμουνιστικό ρεύμα»

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Τώρα που καταλάγιασε ο δημοσιογραφικός θόρυβος για το «νεο»-ορθόδοξο ρεύμα και τον χριστιανομαρξιστικό διάλογο, αναρωτιέμαι πόσο άραγε δρόμο έχει να κάνει ακόμα η Αριστερά στον τόπο μας (ή μάλλον η πλειοψηφία της πολιτικής και «πνευματικής» ηγεσίας της αριστεράς) για να ξεπεράσει τη δογματική μονολιθικότητα και τη μονολιθική δογματικότητα που δέρνει τον τρόπο σκέψης της και τη λογική της.

Ένας ολόκληρος ζωντανός κόσμος που καλώς ή κακώς ακολουθεί αυτό το ρεύμα δέχτηκε επί 3-4 μήνες κατακούτελα μια θύελλα από ταμπέλες, αφορισμούς, κεραυνούς και χαρακτηρισμούς. Κόσμος που επιτέλους άρχισε να αποδεσμεύεται από το πολύχρονο ασφυκτικό αγκάλιασμα της αστικής ιδεολογίας και να πολιτικοποιείται (γιατί είτε αρέσει είτε δεν αρέσει πέρα από εξαιρέσεις οι κοινωνικοπολιτικές προεκτάσεις του ρεύματος, έστω και ανολοκλήρωτες, είναι σαφώς αντικαπιταλιστικές). Και συνάμα δύο —τρεις δύσμοιροι αριστεροί που αποφάσισαν να περάσουν τον Ρουβίκωνα— να δουν τι συμβαίνει στη μέχρι τώρα αντίπερα όχθη να διατυπώσουν απόψεις κάπως διαφοροποιημένες από τις συνήθειες ταμπελολογίες. Όμως οι φύλακες αγρυπνούν!! Και η ενότητα της Αριστεράς το άπιαστο αυτό όνειρο γενεών ολόκληρων αριστερών επιτέλους έστω και για λίγους μήνες έγινε πράξη. Πλείστοι ανένταχτοι και πλείστοι δογματικοί, πλείστοι ανανεωτικοί και πλείστοι αναπαλαιωτικοί με μια φωνή, με μια καρδιά, με ίδια επιχειρήματα, περιχαράκωσαν και απομόνωσαν την επικίνδυνη αίρεση. Υπάγετε οπίσω μας ανατροπείς της καθεστηκυίας «αριστερής» τάξεως. Αφήστε μας στην ησυχία μας εμάς εδώ κι αυτούς εκεί...

Κι η επιχειρηματολογία; Εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις σοβαρής προβληματικής, το επίπεδο ξεκίνησε από «επιχειρήματα» τύπου «Απογευματινής» (... οι καλόγεροι που καίνε τα δάση, που πουλάνε εικόνες, που είναι ανώμαλοι...) μέχρι «επιχειρήματα» τύπου «σας γ... την πίστη» ή άλλα συναφή. Πασπαλισμένα όλα

βέβαια με πλούσιο λεξιλόγιο: Συντηρητικοί, νεοδεξιοί, αντιδραστικοί ιδεαλιστές, εθνικομοψυχικοί μυστικιστές, ελληνοχριστιανοί, εθνικιστές, σκοταδιστές, κ.ο.κ... Βεβαίως υπάρχουν και τα απωθημένα. Κάπου εκεί στα άδυτα του υποσυνείδητου, ίσως να βρίσκονται μερικές (όχι όλες) από τις ρίζες της στάσης αυτής. Κάποιος παπάς αμφισβητήσιμου ήθους στη γειτονιά, κάποια παιδική συμμετοχή σε παρεκκλησιαστική οργάνωση, κάποια καταπιεστική «χριστιανική» οικογένεια, κάποια υποχρεωτική «προσευχή» στο στρατό μπορούν ίσως να εξηγήσουν, ως ένα σημείο, την επιθετικότητά. Ως ένα σημείο όμως. Γιατί από κει και πέρα υπάρχει και η γνωστή αντίληψη της παραδοσιακής Αριστεράς που αποδεικνύεται εφτάψυχη και στους χώρους της ανένταχτης, ανανεωτικής Αριστεράς. Η αντίληψη που (παρά τις περί αντιθέτου διακηρύξεις) θεωρεί το μαρξισμό, την ιδεολογία, το καθετί σαν ένα κλειστό, αυτοκαταναλώνόμενο σύστημα με δική του ορολογία, με δεδομένη στατική μεθοδολογία και γνωσιολογία. Ένα σύστημα δύσκαμπτο, ακίνητο και αμετακίνητο... ένα είδος ιδεολογικού δεινόσαυρου. Στάλιν ζεις, εσύ τους οδηγείς!!!

Φιλικότατα
Ελένη Ντικαζίδου

ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΘΝΙΚΟΦΡΟΣΥΝΗ

● Θέλησε ν' ακούσει ελληνική μουσική από τον τοπικό ραδιοσταθμό στη Φιλαδέλφεια των ΗΠΑ, αλλά δυστυχώς για την αναγνώστριά μας, της συνέβησαν όσα μας έγραψε:

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Σπουδάζω από φέτος εδώ στη Φιλαδέλφεια και χάρηκα όταν πληροφορήθηκα ότι υπάρχει ελληνικό πρόγραμμα στο ραδιόφωνο. Μεταδίδεται κάθε Σαββατοκύριακο και διευθύνεται από μια κάποια οικογένεια Σαρρή.

Δεν πρόκειται εδώ να αναφερθώ στα διάφορα «μαργαριτάρια» που ακούγονται συχνά. Θα σας δώσω μόνο ένα παράδειγμα για να καταλάβετε, τι είδους πληροφόρηση έχουν οι Έλληνες του εξωτερικού απ' αυτά τα ελληνικά προγράμματα. Πρόκειται για την εκπομπή του Σαββάτου, 19 Νοεμβρίου: μετά από μακρά αναφορά στη δολοφονία του «εθνομάρτυρα (!!!) Γεωργίου Τσαντέ» όπως τον χαρακτήρισε ο κύριος Σαρρής πρόσθεσε: και εμείς εκεί στην Ελλάδα τα 'χουμε βάλει με τους Αμερικάνους και κάνουμε και πορεία προς την Αμερικάνικη Πρεσβεία. Λίγο πιο κάτω δε, είπε ότι στη συγκέντρωση του Πολυτεχνείου ακούγονταν ρώσικα τραγούδια.

Ευχαριστώ πολύ
Τζίνα Σαλαπάτα
University of Pennsylvania

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Herbert Read

Η ΤΕΧΝΗ ΣΗΜΕΡΑ

για τη θεωρία της μοντέρνας τέχνης

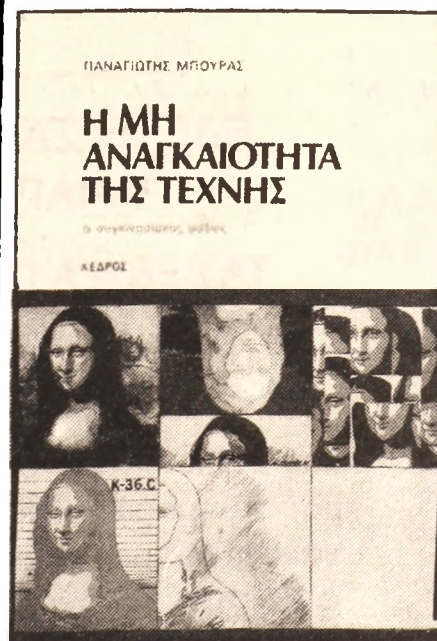
● Την εξήγηση της ζωτικότητας και της αυθεντικότητας του μοντέρνου κινήματος πρέπει να την αναζητήσουμε στην πολυτροπία του ανθρώπινου πνεύματος, κατανώντας καλά ότι τούτη η πολυτροπία μπορεί να εκφραστεί με διάφορες μεθόδους.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ
Αναξαγόρα 1, Αθήνα 10552
τηλ: 52.46.241

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Σταθμός στη σύγχρονη σκέψη

Θεμελιώνει τη μη αναγκαιότητα της Τέχνης ανεξάρτητα απ' τις οποιεσδήποτε συνθήκες μέσα στις οποίες γεννιέται και διαμορφώνεται το αισθητικό φαινόμενο.

Β' ΕΚΔΟΣΗ

Εκδόσεις «ΚΕΔΡΟΣ»
Γ. Γενναδίου 6
τηλ: 36.15.783

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνος τυπογραφείου:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΛΑΧΟΣ
Μιλτιάδου 23β
Χαλάνδρι
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- Καλλιτεχνική επιμέλεια:
ΜΠ. ΜΠΟΖΕΝΑ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237

«ΛΙΘΟΤΥΠ» Α.Ε.
Ιασίου 5 - Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 600 δρχ. - Ετήσια 1.200
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 4.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: απλή δολ. 11
" αεροπ. δολ. 13
ετήσια: απλή δολ. 22
" αεροπ. δολ. 26
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία:
εξάμηνη: απλή δολ. 11
" αεροπ. δολ. 15
ετήσια: απλή δολ. 22
" αεροπ. δολ. 30
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: απλή δολ. 11
" αεροπ. δολ. 20
ετήσια: απλή δολ. 22
" αεροπ. δολ. 40

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60,
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 50
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 80

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Εκδόσεις «Νεφέλη»
Μαυρομιχάλη 9,
Τηλ. 36.07.744 - 36.39.962
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σια Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ο ΕΥΡΩΠΑΙΟΣ

Ο Κοσμάς ο Ευρωπαίος είναι ένα γελοιογραφικό πρόσωπο, ο ήρωας του ομώνυμου σατιρικού κόμικ, που δημιουργήθηκε την Πρωτοχρονιά του 1981 με την ευκαιρία της ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ. Ένα βιβλίο διασκεδαστικό, με το γνωστό καυστικό πολιτικό κριτήριο του Γιάννη Ιωάννου.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΕ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ

Ο τρίτος δρόμος '83

ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ

ΑΠΑΝΤΑ 22
ΥΠΟ ΕΧΕΜΥΘΕΙΑΝ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΙΩΑΝΝΑ ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ

ΟΙ ΔΥΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ

Μυθιστόρημα

Δεύτερο μέρος μιας τριλογίας που άρχισε με το «Μπαζαγιάζι», όπου η συγγραφέας, με τη χαρακτηριστική της γραφή, καταγράφει με γλώσσα ρέουσα και συγκλονιστικές σκηνές τις ιστορικές εποχές του αιώνα μας, έτσι όπως έγιναν αντιληπτές από τον αφηγητή και σημάδεψαν τη ζωή του τόπου μας.

ΕΛΕΝΗ ΣΑΡΑΝΤΙΤΗ - ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

ΤΑ ΔΕΝΤΡΑ ΠΟΥ ΤΑ ΛΕΝΕ
ΝΤΙΒΙ ΝΤΙΒΙ

Διηγήματα

Μια επιλογή από διηγήματα κατά καιρούς δημοσιευμένα σε μεγάλες αθηναϊκές εφημερίδες, γραμμένα με τρυφερότητα, με αγάπη κι ελπίδα για τον άνθρωπο, όπου κι αν βρίσκεται, στην πόλη ή στην επαρχία, όποιος κι αν είναι ο αγώνας του, ό,τι ζωή κι αν κάνει.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΤΡΗΣ

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΦΩΣ
ΠΟΥ ΚΑΙΕΙ

Μόνιμος στις επάλξεις της μαχόμενης δημοσιογραφίας ο Γιάννης Κάτρης, ανατέμνει τη δημόσια ζωή της τελευταίας τριετίας. Με μια σειρά άρθρα, προβάλλει και αποκαλύπτει τη βαθύτερη σημασία γεγονότων και περιστάσεων του δημόσιου βίου, που συνήθως περνούν απαρατήρητα στα «ψιλά» των εφημερίδων. Και, όπως πάντα, καταφέρνει να εξορύξει από το φαινομενικά ασήμαντο τη βαθύτερη ουσία του, συνδεδεμένη σχεδόν πάντα με τη δηλητηριώδη κληρονομιά του φασισμού, της μισαλλοδοξίας και του δεξιού τρόπου διακυβέρνησης αυτής της χώρας.

ΕΥΓΕΝΙΑ ΦΑΚΙΝΟΥ

ΤΟ ΕΒΔΟΜΟ ΡΟΥΧΟ

Μυθιστόρημα

Όπως και στο πρώτο της μυθιστόρημα, την «Αστραδενή», έτσι και στο «Εβδομο ρούχο» η Ευγενία Φακίνου αγνοεί το χρόνο και φέρνει το παρελθόν στους τόπους του σήμερα. Σκαλίζει μνήμες από αρχαίες τραγωδίες, μύθους και λαϊκές παραδόσεις, ώστε η θεά Δήμητρα, η Περσεφόνη, ο Ορέστης και ο Άι - Νικόλας των Ψαρών να ζουν δίπλα μας, κουβαλώντας ο καθένας τον προσωπικό του μύθο, ανάμεσα σε υπεραστικά λεωφορεία, τρακτέρ και καμινάδες εργοστασίων.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΣΤΑΣ

Τα μετά το θέατρο

ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ ΛΟΥΚΑΣ

Μετά τα φιλολογικά

ΜΗΛΙΩΝΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ

Υποθέσεις

ΤΣΑΚΝΙΑΣ ΣΠΥΡΟΣ

Δακτυλικά αποτυπώματα

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΦΑΤΣΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

Πολυτεχνείο '73

Εξέγερση, Κατάληψη, Εισβολή

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΛΕΞΙΟΥ ΕΛΛΗ (Άπαντα 22)

Υπό εχεμύθειαν

ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΣΤΑΣ

Το δέντρο που χορεύει

(Μυθιστόρημα)

Η γενιά των αιχμαλώτων

(Μυθιστόρημα)

ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ ΙΩΑΝΝΑ

Οι δύο τελευταίοι

(Μυθιστόρημα)

ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

Ο μπαρμπα-Αναστάσης το Σοβιέτ

(Μυθιστόρημα)

Η βράβεψη

(Μυθιστόρημα)

ΦΑΚΙΝΟΥ ΕΥΓΕΝΙΑ

Το έβδομο ρούχο

(Μυθιστόρημα)

ΧΑΡΙΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΙΟΝΥΣΗΣ

Τα παιδιά της Χελιδόνας

(Μυθιστόρημα)

ΕΣΣΕ ΕΡΜΑΝ

Νάρκισσος και Χρυσόστομος

Το τελευταίο καλοκαίρι του Κλίνγκσορ

Παράξενα νέα από κάποιο άλλο άστρο

Το παιχνίδι με τις χάντρες

ΜΠΑΖΕΝ ΕΡΒΕ

Με την οχιά στο χέρι

(Μυθιστόρημα)

ΠΑΡΙΖΕ ΓΚΟΦΡΕΝΤΟ

Το αφεντικό (Μυθιστόρημα)

ΠΟΙΗΣΗ

ΒΟΥΡΛΑΚΗΣ ΚΩΣΤΑΣ

Αλλού φέγγω

ΖΕΡΒΑΣ ΑΝΤΩΝΗΣ

Η Ανάσταση της Κυρα-Τσίνης

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Επιλογή Β'

ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΑΘΗΝΑ

Αμνάδα των ατμών

ΠΟΤΑΜΙΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Τα πυρηνικά ποιήματα

ΧΟΥΖΟΥΡΗ ΕΛΕΝΑ

Έρωτος Μάθος

ΕΛΥΑΡ ΠΩΛ

Ποιήματα

ΜΠΛΕΪΚ ΟΥΪΛΙΑΜ

Ποιήματα

(Μετάφραση: Ανδρέας Αγγελάκης)

ΜΠΟΝΦΟΥΑ ΥΒ

Ποιήματα (Μετάφραση: Μηνάς Δημάκης-Χριστόφορος Λιοντάκης)

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟΥΣ

ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ-

ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ ΛΟΤΗ

Μιλώντας για τα παιδικά βιβλία

ΑΛΜΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Χόπιτι - Χοπ!

ΒΙΝΜΠΕΡΓΚ ΑΝΝΑ ΓΚΡΕΤΑ

Μια πέμπτη του Οκτώβρη

ΒΟΡΟΝΟΒ ΝΙΚΟΛΑΪ

Το κυνήγι των περιστεριών

ΓΛΥΚΟΦΡΥΔΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

Μελήσσιπος

ΔΕΙΛΙΝΟΣ Δ. - ΓΑΪΤΗΣ Γ.

Στο βυθό του Αιγαίου

ΚΙΠΛΙΝΓΚ ΡΑΝΤΓΙΑΡΝΤ

Απίθανες ιστορίες

ΛΟΝΤΟΝ ΤΖΑΚ

Πειρατικές ιστορίες

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΣΤΑΣ

Έξι κόκκινες ιστορίες με ουρά

ΨΑΡΑΥΤΗ ΛΙΤΣΑ

Στα βήματα του Σαμοθήριου

ΧΙΟΥΜΟΡ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΙΑΝΝΗΣ

Ο τρίτος δρόμος '83

Ο Ευρωπαίος

ΓΚΙΟΚΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

Ο Καραγκιόζης στη χώρα

των θαυμάτων

ΚΑΛΑΜΑΡΑΣ ΑΝΤΩΝΗΣ

Μην πατάτε το πράσινο

ΜΕΛΕΤΕΣ • ΔΟΚΙΜΙΑ

ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΣΤΑΣ

Οι πλάγιες ερωτήσεις του Πορφύριου

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΩΤΗΡΗΣ

ΛΕΞΙΚΟ ΟΡΩΝ III

Γλωσσολογίας

ΚΑΚΙΣΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ

Τρόμος στο κολλέγιο και άλλα

αστυνομικά δοκίμια

ΚΑΤΡΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

Η αλήθεια είναι το φως που καίει

ΚΟΝΤΑΡΑΤΟΣ ΣΑΒΒΑΣ

Η εμπειρία του αρχιτεκτονημένου

χώρου και το σωματικό σχήμα

ΜΟΣΚΩΦ ΚΩΣΤΗΣ

Η Πράξη και η Σιωπή

Τα όρια του έρωτα και τα όρια

της ιστορίας (Δοκίμια II)

ΜΑΡΙΝΟΣ Γ.-ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ Γ.

ΜΑΓΚΑΚΗΣ Γ.Α.-ΡΟΖΑΚΗΣ Χ.-

ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ Σ.-

ΠΑΝΟΥ Σ.

Για την ποιότητα της δημοκρατίας μας

ΜΑΚ ΛΟΥΕΝ, ΜΑΡΣΑΛ

Μαζικά μέσα επικοινωνίας:

οι προεκτάσεις του ανθρώπου

ΠΑΠΑΔΟΛΑΜΠΑΚΗΣ ΜΑΝΩΛΗΣ

Πραγματικές ουτοπίες

(Χώροι της ελευθερίας II)

ΠΙΕΡΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ

Χώρος, φως και λόγος στην ποίηση

του Κ. Καβάφη

ΣΤΑΜΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

Λόγος ανθηρός χειρο-νομηθείς

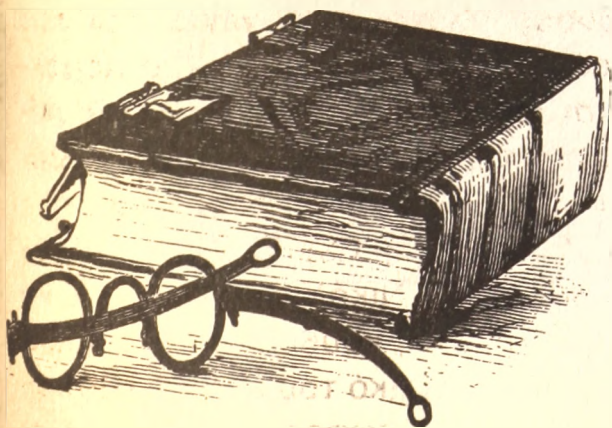
ΚΛΑΣΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΠΛΑΤΩΝ - ΙΩΝ

(Εισαγωγή - μετάφραση:

Λουκάς Κούσουλας)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ
ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α' 1983-1984

**Σύγχρονη
λογοτεχνία
για παιδιά
και για νέους**

**Ρ. Γκιγιό
Ο κύριος
των ελεφάντων**

**Ε. Καίστνερ
Ο Αντώνης και
η Κουκιδίτσα**

**Ε. Βαλαθάνη
Στη λαϊκή!
Στη λαϊκή!**

**Σειρά
χαρούμενες
διακοπές
Ρ. Καρθαίου
και Κ. Μάνου-
Πασσά**

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ

ΜΟΝΟΤΟΝΙΚΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ
Νικηταρά 3, 106 78 Αθήνα
Τηλ. 3638362

**Βιβλία
με πολύχρωμη
εικονογράφηση
για παιδιά
μικρής
ηλικίας**

**Λ. Πέτροβιτς
Ανδρουτσοπούλου
Παραμύθια από
την Αφρική**

**Γ. Σουρέλη
Παιχνίδι
χωρίς κανόνες**

**Ρ. Εσκαρπίτ
Επιτυχίες
του Ρουλταμπός**

- Παραμύθια των Γκριμμ
- Σειρά «Διαβάζουμε και ζωγραφίζουμε»
- Βιβλιοθήκη «Κουνελάκια»